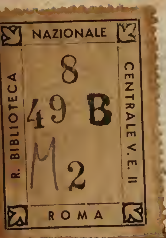

NAZIONALE
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V.E. II
8
49 B
M 2
ROMA

FAUSTO STABI
ROMA
Via S. Chiara
N. 60
LEGATORE DI LIBRI

F. MELCHIORIS CANI,

Ordinis Prædicatorum
Sacræ Theologiæ professoris,
Cathedræ primariæ Salamanticensis, præfecti;

RELECTIONES DVAE,
VNA
De Sacramentis in genere,
ALTERA
De Sacramento pœnitentiæ.

MEDIOLANI,
Apud Pacificum Pontium
M. D. LXXX.

THEMA HVIVS RELECTIONIS.

Samaritanus approprians alligauit uulnera eius, infundens oleum et uinum. Lucæ capite decimo.

PRIMA CONCLVSIO.

Sacramenta omni tempore fuiſſe ad ſalutem hominibus neceſſaria, quemadmodum et fidem in unum ſaluatorem dominum Ieſum Chriſtum, quam eandem diuerſis licet ſacramentis, et olim ueteres, et nunc etiam nos exterius profitemur.

SECVNDA CONCLVSIO.

Sacramenta uero nu[illegible] ſcripturæ legis naturæ [illegible] [illegible] quæ in noua lege [illegible] ſaluatore inſtituta, [illegible] [illegible] ficiant.

PROEMIVM.

NOLLEM equidem, uiri grauissimi, nouas à me, res aliquas de rebus antiquissimis disputaturo, hodierna die expectaretis. Nam et ubiq; gentium fugienda Theologo doctrinę nouitas, quæ cùm semper periculosa est, tum ferè ut uetustati, ita quoq; ueritati contraria, et quam nunc disputationem de sacramentis instituimus, maiori ex parte ueterum traditione consistit, et in hoc celeberrimo toto terrarum orbe gymnasio illud magnopere conandum est, ne nouitijs opinionibus, aut Theologiæ dignitas, aut maiorum nostrorum autoritas minuatur. Quocirca si in earum rerum assertione, quas hodie sum explicaturus, quorundam fortè iuniorum placita refellero, idq́; suppressis etiam tacitisq́; nominibus, quæso ne arrogantiæ tribuatis: quin potiùs existimate sedulò me in id incumbere, ut ne scholastica dogmata noua esse uideantur, sed antiqua et nostræ religionis autorum ingenio, atque eruditione commendata. Quòd si intellexerimus primam hanc relectionem laudari à uobis laudatis uiris, aut certè consilium nostrum conatumq́; probari, maiora et grauiora deinceps, Christo iuuante proferemus.

Locum igitur hodierna disputatione repetendum magister ex decimo euangelij. Luc. c. desumpsit. principium aptissimum. 4. suo sententiarum libro inde daturus: unde et nos ad uestram hanc academiam accedentes nostrarum quoque lectionum principium dedimus. Locus autem huiuscemodi uerbis continetur.

Samaritanus approprians alligauit uulnera eius infundens oleum et uinum.

Ac Samaritani parabola quidem iuxta germanum literæ sensum in id est à domino composita, ut proximus quem perinde, atque nos ipsos diligere iubemur, non cognationis, aut sanguinis propinquitate: sed humanitatis, et beneuolentiæ coniunctione definiretur. Homini quippe sauciato, qui descendens ab Hierusalem in latrones inciderat, non aut Leuita, aut Sacerdos ciuilitatis generisq; ratione coniunctus tulit opem: sed Samaritanus alienus à Iudæorum commertio quidem, sed non ab humanitate tamen alienus. Verùm tam accuratè conficta enarrataq; similitudo uniuersis sanctis expositoribus uisa est mysticum alium sensum inferre, iuxta quem descendens homo in ciuitatem Hierico, humanum genus intelligitur: cui uulnerato, spoliato, iacenti, semineci post peccatum, Christus Iesus re uera Samaritanus, hoc est, custos unicus ipse noster, naturæ etiam communione propinquus effectus, medicinas adhibuerit spiritales, quibus peccatorum omnium uulneribus mederetur. Has nos medicinas sacramenta uocamus, deq; his disputationem in genere suscepimus, quinque præcipuè partibus continendam.

RIMVM enim definiemus sacramenti nomen, ut intelligant omnes quid sit id, de quo disseritur, mox ostendemus sine fide unius mediatoris IESV CHRISTI, quam sacramenta designant, nemi nem fuisse salutem consecutum. Deinde monstrabimus sacramenta fuisse semper post peccatum hominis ad salutem necessaria. Quarto loco explicabimus quæ nam sacramenta hanc salutem effecerint.

Postremò colligemus id, quod explicatu difficilimum est, quo propriè discrimine sacramenta noua à ueteribus separentur. Principio itaque, ut uiam reliquis quæstionibus faciamus, sacramentum à plerisque definitur esse sacrę rei signum. Cui quidem finitioni multipliciter obiicitur: sic enim obiectionibus expositis facilior erit rei definitæ intelligentia.

Primò, coniugium in statu innocentiæ, erat signum rei sacræ, id est, coniunctionis inter Christum, et ecclesiam, quemadmodum Apostolus docet, et tamen non erat sacramentum, ut nunc quidem de sacramentis loquimur, cùm in illo statu, nec morbus esset, nec proinde medicina.

Deinde sacrilegium Abel non fuit sacramentum, non plus certè quàm oblatio Caim: fuit tamen signũ rei sacræ, eius uidelicet sacrificij quod et Christus in ara crucis obtulit, et nos offerimus in altari, ut in uniuersum de ueteribus hostijs August. tradit, igitur definitio mala. Præterea serpens æneus à Moyse in deserto suspensus, Manna item eodem loco Iudæis exhibitum, signa fuere rerum sacrarum, ut Ioan. Euangelium docet. At certè non fuere sacramenta.

Præterea agnus paschalis, autore Paulo rei sacræ signum erat, nec magis uidetur fuisse sacramentum, quàm aliæ figuræ, quæ in ueteri lege præcesserunt.

Ad hæc uerba Christi apud Lucam, remittuntur tibi peccata tua. Sacramenta minimè fuerunt, cùm tamen fue-

rint signum rei sacræ, id est remissionis peccatorum, quam etiam efficere. Et confirmatur: illa uerba, ego te baptizo, &c. sunt sacræ rei signum ablutionis, scilicet interioris: cuius etiam sunt causa. Sed sacramenta non sunt, nisi ita desipiamus, ut sacramentorum formas, sacramenta nuncupemus.

Præterea aqua lustralis, quam uulgus benedictam appellat, signum est rei sacræ, et signum quoque sanctificatiuum: at certum est tamen non esse sacramentum. Definitio igitur est inepta. Maior enim propositio satis probatur Alexand. Papæ testimonio in decretis suis, ubi asserit aquam sale conspersam, et diuinis precibus consecratam populum sanctificare, inquinatos mundare, insidias diaboli auertere, sanitatem corporis et animæ præstare.

Corpus denique Christi in Eucharistia contentum non est signum. Signum est enim August. finiente, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud à se cognoscere facit. Corpus autem Christi, licet inuisibiliter sub specie panis contineatur, sine dubio sacramentum est, non ergo sacramentum aptè finitur, quòd sit sacræ rei signum.

His atque alijs argumentis definitionem hanc à magistro sententiarum approbatam, iuniores quidã facilè reiiciunt, quibus nos tamen facilius respondebimus, si tria prius principia ponamus. Quæ si cuiquam non bene pro uisa, et diligenter explorata uideantur.

Huic illud respondere possumus: non id nos quærere, ut omnibus probentur, quæ asserimus. Nam id fieri non potest, sed ut eis, qui iuxta rei naturam de qua disseritur, argumenta requirunt.

Primum itaque fundamẽtum est, sacramenta esse sacras quasdam cæremonias ad Dei cultum uidelicet pertinentes. Nam ante omnia id sacramenti nomen præsefert, quod à sacro deriuatum, Varro de lingua Latina autor est. Sacrorum autem administratio ad religionem, qua Deum colimus pertinet, Quare et sacramentum opus est religionis.

Rursum in sacramentis profitemur nos salutem à Deo saluatore quærere, id uerò ad pietatem, qua Deo cultum exhibe-

exhibemus ſpectare manifeſtum eſt.

Peccata inſuper, quæ in ſacramentorum uel adminiſtratione, uel ſuſceptione fiunt, uirtuti religionis, aduerſantur, ſunt enim, uel ſuperſtitiones, uel ſacrilegia, ergo recta ipſa ſacramentorum ſiue ſuſceptio, ſeu adminiſtratio actus eſt religionis. Auguſt. demum definit non quodlibet ſignum eſſe ſacramentum, ſed quod ſit ſacrum ſignum.

Secundum fundamentum eſt, non quodcunque ſacramentum eſſe: ſed quod habeat occultam, et reconditam ſignificationem. Nam uulgari ſermone, tunc ſiue uerbis ſeu rebus ineſſe dicimus ſacramentum, cum eſt ſignificatio quædam abſcondita. Mox etiam Greg. 1. quæſtione 1. ca. multi. ob id ait ſacramenta dici, quia ſub tegumento corporalium rerum diuina uirtus ſecretius operatur ſalutem. Vnde à ſecretis ſacris ſacramenta aſſerit appellata.

Præterea interpres noui teſtamenti ubi apud Græcos habetur μυςήριον ferè traducit ſacramentum. At myſterium abſconditam et occultam habet inſinuationem, ut eodem capit. Gregorius affirmat. Non igitur eſt ſacramentum niſi ſit occulta, et condita ſignificatio. Hinc illa uulgata doctrina, ſacramenta rebus ſenſibilibus conſtare, quarum figura, ſcilicet occultius adumbrentur res inſenſibiles. Sola nanque uerborum expreſſa ſignificatio ſacramentum non efficeret. Sacramenta quippe ſine uerbis fuere quædam in lege tum naturali, tum ſcripta: ſine rebus autem nulla fuere ſacramenta. Rerum itaque ſignificationem ratio ſacramenti requirit. Atque eo fortaſſe Samaritanus hic noſter oleum, et uinum res materiales, ac uiſibiles exhibuiſſe legitur, uerba exhibuiſſe non legitur.

Hinc etiam illud eſt, quod Auguſtinus tradidit, oportere res, quibus ſacramenta conſtant, imaginem, et ſimilitudinem gerere earum rerum, quarum ſigna et ſacramenta eſſe dicuntur, uerbi gratia baptiſmus lauat, ideo complectur in aqua, Euchariſtia reficit, ob idque panis et uini ſpeciem accipit: unctio fouet, idcirco miniſtratur in oleo: in pœnitentia demum ſub aperta forma iudicij, ubi et teſtis, et reus, et iudex, et accuſator inducitur, iudicium illud interius licet agnoſcere, quo ab inuiſibili iudice reus, uel

absoluitur, uel ligatur. Ita in cæteris sacramentis inuenimus mysticam sacramentorum significationem, quadam imaginis et figuræ proportione consistere.

Tertium fundamentum est, sacramenta esse signa sanctificationis practica, quæ scilicet, ipso usu adhibentur ad sanctificandum. Nam cùm sit duplex signum sanctitatis, alterum speculatiuum, ut nomen sanctum, uel sanctificans: alterum practicum, quod non solùm significat sanctificationem, uerùm et exhibet, ut baptismus exterior, sacramentum non signum speculatiuum, sed practicum est.

Id uerò ex eodem cap. multi cum primis habetur ubi Grego. ait, sacramenta dici, quòd sub tegumento corporalium rerum diuina uirtutis secretius salutem operetur.

Item nisi ita esset, plura in noua lege essent quàm septem sacramenta: quandoquidem sacrarum rerum signa speculatiua plura sunt.

Præterea in sensu, quo scholastici disputant de sacramentis, spirituales et sacras medicinas intelligere cogimur, quæ nisi signa practica, et sanctificatiua sint, intelligi nulla ratione possunt.

Est igitur sacramentum, ut hæc tria simul principia cõplectamur, sacrum et occultum signum ad sanctificandum institutum. In quem sensum illa definitio est optima, sacramentum est sacræ rei signum.

Quare ad primum agumentum facillimè respondetur, matrimonium nec in statu innocentiæ, nec in alio unquam ante euangelium tempore fuisse sanctificatiuum, unde nec fuit sacramentum, nisi latissimè quodlibet mysterium, sacramentum, uocare uelis, quod ut modo diximus, interpres noui, ac ueteris testamenti sæpius facit. Quo significatu nunc de sacramentis minimè disputamus, sed cum concilio Floren. à sacris aliis sacramenta distinguimus, ut peculiariter ad sanctificandum homines instituta.

Responderi quoque potest, matrimonium nec in statu innocentiæ, nec in lege naturæ, aut scripturæ signum fuisse sacrum et religiosum, quippe cum non esset opus diuini cultus, sed magis ciuilis humanusque contractus in naturæ solùm uel propagationem, uel remedium institu-

tus: at

tus: at in lege noua simul, et sanctificatiuum, et sacrum est ut cætera religionis Christianæ sacramenta. Nec in præsentia uertere in quæstionem uolumus, an matrimonium, quod uel per procuratores, uel etiam ab ipsis coniugibus sine ecclesiæ ministro, sineque aliqua religionis cæremonia profanè contrahitur, sacramentum sit. Tametsi uocari in dubium iure fortasse potest. Nam eiusmodi contractus, quòd iam insinuauimus, purè ciuilis est, nec aliqua ex parte opus religionis sacrum: quare non est sacramentum. Deinde quia cum sine sacerdote, uel per procuratores, uel per literas, uel aliter quocunq; modo fideles contrahunt, non se existimant esse sacrilegos, si non sint in gratia, quo tempore contrahunt. At si sacramentum conficeretur, procul dubio sacrilegi essent. Præterea quia recipere sacramentum unus pro alio nō potest, ergo quod per alios contrahitur, non est sacramentum. Præterea ut concilium Floren. definit, omnia sacramenta tribus constant, materia, forma, ministro, quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum. At cum matrimonium sine sacerdote, aut ministro ecclesiastico contrahitur, unum reuera deest, non igitur conficitur sacramentum, sed de huiusmodi quęstione alio loco fusius et copiosius disseremus.

Ad secundum respondeo sacrificium fuisse duplex in lege, tam naturali, quàm scripta. Alterum ad protestandum Deum rerum esse auctorem ac dominum, et huiusmodi non erat sacramentum. Tametsi illius sacrificij signum erat, quo religio nostra Deum unicè colit. Alterum uerò in id factum est, ut Deus mortalium culpis infensus placaretur, quod erat utique sacramentum. Videtur autem sacrificium Abel prioris generis fuisse, quoniam munus solùm fuisse perhibetur, sicut et oblatio Cain. Quare non fuere sacramenta, quæ à generalibus sacrificijs concilium Floren. discernit.

Ad tertium, serpens æneus et manna, signa sacra non fuerunt, licet rerum sacrarum fuerint significatiua. Nec enim aut erectio serpentis, aut mannæ usus in id fuit, ut Deo religionis cultus exhiberetur.

Vtriusq; præterea rei usus erat in effectum aliquem corporalem.

poralem. Serpens namque non fuit erectus ad sanctificandum animum, sed ad sanandum corpus. Nec manna præstitum Iudæis est ad sanctitatem ipsius, sed ad facietatem carnis. Non igitur fuere signa practica sanctificationis, ac proinde nec sacramenta. Quanquam intelligentes huiusmodi rerum futurarum mystica signa per fidem rerum, quas credebant, iustificabantur: omnes enim eãdem escam spiritualem manducauerunt, et eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra, ut Apost. in priore ad Corin. epistola testatur.

Ad quartum, quibusdam agnus paschalis non uidetur fuisse legis ueteris sacramentum, quòd in illius esu nullus usus sanctificationis apparet. At D. Tho. multò aliter intellexit. Quemadmodum in lege noua alia sunt sacramenta directè parata, et instituta ad mundandum, ac sanctificandum homines, ut baptismus, et pœnitentia. Alia uerò supponunt iam esse mundos, danturque in usum sanctificatorum. Sic in ueteri lege agnus paschalis sacramentum mundorum fuit, nempe quem nisi sanctis, et mundis edere non licebat. Atque id circo non fuit opus, ut immundos sanctificaret, sed sat fuit adhiberi ad consummationem legalis sanctitatis, quam quidem habere nemini contingebat, nisi agnus paschalis ederetur: quòd si cui ratio hæc subtilior uideatur, quàm ut communi sensui possit accommodari, credat agnum paschalem non in memoriam solùm Aegyptianæ redemptionis immolari, sed etiam pro peccatis Israelitici populi, sicut eucharistiæ sacramentum, et signum commemoratiuum est præteritæ redemptionis, et pro peccatis fidelium immolatur. At sacrificium pro culpis oblatum, quod retro iam diximus, sacramentum erat.

Ad quintum, patet uerba Christi non pertinuisse ad ritum aliquem religionis, sed tantùm explicasse diuinam potestatem. Nam eadem loquendi forma Dominus dixit, Surge et ambula, fides tua te saluum fecit, et alia eiusmodi, quæ passim reperies apud euangelistas. Imò uerò non existimauerim uerba illa fuisse quasi instrumentum, quo Dominus ad sanctificationem uteretur, quod tamen esset necessarium, ut ibi esset sacramentum. Rursum et mani-

festam etiam habent significationem, nec gestum ibi fuit quidquam, quod sub rerum corporalium imagine occultum mysterium insinuaret, quapropter nullum fuit eo loco sacramentum.

Atque inde confirmatio addita facilè solueretur. Si enim nouæ legis sacramento sola uerborum expressa significatio esset, non esset propria ratio sacramenti. Tametsi dicere quoque possumus signum partiale sanctificationis esse quidem partem sacramenti, non autem esse sacramentum, hoc est signum integrum sanctitatis, quod uidelicet in noua lege materia formaque constat rebus, et uerbis. Quo fit, ut cum artificiosum compositum esse sacramentum uideatur, non pro forma uerborum accipiendum sit, sed pro materia potius rerum sensibilium: quemadmodum uasis, aut statuæ uocabulum non pro forma artis accipimus, sed pro materia habente formam.

Ad sextum, aliorum solutionibus prætermissis, quæ nisi me opinio fallit, non sunt idoneæ, respondeo, cùm. D. Thom. aquam benedictam non esse signum sanctificatiuũ, etiam si non pœnas culparum modò: sed, id quod mihi probabilius est, culpas quoque ueniales remittat. Nam quemadmodum illæ cæremoniæ sacræ, quæ præparant quidem ad baptismi sanctificationem, at non sacrant tamen suscipientem ut exorcismus, sacramenta dici non possunt: possunt autem uocari sacramentalia quasi sacramentorum ipsorum sanctificantium præparationes. sic aqua benedicta et cætera eiusmodi, quæ peccata solùm uenialia delent: quoniam sanctitatem præstare nequeunt, sacramentalia sunt, non sacramenta.

Sed obijcis, ergo confirmatio non est sacramentum, ut quæ baptismo adiuncta ipsius effectum perficit. Nego consequentiam, quia effectus proprius confirmationis sine collatione gratiæ, per quã est uera sanctificatio, præstari non potest, et idem omnino est in reliquis ecclesiæ sacramentis, remissio autem uenialium, qui est effectus aquæ benedictæ sine collatione gratiæ, et sanctitatis confertur. Effectus præterea aquæ benedictæ in sacramento pœnitentiæ est, unde sacramentale, quod additur, annexum sacramento pœ-

to pœnitentiæ est, quòd uidelicet integrum suum effectum non habuit. At effectus confirmationis proprius in sacramento baptismi non est, siue in alio quidem sacramento. Quare non est sacramentale, quasi alicui sacramēto secundariò coniunctum, sed est per se uerum perfectumq́; sacramentum. Qua uel maximè ratione eorum error fit manifestus, qui sacramento unctionis extremæ remissionem uenialium, tanquam effectum proprium assignauerunt, quod si esset, certè unctio non esset sacramentum, sed sacramentale quiddam.

Quod autem Alexander asserit aquam consecratam populum sanctificare, purgare, sanare, forsan intelligendum est non solum de aqua ista uulgari, qua in remissionem uenialium aspergimur: sed de aqua etiam ad baptismum populi paranda, quæ prius etiam sale conspergitur, et diuinis precibus consecratur: confert enim summus pontifex elementa, quæ Christi religio in suum usum uendicare solet cum iis, quorum fuit olim usus in ueteri testamento, docetque maiorem nostris inesse uim sanctificandi, purgandi, sanandi, quam ueteribus. Quòd si cui hæc nostra intelligentia displicet, quæ tamen ut linum lino, ita facilè antecedentibus consequentia nectit, is tale habeat responsum, aquam sacram, et benedictam sanctificare, et purgare secundum quid, eò quòd peccatorum pœnas soluit, culpas item ueniales. Nunquam uerò simpliciter, et absolutè sanctificat, quod ratio sacramenti requirit. At si hinc colligas legis ueteris nulla fuisse sacramenta, quæ uidelicet neminem sanctificabant, huic nos argumento suo postea loco respondebimus.

Ad postremum uerò nunc dicitur, aliud esse sacramentum tantùm, aliud esse simul, et rem sacramenti, et sacramentum, ut cap. cum Matthe. de celebratione missarum Innocentius tradit: hic igitur nos definimus sacramentum tantum, quod oportet esse sensibile. At quod simul est res, et sacramentum satis habet, si sit signum intelligibile: ut character signum est spirituale, quo sumus interius consignati, et corpus Christi signum est intellectuale corporis mystici, hoc est ecclesiasticæ unitatis, qua significatio-

ficatione et corpus Christi,et character appellantur sacra menta. Diuus tamen Augustinus dicit esse figuratum ser monem, cum corpus Christi uocat sacramentum : nam rerum similitudines nonunquã rerum ipsarum, quarum sunt signa uocabula accipiunt, ut in Apoca. Agnus, qui occisus est ab origine mundi, id est, agnus signatus ab origine mundi, ut et Augusti. siue quis alius fuerit eius operis autor, Homi.10 in Apoc. legit et ad Rom.6 Consepulti enim sumus cum illo per baptismum,et primo ad Corinth: 10. Petra autem erat Christus: eodem, inquit,modo sacra mentum corporis Christi, corpus Christi est:et sacramentum sanguinis, sanguis est. Ac de prima parte satis nobis fuerit disputatum.

SECVNDA PARS.

SEQVITVR altera, ubi differendum est,an fides Christi saluatoris nostri fuerit in omni lege ad salutem necessaria. Et pro parte quidem negatiua illud est præcipuum argumentum, quod in lege naturæ satis erat credere Deum esse, et esse remuneratorem inquirentium se, ut Apostolus ad Hebræos, 11. uidetur astruere, fides igitur unius mediatoris, qui, scilicet, Deum placaret, saluaret homines, non erat necessaria.

Præterea, non in lege naturæ modò, uerumetiam scripturæ satis ad salutem erat seruare mandata,iuxta id,quod Dominus ait : Si uis ad uitam ingredi serua mandata. At decem mandata legis, de quibus sermo erat,naturali ratione continebantur,non ergo ad salutem erat fides unius mediatoris necessaria.

Pro parte uerò affirmatiua illud Apostoli testimonium est, unus Deus, unus mediator Dei, et hominum homo Christus Iesus.1. ad. Tit. 2.

Volumus hîc nos, quasi Troianum bellum gemino ab ouo, huius argumenti materiam exordiri, indeque disputationem inchoare, an uidelicet homines in statu innocentiæ, uel etiam angelos uiatores contingere potuerit sine

Christi fide salutem habere. Nam alienum est, hoc à præsenti disputatione, et ab instituto huius diei prorsus remotum, non enim hoc sanè loco in fidei quæstionem incurreremus, nisi sacramentorum ratio postularet. Etenim cùm sint sacrata omnia, quædam fidei in Christum protestationes: non aliter commodè potuimus sacramentorum necessitatem definire, nisi prius statuissemus quousque Christi fides sit, fueritque mortalibus necessaria. Nam sacramenta mortalium sunt medicinæ.

Itaque, ut ad huius quæstionis caput recurrat oratio, dupliciter potest intelligi fides Christi, et implicita et explicita. Nempe Christiani explicitè in Christum Deum, et hominem credimus. At qui credidit olim deum humanæ salutis procuratorem per aliqua media mortales in uitam eternam reparaturum, is Christi fidem habuit implicitam.

Prima igitur conclusio sit, non fuit fides Christi explicita semper ad salutem in omni lege hominibus necessaria.

Hanc et magister. 3. distinctione. 25. et communis tenet theologorum consensus. Eandem habet Diuus Augustinus contra Faustum, libr. 19. cap. 14. Imo et Apostolus ad Galat. 3 eandem, nisi ego cæcutio, uidetur confirmare, cùm ait, conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Prius autem quam ueniret fides, scilicet, euangelica, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Satis ergo erat fides implicita Iesu Christi ad illius ueteris populi salutem, populi inquam in eam fidem conclusi, quæ tempore gratiæ erat manifestius explicanda: multò igitur minus fides Christi explicita in lege naturæ ad salutem requirebatur.

Secunda conclusio, fides Christi redemptoris saltem implicita fuit semper post lapsum, hominibus necessaria. Hanc citra fidei periculum negare non licet, quam utiq; auctores imprimis grauissimi confirmant, quorum testimonia infirmare nulla ratione possumus. Hieronymus in 2. c. epistolæ, ad Gala. super ea uerba, scientes quòd non iustificatur

ficatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, admonere, inquit, debemus sanctos, qui antiquitus fuerunt, ex fide Christi iustificatos. Siquidem Abraham uidit diem Christi, et lœtatus est. Et Moyses maiores diuitias extimauit, thesauro Aegyptiorum, improperium Christi, aspiciebat enim in remunerationem. Et Esaias uidit gloriam Christo, ut Ioan. Euang. commemorat. Et Iudas de omnibus generaliter. Item in c 4. eiusdem epistolæ: Hæres iste paruulus, qui nihil difert à seruo, sed sub tutoribus est, usque ad præfinitum tempus à patre totum humanum genus, inquit, usque ad aduentum Christi significat. Quomodo enim omnes in protoplasto Adam nec dum nati moriuntur, ita et omnes, et hi, qui in aduentu Christi nati sunt, in secundo Adam uiuificantur. Iste intellectus ecclesiæ catholicæ conuenit, quæ et ueteris, et noui testamenti unam asserit prouidentiam, nec distinguit in tempore, quos conditione sociauit. Omnes ædificati sumus super fundamentum Apostolorum, et prophetarum continente nos angulari lapide Iesu Christo, omnes unus panis sumus, et duo consensimus super terram. Et quomodo nos super prophetas fundati sumus, ita et patriarchæ in Apostolorum fundamine constiterunt, hactenus Hieronymus.

Præclara certe, et tali uiro digna interpretatio Quemadmodum enim paruulus hæres idem est et adultus, sic populus ille antiquus, et hic nouus eadem fide, et religione contentus, eadem quoque ecclesia est. Ac sicut in paruulo implicitè continetur, quod postea explicatur in adulto, ita fides illa antiquorum paruula fuit, et ui sua continebat implicitè quod deinde crescens habuit explicitè.

Diuus item Augustinus hanc sententiam frequentissimè repetit, li. primo contra duas epistolas Pelagianorum. c.21. et super Ioan. tracta. 45. et episto. 157. quæ scribitur ad Optatum, ut multa alia loca prætermittam. Illa sit fides salua, inquit, qua credimus nullum hominem siue maioris, siue paruulæ quamlibet, et recentis ætatis liberari à contagione mortis antiquæ, et obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, nisi per unum mediatorē Dei

et homi-

et hominum Christum Iesum. Cuius hominis eiusdemq; Dei saluberrima fide, etiam illi iusti salui facti sunt, qui priusquam ueniret in carne, in carne crediderunt esse uenturum. Eadem namque fides est et nostra, et illorum. Quoniam hoc crediderunt illi futurum, quod nos credimus factum, et sacramenta quidem potuerunt esse pro temporum diuersitate diuersa, sed ad unitatem tamen eiusdem fidei concordissimè recurrentia. Proinde cùm omnes iusti, siue ante incarnationem, siue post incarnationem Christi, nec uixerint, nec uiuãt, nisi ex fide incarnationis Christi: profectò quod scriptum est, non esse aliud nomen sub cœlo in quo nos oporteat saluos fieri: ex illo tempore ualet ad saluandum genus humanum, ex quo in Adam uitiatum est: hactenus August.

Grego. quoque Homi. 16. in Ezechielem in huius rei figuram etiam asserit, turbas, quæ præcedebant, et sequebantur, utrasque pariter acclamasse filio Dauid, osanna in excelsis. Possem equidem testimonia proferre in huius rei confirmationem sanctorum aliorum, sed ne multa, proferre satius est sacrarum testimonia literarum, in quibus illud primum est quod habetur 2. ad Corinth. quarto habentes eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi propter quod locutus sum, et nos credimus propter quod et loquimur.

Secundum uerò habetur. 1. ad Corint. 10. Patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt, et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari, et omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, et omnes eundem potum biberunt. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra: Petra autem erat Christus.

Tertium ad Rom. 5. sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius iustitiam in omnes homines iustificationem.

Postremum idemque grauissimum, ad Ro. 3. quo cætera, et explicantur, et confirmantur. Omnes peccauerunt, et egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem ad ostensionem iustitię

suæ,

suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, ut sit ipse iustus et iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi: unus est enim Deus, qui iustificat circuncisionem ex fide, et præputium per fidem. Et causa est in promptu, non enim possent peccatores, abiecto peccato, deo reconciliari, nisi crederent se peccatorum ueniam gratia diuina posse consequi. Nec sciret homo iustitiam, et salutem quęrere, nisi unde petenda esset agnosceret. Semper ergo necessarium fuit credere Deum esse hominum iustificatorem, ac saluatorem, quo uidelicet prouidente salutis remedia erant humano generi comparanda: hac uerò fide implicitè credebatur in Christum, per quem Deus erat iustificaturus, seruaturusque uniuersas nationes.

Tertia conclusio, fides Christi explicita post euangelij diuulgationem, est ad salutem cuiusque hominis necessaria, in cuius confirmationem testimonia sanctorum retro citata, non tam idonea sunt, quàm ego desidero. Indiscriminatim enim asserit neminem, nec pusillum, nec magnum, aut in noua, aut in antiqua lege sine Christi fide potuisse saluari. Cùm igitur ueteres sine fide explicita Christi salutem fuerint assecuti ex sanctorum testimonijs, ut uidetur, confirmare non possumus fidem explicitam esse nunc temporis necessariam. Atque hoc argumentum nonnullos omnino commouit, ut tertiam conclusionem inficiarentur. Illud etiam, quòd præceptum de fide Christi potest inuincibiliter ignorari, Ioan. 15. Si non uenissem, et locutus eis non fuissem, peccatum non haberent. Ergo et potest quis saluari sine explicita fide Christi, faciendo aliter quæcunque lex naturæ præscribit, et confirmatur: quia potest quis in nemoribus, uel in syluis educari, quo nullus prædicator accedat, nec tamen fidem Christi habere potest sine prædicante, ad Rom. 10. Ergo per fidem implicitam Christi, sicut in lege naturæ saluabitur.

Confirmatur deinde, quia statim à Christi passione, illi ad quos euangelium non peruenerat, seruabantur, uel in lege Moysi, uel in lege naturæ. Ergo et nunc ij, ad quos nondum peruenit euangelij prædicatio, uerbi gratia, Indi, nam eodem penitus modo, sicut illis non fuerat Chri-

ſtus annunciatus, ita et apud hos non eſt inuulgatum euagelium.

His tamen non obſtantibus; tertia illa concluſio uſque adeò certa eſt, ut eam negare non periculoſum modò, uerumetiam erroneum ſit, hæreticum dicerem, niſi modeſtius eſſet eccleſiæ definitioni huius uocabuli notam derelinquere. Id ego ſtatim oſtendam, ſi prius tamen diſcrimen inter fidem ueteris, et noui teſtamenti, ut uidelicet illa fuerit implicita, hæc autem explicita certis documentis declarauero. Primùm igitur Diuus Auguſtinus lib. 19. contra Fauſt. capite. 14. Antiqui iuſti, ait, ſacramentis ſuis intelligebant uenturam prænunciari reuelationem fidei, ex qualibet adhuc operta, et abſcondita etiam ipſi uiuebant. Et infra, tunc ergo occulta erat fides. Nam eadem credebant, eademque ſperabant omnes iuſti, et ſancti, etiam temporum illorum. Nunc autem reuelata eſt fides, in quam concluſus erat populus, quando ſub lege cuſtodiebatur. Ecce Auguſtinus teſtimonio Pauli ad Galat. 3. Id probat, quod aſſumpſimus diſcrimen eſſe ueteris, et nouæ fidei.

Præterea, idem Apoſt. ut antè iam uidimus ad Galat. 4. comparans fidem illius ueteris populi fidei, populi noui illam paruuli uocat, hanc grandioris iam uiri, et ne longum faciam capit. 1. epiſtolæ ad Coloſſ circa finem. cap 3. epiſtolæ ad Epheſios circa medium, toto deniq; cap. 3. epiſtolæ poſterioris ad Corin. hoc diſcrimen inſinuat.

Illud itaq; iam quod inſtat agamus, probemusque fidem Chriſti explicitam poſt euangelium promulgatum eſſe ad ſalutem neceſſariã. Id uerò primùm oſtenditur ex Marc. cap. ulti. Prædicate, ait, euangelium omni creaturæ, qui crediderit, et baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui uerò non crediderit condemnabitur. Vbi Bernardus ad Hugo. epiſt. 77. diligenter aduertit, non eſſe dictum, qui non baptizatus fuerit condemnabitur, ſed qui non crediderit &c. Vt maior quædam neceſſitas fidei in euangelium, quàm baptiſmi præſcriberetur: fit enim, ut ſine baptiſmo qui ſaluetur, cum ſcilicet baptiſmi ſuſcipiendi non eſt facultas: at credendi euangelio tanta neceſſitas eſt, ut omni euentu,

qui

qui non crediderit condemnetur.

Item Ioan.3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in ipso, non pereat, sed habeat uitam æternam. Qui credit in eum non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti filij Dei, et infra. Qui credit in filium, habet uitam æternam, qui autem incredulus est filio, non uidebit uitam. Et tamen si non est medium ad salutem necessarium, cum possit inuincibiliter ignorari, ut nunc ex doctrina communi supponimus, potest quis esse incredulus filio, hoc est credere filium non esse Deum, et in hoc errore saluari. Et.c.6. Omnis, qui audiuit à patre, et didicit uenit ad me. Si autem quis seruatur, audiuit à patre et didicit, ergo uenit ad Christum. Et.c 10. Ego sum ostium, per me si quis introierit pascha inueniet. Et c.14. Vado parare uobis locum, et quò ego uado scitis, et uiam scitis: dicit ei Tho. Domine nescimus quo uadis, et quomodo possumus uiam scire? dicit ei Iesus. Ego sum uia, et ueritas, et uita, nemo uenit ad patrem nisi per me. Et capit.17. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, et quem misisti Iesum Christum: utrunq; igitur medium est nunc ad salutem necessarium, et cognoscere Deum, et cognoscere quem misit Deus Iesum Christum, ut scitè diuus Chrysostomus interpretatur.

Præterea, referente Luca Act.10.c. Angelus Cornelio uiro iusto, ac timenti Deum, ait, mitte, et accerse Simonem, ille dicet tibi quid te oporteat facere. Quæ uerba tractans Aug lib. de prædest.sancto.c.7. non sine fide Cornelius orabat. Nam quomodo inuocabat in quem non crediderat, sed si posset sine fide Christi esse saluus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apo. Petrus, qui uidelicet illi diceret, quæ oporteret audire, ille inquit, dicet tibi quid te oporteat facere. Et custos carceris quoque apud eundem Lucam Act. ca. 16. Quid, ait, oportet me facere, ut saluus fiam? At illi Paulus et Silas dixerunt, crede in Dominum Iesum.

Præterea, Apo. ad Ro.c. 10. eandem sententiam docet

in hæc uerba, si confitearis in ore tuo dominum Iesum; et in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: dicit enim scriptura. Quicunque inuocauerit nomen domini, saluus erit. Quomodo ergo inuocabunt eum, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? et infra. Ergo fides ex auditu, auditus autem per uerbum Christi. Sed duo nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum &c. uides quemadmodum inuocationem Domini, quæ fuit semper in omni lege necessaria, ad inuocationem nominis Christi deflexit Apo. Quæ uidelicet nunc opus est, cùm iam in omnem terram exiuit apostolica prædicatio.

Quòd si cui testimonia hæc uidentur infirma, huic nos illud obijciemus, quod Philosophus quidam magni nominis sapienter scripsit, ineptum esse exactam ubique demonstrationem efflagitare. Nam si sacrarum literarum testimonia in hanc rem essent manifesta, qui negasset, eum nos non temeritatis et erroris, sed hæresis nota inureremus.

Habemus præterea symbolum Athanasij, cui nemo sanè catholicus refragabitur. Necessarium est, ait, ad æternam salutem, ut incarnationem domini nostri Iesu Christi fideliter credat. Et tandem hæc est fides catholica, quam nisi quis fideliter crediderit, saluus esse non poterit.

Præterea. c firmiter de summa Tri. et fi. catho. una est fidelium uniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur, sed ille, qui uiuit, aut in lege Moysi, aut in lege naturæ, ignorans fidem Christi, non est pars unius ecclesiæ catholicæ, ergo non saluatur. In concilio quoq; Florent. sub Eug. 4. idem explicatius habes, Sacrosancta Romana ecclesia firmiter credit, nullos extra catholicam ecclesiam exeuntes, nec Paganos, nec Iudæos, nec hæreticos, nec schismaticos æternæ uitæ fieri posse participes, sed in ignem æternum ituros, nisi ante finem uitæ eidem fuerint aggregati, tantumque ualere ecclesiastici corporis unitatem,

tem,

tem, ut nemo, quantaſcunque eleemoſynas facerit, poſſit ſaluari, niſi in catholicæ eccleſiæ gremio et unitate permanſerit. Idem ferè habes extra de hæretic. cap. 3. et in extraua. unam ſanctam de maioritate et obe. Huc etiam pertinet Hieronymi teſtimonium. 24. q. 1. c. quoniam uetus, et Cypriani. cap. loquitur et. c. alienus, et Auguſt c. firmiſſimè. 15. q. 1. et multa alia, quæ refert Cardinalis Turrecrem. lib. 1. eccleſiaſticæ ſummæ. c. 21. Errant igitur, qui noua iam diuulgata lege ſalutem eternam cuiquam ſine explicita fide permittunt. Atque hic error quam longè ſerpat, non uident. Concedant enim pariter neceſſe eſt, ſine baptiſmo in re uel in uoto ſuſcepto introitum in regnum cœlorum Conci. Trid. ſeſſ. 6. repugnante in decret. de iuſtifi. impij. c. 4. Imo repugnante euangelio, cùm ait, niſi quis renatus fuerit &c. Quòd ſi adultis ea media nunc ſatis ſunt, quæ erant ante legem Chriſti, non equidem uideo qua conſequentia paruulis remedia legis naturæ, et ſcripturæ fuerint reuocata: aut fateantur igitur paruulos, cùm non adeſt facultas baptiſmi ſaluari, quod eccleſia Chriſti non admittit, aut, quod nos facimus, negent: adultis ſine euangelij fide ſalutem.

Dicant etiam mihi, quibus contraria ſententia placet, an Iudæi, ad quos euangelium non peruenit, ſeruantes legem Moyſi ſaluentur, an non? Si non, habetur id quod uolumus: ſi etiam, quid ergo præſcripta concilij Florentini definitio præſtat? quid et illa rurſus, in quam catholici conuenimus, legalia poſt euangelij diuulgationem, ſine interitu ſeruari non poſſe, et omnes eiuſmodi obſeruatores à Chriſto alienos, et æternæ uitæ minime fieri poſſe participes, niſi aliquando ab his erroribus reſipiſcant.

Ad primum uerò argumentum, quo tertia hæc concluſio uertebatur in dubium, nego equidem conſequentiam. Aliud enim eſt quòd excuſetur quis à peccato non credendi in Chriſtum, aliud quòd ſine fide Chriſti uitæ eternæ beneficium conſequatur, ut D. Tho. 22. q. 10. diſertè nos docuit. Condemnabuntur igitur illi, non quia non crediderunt in Chriſtum, cum non ſit illis euangelium annunciatum, ſed propter alia contra legem naturæ peccata.

Quòd si fingas eiusmodi legem naturæ seruare, respondet Diu. Thom. 3. distincti 25. q. 1. artic. 1. quæstione, 1. 1. et 2. et artic. 2. q. la. 2. quòd si quis faciat quod in se est, huic Deus prouidebit, uel per hominem, uel per angelum, si opus fuerit, et si quæras unde hæc tam extraordinaria prouidentia, certè: præterquam quòd ratione constat, nec enim Deus deficit in necessarijs: sacris etiam literis traditur. Act. 8. Angelus rapuit Philippum ad Eunuchum uirum religiosum. Et c. 10. Angelus apparuit Cornelio, uiro timenti Deum, facienti eleemosynas, et oranti Et c. 16. habes extra Macedonum. Et Ioan. Euangelij, c. 1. Cum dixisset, erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, dedit, inquit, eis potestatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius. Et cap. 12. Cùm dixisset Dominus, ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum, respondissetq; ei turba, quomodo dicis oportere exaltari filium hominis? quis est iste filius hominis? dixit eis Iesus. Ambulate dum lucem habetis, ut non uos tenebræ compræhendant: dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis: ego lux in mundum ueni, ut omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat. Sicut in lege naturæ, facienti quod in se erat, et seruanti naturæ legem, Deus præsto erat ad reuelandum supernaturalia, sine quorum fidei saluari non poterat. Sic in noua lege præstanti, quod in se est, lux euangelij refulgebit, quam qui non habet, manet in tenebris, an uidelicet iustitiæ sol Christus dominus non illuxit. Et hinc patet responsio ad priorem confirmationem.

Nam ad posteriorem respondetur aliam esse rationem post euangelij plenam inuulgationem, atque antea erat. Siquidem dum adhuc euangelium uulgaretur, licitum erat Paulo Timotheum circuncidere, purificareque sese iuxta legis antiquæ præscriptum cum cæteris Iudæis, quæ tamen eadem nunc facere, superstitio proculdubio esset. Item adhuc euangelij prædicatione currente pueri eorum, ad quos euangelium non peruenerat, saluabantur in legis naturæ sacramentis, at nunc temporis nihil catholici recipimus. Abstinere à sanguine, et suffocato, principio

euangelicæ prædicationis non licuit modo, uerumetiam necessarium fuit, Act. 15. dicitur. At nunc qui ea seruaret, Iudaicæ superstitionis meritò condemnaretur. Sic ergo et sine fide explicita à principio statim apostolicæ prædicationis homines seruari poterant, nunc seruari nō possunt. Quòd Act 8 10. et 16. Iam cœpit explicari, dum peculiaris illa, et noua salutis procuratio per insolita media describitur. Nec tamen ego is sum, qui definire ualeam quando primum incœpit illud tempus, quo euangelij plenaria prædicatio absoluta est, cùm uidelicet remedijs antiquis penitus abolitis sola euangelicæ legis remedia pro utrisque, et adultis et paruulis remanserunt. Sed id tamen statuere sine dubitatione possum neminem, cui fides Christi explicata desit posse nunc temporis salutem adipisci.

At enim cùm dupliciter intelligatur salus altera æterna, ad quam iusti post hanc uitam uenient: altera qua in præsenti sanantur homines à peccato, uel originali, uel actuali, facilè nobis tribuent uiri docti, sine fide Christi nulli unquam mortalium æternam concessam esse salutem, illud tamen etiam num à doctis hominibus in dubium reuocatur, an sine Christi fide possit homo à culpa sanari.

Afferunt autem ad noui dogmatis confirmationem, D. Tho. primùm auctoritatem. 12. q. 89. arti 6. ubi tenet esse non posse ueniale peccatum cum solo originali. Quòd idem Innocentius superiùs supponit in cap. maiores extra de bap § sed adhuc quæritur. Et concil. Florent. in decreto de unione Græcorum inquiens. Illorum autem animas, qui in peccato mortali, uel solo actuali decedunt, mox in infernum descendere.

Huius uerò conclusionis causam Diu. Thom. eam reddit, quòd cùm usum rationis habere puer cœperit, primùm quod illi cogitandum occurit, est deliberare de se ipso. Et siquidem se ordinauerit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati. Si uerò non ordinet seipsum ad debitum finem, secundum quod in illa ætate est capax discretionis, peccabit mortaliter non faciens quod in se est, hactenus ille.

Ex his D. Tho. uerbis ratiocinantes, fieri potest, inquiunt,

quiunt, ut primo tempore usus rationis puer non modò Christum, sed ne Deum quidem agnoscat, ut pote apud barbaros sine ulla religione notitiaue diuini nominis educatus. Is ergo, ut faciat quod in se est, satis erit, si se conuertat in honestum finem naturæ ratione comprehensum. Sed tunc ille mortaliter non peccat, cùm benefaciat pro ætate, et institutione, quam habet, nec est in solo originali, ut D. Thoma auctore nos habemus, ergo consequetur gratiam sine cognitione Dei, ac proinde sine fide Christi.

Præterea, quoniam hæc urgere angustius uolumus, ut D. Tho. 22. q. 1. art. 1. docet, infidelitas nullum peccatum est in iis, qui de rebus fidei nihil penitus audierunt. Cognoscat itaq; puer prima deliberatione aliquid esse honestum, aliquid contra turpe, statuatque sese honestam uiuendi rationem sectaturum, inhonestam repudiaturum, quemadmodum de Hercule in somnio, ferunt fabulæ. Iam quæro num ille peccet? Minimè uerò gentium, non enim peccatum infidelitatis, ut ex illa q. 10. patet, nec peccatum omissionis cùm conuertat se in honestum finem, quantum ei per scientiam, et ætatem licet. Est igitur in gratia, si Diu. Tho. autorem sequimur.

Præterea, ut urgentius idem instantiusque premamus, fides ex auditu est, auditus autem non est sine prædicāte, quod Apostol. ad Roma. cap. 10. tradit. Non ergo potest puer statim à principio usus rationis fidem habere sine prædicatore, at non est præsto, ut supponimus prædicator, qui in ipso uidelicet temporis articulo credenda proponat, ergo iuxta D. Th sententiam, puer ille citra fidei actum iustificabitur? Faciamus insuper, ut primus actus pueri utentis ratione sit uelle accipere baptismum: quia, scilicet, uidit pueros alios a sacerdote baptizari, cuius rei exemplum hibes. 10. histo. eccle. lib. cap. 14. refertur que à gratia. 1. q. 1. cap. spiritus sanctus de pueris baptizatis ab Athanasio puero. Tunc ergo cùm baptizatus non ponat obicem, recipit gratiam, recipit autem sine fide. Nihil ergo uetat, ut homo citra fidem iustificetur.

Præterea, in quocunque temporis puncto atque momento

mento poteſt homo iuſtificari, ſed non in quocunque poteſt cognoſcere Deum ſecundum ordinariam et moralem poteſtatem. Igitur ſine Dei, et Chriſti fide poſſumus à peccato ſanari, ac remiſſionem peccatorum conſequi.

Adde huc quòd ut Apoſto. ad Roma.2. dicit: Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt: qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Sed factores legis iuſtificabuntur, ut eodem cap. Apo. ait, ergo ſola cognitione naturali poteſt homini obuenire iuſtificatio: unde et D. Tho. in commentarijs ſuper hunc ipſum locum, naturaliter, inquit, id eſt, per legem naturalem oſtendentem eis quid ſit agendum, et tamen non excluditur gratia ad mouendum, affectum. Hactenus D.Th. Non ergo exigitur gratia ad mouendum intellectum, ut homo iuſtificetur; ſed per ſolam naturæ rationem poteſt iuſtificari.

Præterea, non eſt neceſſaria alia cognitio ut quis accedere poſſit ad Deum, niſi qua intelligitur Deus eſſe, et eſſe remunerator inquirentium ſe. At utraque habetur ex lumine naturali, ergo ſi quis habens demonſtrationem diuinæ erga hominem prouidentiæ, atque iuſtitiæ, ad Deum acceſſerit, ſine fide gratiam poterit conſequi, non enim credit, ſed ſcit Deum eſſe, &c.

In huius rei explicationem ſit prima concluſio. Erroneum eſt, atque adeò forſitan hæreticum, aſſerere quemquam adultum ſine actu fidei per ſolam naturæ cognitionem iuſtificari. Nam et ſacri doctores unanimi conſenſu reclamant, et arcanæ literæ contra pugnant.

Ambro. in primis in illud. 1. ad Timo. 2. Qui uult omnes homines ſaluos fieri, conditio, inquit, latet, ſi accedant ad eum: fides eſt enim, quæ dat ſalutem, quam niſi mens tota ſuſceperit uoluntate, non ſolùm nil proderit, ſed et oberit. Fidei enim gratia hanc habet poteſtatem, ut deuotis ſibi diuinam infundat medelam, indeuotis uerò conferat morbum per quem totus homo intereat, et. 1. li. off. c.29. fidem, ait eſſe iuſtitiæ fundamentum. Et ad Demetriadem epiſt. decimi li. 84. quòd ſcientia naturali ingenio et induſtria comparata non ſufficiat ad animi ſalutem, oſtendit ex

illo,

illo, ubi sapiens? ubi scriba? nonne stultam fecit Deus sapientiam huius seculi. 1. Corin. 2. et ex illo ad Rom. 1. qui cùm cognouissent Deum, &c. Quòd autem scientia, quæ ad salutem animi satis est à Dei gratia, et munere proueniat, ostendit, ibidem ex Prou. 2. Dominus dat sapientiam, et ex ore eius prudentia, et scientia; tunc intelliges iustitiam, et iudicium, æquitatem et omnem semitam bonam. Et 1. ad Cor. 12. Nemo potest dicere dominus Iesus nisi in spiritu sancto, et diuisiones gratiarum sunt, &c. et 2. Corint. 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, et Hiere. 9. Non glorietur sapiens, &c. Et Psal. 88. Domine in lumine uultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exultabunt tota die, quoniam glo. &c. Et ne quis possit refragari, legat librum primum de uocatione gentium, ubi hæc sententia manifestissimè comprobatur. Fides, inquit, cap. penulti. Quæ bonæ uoluntatis, et iustæ actionis est genitrix, quò ipsa fonte nascatur Apost. Paulus exponat, &c. Probat autem multis ex locis fidem esse donum Dei, &c. et cap. ulti. Abundè, ait, demonstratum est fidem, qua iustificatur impius, nisi ex Dei munere non haberi, et ad hoc donari, ut principium possit esse meritorum. Subdit dein de illud ex Psal. 42. Emitte lucem tuam, et ueritatẽ tuam; ipsa me deduxerunt, &c. Et Prouerb. 8. Meum est consilium, et æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo, et Hiere. 10. Scio Domine, quia non est hominis uia eius, nec uiri est, ut dirigat gressus suos. Dirigere autem gressus ad intellectum deliberantem pertinet, uel, ut uerbis Ambrosij utar, ad rectam sapientiam, et Hiere. 24. Dabo eis cor ut sciant me. Et Ioan. 6. Erunt omnes docibiles Dei, omnis, qui audiuit à patre, et didicit, uenit ad me, &c. libro denique 2. de uoca. Gen. cap. 1. Dubitandum, inquit non est ad ipsam cognitionem ueritatis, et perceptionem salutis neminem nisi ope diuinę gratiæ peruenire, et cap. 2. Cùm nemo nisi gratia Dei iustificatus fuerit per spiritum fidei. Quis ambigat eos, qui de quibuscunque nationibus quibuslibet temporibus Deo placere potuerunt, spiritu gratiæ Dei fuisse discretos, &c.

Chri-

Chrisosto. Homi. de fide et lege naturæ, ante opera primùm, ait, fides inducenda est. Eum enim, qui operatur iuste, sine fide non possum probare uiuum fuisse. Nullus sine fide uitam habuit, &c. Et Homi. 32. in Ioan. Vbique fide nobis opus est, bonorum mater, salutis medicina, sine qua nullam magnarum rerum doctrinam percipere quisquam potest. Id ipsum in commentarijs quidem super epistolam ad Ro. sæpe tradit, sed Homi. 2. uel maximè Diuus August. disertissimè eandem sententiam profitetur li. 83. quæstionum. q. 67. li. de corr. et gratia cap. 2. et 7. de gratia Et libe. arb. cap. 7. de spiritu, et lite. capit. 29. 30. 31. et li. 1. retract. ca 23. et super Ioan. tract 25. et 26. in illud, nisi manducaueritis, &c. et super Psal 13. 31. et 67. ne epistolæ ad Optatum uerba etiam atque etiam resumamus.

Hiero. ad Ephe. 3. in illud, habitare Christum per fidem in cordibus uestris: habitatio, inquit, ista per exordium fidei fabricatur. Et ad Gala. 3. in illud, itaq; lex pedagogus noster fuit in Christo, &c. omnes enim filij Dei estis per fidem, Deo nos generat ait, non lex abolita, sed mater fides. Præter testimonia uerò, ea quæ retulit Ambrosius ex sacris literis multa.

Primum, conclusio hæc demonstratur ex tota epistola ad Roma. Cuius precipuum argumentum, atque adeò scopus, et finis est ostendere, nec naturæ, nec scripturæ legem iustitiam Dei præstitisse, sed solam fidem. Vnde et 1 cap. adducitur illud Habacuc secundo. Iustus ex fide uiuet, que si substraxerit se, non placebit animæ meæ. At si quis sine fide iustificaretur, iam iustus aliquis non ex fide uiueret, sed ex naturali ratione. Quod cum Apostolo Prophetaq; pugnat, et cap. 3. Iustitia Dei secundum fidem in omnes, et super omnes. Vt retro citauimus, et capit. 4. Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad iustitiam. Ac protinus subdens illud: beatus, uir, cui non imputauit dominus peccatum, docet Apostolus beatitudinem hanc, siue in circuncisione, siue in præpucio per fidem hominibus obuenire. Inde uerò cap. 5 colligit: iustificati ergo ex fide pacem habeamus, &c. et capit. 8. Quos prædestinauit, hos uocauit, et quos uocauit, hos etiam iustificauit,

ſtificauit,et quos iuſtificauit,hos et glorificauit. Primus er go prædeſtinationis effectus uocatio eſt, quæ uidelicet iu ſtificationem antecedit, ut glorificationem iuſtificatio. At uocatio ad aures refertur, quibus fides percipitur. Cer tè Paulus, ut in ſumma dicam, nullos in epiſtolis ſuis Dei filios niſi per fidem agnoſcit, nullos niſi ex fide ſemen Abrahæ, et ſecundum promiſſionem hæredes admittit. Non aliam quàm iuſtitiam fidei concedit, ſiquidem iuſtitia apud Deum ſit,non apud homines: nam per naturalem, aut ſcriptam legem apud homines iuſtificari homines poſ ſunt, apud Deum,ſi Paulo credimus, non poſſunt.

Deinde hæc concluſio probatur ex eodem Apoſtolo ad Heb. 11. Vbi fides definitur eſſe ſubſtantia,id eſt, funda mentum rerum ſperandarum. Quòd ſi naturalis ad iuſti ficationem ſatis eſt, iam profectò aliud fundamentum ponitur præter id quod poſitum eſt. Et præterea cùm Apo ſtolus eo capite docere uellet omnes iuſtos antiquos per fidem operatos eſſe iuſtitiam, fide, inquit Enoch tranſlatus eſt: teſtimonium enim habuit placuiſſe Deo, ſine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Accedentem enim ad Deum oportet credere. Quo ex loco certiſſimum ſumitur argumentum. Nam Enoch in ſacra ſcriptura fidem ha buiſſe non legitur, ſed ſolùm placuiſſe Deo. Monſtrauit igitur Apoſtolus Enoch etiam fidem habuiſſe, quia placuit Deo, cui ſine fide placere eſt impoſſibile. Quòd ue rò ſermo de actu fidei ſit, uel manifeſtum eſt, cùm e ueſtigio cauſam Apoſtolus reddat. Accedentem enim ad Deũ oportet credere. Quamobrem parùm apta eorum expoſi tio eſt, qui tradunt Apoſtolum hic loqui regulariter, et in communi,quaſi plærunque ita contingat: uerba namque aliena nobis ſæpe permitimus, ne in ſcholaſtica diſputatione eloquentiæ laudem affectare uideamur. puerile quip pe eſt res theologicas ornatè dicere uelle. Eorum itaq; interpretatio parum concinna eſt, ſi argumentum Pauli cohæret. Etenim ſi uel rarò id accidere poteſt,ut quis ſine fide placeat Deo (cùm interim per ſolam naturæ ſcientiam poſſit) dicetur Enoch ex illis eſſe, qui naturali ingenio ducti iuſtificati ſunt: ita uel Apoſtoli ratiocinatio nul

lius pe-

lius penitus est momenti: uel assertio, quæ fingit aliquem sine fide placere Deo, est erronea.

Præterea, Sapientiæ.9. Da mihi, inquit, sedium tuarum assistricem sapientiam, et noli me reprobare à pueris tuis. Quoniam homo infirmus sum, et exigui temporis, et minor ad intellectum iudicij et legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo absuerit sapientia tua, in nihilum computabitur. Mitte illam de cœlis sanctis tuis, ut mecum sit, et mecum laboret. Et sciam quid acceptum sit apud te omni tempore, et deducet me in operibus meis sobriè, et erunt accepta opera mea. Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid uelit Deus? Cogitationes enim mortalium timidæ, et incertæ prouidentiæ nostræ. Corpus enim, quod corrumpitur, aggrauat animam, et deprimit sensum, multa cogitantem terrena inhabitatio. Et difficile æstimamus, quæ in terra sunt, et quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore, quæ in cœlis sunt autem quis inuestigabit, nisi tu dederis sapientiam, et miseris spiritum sanctum tuum de altissimis? Nam per sapientiam sanati sunt, quicunq, placuerunt tibi, domine à principio? Est ne igitur, qui post adeò clarum irrefragabileque ueritatis testimonium audeat ueritati refragari? ecce sapiens, quod nos asseruimus manifestissimè, docet, non sat esse mortalium cogitata humanaque consilia ad animi salutem, nisi spiritus sancti dono cœlestis, Homini scientiam conferat, scientia uidelicet illa salutis plebi Dei data in remissionem peccatorum ipsius.

Quid si illud adiiciam, quod à conci. Mileuit. cap.4. refertur in hæc uerba? quicunq; dixerit gratiam Dei in qua iustificamur, ob hoc nos iuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis datur, ut sciamus quid appetere, quid fugere debeamus, non autem per illam nobis prestantior, ut quod faciendum cognouerimus, etiam diligere, et facere ualeamus, anathema sit, cùm sit utrunque donum Dei, et scire quid facere debeamus, et diligere ut faciamus. Non ergo iuxta conclu. definitionem gratia Dei solùm requiritur ad mouendum affectum, sed ad mouendum etiam

intelle-

intellectum. Quod ex Psal 93. concilium probat, qui docet hominem scientiam, Dominus scit cogitationes hominum: quoniam uanæ sunt. Beatus homo, quem tu erudieris Domine, et de lege tua docueris eum.

Concilium uero Carthagi. in episto. ad Innocentium refert in huius rei confirmationem illud ex. 2. ad Cor 8. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.

Item Cælestinus Papa in episto. ad omnes Galliarum episcopos. c. 9 ubi de fide contra Pelagianos decernit. Ita Deus in cordibus hominum atque in ipso libero, inquit, operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium omnisq; motus bonæ uoluntatis ex Deo sit. Ad hanc enim professionem Papa Zosimus nos instituit inquiens. Quod tempus interuenit quo Dei nō egeamus auxilio, in omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus, adiutor, et protector orandus est. Superbum est enim ut quicquam sibi humana natura presumat, et. c. 12. Ecclesiasticis ex diuina sumptis autoritate documentis omnium bonorum affectuum, et omnium studiorum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum fatemur autorem et non dubitamus ab ipsius gratia omnia hominis merita præueniri. Quo utique auxilio non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur, ut de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanum, de imprudente fit prouidum. Igitur catholicum non est, ut. c. 13. eiusdem epistolæ concluditur, quod præfixis sententijs apparuerit esse contrarium et ratio, nisi me coniectura decipit, palmaria est. Nam uel homo cumprimùm ad usum rationis peruenit, de fine naturali deliberat, uel de supernaturali: si de naturali, certè ut est uerum proportionatum intellectui, ita est quoque bonum uoluntati proportionatum. Quare uoluntas naturæ bonum appetere potest naturaliter, quemadmodum intellectus naturale uerum potest naturaliter intelligere, cum igitur puer ille rectè de fine naturæ deliberans: nanque ducem sequens uelit quod natura præscribit, non peccat, sed facit quod in se est. quare iuxta aduersariorum opinionem iustificabitur, primamque gratiam ex puris natu-

ralibus

ralibus consequetur, quod sine dubio erroneum est. Sin uerò deliberatio de fine supernaturali fit cognitio, erit supernaturalis; quam nos fidem appellamus.

Præterea, si cognitio naturalis posset esse primum iustificationis exordium, iam ex nobis esset primum naturæ iustificationis initium, quod Pelagiani docuerunt. Quòd si hæc antiqua præsidia non haberemus aduersum nouam commenticiam sententiã, synodus tamen Tridentina abunde nobis et auxilium et præsidium ferret sessione sexta, capite quinto, sexto, septimo et octauo decreto de iustificatione impij. Nam cap. septimo expressè definit sine fide nulli unquam iustificationem contigisse. Et cap. octauo addit hæc uerba: eum uerò Apostolus dicit iustificari hominem per fidem, ea uerba in eo sensu sunt intelligenda, quem perpetuus ecclesiæ catholicæ consensus tenuit expressitq;, scilicet, ut per fidem iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, et radix omnis iustificationis sine qua impossibile est placere Deo, et ad filiorum eius consortium peruenire. Hactenus synodus Trinden. Cum Christiana igitur fide pugnat qui salutem uitamque animi cuiquam sine fide tribuit. Omnibus enim Apo. intonat, gratia estis saluati per fidem, et hoc non ex uobis, Dei nanque donum ad Eph. 2.

Secunda conclusio, ad peccati siue originalis siue mortalis remissionem fides in Christum explicita uel implicita est, ac fuit necessaria. 2a [conclusio]

Non est autem hæc secunda tam certa, et explorata quàm prima, sed eam negare non uideo qua ratione possit esse tutum, certè ne quid amplius dicam, periculosum et temerarium est.

Primùm enim August. ita definit, cùm tamen alijs locis plurimis, tum maximè epistola illa. 157. ad Optatum, cuius uerba quoniam retro posuimus non sunt hoc nobis loco resumenda. Diuus etiam Thomas ad Hebr. 11. lect. 2. Post peccatum primi parentis nemo potuit, inquit, saluari à reatu culpæ originalis, nisi per fidem mediatoris explicitam uel implicitam. Diuus quoque Chrisost. Homil. illa de fide, et lege naturæ idem tenet.

Id

Id etiam teſtimonijs ſacrarum literarum corroborari poteſt. Ad Coloſen. 1. Dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine, et eripuit nos de poteſtate tenebrarum, et tranſtulit in regnum filij dilectionis ſui, in quo habemus redemptionem, et remiſsionem peccatorum. Et infra, placuit per eum reconciliare omnia pacificans per ſanguinem crucis eius ſiue quæ in cœlis &c. At ſanguis Chriſti non communicatur hominibus niſi per fidem uel ſacramenta fidei. ergo &c.

Præterea, ad Galat. 3. Omnes filij Dei eſtis por fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu: et capit. ſecundo. Scientes quòd non iuſtificatur homo ex operibus legis, ſed per fidem Ieſu Chriſti, et nos in Chriſto Ieſu credimus, ut iuſtificemur ex fide Chriſti. Item ad Rom. 5. Iuſtificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam in qua ſtamus, et capit. quarto. Credidit Abraham Deo, et reputatum eſt illi ad iuſtitiam: non eſt autem ſcriptum tantùm propter ipſum, ſed et propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum dominum noſtrum à mortuis qui traditus eſt &c. Et capit. 3. Manifeſtiùs, Iuſtitiam Dei per fidem, inquit, Ieſu Chriſti in omnes et ſuper omnes, qui credunt in eum, non enim eſt diſtinctio. Omnes enim peccauerunt, et egent gloria Dei, iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius propter remiſſionem præcedentium delictorum. Et ratio eſt in promptu: ſicut enim eſt mediator Dei et hominũ Deus et homo Chriſtus Ieſus ad glorificationem, ita quoque mediator eſt ad iuſtificationem. Quare ſicut per fidem in Chriſtum glorificamur, ita per eandem oportet iuſtificari.

Verùm exinde magna quæſtio nobis oritur, an euangelio promulgato fides explicita Chriſti ſit ad iuſtificationem hominis neceſſaria. Nam ſi teſtimonia, quæ nunc retulimus, exponi de fide explicita, uel implicita poſſunt, æqua ratione cùm afferuntur eadem aliaque ſimilia, ut probetur Chriſti fides poſt euangelij diuulgationem ad

æternam salutem necessaria de fide explicita, uel implicita poterunt explicari. Quo fiet ut argumenta, quæ retro fecimus, ad eam conclusionem corroborandam per hanc expositionem eludantur. Augetur uerò quæstionis huius difficultas, ex eo quod habetur Ioan. octauo. Si non credideritis quia ego sum, in peccato uestro moriemini: nemo igitur à peccato iustificabitur, nisi credat Christum esse Deum.

Item ut filij Israel à serpentum morsibus sanarentur, oportebat eos in statuam serpentinam aspicere. Ergo ut à peccatorum uulnere quis sanetur, opus est credere in Iesum Christum, ut habetur Ioan. 3.

Præterea 1. Ioan. 5. qui habet filium Dei habet uitam, qui non habet filium Dei uitam non habet. Habere autem filium est credere in filium, ut in eo. c. dicitur: Nemo itaque sine fide Christi in euang. uiuificatur.

Præterea, Bonifa 8. in extra, unam sanctam, unam inquit, sanctam ecclesiam catholicam & apostolicam firmiter credimus, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum, in qua unus est dominus, una fides, unum baptisma. Non ergo sine fide explicita Christi homini extra ecclesiam constituto, scilicet, Iudæo, uel Pagano peccata remitti possunt.

Adde huc illud. 1. Cor. 3. Fundamentum aliud, nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus, id est, Christi fides, per quam Iesus habitat in cordibus, ut glossa ibidem exposuit. Et Greg. 1. q. 1. cùm Paulus dicat fundamentum aliud &c. consequenter probatur, quòd ubi Christus non est fundamentum, nullius boni operis potest esse superædificatio.

Adde rursum & Chrisost. Homi. de fide, et lege naturæ hisce uerbis differentem. Sicut hominibus opus est primùm, ut præcedat uita, deinde sequatur alimentum, ita necessarium, ut præcedat uitam nostram spes in Christum, quæ postea pascenda bonis operibus. Et uis planè uidere, quòd opera sine fide non uiuificant? Testimonium bonum habuit Cornelius de eleemosyna & precibus, sed Christum ignorabat, Deum quidem credens: sed quia bo-

na quidem erant opera, sed mortua eò quòd fidem, scilicet Christi non habebant, mittitur angelus &c.

In concilio tandem hoc Tridenti. sess. sexta decreti de iustificatione impij cap. quarto uidetur esse definitum in hæc uerba. Translatio à statu in quo homo nascitur filius primi Adæ in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei post euangelium promulgatum, sine lauacro regenerationis, aut eius uoto fieri non potest. Quod etiam cap. sexto declaratur apertius. In primo etiam decreto. 4. sess. eiusdem concilij ita dicitur. Vt fides nostra catholica, sine qua impossibile est placere Deo, &c. Fides autem nostra catholica sine controuersia Christi fides explicita est. Et inferius: Si quis originale peccatum, uel per humanæ naturæ uires, uel per aliud remedium asserit tolliq; per meritum unius mediatoris domini nostri Iesu Christi, aut negat ipsum Christi Iesu meritum per baptismi sacramentum tam adultis quàm paruulis applicari, anathema sit. Quia non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Vnde illa uox: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et illa, quicunque baptizati estis Christum induistis. Hactenus synodus.

Quòd si post adeò firma testimonia ratio quicquam confirmare ualet, illa certè non est omnino pessima, quòd sicut paruulis post euangelij promulgationem protestatio fidei in Christum implicita nil est ad salutem, & remissionem peccati originalis, sed fidei Christianę explicita professio requiritur, qualem baptismus continet: sic ad remissionem peccati in adultis iam euangelio promulgato non sat erit Christi fides implicita. Explicatiora sunt siquidem remedia salutis in euangelica lege, quàm erant in lege aut naturæ, aut etiam scripturæ.

His tamen non obstantibus (salua semper ecclesiæ Romanæ autoritate, cuius censuræ nostra omnia scripta & dicta uolumus esse subiecta) sit tertia conclusio.

Ad remissionem peccati uel originalis, uel actualis ante baptismum non requiritur etiam nunc fides euangelij explicita. Cornelius namque iustificatus erat antequam Christi fidem acceperit: Id autem quoniam à quibusdam

proter-

proteruè negatur, oftenditur imprimis D. Tho. teftimonio. 22. q. 10. art. 4. ad. 3. deinde facra fcriptura teftatur eum ante fidem Chrifti fuiffe uirum religiofum, ac timentem Deum, quæ uerba de inimicis Dei nullo modo dicerentur. Petrus quoque ait: in ueritate comperio quòd non eft perfonarum acceptor Deus, fed in omni gente qui timet Deum & operatur iuftitiam acceptus eft illi. Appellatus uerò Cornelius ante fuerat uir iuftus, ac timens Deum. Ergo acceptus erat gratusq; Deo priufquam in Chriftum explicitè crederet. Atque idem ferè argumentum eft de Eunucho Act. 8. & Lidia purpu. c. 16. Idem ergo nunc etiam euenire poterit, ut per folam fidem in Deũ homo iuftificetur, & quærat mox à Deo falutem, quæ eft per *Chriftum* Iefum.

Præterea, fidem explicitam Chrifti Deus in noua lege non communicat fine prędicante, ut patet ex Apo. ad Ro. 10. fed in quolibet momento homo, qui credit in Deum poteft iuftificari, non autem in quolibet poteft habere prędicatorem, qui de fide Chrifti inftruat eum, ergo &c.

Præterea, D. Tho. id tenet. 3. p. q 69. ar. 4. ad. 2 in hæc uerba. Remiffionem peccatorum aliquis confequitur ante baptifmum, fecundum quòd habet baptifmum in uoto, uel explicitè, uel implicitè. Ita ante baptifmum Cornelius, & alij fimiles confequuntur gratiam, & uirtutes per fidem Chrifti, et defiderium baptifmi explicitè, uel implicitè &c. Ac re uera inter autores nullum equidem legi, qui huic conclufioni refragaretur, nedum illam tanquam aut hæreticam, aut erroneam, aut fcandalofam exploderet. Ego uerò et opto redargui me, et ea, quæ difputo diſſerere malo quam iudicare. Cumq; nec ftudio certandi, nec oftentandi ingenij gratia, fed caufa ueri reperiendi difputationem hanc, aliafque fufcipiam, fi quis meliùs fentiat, huic ergo libenter et aures et animum accommodauero.

Ad argumenta igitur, quæ in hanc tertiam conclufionem facta funt, ordine fuo refpondemus.

Ad primum, non effe eandem rationem etiam euangelio promulgato de remifsione peccatorũ, et æterna finali-

que salute. Non enim omnia, quæ ad hanc consequendam exiguntur, ad illam alteram sunt necessaria. Eò quòd illa, ut modò dicebamus, in temporis puncto cuiq; adest facultas faciendi quod in se est, hæc uerò secundum diuinæ procurationis ordinem per media quædam temporaria, et successiua administratur? Quocirca nil mirum est si eadem etiam testimonia ad iustificationem huius uitæ momentaneam, relata de fide in Christum implicita intelligantur, relata uerò ad futuræ æternæ uitæ salutem, intelligantur de fide explicita.

Ad secundum, posteaquam euangelium Christi fuerit annunciatum, ut illis erat, quibus Dominus loquebatur, fatemur prorsus sine euangelij fide nec peccata quidem posse remitti. Secus tamen priusquam homini Christus Dominus fuerit predicatus.

Ad tertium, perfecta sanatio uulnerum, quæ à serpente accepimus tunc erit, cùm alligauerit Dominus uulnus populi sui et percussuram plagæ eius sanauerit, ut Esai. 30. dicitur, hoc est in resurrectione. Huius autem resurrectionis gloriam, et salutem nemo sine Christi fide explicita consequitur.

Quòd autem de hac consummata perfectaq; salute Dominus loquæretur patet Ioan. 3. Sicut Moyses &c. ut omnis, qui credit in eum non pereat: sed habeat uitam æternam. Et eadem penitus intelligentia quartum argumentum facilè diluitur. uitam æternam, inquit, dedit nobis Deus, et hæc uita in filio eius est &c.

Ad quintum, priùs dico quòd extra sanctam ecclesiam tradit Bonifacius non esse remissionem peccatorum: quia nullum est sacramentum aut naturalis, aut scriptæ legis, siue pro paruulis, siue pro adultis in quo peccata remittantur: constat siquidem hæreticos, Iudæos atque Paganos, qui in forma ecclesiæ baptizant paruulos suos, peccatum originale remittere salutemq; conferre: sed quoniam hoc per sacramentum ecclesiæ fit, licet illi sint extra ecclesiam, non proinde extra ecclesiam salus est remissióue peccatorum.

Posterius respondetur quòd Bonifacius loquitur de remissio-

missione peccatorum, quæ per ecclesiæ sacerdotes autoritate clauium exhibetur. Nulla est enim extra ecclesiam iurisdictio, nulla facultas remitendi peccata, sed ubi primùm quis ab ecclesia egreditur hanc potestatem amittit. D. Aug. in enchiri. c. 65. ubi et iam aliam expositionem insinuat, ut uidelicet extra ecclesiam non sit remissio peccatorum perfecta per quam uitam æternam consequamur, sed priores responsiones præstabiliores sunt.

Ad. 6. qui implicitè credit in Christum, Christum habet fundamentum, quale habuerunt Cornelius et Eunuchus, habitabat enim Iesus per fidem in cordibus eorum priusquam in Christum explicitè crederent.

Septimum argumentum, sententiam nostram non modò non refellit, uerùm etiam confirmat, nam Christus de uita eterna expresse loquitur, ideoq; mortua Cornelij opera uocat, quia sine fide Christi explicita æternam uitam præstare non poterant, alioqui uiua opera erant, quæ, ut idem ait, placebant Deo.

Ad octauum, uel ex eo liquet concilium de æterna uita, traslationeq; in filios Dei perfecta, sermonem facere, quod adducit in propriæ sententiæ confirmationem, illud ex euangelio, nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non potest intrare in regnum Dei, et hinc patet quid ad alia eiusdem concilij testimonia respondendum sit.

Ad rationem ultimo loco adiectam respondeo, adultorum, ac paruulorum non per omnia currere similitudinem. Quæ in eo quidem par est, quòd sicut paruuli sine sacramento baptismi non saluantur, ita nec adulti sine baptismi saltem desiderio: at iustificatio, siue remissio peccatorum, non æquè obuenit paruulis atque adultis, ut sepe iam diximus.

Nunc uerò ea sunt argumenta refutanda, quæ contra primam, et secundam conclusionem conformauimus, scilicet, ut ostenderemus sine fide Christi, imò sine fide Dei posse hominem iustificari. Et quidem cùm D. Tho. primùm auctoritas nobis opponitur, id nos statuimus D. Thomæ commentum hoc nouum assignari, nec debere, nec posse, sententiam, quippe contrariam multis locis apertissi-

mè docuit, ut. 12. queſtione. 113. artic. 4. 22. queſt. 10. art. 4. ad. 3. ad Rom. 10. lect. 3. ad Heb. 10 lect. 4. et 11. lect. 2. quo peſtremo loco Caietanus nobiſcum ſentit et in commentariis ſuper epiſtolā ad Romanos cap. 3. Ne quis eum exiſtimet in hac re aut à Diuo Thoma aut à ueritate potius catholica diffidere.

Igitur illa opinio Diui Thomę quam. 12. queſtione 89. tenet, probabilis quidem eſt, adultum enim cum ſolo poſſe originali decedere, communi fidelium ſenſui uidetur aduerſum, limbum nanque puerorum admittimus, non adultorum. Sed non eſt tamen uſque adeò certa, ut non ſit in procliui eam infirmare, cùm aduerſum certam firmamq; ueritatem adducitur.

Deinde argumentum quo Diuus Thomas utitur illa opinione ſuadenda conſentaneum, et congruum eſt, non demonſtratium, congruentia uerò argumenta, ſi ad uiuum reſecentur: ſæpe reperiuntur infirma. Quare nec Diuus Tho. accipit illud antecedens tanquam firmum, ſcilicet, facienti quod in ſe eſt pro naturæ uiribus, Deum in eodem illico momento conferre gratiam gratum facientem, per quam homo iuſtificatur. Poſſet enim cùm Duran. ueriſimiliter dici. 4. dinſtintione 4. queſtione 7. non oportere ſtatim: ut puer rationis naturalis dictamen ſequitur per gratiam Dei iuſtificari, ſed ſat eſſe ſi proximè, uel etiam poſt aliquam moram temporis ſecundum diuinæ prouidentiæ moderationem iuſtificetur, quo quidem interuallo egregiè poterit de rebus ſupernaturalibus erudiri, easq; tenere per fidem. Ad hæc, quod paulò ante diceba-mus, nec reſumere modò piget. Sicut ad iuſtificationem uoluntas boni naturalis non ſufficit, ob id namq; auxilio ſpeciali indiget, ita quoque cognitio ueri naturalis non eſt idonea.

Nempe inter actus uoluntatis, et intellectus proportio eſt, quoniam enim uoluntas non fertur in incognitum, ut eliciat actum naturalem cognitio naturalis antecedit ut autem actionem habeat ſupernaturalem, requiritur ante notitia ſupernaturalis, quod D. Tho. 3. contra gen. ca. 152. diſertiſſimè tradit. Non igitur Diuus Thomas ſecum ipſe pu-

ſe pu-

se pugnans gratiam solum requirit ad mouendum affectum in iustificatione impij, uerumentiam ad mouendum intellectum: quare in hunc sensum facienti quod inse est, per naturæ duntaxat uires, Deus non denegat gratiã, quia præsto adest gratuitum Dei auxilium mouentis hominem, et ad cognoscendum, et ad amandum finem supernaturalem.

His ita constitutis ad primum argumentum dupliciter responderi potest. Prius quòd Deus puero deliberanti etiam circa uitam honestam accurret non solùm mouendo affectum, uerùm illustrando quoque intellectum. Nam quemadmodum naturalis ratio in illo principio, Deus est remunerator inquirentium se, eam certitudinem non præstat, quę uidelicet opus est ad statuendum continendumq; in officio hominis animum. cogitationes enim mortalium, timidæ, et incertæ prouidentiæ nostræ, ita profectò, ut puer rectè firmiterq; deliberet de honesta uita ducenda, pueriles illæ naturæ cogitationes non sufficiunt. Sed confirmatur, et illustratur puer maiori quodam lumine ab eo, qui illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Atque id est, quod Paulus ait, non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis &c. Vt diuus August. de gratia, et lib arb. capi. 7. docet. Id demum est quod Propheta dixit, qui docet hominem scientiam, Dominus scit cogitationes hominum quoniam uanæ sunt.

Vnde et si D. Thomas intelligatur de ordinatione ad debitũ finem naturalem, ut de ueritate q. 14. art. 11. ad primum sentire uidetur: intelligendus tamen est non de ordinatione, quæ per naturam fit, sed quæ fit per gratiam, ut loco citato. 12. dicitur, si ordinauerit se, inquit, ad debitum finem per gratiam. Etenim licet fidei lumen per se loquendo detur propter supernaturalia, quæ non uidentur, tamen etiam est necessarium propter quædam naturali lumine cognoscibilia, ut ea, scilicet, firmitate teneantur, quæ ad rectam uitam confirmandam exigitur. Ob id quippe scriptum est: da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Iuxta hanc uerò priorem solutionem puer ille

iuſtificaretur ſine fide explicita Dei, non tamen ſine fide.

At nos multò ſanius credimus, ad iuſtificationem fidem Dei explicitam eſſe neceſſariam. D. Tho. 12. q. 113. art. 4. Auguſt. in illud Pſal. Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus. Et libro de uera innocentia. Concilium Trid. ſeſſ. 6 in decreto de iuſtificatione impij. c. 6. adducit in hoc Apoſtolum ad Heb. 2. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo Cuius rei cauſam reddens: Accedente enim ad Deum, inquit, oportet credere quoniam eſt, et quòd remunerator eſt inquirentium ſe. In ſecunda item concluſione nos oſtendimus fidem ſaltem implicitam Chriſti ad iuſtificationem eſſe neceſſariam, quæ intelligi non poteſt, niſi credatur Deus per gratiam ſuam hominum iuſtificator.

Item peccatum mortale ſine contritione nulli remittitur: contritio autem hoc eſt dolor de peccatis propter Deum, ſine Dei cognitione nulla eſt: remiſſio igitur mortalis ſaltem peccati, Dei notitiam prærequirit.

Commodior eſt itaq; ſolutio poſterior, qua dicimus eiuſmodi puero deliberanti fidei lumen protinus affulgere, ſicut autem lumine naturæ nil prius oſtenditur quàm primum naturæ principium, ſcilicet, quodlibet eſt, uel nõ eſt: ita fidei lumen ſtatim omnino demoſtrat Deum eſſe, quod primum fidei principium eſt. Nec talis illuminatio miraculoſa eſt, imò regularis eſt diuinæ prouidentię: cùm, ſcilicet, mouet homines ad finem ſupernaturalem. 3. ſen. D. Tho. d. 25. q. 2. art. 1. q. 1. ad. 1. et 2 Sapientia per nationes uniuerſas in ànimum ſe transfert, et amicos Dei, ac Prophetas conſtituit, attingit enim à fine uſque ad finem fortiter, et diſponit omnia ſuauiter. Quòd ſi obijcias cognitionem Dei non aduenire hominibus, niſi magno et longo tempore, atque diſcurſu, reſpondeo uerum eſſe ſi de notitia dei naturali ſermo ſit: nam ad ſupernaturalem tempus non exigitur, certè non illud adeò longum quod argumentum fingit, nam ut ex Duran. ſententia retrò diximus, puer ille, qui natura duce ſe conuertit ad debitum naturæ finem, conſequetur quidem peccati remiſſionem non in eodem è ueſtegio puncto, ſed breui tamen iuxta diuinæ prouidentiæ diſpoſitionem. Et ſi arguas, ergo interea poterit

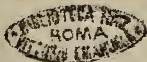
terit peccare uenialiter, quod D. Tho. reijcit, respondeo, nihil quidem repugnare si ad normam dialecticorum disseramus; At si, quod theologos decet, diuinæ et legis et prouidentiæ in homines rationem habemus, sicut diuinæ curæ est prouidere ne interim excedat, ut non detur contra communem legem homo adultis in limbo, sic ad procurationem Dei spectat ne peccatum ueniale peccet ante mortale. Quemadmodum Adam non poterat ante peccare uenialiter quàm peccasset mortaliter, idq; Deo specialiter procurante, ne contra communem legem in statu innocentiæ cum culpis admittamus et pœnas.

Ad tertium argumentum, quoniam secundum ex iis, quæ iam diximus, facilè soluitur respondeo Paulum Apostolum de fide explicita in Christum habere sermonem, hanc enim statuit Deus per homines administros hominibus impartiri, unde et subdit Apostolus. Nunquid non audierunt, et quidem in omnem terram, &c. Ex his itaque colligit, ergo fides ex auditu, auditus autem per uerbum Christi. Cæterùm fides, quæ in lege naturæ erat, cuicunque ætati ad iustitiam necessaria homine extrinsecus docente non egebat, sed interius, uel inuisibiliter, uel uisibiliter per angelos administrabatur.

Ad quartum, Adrianus de baptismo. q. 1. arti. 3. tenet eiusmodi puerum non recipere gratiam, nec satis esse non ponere obicem, sed requiri conuenientem dispositionem fidei in adultis. Vnde Act. 8. Cùm Eunuchus Philippo dixisset, quid prohibet me baptizari? Philippus ait, si credis ex toto corde, &c. iuxta quam sententiam datur accessus neuter ad baptismi sacramentum: puer enim ille, nec recipit gratiam, nec peccat mortaliter, dum sic baptizatur, sed cùm huiuscemodi euentus non sint frequentes, imò adeò disputationis gratia fingantur satius fuerit ad Dei prouidentiam referre, quæ non deficit in necessarijs quale est illuminare hominem, quem sit per Christi sacramentum iustificaturus.

Ad quintum, negatur propositio minor si de cognitione Dei gratuita, et supernaturali sermo est, nam de naturali nos concedimus, ac libenter quidem.

Ad sex-

Ad sextum, Diuus August. de spiritu et litera capit. 26. et 27. exponit naturaliter, quæ legis sunt faciunt, &c. id est, per naturam gratia tamen perfectam: quia enim peccatum contra naturam est, gratia quæ naturam perficit, secundum naturam esse dicitur, loquebatur autem Apostolus de gentibus conuersis ad Christum, quæ sine lege scripta, qualem Iudæi habebant, legis præcepta seruabant. Et hanc responsionem sequitur D. Tho. 12. q. 109. ar. 4. ad. 1. Respondere quoque possumus præcepta legis naturaliter cognosci à gentibus, et singula naturaliter etiam fieri, licet omnia sine auxilio Dei speciali impleri non ualeant. Ob quam causam D. Tho. dixit opus esse gratia ad mouendum affectum, nec enim uoluntas perficere naturalia omnia præcepta potest, quæ naturæ lumine intellectus ante cognouerit.

Quæ quidem expositio cùm apud nostros maximè sit aperta, miror ego uiros doctos hoc testimonio moueri potuisse ad nouam commentitiamq; sententiam inferendam, dico etiam Thoma referente.

Ad postremum argumentum, Caietanus in commentarijs super illum locum Apostoli, accedentem enim ad Deum, &c. respondet, quòd doctrina Pauli in communi datur, ac proinde in communi dicitur oportere credere, quia est Deus, longè autem melius esset, inquit, si non crederet, sed sciret Deum esse. Addit rursum quòd Deum esse remuneratorem inquirentium se, oportet fide teneri quoniam nulla speculatiua scientia hoc attingere potest. Quòd utique si uerum est argumentum illud facilè diluitur, non enim utraq; cognitio habetur ex lumine naturali, quod altera parte antecedentis assumitur.

At qui diuum Chryso. Homil. 4. de prouidentia, uel fato legere uoluerit, sanè intelliget Philosophos, qui supplicia peccatorum negant præmiaque iustorum post hanc uitam, in media luce penitus aberrare. Nam si iusti, qui Deum ritè colunt migrant affecti iniuriis ex hoc mundo, pessimi contra, immerita fœlicitate potiti, omni certè ratione concluditur Deum nec iustum esse nec curam habere rerum humanarum, quòd si Deo prouidentiam tollis, at-

que iustitiam, τεὸς uocabulum innane sit, qui circa cœli cardines ambulet, nec nostra consideret. Qui igitur negat alterum, utrunque tollat necesse est, nam si non est remunerator inquirentium se, nē Deus quidem est, unde et barbaræ omnes gentes pœnas improborum præmiaque iustorum admiserunt. Crediderim igitur opus esse, ut fides concurrat ad assentionem utriusq: principij, quo tam firmiter, ac constanti teneantur, quàm necessum est, ut hominis uita in honesto, et officio confirmetur. Nam alterius modi cognitionem ad Roma. 1. ostendit Apostolus idoneam minimè fuisse ad iustè beateque uiuendum.

Adde hunc Deum dupliciter cognosci posse, et ut finis naturæ est, causaq; rerum naturalium, et ut finis est hominis *supernaturalis*, cuius etiam gratuito beneficio homo *supernaturalem* illum finem consequatur. Ad placendum uerò Deo non sat est cognoscere ipsum esse principium autoremq; naturæ, sed oportet in Deum ferri quatenus finis est naturæ uires excedens, sic autem Deum esse, et esse remuneratorem sola fide creditur. Quo circa simpliciter, atque in uniuersum cùm Apostolo fateamur, accedentem ad Deum, finem utique supernaturalem oportere credere quia est. Nam scire quod naturalis ratio docet ad hunc supernaturalem accessum non sufficit. Quippe habemus accessum ad Deum per fidem ad Rom. 5. Qua de re uide D.Tho.22 q.1.art 8.ad.1.et q.2.art.4.

Hinc uerò iam primum argumentum soluitur eorum, quę à principio statim huius controuersiæ proponebamus. Prius enim falsum est non alterius rei fidem necessariam esse tunc temporis ad salutem, oportebat nanque etiam credere Deum esse iustificatorem, cuius uidelicet gratia peccata hominibus remitterentur: oportebat item credere mortales à cœlesti regno peregrinos, et alienos effectos patriam illam, quam sperabant, non aliter adepturos quàm per aliquod diuinæ prouidentiæ remedium præparatum.

Posterius quoque, ut nihil aliud credere opus esset, sed ibi tamen fides Christi implicitè continebatur, ut sæpe idem diximus, per quem Deus iustificauit omnes mortales,

les, quos prædestinauit in regnum. Hic est enim Samaritanus ille, qui homini uulnerato curationem attulit, iacentem erexit, superque suum ipse iumentum imposuit, ut iuxta Esa. Vaticinium portaret in corpore suo, nos et iniquitates nostras. Hic ille est, qui in stabulum, id est, fidelium consortium nos induxit: qui etiam curam stabulario dedit, hoc est ministro fidei, sacramentorumq; suorum. Hic denique sumptus suppeditauit, ut per omnia salutem nostram illi ferremus acceptam, qui saluator est omnium hominum maximè fidelium.

In secundo uerò argumento, quod additur non est mihi consilium differere, an præcepta decalogi naturali ratione contineantur. Sed tenendo quod D. Tho. sæpe tradit et dominus Caietanus disertè in commen. super Matt. explicat legis decem mandata moralia, et naturalia esse, respondetur prius quòd quemadmodum decem generibus quæ prædicamenta Philosophi uocant, res omnes continentur non formaliter semper, sed reductiuè, punctus enim principium quantitatis, materia principium substantiæ ad prædicamenta ea reducuntur, quorum principium sunt: sic ad decalogi mandata referuntur uniuersa, quæ à Deo præcipiuntur, ea uel maximè, quæ principia sunt cæterorum. Ita præceptum, de honoratione parentum obseruantiam principum ac maiorum continet, ita in præcepto mechię omnem fornicationem abusumque naturæ per luxuriam intemperantis comprehendimus. Ita denique fidei præceptum ad illud de cultu unius dei referendum est, nec enim sine recta fide Deus rectè colitur: qui ergo uoluerit ad uitam ingredi, mandata seruet, non ea solùm, quæ explicitè in decalogo præscribuntur, sed etiam quæ continentur implicitè. Quale est de fide in Deum hominis conditorem, iustificatorem, glorificatorem, &c.

Posterius dicere quoque possumus, seruantem præcepta naturalia, uitam habiturum: qui enim fecerit ea, uiuet in eis, at non ex eis sed ex fide iuxta sententiam Apostoli ad Gala. c. 3. nam quod iam retro docuimus seruanti naturæ præcepta, Deus non denegat gratiam per quam ea etiam seruet, quæ naturæ lumen excedunt. Excessimus autem

modum

modum fortasse nos hac secunda relectionis parte differenda, sed eo tamen uenia digni, quòd absque huius rei copiosa traditione reliquæ partes, aut uix aut certè nullo modo intelligerentur.

TERTIA PARS.

IN quibus tertia, ac difficilis illa quidem quæstio erat, an post primum Adæ peccatum sacramenta fuerint in omni lege ad salutem necessaria. Pars enim negatiua suadetur imprimis diui Gregorij testimonio. 4. lib. Mora. ca. 2. referturq; à Gratiano de consecra. dist. 4. cap. Quod autem apud nos ualet *aqua baptismi, hoc egit apud ueteres, uel pro paruulis sola fides, uel pro maioribus uirtus sacrificij, uel pro his, qui de* Abrahæ stirpe prodierunt mysterium circuncisionis: ubi Gregorius solam fidem in lege naturæ docet fuisse satis ad salutem paruulorum. At sola fides non est sacramentum, cùm non sit sensibile signum, non ergo fuerunt omni tempore necessaria sacramenta.

Præterea, iuxta communem doctorum sententiam lege naturæ durante paruuli saluabantur in fide parentum, at fides parentum non erat sacramentum.

Præterea, de sacramentis nihil ratione naturali statuere ualemus, sed id solum quòd diuina reuelatione traditum est. At ante Abraham utrum aliquo uisibili sacramento iusti, uel eorum saluarentur infantes scriptura non exprimit. Sacramenta igitur tunc temporis fuisse, non nisi temerè definiemus.

Postremò sacramentum nullum est, nisi quod à Deo fuerit institutum, sed in lege naturæ nullum signum instituit Deus ad remissionem peccati uel originalis, uel actualis, non ergo fuit ullum in lege naturæ sacramentum.

Partem uerò affirmatiuam D. August. uidetur astruere. 19. lib. contra Faustum. cap. 11. in hæc uerba. In nullum nomen religionis seu uerum, seu falsum coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, seu sacramentorum uisibilium consortio colligantur.

In hac

In hac ego controuersia non existimo nobis adeò esse laborandum, minimo enim negocio probare possumus sacramenta fuisse post Adæ lapsum omni tempore ad salutem necessaria. Corde siquidem creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: omnis enim, quicunq; inuocauerit nomen domini, saluus erit. Vbi sub insigni oris professione, quæcunque professio etiam operis intelligitur, cùm non ore solùm inuocemus dominum saluatorem uerumetiam opere. Quemadmodum igitur credere oportet Deum iustificatorem atque ab eo interius iustitiam salutarem quærere, ita exteriùs hanc fidem profiteri. Quod fit sanè per sacramenta: quæ ut antè descripsimus cæremoniæ sunt sacræ, quibus Deo exteriùs nos subijcimus, ut in nobis salutem interius operetur.

Præterea, cum animo corporeq; constemus, non sat est Deum interiore fide colere, nisi corporeo etiam cultu interiorem protestemur. Etenim debet utrunq; tributum humana natura Deo pendere, unde utranque partem suæ constitutionis accepit, et cum ambarum partium spiritus sancti, et carnis peccatum commune sit, consentaneum erat, ut esset remedium quoque commune totusque homo interiùs et exteriùs sese subiiceret saluatori.

Addit huc Chrisost. antequè eum Dionysius eam esse hominis conditionem atque naturam, ut ad spiritualia capessenda non nisi corporeis rebus possit aptari. Salutem igitur, qua Deus in humano spiritu secretius operatur, necesse fuit rerum sensibilium imaginibus designari. Quo beneficium curationis ad suum homo modum non solùm perciperet, uerumetiam intelligeret gratiam debitam suo benefactori relaturus.

Præterea, gentium omnium consensu firmatum est, non aliter quàm oblatis Deo sacrificijs diuinam iram mitigari. Atque haud secus etiam Barbari facinora expiari arbitrabantur. At sacrificium in id paratum, ut Deus placaretur uerè erat sacramentum, sacramenta igitur semper fuere apud omnes necessaria.

Lex et religio tandem nulla est sine sacerdotij munere, atque functione, hæc enim tria ita sunt fuereq; coniuncta, ut ne-

ut nequeant a se aliquando separari. Cùm ablato uno reliqua simul auferri necessum est, ut Apost. ad Heb. scribit. At sacerdos sine sacramentis, quæ administret esse nullo modo potest. Omnis enim pontifex pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut sacrificia offerat pro peccatis, quemadmodum ad eosdem idem Apostolus, ait, Ergo sicut lex, religio, sacerdotium fuerunt omni tempore necessaria, ita quoque sacramenta, quod erat nobis in tertia parte huius disputationis breuiter absoluendum, sed prius tamen quàm exordiamur quartam, ea debemus argumenta diluere, quæ in contrarium obiiciebamus.

Ad primum, quamuis D. Tho. utrumlibet probabile existimauerit, nunquam ego tamen eam potui opinionem induere, ut crederem sola interiore fide parentũ infantium filiorum peccata mundari. Videmus enim sacramenta minus esse adultis, quam paruulis necessaria, cum sine sacramentis actu susceptis solo sacramentorum uoto adulti saluentur, paruuli non saluentur. Quare si paruulis non essent in lege naturæ necessaria sacramenta, non uideo equidem cur essent adultis necessaria, cùm tamen esse retrò nobis fuerit demonstratum. Id quòd diuus etiam Greg. apertissimè in præscripto testimonio fatetur.

Item cùm in lege ueteri pro fœminis legis naturalis remedia durauerint, consequens fieret, apud Iudæos puellas sententiæ sacramento saluari, pueros non saluari nisi suscepto sacramento. Quod non uideo qua ratione cohæreat.

Præterea, cùm peccatum originale carnis propagatione contractum esset, non erat consentaneum, nisi ut corporali quoque remedio, ac medicina sanaretur.

Præterea, cùm paruuli in lege gratiæ, et scripturæ siue sacramentorum ope salutem minimè consequantur, non est cur eos in lege naturæ sine sacramentorum auxilio saluemus.

Igitur ad argumentum respondeo, Gregorium non ibi distinguere fidem interiorem ab exteriore professione fidei, nec enim id asseruit adultis non remitti peccata sine exteriore fide, paruulis uerò remitti: sed distinguit po-

tuis

tius fidem à sacrificio asserens, sacrificium pro adultorum peccatis fuisse necessarium, ut uidelicet actualis culpa peculiari sacramento aboleretur, sed propter generale peccatum, erat etiam generale remedium, nempe fidei quæcunq; professio. Quam fidem interim appellari, Aug. auctor est, sacramentum inquit, fides est. Ac pro hoc cùm respondetur paruulum credere, qui fidei nondum habet affectum, respondetur fidem habere propter fidei sacramentum, hactenus August.

Eadem loquendi forma est, de spon. ca. cnm apud, et ca. tuæ fraternitati, et. 27. q. 2. sufficiat ad matrimonium solus consensus, scilicet, quibuslibet signis expressus, distinguitur ergo ibi consensus non interior contra exteriorem, sed generaliter expressus contra expressum per uerba.

Ad secundum eodem modo respondetur, fidem, hoc est, professionem et sacramentum fidei saluare filios in lege naturæ: nunc autem cùm certa et definita sint sacramenta, nec arbitratu parentum per fidem pueri iustificentur, non admittimus in fide parentum Christianorum pueros seruari, sed in sacramento baptismi à Deo peculiariter instituto. Quamuis alia etiam sit huius ratio discriminis quemadmodum in fine huius disputationis explicabimus.

In tertiò uerò argumento, grauis error eorum est, qui de sacramentis nil discerni posse credunt, nisi quòd sacris literis traditur: Multa enim uerbo tenus et in noua et in antiqua lege tradita sunt, quæ scripto non fuere mandata, ut uberius alia forsitan relectione si uita suppetet declarabitur.

Quòd si in lege Mosaica et euangelica, quæ literis exaratæ fuerunt, non est opus ad expressam omnia scripturam expendere, multò minus oportebit cùm de sacramentis legis naturæ disputatur, ubi traditiones diuinæ scriptæ non sunt, dogmata nostra in sacris haberi literis expressa, sed satis erit, si clarissimorum uirorum testimonijs confirmetur, aut certè magnis alioqui persuadeantur argumentis.

Ac re uera nulla ratio patitur, ut diuina prouidentia ullo unquam tempore defuerit hominibus in necessariis ad salutem. Non possent autem filiis paruulis remedia parentes ap-

tes applicare, nisi per Dei reuelationem cognouissent, et paruulos originali peccato teneri, et aliquod remedium ad eos seruandos idoneum esse, quod licet scriptum non sit, non est tamen minus exploratum, quam si fuisset scriptum. Et cùm scriptura exprimat ante Abraham fuisse religionem ac sacerdotium, ex consequenti tradit fuisse sacramenta, sine quibus nec religio, nec sacerdotium est. Cumq; etiam in lege naturæ sacrificia pro peccatis fierēt, ut Iob.1.c.dicitur, profectò negari non potest, quin in lege naturæ fuerint aliqua sacramenta.

Ad postremum poterat facilè dici non pertinere ad generalem rationem sacramenti ut sit signum institutum à Deo. Nec qui id affirmant, idoneo probant argumenco. At dico etiam antiqua omnia sacramenta ex Dei institutione fuisse signacula, atq; figuras futuræ redemptionis per Christum. Neq; enim humano ingenio, sed diuino placito, tam opposite omnia in figura contingebant illis, neq; homo usquam uitulos, et arietes cruenta manu in Dei cultum, et obsequium iugularet, nec Deum tentaret hircorum placare sanguine, nisi Deo reuelante cognouisset, eiusmodi animantium irrationalium sacrificia mysterium aliquod sacrum portendere, cuius ratio remittendis peccatis haberetur. Fateor tamen non fuisse sacramentum sub definitis rebus uerbisq; præscriptis in lege naturæ à Deo traditum. Sed rerum sacramentalium definitio, ac determinatio certa in ueteri lege incœpta, in euangelica perfecta, et consummata est, nisi fortè quis sentiat oblationem Melchisedech in pane, et uino ex diuina et reuelatione et institutione fuisse. Qua peculiariter ex causa sacerdos Dei altissimi fuerit inter reliquos appellatus. Cui equidem opinationi non admodum refragarer, si Anacletus Papa non fuisset aduersus in epistola de ordinatione episcoporum: ubi initiū, inquit, sacerdotij Aaron fuit, licet Melchisedech prior obtulerit sacrificium, et post hunc Abraham Isaac, et Iacob, sed ij spōtanea uoluntate, nō sacerdotali autoritate ista fecerunt: cæterū Aaron primus iubente Dño uictimas obtulit: hactenus Anacletus. Huic igit̄ finē tertię relectionis parti cum dederimus, iā pergamus ad reliquas.

QVARTA PARS.

QVARTO itaq; loco uertebatur in quæstionem, an sacramenta uetera fuerint causæ gratiæ atque salutis, an potiùs ea sola, quæ in noua lege sunt à Christo saluatore instituta, et quidem suadetur in primis, nulla sacramenta posse salutem spiritualem efficere. Quia res corporea non potest esse causa efficiens charitatis et gratiæ, cùm sint qualitates supernaturales à solo Deo infusæ atq; createe, et consequenter quia nullum corpus potest in animum hominis agere, nisi priùs agat in eiusdem hominis corpus, sed sacramenta non oportet quicquam in humanum corpus operentur, ut patet de absolutione sacramentali surdo collata, talis igitur absolutio nil producit in anima.

Confirmatur rursum quoniam aliqua sacramenta eorum, etiam quæ uel maximè causa gratiæ dicerentur, non immediatè contingunt hominem, quem iustificant: ergo uel immediatè producunt gratiam ubi non sunt scilicet, in anima, uel aliquam qualitatem efficiunt aëre medio, quorum utrumq; uidetur esse absurdissimum.

Præterea, si aliqua sacramenta gratiam efficerent, ministri quoq; talium sacramentorum gratiæ causa essent, ac uerè peccata remitterent. Quod tamen Hieronymus in quartum caput Esaiæ refellit. Vbi adducens illud Matth. 3. Ego baptizo uos aqua, &c. Ex quo, inquit, discimus quòd homo tantùm aquam tribuat, Deus autem spiritum sanctum, quo et sordes abluuntur, et sanguinis peccata purgantur: et super Matth. c. 16 comparans sacerdotes nouæ legis sacerdotibus ueteris subiicit. Quomodo ibi leprosum sacerdos mundum, uel immundum facit: sic et hic alligat, uel soluit episcopus aut presbyter, at sacerdos uetus non erat causa leprosum efficienter emundans: ergo neq; sacerdos legis nouæ uerè peccata remittit.

Item Aug. 15. de Trinitate. c. 26. Nullus discipulorum Christi, ait, dat spiritum sanctum, orabant quippe ut ueniret in eos, quibus manus imponebant. Et lib. 83. quæstionum,

num, quæst.53. asserit quædam Deum facere per se ipsum sine media causa, ut illuminare animas. At si minister esset causa gratiæ, per eum Dominus animas illuminaret: et Ambrosius lib.10. epistolarum, epist.84. ad Demetriadem, &c. Aliud est, inquit, quod inuisibiliter agitur, aliud quod uisibiliter celebratur. Nec idem est in sacramento forma quòd uirtus. Nam forma cùm humani ministerij adhibetur obsequio, uirtus autem per diuini operis præstatur effectum. Ad cuius utiq; potentiam referendum est, quòd dum homo exterior abluitur, mutatur interior. Eandem sententiam apertioribus etiam uerbis expressit Cyprianus in sermone de baptismo Christi, et manifestatio. Trini.

At uerò contra suadetur, omnia cuiusq; legis sacramenta causas fuisse gratiæ atq; salutis. Primum quia omnia sacramenta sunt signa sanctificationis practica, et effectiua quemadmodum à principio constituimus, &c.

Præterea, Iob. 1. Sanctificabat Iob filios suos, offerens holocausta per singulos. Et Leui.16. Dicitur sacerdotem aspersione sanguinis expiare præuaricationes, et peccata filiorum Israel.

Præterea Aug. super Psal.77. adducens illud 1. Cor.10. Sed non in pluribus eorum benè placitum est Deo, sic ait, et cùm essent communia omnia sacramenta, non communis erat omnibus gratia, quæ sacramentorum uirtus est, sic et nunc omnibus baptizatis commune lauacrum regenerationis, sed ipsa gratia non communis est omnibus: et glo. ordi. in illud eiusdem capitis decimi: Omnes in Moyse baptizati sunt in nube, et in mari, id est, per uisa illa signa purgati, uel signum baptismi acceperunt, quod credentibus idem ualuit. In nube baptizati sunt, quia per eam mundati ab ignorantia Dei, et præparati ad accipiendam legem.

Præterea Greg.4. lib. mora. c. 2. refertq; de consecr. d. 4. c. quod apud nos ualet aqua baptismi, &c. ut supra.

Tùm etiam sic argumentor, paruulis sinè merito cuiusquam operantis conferebatur gratia, sacramento suscepto, ergo, &c. Consequentia uidetur esse nota, quoniam id uo

camus causam, qua applicata sequitur effectus, cùm ergo puer, uel circuncisus in lege Moysi, uel suscipiens aliquod sacramentum in lege naturę eo ipso à peccatis iustificaren tur, consequens fit eiusmodi sacramenta causas fuisse iustificationis, et gratiæ. At de circuncisione quidem aper tum est testimonium Bedæ super Lucæ secundum caput, idem salutiferæ curationis auxilium circuncisio in lege, contra originalis peccati uulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore consueuit. Aug. etiam ci tari solet in hoc li.2. de nuptijs et concupiscentia. c.11.et habetur de consec.d.4.c.ex quo instituta est circuncisio in populo Dei, ad purgationem ualebat magnis et paruulis, originalis ueterisq; peccati, sicut baptismus ex illo ualere cœpit ad inuocationem hominis, ex quo institutus est. Et. 4.li.contra Donatist. c.24. Cur inquit, Abraham præceptum est, ut omnem deinceps infantem masculum octauo die circunciderer, qui non poterat corde credere, ut ei de putaretur ad iustitiam, nisi quia et ipsum per se ipsum sacramentum multum ualebat.

Denique in cap. Maiores. extra de baptismo, distinguens Innoc. à circuncisione baptismum, quòd aperit ianuam re gni cęlorum, quam circuncisio non aperiebat, asserit, quòd sicut per baptismum, ita per circuncisionem originale pec catum remittebatur. At præpositio per causam significat, qua mediante res efficitur, ut ubi saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. In contrarium est Aug. super Psal. tract.73. ubi ait: sacramenta nouæ legis dare salutem, ueteris autem promittere saluatorem. Sed et Samaritanus noster oleo uinoque, ac denarijs duobus superadditis sanauit uulneratum, quem nec sacerdos Aaron nec Leuita Moyses, siue per sacramenta, siue per legem sanare potuerunt.

In hac explicanda quæstione, quæ inter omnes difficillima est, omnes ego neruos intendere debeo, ut magna tum breuitate, tum ueritate in absolutas quasdam conclusiones totius rei summa redigatur. Qua propter uos oro, ut differenti mihi diligenter animos aduertatis.

Prima igitur conclusio est, quam à catholicis non arbitror

tror aut debere, aut posse negari.

Sacramenta nouæ legis sunt causa gratiæ, et uerè salutem animæ conferunt.

Cyprianus hanc habet in sermone de baptismo Christi et manifestatione Trinitatis inquiens. Veniebat Christus ad baptismum non egens lauachro in quo peccatum non erat, sed ut sacramento perennis daretur autoritas, et tanti uirtutem operis nulla personarum acceptio commendaret. Quoniam remissio peccatorum siue per baptismum, siue per alia sacramenta donetur, propriè spiritus sancti est, et ipsi soli huius efficientiæ priuilegium manet. Verborum solennitas, et sacri inuocatio nominis uisibile celebrant sacramentum, rem uerò ipsam spiritus sanctus format et efficit, et consecrationis uisibilibus inuisibiliter manum totius bonitatis autor apponit, et plenitudinem gratiæ unctionis diuinæ pinguedo sanctificationibus officialibus infundit, et rem sacramenti consumit et perficit.

Item in sermone de unctione chrismatis. Hodie, inquit, in ecclesia ad populum acquisitionis sanctificandum sacrum chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum regiæ, et sacerdotalis gloriæ exprimit unitatem. Et infra. Non hæc medendis corporibus est unctio instituta, quia sanctificatis elementis iam non propria natura præbet effectum, sed uirtus diuina potentiùs operatur, sed adest ueritas signo, et spiritus sacramento, ut et ipsis rerum efficientijs gratiæ dignitas pateat, et interiori homini quanta et his aletur autoritas deiformi conuersatione, et cœlestibus moribus innotescat, et infra. Ex huius unctionis beneficio et sapientia nobis et intellectus diuinitus datur, consilium cælitus illabitur, scientia et pietas et timor inspirationibus supernis infunditur. Hoc oleo uncti cum spiritualibus nequitijs colluctamur, nec fœtoribus spurijs imbui possumus, qui balsami spiritalis odore fragramus.

Gregorius quoq; Nazianzenus oratione. 3. in sanctum lauacrum, generatio ex baptismate passionum est solutiua, omnes sordes abscindens atq; ad supernam uitam perducens, et infra dicit quòd in baptismate tanquam in unda peccata pariter sepeliantur. Et postea ipsa baptismatis, inquit,

inquit, gratia, ac uis unius cuiusque peccati continet pur gationem, et omnimodam fœditatum, et inquinationum reiectionem, quæ prauitate ingressæ sunt. Proinde cùm duplices simus, ex anima dico et corpore, et ita duplex est purgatio per aquam, inquam, et spiritum, et hæc quidem ui sibiliter, ac corporaliter suscipitur, at illa incorporaliter et inuisibiliter concomitatur.

Chrysost. præterea Homi. 25. in Ioann. Ex quo autem, inquit, Iordanis alueum ingressus est Christus non amplius reptilia animarum uiuentium, sed animas rationales, et spirituales aqua producit. Et Homil. 35. in eundem. Futurum erat baptisma plenum maximæ potestatis, et gratiæ, purgaturum peccata, pro mortuo uiuum affecturum, et infra. In nobis non simplex aqua operatur, sed cùm spiritus gratiam accidit, omnia abluit peccata, et infra. Per aquam piscinæ, ait, morbos corporis sanari, ut faciliùs homines crederent per aquam animæ morbos curari posse: et Homil. de resurrectione circa finem, cum multis exemplis resurrectionem per uim supernaturalem futuram esse demonstrasset, subdit, uerùm nec tu gratiæ spiritus factus es expers. Et num multa sunt donationis illius symbola, atque his, quæ enumerata multò maiora, et magis admiranda. Non enim æquale est corpus mortuum, et animam à peccatis occisam ab interitu liberare, quod per baptismum fit, et statim corpus etiam et sanguis mysticus non fuit absque spiritus gratia, nec sacerdotes habuissemus, nec has ordinationes sine tali uisitatione fieri possibile, &c.

Cyrillus li. 2. in Ioann. c. 24. Spiritum, qui ex Deo procedit, per baptismum acquirimus, quo in pristinam pulchritudinem reformati, et ad nouam uitam renati à Deo in filios adoptamur, et in fine. Quemadmodum enim uiribus ignis intensiùs aqua calefacta, nō aliter quàm ignis urit, sic spiritus sancti operatione ad diuinam aquæ reformantur uirtutem, qua baptizati corpus abstergunt.

Ambrosius item lib. 1. de sacramentis. c. 5. de baptismo loquens, de consec. d. 4. c. per aquam. Non aqua omnis sanat, inquit, sed aqua sanat, quæ habet gratiam Christi. Et

li. 4.

li.4. cap.2 de eucharistiæ sacramento. Deposuisti peccatorum senectutem, sumpsisti gratiæ iuuentutem: hoc præstiterunt tibi sacramenta cœlestia. Et li.6.c.1.In similitudinem quidem accipis sacramentum, sed ueræ naturæ gratiam uirtutemq; consequeris. Et infra. Tu quia accipis panem diuinæ eius substantiæ in illo participaris alimento. Et in lib. de ijs qui myste. initiantur c 9. His igitur sacramentis pascit ecclesiam suam Christus, quibus animæ firmatur substantia.

Augustinus insuper. 19. lib contra Faustum. c. 16. de uisibili sacramentorum administratione loquens: Hæc omnia, inquit, fiunt et transeunt, sanant et transeunt, uirtus tamen quæ per ista operatur, iugiter manet, et donum spirituale, quod per ista insinuatur, æternum est.

Et tractatu. 80. in Ioannem, unde ista tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat, et cor abluat. i. q. 1. c. detrahe.

Beda etiam ait, quòd Dominus tactu suæ mundissimæ carnis uim regeneratiuam contulit aquis. Quam eandem sententiā Gratianus Chrysostomo tribuit de consecrat. distin. quarta capit. nunquam. Eandem habes apud Augus. sermone primo de Epiphania.

Sed in Concilio Florentino, sub Eugen. quarto in decreto super unione armenorum manifestè definitur in hęc uerba. Nouæ legis septem sunt sacramenta, quæ et continent gratiam, et eam dignè suscipientibus conferunt.

Hanc eandem sententiam Concilium Tridentinum modò probauit sessione septima de sacramentis in communi, canone. 6. Cuius uerba eiusmodi sunt. Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantùm externa sint acceptæ per fidem gratiæ, uel iustitiæ, anathema sit.

Ex sacris literis Aug. adducit illud Ioan. tertio, nisi quis renatus fuerit ex aqua, et spiritu sancto, &c. Non, ait, ex parentum fide, aut offerentium, uel ministrantium, sed ex aqua et spiritu sancto. Aqua igitur regenerat hominem in Christo ex uno Adam generatum. Hactenus Augustinus.

Secundum testimonium citat idem ex quinto capitu. Epistolæ ad Ephesi. Christus dilexit ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret mundans eam lauacro aquæ in uerbo. Quidquid ergo (infert Augustinus) ab hominibus quaruncunque culparum contrahitur, propter ipsum lauacrum dimittitur.

Tertium refert idem August. ex prima epistola Petri capit. tertio. Saluos uos facit baptisma non carnis depositio sordiū, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum.

Quartum, quo triumphat Ambrosius, habetur Ioannis sexto. Caro mea uerè est cibus, et sanguis meus uerè est potus: qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Sicut misit me uiuens pater, et ego uiuo propter patrem et qui manducat me, et ipse uiuet propter me. Ego sum panis uiuus. Vnde concilium Ephesinum colligit, quòd in sacramento accipimus non communem carnem, sed uerè uiuificatricem, qua et sanctificamur participes sancti corporis et preciosi sanguinis effecti.

Quintum de eodem eucharistiæ sacramento habet prioris ad Corinth. decimo. Vnus panis, unum corpus multi sumus. Omnes quidem de uno pane participamus. Vbi particula, quidem, loco Græcæ particulæ, γάρ, causam sine dubio reddit sententiæ antecedentis. Quare participatio sacramenti eucharistiæ ecclesiasticæ unitatis causa est, atque adeò charitatis et gratiæ, sine qua unitas ecclesiæ non constat.

Sextum testimonium de pœnitentiæ sacramento Domini est apud Ioan.c.20. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis. Quòd si remissio peccatorum per gratiam est, et sacerdotes possunt peccata remittere, gratiam quoque subministrare queunt administratis sacramentis.

Huc adde Martini quinti definitionem in Concilio Cōstanti. sess. 45. pronunciantis quòd sacerdos uerè absoluit. Ministri ergo sacramentorum nouæ legis uerè conferunt gratiam sine qua nullus peccator esse potest absolutus. Et confirmatur, quia uel qui baptizat abluit propriè, ac uerè maculam animæ, uel non abluit. Si abluit, conficitur quod

moli-

molimur, sin autem non abluit, forma igitur baptismi falsa est, qua significatur non ablutio corporis modò, uerum etiam animæ, ut facilè ex Concilio Mileuitano ca. secundo colligitur. Inde enim patres argumentantur, paruulos originale peccatum atque animi maculam habere, quoniam aliâs forma baptismi falsa efficeretur, cum paruuli baptizantur, scilicet, in ablutionem spiritalem, ac proinde in remissionem peccatorum. Sacramenta igitur nouæ legis gratiam et iustitiam animæ conferre his profectò argumentis adeò irrefragabiliter ostenditur, ut negare id uel hæresis, uel proximum hæresi sit. Quamobrem in conclusionem hanc primam scholastici autores uniuersi conueniunt. Sed enim quem in modum sacramenta nouæ legis sint causa gratiæ, id tantùm abest, ut explicent, ut etiam opinionum uarietate confundant. Res quippe nulla est, de qua tantopere non solùm indocti, sed etiam docti dissentiant.

Nam quidam asserunt, sacramenta esse causas dispositiuas gratiæ ex eo quòd producunt characterem, uel ornatum nescio quem, uidelicet qualitates interius disponentes. Nam sacramenta gratiam ipsam efficere, iudicant impossibile.

Alij affirmant sacramenta esse quidem causas dispositionis, sed extrinsecus appositas, ut anulum, aut sigillum regium, quibus ostensis, atque exhibitis, id nobis præstatur quod ex regis beneficio quærimus.

Opinantur alij sacramenta non esse causas per se gratiæ, sed per accidens, siue quibus uidelicet affectus non sequitur, quæ tamen nihil uerè agant atque producant.

Sunt contra, qui existiment sacramenta uirtute supernaturali recepta, ipsam etiam qualitatem, quæ gratia est, attingere, instrumentalique actione facere.

Ac demum alij, qui propiùs accedunt ad ueram rei huius intelligentiam, sacramenta censent causas esse gratiæ ueluti motiuas diuinæ uoluntatis. Sunt enim ratio propter quam Deus gratiam confert: ut quia puer baptizatus est, Deus illum saluat. Quia est confirmatus, datur ei spiritualc robur. Quorum opiniones cùm tam uariæ sint,

tamque

tamque inter se diffidentes, alterum profectò fieri potest, ut earum nulla, alterum certè non potest, ut plus una uera sit. Quòd si pace uestra dicere mihi licet, licebit autem quod modestissimum est, aut fallor ego, aut nulla earum opinationum uera est, qua quidem causa, ac controuersia non alijs iudicibus opus est, quàm auditoribus uiris clarissimis, atque doctissimis, quorum grauissimo iudicio si nostra hæc sentẽtia fuerit explosa, nihil erit posthac quòd nos illi adhærescamus, sin fuerit approbata, non uereor quin sit doctis omnibus placitura.

Sit igitur secunda in hac disputatione conclusio. Sacramentum nouæ legis non ideò gratiæ causa definitur, quòd disponat intrinsecus ad gratiam, producens characterem uel ornatum, gratiæ uidelicet ipsius dispositione.

Primùm quia ornatus ille in sacramentis, non imprimentibus characterem, ficticius est, et qua facilitate ponitur, eadem quoque reijcitur. Deinde quia sicut gratia est qualitas spiritualis supernaturalis, ita character, et ornatus ille supernaturalis, qualitas est, omnem que naturæ uim excedit.

Præterea, producens dispositiones ad animam rationalem, non est causa animæ rationalis, secundo Mach. septimo. Nec enim ego spiritum et animam donaui uobis, sed mundi creator, et tamen constitutum nobis est certis sanctorum, conciliorum, et scripturæ sacræ testimonijs, nouæ legis sacramenta gratiam continere, conferre, efficere, &c.

Præterea, character nec est ultima dispositio ad gratiam introductiua, nec conseruatiua, quominus et sine gratia imprimitur, et sine gratia in subiecto perseuerat. Gratia itidem ipsa à charactere non pendet, quare etiam si sacramenta characterem efficiant, non proinde sunt gratiæ causa dispositiua. Character etiam in intellectu est. Gratia uerò in essentia animæ, iuxta diui Thomæ opinionem, cuius hi se discipulos profitentur. Non est igitur character propria gratiæ dispositio.

Tertia conclusio, sacramentum non propterea gratiæ causa dicitur, quòd extrinsecus disponat ad efficiendam gratiam.

gratiam. Probatur primò, quoniam aliàs solùm esset si gnum certum non causa, quemadmodum annulus mihi datus, in signum regiæ uoluntatis, quod alterius opinionis sectatores concedunt, uel inuiti: explicant enim sacramentum nouæ legis gratiæ causam existere, id est, signum certum et infallibile. At ostendimus retrò sacramenta nouæ legis, esse non solùm signa, sed causas.

Deinde, quia nihil plus sacramentis Christi hæc opinatio tribuit, quàm sacramentis maleficorum, qui adhibent ipsi quædam uerba, sed dæmon operatur adhibitis signis.

Præterea, quoniam nec iuxta hanc quidem expositionem dicta sanctorum, aut conciliorum, aut sacræ etiam scripturæ non saluantur, ut facilè uidere licet si loca ipsa conferamus.

Postremò, quoniam ad eundem sensum circuncisio gratiam conferret, eiusq; esset causa, non aliter ac nouæ legis sacramenta. Quod quamprimum ostendemus esse falsissimum.

Quarta conclusio, sacramentum nouæ legis non est causa sine qua non, siue per accidens. Tum quia sine sacramento gratia sæpe producitur, tum quia non lauaret aqua maculas animæ, sicut nec albedo infrigidat, cùm nix infrigidat, eò quòd album illius affectus per accidens causa est. Neque id concilia diffinirent, sacramenta esse causas per accidens, quod præter artem et diffinitionem est. Tum quia uerè non essent nisi signa, omnia enim signa certa effectus cuiusque talia sunt, sine quibus effectus non sequitur. Cum, quia sacramentum circuncisionis ad eandem normam gratiæ causa fuisset, tum denique, quoniam testimonia in confirmationem primæ conclusionis, citata sanè interpretari non queunt, si sacramenta solùm esse causas per accidens asseramus.

Quinta conclusio, sacramentum nouæ legis non attingit ui sua instrumentali et supernaturali, qualitatem, quæ est gratia, uel fidem, aut charitatem aut alios habitus infusos, ut serra attingit figuram rei artificiosæ actione reali. Volo dicere, quòd non est imaginandus hic modus agendi, qui interuenit in causis naturalibus, quo pacto, scilicet,

licet, aqua infrigidat per frigus inexistens, lauat per humorem innatum, acuta etiam dolabra per aciem diuidit lignum.

Probatur primùm quia ridiculum est, concilium uelle diffinire, aut etiam sanctos id afferere, quòd sacramenta attingant sua actione illam qualitatem, si enim circuncisio et reliqua sacramenta uetera, non efficiebant quidem gratiam, sed Deus dabat eandem in illis, illis tamen non concurrentibus: non admodum refert quòd hæc noua realis actio sit addita nouis sacramentis. Et cùm ad salutem nostram nihil omnino spectet, quòd sacramenta contactu reali suæ uirtutis qualitates supernaturales efficiant, certè superuacaneum est istam uim agendi in sacramentis admittere. Eoque magis quòd gratiam esse qualitatem, non est in ecclesia certum, quare nec fides, nec concilium docet, eo modo, sacramenta gratiam efficere.

Deinde, quia eodem modo creatura posset concurrere ad productionem animæ rationalis, scilicet, agendo propria actione in corpus, et ui supernaturali in animam, quod tamen non conceditur ab ijs, qui eam opinionem defendunt.

Tertiò quia uel producitur noua qualitas in sacramento ad attingendum hunc effectum, uel non, primum est ridiculum, secundum est absurdum sine noua uirtute addita, sacramenta id efficere, quod ante non poterant.

Ea etiam argumenta, quæ inter dubitandum à principio fecimus, probant huius quintæ conclusionis ueritatem.

Sexta conclusio. Sacramenta nouæ legis non solùm sunt causa uel ratio motiua salutis et gratiæ. Quo pacto dicimus matrem diligere filium, quia genuit eum: me tibi benefacere, quia studiosus, uel pulcher es. Quem etiam in modum causalis illa est, quia uidisti me Thoma, credidisti Ioann. 20. et illa rursum, quia fecisti hanc rem, faciam te crescere. Gene. 22.

Imprimis enim pari ratione concederetur hominem esse causam animæ rationalis. Hæc enim nostra est animata anima rationali: quia habebat tales dispositiones, ab homine generante productas.

Item

Item fides in lege antiqua erat in hunc modum causa iustificationis, quia enim credidit Abraham Deo, deputatum est ei ad iustitiam: et quia ex fide parentum paruulus offerebatur Deo, iustificabatur: iustus nanque ex fide uiuit etiam nunc et tamen fides non est causa gratiæ, et sacramenta nouæ legis esse gratiæ causas definiuntur.

Præterea, causa motiua non est instrumentum quo mediante effectus producitur. Baptismus autem est instrumentum, quo Deus lauat animam, ad Ephe. 5 et confirmatur, nam aqua lauans corpus non est causa motiua, sed uerè efficiens instrumentalis, at aqua baptismi cor abluit.

Item sacramentum eucharistiæ cibus est animæ, ergo non solùm est causa motiua: esset enim ridiculum si definiremus, cibum corporalem esse causam augmenti, quòd hæc causalis uera sit, ergo augeor, quia comedi quum potius, cùm particula causalis importet causam, iam de rebus ipsis oportet inquirere cuius generis sit illa causa, quam importat, finalis an efficiens, an formalis, an materialis. Nam ad hæc quatuor causarum genera reducūtur omnes. Cùm igitur sacramenta non sint gratiæ causa finalis, aut materialis, aut colligimus esse causas efficientes. Quo uerò modo efficiant, id est, quod quærimus, id profectò hæc opinio non explicat. Quam equidem eodem consilio, ut cæteras refelli, non ut ueritaté tollerem (quid enim theologo minus conueniens est?) sed ut alios nihil de hac re explicare conuincerem.

Cùm igitur certò credendum sit, sacramenta noua causas esse gratiæ atque salutis, aliquem sanum sensum et modum oportet assignare, quo causæ sint, dignum scilicet, definitione concilij, dignum sanctorum omnium autoritate, dignum tandem fide nostra, et sacrarum testimonijs literarum.

Pro eius itaque rei explicatione, quæ adeò magnum, et uobis, et mihi negotium fecit, intelligatis primum, causas esse in duplici differentia, alteras naturales, alteras morales. Morales autem appellamus causas liberas, quæ, scilicet, liberè mouent, ut qui consulit, qui imperat, eius res causa est, quæ per eius, aut imperium, aut consilium, efficitur

ficitur, iuxta quam distinctionem cum actio peccati dupliciter consideretur, et in ordine effectuum naturalium, et in ordine effectuum moralium. Deus quidem causa naturalis dicitur, actionis quæ peccatum est, concurrit: siquidem ad brachij motionem, qua hominem interficio, quemadmodum et cœlum, motorq; angelus, simul etiam concurrit. At concursus hic naturalis est, non tamen illius actionis Deus est causa moralis, neque enim aut consulit, aut præcipit, quin potius prohibet.

Inter has autem causas discrimen est. Nam naturales suos effectus attingunt per uim à natura inditam, ut ignis calefacit per calorem. Morales uerò non attingunt actione Physica effectus suos, nec influunt, aut producunt qualitates aliquas. Neque enim oportet, ut qui consulit homicidium, actione aliqua Physica, et naturali quicquam efficiat, quemadmodum natura efficere consueuit.

Eadem quoque forma distinguendum est de mouente, et uirtute motoris. Nam mouere dupliciter contingit, et moraliter, et naturaliter, ut qui homicidium consulit (ne ab exemplo proposito discedamus) moraliter quidem et liberè mouet: at amens, qui apprehensam manum cuiusquam per uim applicat ad uulnera, mouet naturaliter.

Virtus itidem duplex, altera, qua mouens moraliter mouet, altera qua naturale agens mouet naturaliter, ut in priori exemplo. Virtus motiua est autoritas consulentis, uel ratio, qua persuasit, at in posteriori, uirtus sunt ipsæ uires corporales.

Ad eundem quoque modum de effectibus supernaturalibus philosophandum est, de gratia, de charitate, de fide, de uita æterna, qui à duplici causa proficisci possunt, uel ab ea, quæ habet modum agendi similem naturali, influendo attingendoq; ui, et efficacia actiuæ potentiæ effectus eiusmodi, quo sensu sine controuersia Deus est causa uirtutum infusarum, uel à causa morali, qualis oratio fuit, et meritum Christi, cùm orauit pro Petro, ne deficeret fides eius.

Vtrunque autem causæ genus distribuitur in principalem et instrumentalem, ut qui daret pecuniam captiuis

redimendis, causa esset principalis redemptionis, moralis tamen. Pecuniæ uerò, uel etiam minister destinatus ad redimendum, causæ sunt redemptionis instrumentales.

Deinde magnopere considerandum, omnia quæ de sacramentis nouæ legis asseruntur, eadem et de sanguine Christi in sacris literis affirmari. 1. Ioan. 1. Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato Apo. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. et. c. 12. Vicerunt eum propter sanguinem agni, et ad Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem in sanguine. Eodem ergo sensu sacramenta dici poterunt lauare, mundare, causas esse nostræ uictoriæ, ac remissionis peccatorum, quo sanguis Christi lauat, mundat, peccataq; remittit.

Postremò et illud aduertendum, Christum quidem Iesum sua nobis, et merita et iustitiam contulisse. Nam factus est nobis iustitia, sanctificatio, et redemptio, ut Apostolus pr. ad Cor. c. 1. docuit. Sed iustitiam suam tamen, et sanguinis effusi precium potissimam nobis communicat per sacramenta. Virtus enim et ualor sanguinis Christi sacramentis susceptis applicatur, quæ si Christus uoluisset, sine medio aliquo sacramento, et communicari possent applicari.

His documentis acceptis, quæ negare non nisi impudentissimus poterit, fides sana, atque catholica docet duo. Alterum est, Deum per Christi humanitatem redemisse genus humanum, remisisse peccata, contulisse gratiam et gloriam. Item humanitatem Christi instrumentum fuisse, quo Deus operatus est mirabilia hæc, in medio terræ. Ioan. 1. gratia et ueritas per Iesum Christum facta est, et uidimus eum plenum gratiæ, et de plenitudine eius nos omnes accepimus, et ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, et hic est, qui baptizat in spiritu sancto, quo testimonio ad id probandum utitur August. lib. contra Petilianum. 3. c. 45. ad Ephe 5. Dicitur Christum sanctificasse ecclesiam suam, atque mundasse. Alterum (quod fides quoque sana docet) sacramenta nouæ legis instrumenta esse Christi ad hanc redemptionem, gratiam, gloriamq; complendam. Quemadmodum ergo esset erroneum asserere

sangui-

sanguinem Christi, uel passionem, uel humanitatem non esse ueras causas nostræ iustificationis et gratiæ (inde enim sequeretur Christum hominem non fuisse causam per quã hominum redemptio facta est, quod est hæreticum) ita quoque error est manifestus negare sacramenta esse causas efficientes instrumentales nostræ salutis, gratiæ et iustitiæ, loquendo de causa morali: id enim perinde est, ac si quis neget, suscipientes sacramenta Christi non consequi remissionem peccatorum ex uirtute sanguinis eiusdẽ Christi, cuius precium eis sacramentis suscipiendis communicatur, quod sine grandi errore negari non queat. Quemadmodum si ego essem apud Turcas captiuus, et eum, qui daret pecunias redemptionis, uidelicet precium et magnum, qua pecunias porrigeret, et pecunias etiam ipsas causas, quæ sunt instrumenta ad redimendum, redemptionis esse non naturales quidem, sed morales, nemo sanæ mentis ibit inficias.

Atque hæc omnia ne uideamur è sensu nostro colligere, facilè uos inuenietis apud D. Tho. 3. p. q. 48 art. 6. et. q. 49. arti 2. et. 56. art. 1. et 62. art. 5.

Quibus expositis, facilè (ut opinor) intelligi potest quàm longe à ueritate absint, uel qui dicunt sacramenta qualitates infusas efficere: nam per nominis ambiguitatem elapsi, à morali causa ad naturalem, uel quasi naturalem declinauere: uel qui dicunt sacramenta esse causas per accidens, uel dispositiuas, uel signa etiam certa, qui si ad eandem normam, sanguinem Christi esse causam nostræ iustificationis exponerent, risu digni essent Catoniano.

Nos uerò theologica grauitate et dignitate seruata, cum concilio Floren. pronunciamus, nostra sacramenta, et continere gratiam, et eam suscipientibus dignè conferre. Continere (inquam) non ut causa naturalis continet suum effectum, sed ut causa moralis. Crumena si quidem continere dicitur captiui redemptionem, quoniam pecuniam continet: et sacramenta, quæ continent sanguinem Christi, continere dicuntur gratiam, et remissionem peccatorum, et sicut crumena pecuniam administrans, redemptionem confert, ita sacramentum confert gratiam, pre-

cium ſanguinis applicans, et hæc eſt illa ſacramentorum uirtus, quæ adeò multorum ingenia torſit. Virtus enim redemptionis in marſupio eſt, in quo precium redemptionis ſeruatur, et uirtus ſacramentorum ſanguis Chriſti eſt, qui in ſacramentis adhibetur.

Hinc denique, poſtrema huius diſputationis concluſio manifeſtiſſima conficitur. Sacramenta uetera, nulla prorſus, cauſas fuiſſe gratiæ atque ſalutis. Quæ quidem primùm definita eſt in concilio Flo. per hæc uerba.

Nouæ legis ſeptem ſunt ſacramenta, quæ multum differunt à ſacramentis antiquæ legis: illa enim non cauſabant gratiam, ſed eam ſolùm per paſſionem Chriſti, dandam eſſe figurabant.

Tum etiam Apoſto. ad Gala. quarto, ſacramenta ueteris legis infirma uocat, et egena elementa. Si autem continerent precium ſanguinis Chriſti, gratiamq; præſtarent hominibus, egena utique et infirma minimè dicerentur.

Nec poteſt ab hoc Pauli teſtimonio excipi circuncíſio, de qua præcipua erat cum Galatis controuerſia, cuiuſque cauſa, tota illius epiſtola diſputatio texitur.

Præterea, in epiſtola ad Romanos, Apoſtolus apertè docet, circunciſionem acceptam, non in iuſtitiæ cauſam, ſed in ſignum, et accepit Abraham (inquit Apoſtolus) ſignaculum circunciſionis, ſignum iuſtitiæ fidei. Vnde et Ambroſius epiſtola ad Conſtantium. 77. quæ eſt libri noni poſtrema, id ipſum ex eo probat, quòd Geneſeos. 17. legitur. Circuncidetur in uobis omne maſculinum, ut ſit in ſignũ fœderis inter me et uos, in ſignum, ait, non in cauſam.

Præterea, ſacerdotium totum ueteris legis, aut miniſtri eiuſdem legis, non fuerunt cauſa remiſſionis peccatorum, ut Apoſtolus ad Heb. 9. cap. monſtrat. Ad ſacerdotium autem ueteris legis ſpectabat omnia ſacramenta etiam circunciſionis adminiſtrare. Sacramenta ergo ueteris legis non erant cauſa gratiæ ac remiſſionis peccatorum.

Præterea, ut Aug. epiſt. 19. ad Hieronymum ait: ſi lex non iuſtificabat, quanto magis illa, quæ ſignificationis gratia præcepta ſunt, circunciſio, et cætera quæ reuelatione gratiæ latius innoteſcente, neceſſe fuerat aboleri, iuſtificare ne-

re neminem poterant. Adde huc Hiero. in commentarijs super epistolam ad Galat. in illud capitis. 5. nec circuncisio aliquid ualet, nec præputium, sed fides. Circuncisio inquit, idcirco utilis fuit ijs qui lege uixerunt, non quia circuncisi erant, sed quia credita sunt illis eloquia Dei, quæ in opera uertentes, à salute extranei non fuerunt. Circuncisio uerò, tunc, ut cętera quoque legis, ualuit, quando et benedictiones carnales, legem seruantibus spondebantur. Hęc Hieronymus.

Præterea ut D. Thomas. 3. parte. q. 62. articu. 6. irrefragabiliter argumentatur. Si sacramenta ueteris legis erant causa gratiæ, aut id erat ratione sui, secluso merito Christi, et hoc non nisi Christus gratis mortuus esset, quod Apostolus ad Galat. 2. collegit, uel erant causæ uirtute passionis Christi futuræ, quod affirmari non potest. Nam causa efficiens siue instrumentalis, seu principalis semper præcedit effectum. Quare humanitas Christi, eiusque sanguis, priusquam in rerum natura essent, causæ finales esse poterant, causæ efficientes esse non poterant. Quamobrem sacramenta ueteris legis, salutem et gratiam in uirtute passionis Christi efficere non ualebant.

QVINTA PARS.

ID ergo (ut ad postremam relectionis partem, nostra decurrat oratio) primum est idemque præcipuum discrimen inter noua et uetera sacramenta: quod Concilium Florent. apertè lucideq; definit, in hæc uerba.

Nouæ legis septem sacramenta, multùm à sacramentis differunt antiquæ legis: illa enim non causabant gratiam, sed eam per passionem Christi dandam esse figurabant: hæc uerò nostra, et continent gratiam, et eam dignè suscipientibus conferunt. Et concil. Trident. sessione septima de sacramentis in communi, can. secundo.

Si quis dixerit, nouæ legis sacramenta, à sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, et alij ritus externi, anathema sit. Quòd autem sit inter

utraque

utraque sacramenta discrimen, declarat Trident. conci. cano. 6. 7. et 8.

Alterum est, quòd noua conferunt gratiam aliquam adultis, sine meritò operantium, sed ueteribus susceptis citra operantiū meritū, nulla adultis gratia conferebatur.

Prior pars patet ex Cōcil. Triden. sessióne septima can. octauo. Si quis dixerit, nouæ legis sacramenta opere operato non conferre gratiam, anathema sit. Vsus etiam sacramentorum ueteris legis erat gratiæ meritorius, si à charitate proficisceretur: si ergo sacramenta nouæ legis non conferrent gratiam, nisi ratione usus meritorij, certè non plus essent causa gratiæ, quàm legis antiquæ sacramenta.

Item si solus usus sacramentorum nouæ legis, esset gratiæ meritorius, tunc per sacramenta eadem, non plus applicaretur nobis sanguis Christi, quàm per reliqua opera charitatis: quod est erroneum. Nec in concilio Florentino, definirentur sacramenta nouæ legis gratiam conferre, sicut alia opera charitatis. Esset enim ridicula definitio, nec in hoc differret à sacramentis ueteribus: esset enim definitio falsa.

Posteriorem uerò partem, uel ex eo tenere conuincimur, quòd si circuncisio uel alia sacramenta ueteris legis conferrent aliquam gratiam citra meritum suscipiētium, illa uerè, causæ gratiæ et iustificationis existerent: quod paulò ante argumentis certissimis refellebamus. Ratio autem huius differentiæ est: quia meritum Christi nobis communicatur per sacramenta noua. Vnde, præter id, quod nos meremur suscipiendis sacramentis, aliqua nobis gratia datur ex meritò Christi. At cum passio domini causa esset finalis sacramentorum ueteris legis, non operabatur quicquam, nisi per actionem intendentis illam: finis enim non habet alium effectum præter effectum agentis qui mouetur ad finem. Inde ergo si adultus circuncidebatur, non maiorem gratiam accipiebat ex circuncisione, quàm per actum fidei in Christum merebatur: ad Ro. 3. unus Deus qui iustificat circuncisum ex fide, et præputium per fidem.

Tertium discrimen est, quòd sacramenta nouæ legis conferunt gratiam atritis: sacramenta uerò legis antiquæ, si à non contritis accipiebantur, nihil efficiebant. Prior pars suadetur: tum quia conferre, id insinuat, dare scilicet quod non habebas: ostensum est autem nobis gratiam con ferri per nouæ legis sacramenta. Tum etiam, quia aliàs sacramenta noua non essent gratiæ causæ, sed augmenti eiusdem gratiæ.

Præterea Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, præstat ergo baptismus uitam spiritualem etiam illi qui antea non habebat. Et ad Ephe. quinto. Mundans eam lauacro aquæ, et ad Titu. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos. Item Leo Papa, epistola. 56. ad septimum, decernit, paruulis per baptismum remitti originale, adultis et originale et actuale. Et Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: ergo per sacramentum absolutionis potest remitti mortale peccatum, etiam quod aliàs non erat remissum. Nam si effectus baptismi et absolutionis non est remittere culpam mortalem sed pœnam: ergo non con ferunt hæc sacramenta gratiam, si quidem effectus proprius eorum, hoc est, remissio pœnæ, sine gratia conferri potest, et ratio huius est, quam sæpe resumpsimus, quod meritum Christi applicatur nobis per sacramenta noua. Quare sine nostro proprio merito, per meritum Christi applicatum iustificabimur. Hinc uerò posterior pars con firmatur. Quia enim in sacramentis ueteris legis non erat aliud meritum nisi fidei, ex fide quippe erat tota iustitia, idcircò sicut non dabatur plus gratiæ, quàm fides mereretur: ita nec gratia conferebatur nisi habenti dispositionem. Quæ alioqui ipsa per se esset idonea ad remissionem peccatorum: quam dispositionem, contritionem appellamus.

Quartum discrimen, quòd per sacramentum baptismi remittitur tota pœna, et per alia sacramenta nouæ legis aliqua saltem pars pœnæ, sine merito proprio, ratione ipsius sacramenti, sed per sacramenta ueteris legis, pœna peccatis debita non remittebatur, nisi pro quantitate fidei, et meriti accipiemus illa sacramenta. Huius uerò diffe-

rentiæ eadem quoque ratio est, applicatur enim nobis satisfactio Christi per baptismum ad pœnæ remissionem: sed per circuncisionem, non applicabatur nisi propria circuncisi satisfactio, et meritum. Et hinc etiam sumitur argumentum pro tertio discrimine. Nam quemadmodum ex eo quod applicatur nobis satisfactio Christi per baptismũ, remittitur pœna citra nostrum opus: ita ex eò quòd applicatur nobis meritum Christi, remittitur culpa non ponentibus obicem.

Quintum discrimen, sacramentum nouæ legis à quocunque etiam infideli conficiatur et administretur, iustificat: sacramentum uerò antiquum, siue naturæ, siue scripturæ non iustificabat paruulos, nisi à fideli administraretur, uerbi gratia, filij Ismael non iustificabantur quamuis parentes circunciderent eos ad imitationem Abraham, et ideo paruuli dicebantur saluari in fide parentum: nisi enim exterius sacramentum, sed protestatio fidei interioris in saluatorem, non remittebatur peccatum paruulo. Cuius rei argumentum est: quia uetera sacramenta remittebant paruulis originale ex pacto misericordiæ diuinæ, non ex iustitia. Pactum autem et conuentio erat, ut sacramentis protestantibus fidem saluatoris, homines saluarentur. Signum enim accepit Abraham circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei, ad Roma. 4. et Gen. 17. Circuncidetur in uobis omne masculinum ut sit in signum fœderis inter me et uos. At sacramenta nouæ legis conferunt gratiam ex iustitia et merito Christi. Vnde etiam si paganus sit, qui baptizat, dummodo applicet meritum Christi, conficiens uerum sacramentum, siue credat, siue non credat, iustificat suscipientem, et propterea uocat Apostolus sacramenta uetera, infirma et egena elementa: quia ratione sui nihil efficiebant, sed solùm ratione fidei uel propriæ, uel alienæ à qua proficiscebantur. Nec id uacat in presentia discutere, an parentes ministrantes sacramenta paruulis, oporteret esse in gratia, ut pueri iustificarentur. An satis esset protestatio fidei quamlibet mortuæ. Vtraque enim pars suos habet assertores. Sed illa tamen, ut pia magis, ita quoque probabilior est, quæ tenet in fide parentum sal-

uari paruulos, siue illa fides uiua esset, seu esset mortua.

Sextum discrimen, quod sacramentorum nouæ legis Christus dominus fuit autor proximus et immediatus, at sacramenta uetera per angelos et Moysen mediatores à Deo sunt condita. Atque illud quidem in Conci. Triden. sess. 7. de sacramentis in communi cano 1. definitur his uerbis. Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo domino nostro instituta, anathema sit. Et uidetur suaderi ex eo quod Ioan. 1. dicitur. Lex per Moysen data est, gratia et ueritas per Iesum Christum facta est. Sacramenta igitur antiquæ legis umbræ, scilicet, et figuræ gratiæ, et ueritatis per Christum efficiendæ à Moyse sunt instituta: at sacramenta gratiæ et ueritatis ab eo sunt condita, per quem gratia et ueritas facta est.

Item prima ad Corin. primo. Nunquid Paulus pro uobis crucifixus est? Aut in nomine Pauli baptizati estis? Vbi beatus Apostolus ex eo cogit non alterius, quàm Christi nomine, et autoritate baptismum conferri posse, quòd sola mors Christi, quæ per sacramentum applicatur, idonea esse potuit ad remissionem peccatorum. At qui ex consequenti solius Christi erat baptismum condere, cui uim sui sanguinis applicaret. Sic enim explicatur locus à Cypriano sermone, quem paulo antè citauimus. Propriè omnipotentia Dei sibi retinet hunc effectum, scilicet, remissionis peccatorum. Nec enim Paulus pro nobis crucifixus est, aut nos gloriamur in Paulo, sed in cruce domini, cuius uirtus omnia peragit sacramenta: sinè quo signo nulla consecratio meretur effectum.

Idem quoque Agust. tracta. 5. in Ioannem. Potuit autem Dominus noster Iesus Christus, si uellet, dare potestatem alicui seruo suo, ut daret baptismum suum tanquàm uice sua, et transferret à se baptizandi potestatem, et costitueret in aliquo seruo suo, et tantam uim daret baptismo translato in seruum, quantam uim haberet baptismus datus à Domino. Hoc noluit, ideo ut in illo spes esset baptizatorum, à quo se baptizatos agnoscerent. Noluit ergo seruum ponere spem in seruo. Ideoque clamabat Apostolus,

cum-

cùm uideret homines uolentes ponere ſpem in ſe ipſo. Nunquid Paulus pro uobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?

Item, priori ad Corin. 4. Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Dei, et diſpenſatores myſteriorum eius: non con ditores, inquit, ſed diſpenſatores.

Præterea, D. Ambro. lib. 4 de ſacramentis cap. 4. Autor ſacramentorum, ait, quis eſt niſi Dominus Ieſus? de cœlo iſta ſacramenta uenerunt.

Cyprianus etiam, ſermone de ablutione pedum, quantum equidem intelligo, idem tradit, ſummum ipſum ſacerdotem Chriſtum ſuorum ſacramentorum fuiſſe inſtitutorem, et autorem.

Præterea quia aliàs poſſet eccleſia ſacramenta, quæ inſtituiſſet abolere, aliaque rurſum inducere. Atque ex con ſequenti Chriſtianam religionem, quæ ſacramentis maximè conſtat, inuertere atque innouare.

Præterea, hæreticus eſt, qui de ſacramentis nouæ legis aliter ſentit, quàm Romana tenet eccleſia, ut cap. ad abo lendam, extra de hæreticis dicitur, ſed niſi eſſent ex reuelatione tradita à Chriſto non eſſet hæreſis ea negare. Cum fides circa ea ſola uerſetur, quæ ex Chriſti traditione Apo ſtolis accepta, ad nos uſque peruenerunt. At re uera quod uniuerſa tenet tenuitque ſemper eccleſia, nec concilijs in ſtitutum eſt, non niſi ad eas traditiones pertinere poteſt, quas ex diuina reuelatione uerbo tenus ab Apoſtolis accepimus, ita ait Aguſtinus. 4. lib. de baptiſmo cap. 24. maximè cum ſacramenta nouæ legis gratiam conferant, quam ſicut gloriam conferre, ſolius Domini eſt, et Chri ſti ſui, qui precium ſui ſanguinis, quibus maluit ſignis applicuit. Sed ſacramenta uetera, quoniam ſigna uacua erant, per homines medios inſtitui commodè potuere.

Vltimum diſcrimen eſt, quòd ſacramenta noſtra aperiunt ianuam regni cœlorum: quam aperire uetera nequiuerunt. Quod eleganter tradit Innocentius capit. maioris, extra de baptiſ. Nam ut Apoſtolus docet ad Heb. 9. nondum erat propalata ſanctorum uia, quouſq; ſacerdos Chriſtus ingreſſus eſt uiam nouam, et introiuit ſemel in

sancta, æterna redemptione inuenta.

Quia igitur agnus occisus dignus est habitus, qui aperiret librum et solueret septem signacula eius: quoniam redemit nos Deo in sanguine suo, fecitq; nos Deo nostro regnum et sacerdotes. Apocal. 5. Sanguis autem communicatur nobis per sacramenta noua, non item per uetera conficitur utique, sacramenta hæc nostra (quod illa minimè faciebant) regnum nobis aperire cœlorum.

Argumenta uerò, quibus priori loco suadere nitebamur eiusmodi effecta, quæ sacramentis nouæ legis tribuuntur, à nulla re corporea proficisci, ostendimus retrò esse uanissima: interest enim nihil ad præsentem disputationem, an sacramenta illam qualitatem efficiant. Quod si interesset id à theologo disputari, facillimè soluitur. Nam solus Deus producit illam qualitatem, si de productione loquamur, ad modum agentis naturalis. Sed si de eadem qualitate, quatenus gratos nos reddit Deo, sermonem facimus (sic enim ad mores, et morales causas comparantur) habet præter Deum causas instrumentales, humanitatem Christi, sanguinem, sacramenta, sacramentorumque ministrum. Nam quod sancti negant, sacerdotes dare spiritum sanctum, habet intelligi per autoritatem, non per ministerium, de consecrat. dist. 4 aliud est, et. cap. commodo. Illud uerò Hieronymi Matth. 16. contra illos sacerdotes dicitur, qui pro suo arbitratu, potestatem soluendi, ligandique sibi arrogabant. Cùm tamen clauis scientiæ, clauem potentiæ debeat antecedere. Ambrosius uerò asserit nullam causam mediam effectum iustificationis attingere: quoniam gratia à solo Deo produci potest, qui solus dat gratiam et gloriam.

Ad primum autem eorum, quæ obijciebantur, ut omnia sacramenta sanctificationis et gratiæ esse causæ probarentur: Respondeo, non opus esse sacramentum quodcunq; sic esse practicum signum, ut uerè efficiat sanctitatem: sed sat est, ut practica a nobis nuncupentur, quòd Deus in illorum signorum applicatione, usuq; sanctificet, id enim commune est omnibus sacramentis. Vel distinguenda est duplex sanctitas, altera legalis, altera spiritualis: utriusque

que enim Aposto. ad Hebr.9. meminit. Omnia igitur sacramenta efficiunt aliquam sanctitatem, et munditiam, uel legalem, ut uetera: uel spiritualem, ut noua. Vt. 12. q.103.art.2.et eadem facilitate reliqua dilues, præter Augustini testimonium ex libro secundo, de nupti et concu. Quod sine dubio pro nobis facit, si fide, qua oportet, referatur. Legit autem Erasmus, nec aliter commodè potest, in hunc modum, ex quo instituta est circuncisio in populo Dei, quæ erat tunc signaculum iustitiæ fidei, ad significationem purgationis, ualebat magnis, et paruulis originalis ueterisq; peccati. Quòd si Beda, aut quisquam etiam alius dixerit, circuncisionem, eandem peccati curationem præstitisse, quam baptismus, id sanè interpretandum est, sensusque potiùs sequendus quàm uerba· quæ nos plura quàm erat in uoto fecimus: sed non plura fortassis quàm opus erat, ad argumenti uarij, atque perplexi expositionem. Quo quidem explicando, non usque adeò sumus arrogantes, ut ne uereamur ex his, quæ tam multa diximus, quædam ut falsa reprehendi forsitan iure posse. Alia uera licet, pro rei tamen ipsius, uestraque omnium dignitate tractari potuisse, tum accuratiùs, tum elegantius. At concedendum nonnihil occupationibus erratisq; nostris interim conuiuendum, ut uestra humanitate studia nostra subleuata recreentur. Quæ uidelicet omnia uestris obsequijs addiximus, discipulorum nostrorum commoditatibus adiudicauimus: seruatoris Iesu Christi gloriæ, atq; honori consecrauimus in secula sempiterna Dixi.

Deo gratias.

RELECTIO.

De pœnitentia.

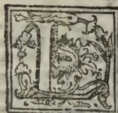
PRIOR CONCLVSIO.

Pœnitentiam infuſæ uirtutis actum, ijs qui mortaliter peccauerunt, ſemper fuiſſe neceſſariam, non ad ſalutem modò, ſed ex præcepto quoque peculiari.

POSTERIOR CONCLVSIO.

Pœnitentiæ uerò ſacramentum, peccatoribus poſt baptiſmum ad uitam æternam conſequendam, neceſſarium eſſe. Quo fieri, ut et mortalia peccata omnia ſacerdotibus confiteri, & ad eorum arbitrium ſatisfacere, diuino iure teneamur.

THEMA RELECTIONIS, NISI POENITENTIAM HABVERITIS, omnes peribitis. Luc. 13. C.

OCVM hodierna mihi disputatione tractandum, uiri grauissimi, qui de summa facie (quod aiunt) spectauerit, apertiorem fortasse existimabit, quàm ut nostram explicando diligentiam desideret, aut laborem. Qui uerò introspicere curiosius uelit, comperiet sanè, multas in profundo ueritates delitescere, plusque habere in recessu, quàm in fronte promittit. Nisi pœnitentiam (inquit apud Lucam dominus) habueritis, omnes peribitis. Qui quidem locus, quæstionem licet simplicem continere uideatur, multiplicem tamen differendi materiam subministrat. Nam cùm duplex in pœnitentiæ nomine significatio sit, et uirtutis et sacramenti, mox animaduertitur disputationem meam in duas esse partes diuidendam: quarum altera uersetur circa pœnitentiæ uirtutem, altera circa pœnitentiæ sacramentum. Hæc enim tractandi forma, atque partitio, à magistro sententiarum dist. 14. primùm accepta, uniuersis deinde theologis usurpata est. Cumq; de utroq; partitionis membro infinitas propemodum quæstiones authores scholastici persequantur: at ego, sex mihi præcipuas ex intimis huius loci uisceribus eruendas putaui: quibus omnino expositis, nihil esse uideo, quòd amplius ad thematis intelligentiam, desideretur. Ac principiò statim, controuersia illa ueniet in medium; quæ fundamentum est cæterarum. An pœnitentia sit dolor de peccatis, qua ratione contra Deum fuere commissa. Eueſtigio sequetur altera: Sit ne pœnitentia uirtus. Succedet suo ordine, tertia. An sine pœnitentiæ uirtute salus pec-

lus peccantibus esse possit. Quarto loco id quæremus, an sit de pœnitentiæ uirtute peculiare præceptum. Quinto in dubium uocabitur, Num etiam pœnitentiæ sacramentum sit ad salutem necessarium. Postremò, an hoc idem sacramentum, euangelico iure præceptum sit. Has controuersias, tantisper dum definire contendo, uos uiros ornatissimos, nostræ huius consultationis et auditores et iudices, quæso diligenter attendite.

PRIMA PARS.

PRINCEPS igitur quæstio ea erat: an pœnitentia sit dolor de peccatis, quia contra Deum fuere commissa. Vbi inuestigare compellimur, quidnam pœnitentia sit, quidq; sua definitione et natura contineat: id quod in hac materia difficillimum est, egetq; disquisitione non parua. Et quanuis controuersiæ omnes sine discrimine apud scholasticos soleant in utranque partem disceptari: ego tamen hanc primam (quoad per aduersarios licebit) sine argumentis ultrò citroq; iactatis, exponere cupio. Quòd (nisi me mea fallit opinio) res alioqui explicatu difficilis, hoc seruato tenore facilius explanabitur.

Pœnitentiam ergo definituris, ut à facillimis ordiamur, tenenda primùm est ipsius uocis origo. Nam sine huiusmo di notione, rem de qua disserimus, probè tenere non possumus. Pœnitentiam itaq; à pœna deriuari, nemo est qui possit ambigere. Pœna autem, uindicta quædam est præteritæ culpæ. Vnde et prisci authores, uerbum pœnio, pro eo quod punio, usurpauere. Sed, et cùm rerum malè gestarum, quasi uindicante natura, ipsi intra nos de nobis supplicium sumimus, tum, pœnitere propriè dicimur. Pœnitentiæ autem uocabulum tametsi latius pateat, usu tamen doctissimorum, in bonam partem deflecti solet: ut non, nisi quæ iustè pro culpis assumitur, Pœnitentia nuncupetur.

Iustæ autem uindictæ duo sunt genera: alterum publicum, in quo alius est reus, alius iudex, accusator, et testis: alterum

alterum priuatum, in quo et reus, et uindicationis admini ster idem est. In illo, aliena culpa uindicatur: in hoc propria. Illa uindicta inuoluntaria patienti est: hæc contra, uoluntaria. Pœnitentiæ igitur nomen, non quamlibet culpæ uindictam, sed illam uoluntariam designat, qua reus ipse sponte pœnas eligit, ut in proprias culpas animaduertat. Augustinus (siue quis alius eius operis fuit author) in libro de uera et falsa pœnitentia capite. 19. Pœnitere (inquit) est pœnam tenere, ut semper puniat in se ulciscendo, quod commisit peccando, et capite. 8. Pœnitentia est quædam dolentis uindicta, uoluntariè punientis in se, quod commisisse se, dolet. Quò et Ambrosius uidetur allusisse, super Psalmum. 27. concione. 1. dicens. Plena est definitio pœnitentiæ, commemoratio delictorum, ut unusquisque peccata sua, uelut quodam quotidiani sermonis flagello castiget, et commissa sibi flagitia condemnet. Literæ quoque sacræ passim admonent pœnitentiam agere, ad quam profectò non exhortarentur, nisi spontanea esset: nec pœnitentiam ab alio intactam, agendam esse monerent: sed potius patiendam. Quod nostro in themate etiam intelligitur si uerba diligentius expendantur. Nisi pœnitentiam habueritis, ait. Id autem habere dicimur, quod in nostra potestate est: ut Diuus Thom. annotauit. 1. p. q 38. arti. 1.

At uerò, cùm nemo in malum aspiciens operetur, ut Dionysius. 4. capi. de diui. nomi. scitè tradit, qui uolens prudensque pœnam eligit, eum alicuius boni gratia, tanquam finem sibi præstituat, hoc facere necessum est.

Finis autem primus iustæ uindictæ, is habetur ut qui læsus per culpam est, ei per pœnam satisfiat. Eatenus quippe iudex nocentem plectit, quatenus opus esse censet, ut iniuriæ, et priuatæ et publicæ faciat satis. Sic igitur et pœnitens, ob eam causam uindicat culpam quam admisit, ut Deo, quem offendit, debitam satisfactionem impendat.

Sed enim, per offensam culpæ, non solùm iustitia legislatoris, sed et amicitia uiolatur, quapropter, alter finis pœnitentis est placare Deum quem offenderit, cumq; sibi conciliare. Inde enim uindictam, compensationemq; de-

lícti

licti, oportuit in pœnitente ultroneam esse, quoniam oportebat amicam esse. Nam neque apud homines, redintegratur amor, per coactam satisfactionem offendentis.

Cùm autem amicus, pœnis amici non delectetur, et alioqui etiam (Aristotele authore) pœnæ medicamenta sint, quæ uelut per contrarium dolorem, morbum pellunt è uoluptate progenitum. tertius pœnitentiæ finis est salus animi. Dolet nanque pœnitens, lachrymatur et gemit, ut per huiusmodi quasi antidotum, morbo spirituali medeatur, ut Diuus Thomas tertia parte, quæstione. 90. arti. 3. docuit, et Augustinus tracta. in Psal. 57. Sed et Hieronymus in Ecclesiastis caput septimum, inquiens. Nouit hirundo pullos de succo oculare chelidoniæ, et dictamnum capræ appetunt uulneratæ, cur nos ignoremus medicinam pœnitentiæ propositam esse peccantibus? Eandem quoq; sententiam eisdem ferè uerbis, Tertulianus dixit in libro de pœnitentia. Et Chrysóst. homil. 7. ad populum Antioch. Iudices (inquit) cùm latrones ceperint, ac sacrilegos, non quomodo ipsos meliores reddant, considerant: sed quomodo ab ipsis peccatorum pœnas exigant: Deus autem contrà: quum aliquem ceperit peccatorem, non considerat quomodo supplicium sumat, sed quomodo ipsum corrigat. Itaque et iudex, pariter et medicus, &c. Paulus denique 2. ad Corinth. 7. tristitia (ait) quæ secundum Deum est, pęnitentiam in salutem operatur. Quamobrem, pęnitentiæ iudicium ut amicum, ita quoq; salutare est, plusquam uindicatiuum: cuius, scilicet, finis, non tam uindicta, quàm uindicta salutaris est.

Igitur (ut quæ tam multis diximus, in breuem summam redigamus) pęnitentia dolor de peccatis est, aliàs et in beatis esset, nec esset iuxta nomen suum, pœna. Et dolor est sponte pro peccatis assumptus, ut sit, uindicta culparum uolũtaria, nec uindicta solùm satisfactoria, sed etiam amica et salutaris. Ac poterant hæc apud omnes, inconuulsa ratione consistere: nisi ab ijs, qui linguarum eruditione, proprioque sensu iactantur (uana licèt fiducia) quaterentur.

Obijcit tamen nobis Lutherus apud Rofens. art. 5. Imò

et Erasm.

et Erasm. in annotationibus super tertium Matth. caput, quòd apud Græco μετάνοια non pœna aut dolor est, sed resipiscentia: et μετανοεῖν resipiscere. At ubi interpres noui testamenti usurpat pœnitentiæ uocabulum, græco in fonte μετάνοια est: ubi pœnitentiam agite, Græca lectio habet μετανοεῖτε, non ergo in usu scripturæ sacræ pœnitentia dolor aut pœna est, sed mutatio consilij et mentis, et pœnitere sapere post erratum, instituereq; animum ad uiuendum rectè. Scilicet hoc irrefragabili argumento, in illam hæresim incidere Germani, ut crederent, ueram pœnitentiam nihil aliud esse, quàm nouam uitam. Iuxta quod Ambrosius apud Magistrum. 14. dist. ait, ueram pœnitentiam esse, cessare à peccato. Hinc uerò nos, paucis extricare possemus, si ueteris interpretis, et Christianorum omnium latinè loquentium authoritate contenti, latini nominis notionem et originem sequeremur: quæ satis (ut arbitror) ante nobis explicata est. Quin etiam, si rerum ordo fuerit diligenter inspectus, resipiscentia atque tristitia, usquè adeò sibi uicissim hærent, ut, si alteram tollas, utranque necesse sit esse sublatam. Etenim, si sapis, protinus incipit displicere quod placuit. Imò, si erratum tuum semel intelligis, tu ipse incipis, tibi illico displicere. Cùm uerò, quicquam displicet quod placebat: id quemadmodum, quo tempore placuit, delectabat: ita ne cesse est, contristare dum displicet. An ne hunc quidem resipiscentiæ tristitiæque nexum, arcanæ literę tacuerunt. Genesi. 6. Videns Deus quòd multa malitia hominum esset in terra, pœnituit eum, quòd hominem fecisset, et tactus dolore cordis intrinsecus. En post pœnitentiam dolor cordis apponitur, et Hiere. 31. Postquâm conuertisti me, egi pœnitentiam, et postquàm ostendisti mihi, percussi femur meum: in quæ uerba Hieronym. Dolentis (inquit) et plangentis et super errore pristino plorantis indicium est, ut femur manu percutiat, et stultum se ante fuisse fateatur. Dolor itaque, comes indiuiduus est resipiscentiæ.

Quòd si latinæ uocis nullam rationem haberemus, si rerum item consequentiam et ordinem negligeremus, etiam num, Luthero, Erasmoq; ostenderemus Græcā μετανοίας

uocem, pęnam quoque ad uindictam designare. Cuius rei testimonia si quis à nobis requireret, nihil esset profectò, quod tam facilè expedire possemus, nisi ad alia properaret oratio. Certè Paulum. 2. ad Corinth 7. pro pęnitentia μετάνοια usurpasse, uel proteruus inficiari non poterit. Habent enim græca in hunc modum ἡ γάρ κατὰ τεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σοτηρὶαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται: hoc est, quæ enim secundum Deum tristitia est, pęnitentiam in salutem non pęnitendam operatur. Quo loco si resipiscentiam uertas, sententiam in Apostolo falsam efficies, non enim tristitia resipiscentiam operatur: sed e diuerso resipiscentia tristitiam: at tristitia quæ secundum Deum est, pęnitentiam, hoc est uoluntariam pęnam, uindictamque culparum. Noster item Ausonius loquentem pęnitentiam inducens: sum (inquit) dea, quæ facti, non factique exigo pęnas, nempe ut pęniteat, sic metança uocor. Non igitur siue latinè pęnitentia, siue græcè metança, nouam solummodo, uitam: sed et ueteris odium uindictamq; significat. Sed ais: si uerbum uerbo reddas, μετάνοια mutatio cogitationis et mentis est, transmentatio, si in hunc modum loqui latina consuetudo permitteret. Fateor equidem. At mentis mutatio esse non potest, nisi mens diuertat à malo, contraque accedat ad bonum, quod quia non fit gressibus corporis, sed affectibus animi, ueterem uitam animus auersetur oportet, cùm elegit nouam: sic enim animi mutationem recta philosophia interpretatur: quàm si haberent Lutherani, nihil ab illis prætereà exigeremus, si modò haberent eam, non quam sibi fingunt ipsi, sed quam et uerè et graphicè describit Ambrosius 2. lib. de pœnitentia cap. 10. inquiens. Faciliùs inueni qui innocentiam seruauerint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam. An quisquam illam pœnitentiam putat, ubi requirendæ ambitio dignitatis, ubi uini effusio, ubi copulæ coniugalis usus? Renuntiandum seculo est, somno ipsi minus indulgendum, quàm natura postulat, interrumpendus est gemitibus, interpellandus est suspiriis: sequestrandus orationibus: uiuendum ita, ut uitali huic moriamur usui. Se ipsum sibi homo abneget, et totus

mutetur

mutetur: sicut quendam adolescentem fabulæ ferunt, post amores meretricios peregrè profectum, et amore abolito regressum, ueteri postea occurrisse dilectæ, quæ ubi non interpellatam mirata, putauerit non recognitam, dixerit ego sum: responderit ille, sed ego non sum ego. Hanc mihi cogitationem atque animi transformationem, si præstiteris, iam ego de nomine nihil moror. Illa re uera pęnitentia, est, de qua nos in præsentia disputamus.

Sed illud tamen catholici quidam, contrario penitus sensu atque ratione, in dubium uocant: an ad ueram pęnitentiam præter dolorem de peccato præterito, propositum exigatur, deinceps futura uitandi? ita ut quemadmodum pœnitentem, uitam ueterem detestari, sic et nouam animo concipere, ac proponere necessum sit. Et quidem iuniores nonnulli existimant, hoc propositum non esse in pęnitentia necessarium. Tum quoniam, ut uox ipsa præ se fert, pęnitentia, culpas præteritas respicit, non prospicit futuras. quòd et diuus Thom. animaduertit. 4. dist. 17. q. art. 2. q. 4. ubi asserit, pęnitentiæ proprium obiectum esse peccatum commissum: quare ait, secundum suam speciem respicit tantùm peccatum præteritum. Tum etiam, quoniam uentura mala cauere, prudentiæ actus est, non pęnitentiæ. Non igitur animus futura uitandi ad ueram pœnitentiam necessarius est.

Nos uerò, recentem hanc theologiam paulisper facessat rogemus, et disputationis nostræ perturbatricem exoremus ut fileat: ueterumq; authorum sententiam amplectentes, intelligamus mutationem mentis, quam nomen græcum designare certum est, in pęnitentia quoque latina uoce comprehendi. Nisi enim mutetur totus (ut paulò antè referebamus ex Ambros.) uerè pęnitens esse non potest: at hæc pęnitentis mutatio, in eo sita est, si non uitam modò priorem respuat, sed et nouam animo complectatur, seseq; informet, atq; animet ad rectè iusteque uiuendum, sit ergo (ut à more scholastico non discedamus) prima conclusio.

In pęnitente semper hæc duo coniuncta sunt, detestatio uitæ ueteris, et propositum uitæ nouæ: hanc Magister

dist. 14. et 15. tenet; et Albertus. 14. dist. art. 11 et Duran. dist. 17. q. 2. art. 2. et Alexan. quarta parte. q. 69. membro 9. et Adrianus quolib. 5. art. 3. Caietanus in additionibus 3. partis. q. 1. art. 1. et D. Thom 3. parte. q. 85. arti. 3. et 86. art. 2. et 3 contra gentes cap. 158. et 4. contra gentes ca 72. Quæquidem probatur, ex Apostolo ad Ephesios. 4. deponite, inquit, uos ueterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris: renouamini autem spiritu mentis uestræ, et induite nouum hominem, &c. non ergo satis est ueterem exuere, nisi nouus homo induatur, quod certè uoluntate fit, non manibus corporis.

Hoc prætereà insinuatur Gen. 6. pœnituit eum quòd hominem fecisset, præcauens in futurum et tactus dolore cordis intrinsecus, &c. Ambo igitur illa in eo, quem uerè pœnitet, reperiuntur.

Ezechiel item. 18. cap. si autem (inquit) impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, et custodierit omnia præcepta mea, omnium iniquitatum eius non recordabor. Custodire autem omnia præcepta, ad animi propositum sine dubio referendum est: quoniam non omnia simul præcepta custodienda occurrunt, cùm homo pœnitentiam agit, utrunque igitur pœnitens simul præstat, et quòd dolet de omnibus peccatis suis, et quòd omnia præcepta custodire proponit, et infra eodem capite. Conuertimini, ait, et agite pœnitentiam, proijcite à uobis omnes præuaricationes uestras, et facite uobis cor nouum et spiritum nouum: quod est, nouam uitam animo et concipere et uelle.

Prætereà (ut rectè Diuus August. lib. de uera et falsa pœnitentia, cap. 17. ratiocinatur) non solùm petitur à peccatore ut gemat, sed etiam ut conuertatur. Conuertimini (inquit) et agite pœnitentiam, &c. et Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio et fletu, &c: Conuersio autem ad bonum est: non ergo satis est, malam uitam antecedentem auersari, nisi ad bonam pœnitens animo conuertatur.

Id insuper annotauit Ambros. in illud. 2. ad Corinth. 7. Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari uos, quan-

quantam operatur in uobis folicitudinem et desiderium? desiderat enim (inquit) reformari, qui per peccatum scit se factum esse deformem.

Dauid quoque in Psalm. 50. postquam ueniam petiuit inquiens, quoniam iniquitatem meam ego cognosco,&c. cor mundum ait,crea in me Deus et spiritum rectum innoua in uisceribus meis.

Præterea, primum quod ab eo qui fecit iniuriam,postulamus, est huiusmodi propositum. Cum ergo finis proprius pœnitentiæ sit, emendare Deo iniuriam, certè uerè pœnitens omnia ea exhibet, per quæ iniuria compensatur. Inter hæc autem (ut diximus) illud unum est, ut homo habeat animum, alias deinceps iniurias non faciendi.

Ad hæc,quemadmodum parentes cùm liberos puniunt, emendationem, propositumque melioris uitæ in futurum, ab illis per pœnas extorquent: ita et hoc à nobis uel maximè Deus exigit in hac uindicta uoluntaria, ut uelimus in melius corrigere, quæ peccauimus.

Præterea in omni motu non est recessus à termino aliquo, sine accessu ad oppositum: ergo,nec auersio à peccato erit sine conuersione ad iustitiam. Quare sicut pœnitens detestatur uitam iniustam antecedentem, ita uolunta te complectitur futuram iustam consequentem.

Præterea uera pœnitentia non est sine actu charitatis, ut mox definiemus: sed per actum charitatis, uolumus Deo in omnibus placere et in nullis displicere. Igitur, animus in futurum bene uiuendi, uerè pœnitenti qui ad Deum conuertitur, deesse non potest. Quod et nunc in concilio Trident sessione 6.cap 5. et 6 definitur: et in concilio Florentino fuerat ante declaratum, uidelicet ad contritionem (quæ pœnitentiæ primus actus est) pertinere,ut doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Nec potest dici, concilium loqui, de proposito implicito. Pari enim ratione statueret, ad contritionem cordis spectare propositum ieiunandi tempore quadragesimæ. Præterquàm quod uana esset talis determinatio, et explicatio contritionis, si de implicito proposito intelligeretur. Et simili quoque ratione interpretaremur,

ad contritionem cordis pertinere, implicitè dolere de pec cato commisso.

Secunda conclusio: huiusmodi propositum est de ratio ne pœnitentiæ. Hanc tenet Diuus Thom. expressè, et eam persuadere nititur. 3. par. q. 90. ar. 4. et 4. contra gentes. cap. 77. quia actus mortales ex fine recipiunt speciem. At, finis pœnitentiæ et doloris de peccato, est noua uita: ergo illum finem intendere, est de ratione pœnitentiæ: quemad modum enim, expulsio dispositionis contrariæ, suapte natura paratur ad conuenientem formam inducendam: et propulsatio humoris corrupti, ab arte naturaq; instituitur, ut noua sanitatis forma proueniat: ita et peccata antecedentia destruere, atque auersari, ad uitam nouam instituendam ordinatur.

Præterea ad pœnitentiam id potissimùm pertinet, ut Deo ueteris uitæ compensatio fiat. Id autem, uel maximè à nobis Deus exigit, pro compensando delicto ueteri, ut ei deinceps placere uelimus, iustè recteq; uiuendo: id igitur est de ratione pœnitentiæ.

Hoc item probat Magister sententiarum, dist. 14 ex dif finitione pœnitentiæ, quam nobis Ambros. et Gregorius, tradidère in hanc formam. Pœnitentia est, præterita ma la plangere, et plangenda iterum non committere, de pœ nitentia. d. 3. cap. pœnitentia et cap. pœnitentiam.

Nec ego aliud intelligo Florentinum Concilium indicare uoluisse, cùm astruit, ad contritionem cordis pertinere, ut doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.

Ad argumentum uerò in contrarium, respondet D. Thom. dist 14. q. 1. arti. 1. q 6 ad 4. quòd quanuis ad pœnitentiam iuxta primam nominis originem, non pertineat respectus ad futuram, at, quatenus habet pro fine præcipuo, emendare Deo culpam commissam, et illi pro ea satisfacere, huiusmodi propositum est de ratione pœnitentiæ, nec sine illo Deus aut placatur aut conciliatur; cùm id (quod sæpè iam diximus) à nobis maximè requirat.

Hæc de priore diffinitionis particula satis sunt dicta. Nunc circa posteriorem ea quæstio est à nobis pertractan da, an

da, an dolor deteſtatioque peccati, quia eſt contra Deum, ſit de ratione pœnitentiæ. Cui breuiter quæſtioni eodem omnes ore reſpondent, de ratione pœnitentiæ eſſe Diuus Thomas tertia parte quæſt. 86. articul. tert.

Quippe ſi quem peccata contriſtant, uel quòd turpia ſunt, uel quòd infamiæ notam inuſerunt, aut aliud damnum dedère peccanti, huius dolor idoneus non eſt nec delicto aduerſus Deum commiſſo penſando, nec inſenſo Deo placando et conciliando. Nam ne homo quidem iuſtus placaretur, cùm is qui læſit nullam ipſius haberet in dolore rationem: nec redintegraretur amicitia, dum qui eam uiolauit, iacturam propriam ſentit, non amici offenſionem. 2. ad Corint. 7. gaudeo non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Contriſtati enim eſtis ſecundum Deum, quæ enim ſecundum Deũ triſtitia eſt, &c. Triſtatur, inquit Ambroſius, ſecundum Deum, quia dolet quòd fecit quod odit Deus: Idem Chryſoſtomus homilia. 15. in hanc ſecundam epiſtolam: ſed expreſſiùs homilia 4. in eandem.

Item niſi hac ratione et fine, peccator pœnitentiam ageret, ad Deum minimè per ſuam pœnitentiam conuerteretur: cùm tamen Chriſtiani pœnitentem, et conuerſum ad deum, eundem prorſus intelligamus. Quoniam et arcanæ literæ pœnitentiam ſine peccatoris ad Deum conuerſione penitus ignoránt. Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde ueſtro, &c. Ezec. 18. Conuertimini et agite pœnitentiam. Eſa 55. Derelinquat impius uiam ſuam, et reuertatur ad dominum, et Pſalm. 118. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam. Vbique igitur ratio finiſque pœnitentiæ Deus ipſe deſcribitur.

Sed exiſtit hoc loco quæſtio non parua, an illa ratio formalis et motiua pœnitentiæ ſine dilectione poſſit haberi? Quod in hanc formam alij quærunt, an in pœnitentiæ finitione oporteat contineri, quòd ſit dolor de peccatis, quia ſunt contra Deum ſuper omnia dilectum.

Et ſuadetur non oportere, quia dilectio eſt actus ſufficiens ad remiſſionem peccatorum: quare ſi ſemper cum

pœnitentia interueniret, aut neutra esset idonea, aut altera superflueret.

Deinde, si actus charitatis necessariò in peccatoris conuersione inueniretur, tunc charitas diceretur secunda tabula post naufragium, potius quàm pœnitentia: quod tamen inauditum est.

Præterea, puer fugit ignem tanquàm malum, etiam si oppositum bonum actu non uelit: ergo et homo potest fugere peccata, quanuis Deum actu non amet.

Quartò, quia si dilectio esset pœnitentiæ coniuncta: dilectio pęnitentiam antecederet, quoniam attigit finem rationemque formalem pęnitentiæ: at consequens est falsum, ut uidetur.

Primò, quia contritiò præcedit gratiam habitualem, cùm sit eius dispositio: ergo et charitatem: quia gratia prior est charitate, ad quam se habet gratia, ut anima ad potentias suas. Nam dat gratia esse et uiuere, charitas operationem.

Item secundò consequens probatur esse falsum, quia si dilectio contritionem præcederet, iam prima pœnitentis contritio esset meritoria, cùm à charitate proficisceretur, referreturque ab eadem charitate in deum super omnia dilectum. At contritio prima, meritoria esse non potest, quia uel meretur gratiam uel gloriam: non gratiam, quia prima gratia sub merito non cadit: gratiam uerò simul fieri et augeri impossibile est. Quare, prima contritio, nec primam gratiam, nec augmentum eius promeretur: sed ne gloriam quidem: quia uel meretur gloriam quæ respondet primæ gratiæ: puta ut quatuor, si gratia prima erat ut quatuor: uel meretur augmentum illius gloriæ: si primum, iam gloria quæ respondet primæ gratiæ, non daretur gratis, contra Apostolum ad Rom. 6. inquientem, gratia dei uita æterna. Et contra rationem, quæ dictat, gratiam nihil aliud esse quàm acceptationem ad gloriam: unde si quis accepit gratiam primam sine meritis, ergo et acceptatus est ad gloriam correspondentem sine meritis. Augmentū uerò gloriæ, si prima contritio mereretur: pariter quoq; et augmentū gratiæ: quod iam reprobatū est.

Deniq;

Denique consequens falsitas ostenditur ex Diuo Thoma, quarto, distinctione decimaquarta, quæstione prima, articulo secundo, quæstione secunda cuius uerba sunt. Quandoque aliquis fugit malum propter desiderium boni, quandoque autem è diuerso, et hic motus est frequentior in reuersione peccatoris ad Deum per pęnitentiam. Vnde pęnitentia est prior charitate, et cum motus amoris pęnitentiam præcedit, non est amor charitatis, quia charitas amissa, non recuperatur nisi per actum pęnitentiæ uirtutis: hactenus ille. Id contrarium est, quòd omnis dolor in amore fundatur, eò enim quod aliquid amamus, de eius amissione dolemus.

Hic sit prima propositio: Primus actus pęnitentiæ nunquam est sine actu charitatis. Magist. d. 15. ca. 4. idem, Grat. de pœ. d. 3. ca. ulti. et ca. fugerat, et dist. 2. ca. charitas est, et D. Tho. 1. 2. q. 113. artic. 4. ad. 1. et arti. 5. et 8. et de ueritate. q. 28. arti. 4. Duran. d. 17. 4. q. 1 et. 4. Capreo. distin. 14. q. 2. et Gabri. ea dist. et q. contra Palud d. 14 q. 3.

Primùm probatur hæc conclusio testimonio D. August. 14. de ciui. dei. cap. ultimo, ubi asserit, neminem pertinere ad ciuitatem Dei nisi per amorem Dei, usque ad contemptum sui: sed omnem uerè pęnitentem ad Dei ciuitatem pertinere nemini dubium est, ergo. Et lib. de uera et fal. pęniten. capit. 9 pro absurdo habet, quòd sine amore dei, quisquam consequatur indulgentiam, sine quo nullus inuenit gratiam, et capite decimoseptimo idem ait, et lib. contra Crescon. 2. capite duodecimo cùm dixisset: et eleemosynis et uerbo ueritatis, et contritione remitti peccata, subdit, mundantur etiam ipsa, quæ supereminet omnibus, charitate, quæ una si adsit, omnia illa rectè fiunt: si autem desit, illa omnia frustra fiunt. Præterea. 1. Ioan. 3. qui non diligit, manet in morte.

Præterea conuersio ad Deum requiritur ad habendam gratiam Dei. Zac. 1. conuertimini ad me et ego conuertar ad uos. Ezec. 18 et 33. sed conuersio ad Deum non fit nisi per actum charitatis: nam si aliter conuersio fiat uana est ad iustificationem cum in Christo Iesu sola fides ualeat quæ per dilectionem operatur ad Galat. 5. hoc autem

notauit

notauit August. de uera et falsa pęnitentia. cap. 17. non conuerti, sed qui habet attritionem et timet Deum iudicem, nisi amet iustum.

Præterea salus animæ in conuersione ad Deum consistit Hiere. 3. conuertimini filij, reuertentes et sanabo auersiones uestras. Esai. sexto et conuertatur et sanem eum. et. quadragesimoquinto conuertimini ad me, et salui eritis: at pęnitentia est medicina salutis.

Item omne agens, agit propter finem, anima ergo cùm mouet se, ad finem se mouet. At uelle efficaciter finem pertinet ad charitatem. Namque si per spem solam finem appeterem, nec spes mortua ad iustificationem sufficeret, nec de peccato doleremus, qua ratione offensa Dei est, sed qua malum nostrum est.

Id tandem modò in conci. Triden. sess. 6. c. 6. et. 7. definitum est: Ac re uera, id enim Dominus, Lucæ. 7. insinuasse uidetur, inquiens. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Quæ significat dolorem et lachrymas nullas esse, nisi cum charitate essent.

Secunda propositio, prior natura est actus charitatis, quàm actus pęnitentiæ. Imò radix unde pęnitentia habet remittere peccata; dilectio est: iuxta domini sententiam Luc. 7. Quoniam dilexit multum, ait. D. Tho. 3. p. quæstione. 85. articu. 6.

Probatur item hæc conclusio. Quia pęnitens, detestatur peccatum, ut offensam Dei, ergo prius natura amat Deum. Nam nisi quem amore prosequimur, eius mala exhorrescere non solemus.

Primus quoque uoluntatis actus, circa proprium obiectum est, scilicet, circa bonum. Deinde sequitur odium oppositi mali. Prior ergo actus est, quo Deo uolumus bonum, quàm actus quo eius malum abhorremus.

Præterea, uelle mihi conciliare Deum, est prius, quàm uelle emendare iniuriam commissam, cùm illud sit finis huius. At illud ad charitatem pertinet, hoc ad pęnitentiam, ut dictum est.

Præterea, ut D. Tho. argumentatur loco citato ad secundum, in actibus animæ primus motus est circa finem

Vnde

Vnde prior est natura intentio finis, quàm electio medio rum. At, dolere de peccatis, et illa destruere, medium est ad placandum et conciliandum Deum, et ad rectam electionem pertinet, ergo. Sed et Hier. 31. huius rei testimonium habemus: Postquàm conuertisti me (inquit) egi pęnitentiam, prior est igitur conuersio ad Deum quàm pęnitentia detestatioque peccati.

Id postremò Concilij Tridentini. sess. sexta capite sexto definiuit, his uerbis. Peccatores ad iustificationem se disponunt, incipientes diligere deum tanquam omnis iustitiæ fontem: ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod et detestationem, hoc est per pęnitentiam.

Tertia propositio, de ratione ueræ pęnitentiæ est, quòd displiceat peccatum, quia est contra Deum super omnia dilectum. D. Tho. expressè. 3. p. q. 86. artic. 3. patetque ex prioribus conclusionibus.

Ad primum autem eorum, quæ in contrariam partem adduximus, respondet D. Tho. 3 p. q 84. arti. 5. ad 2. et q. 86. arti. 6. ad. 2. et de uerita. q. 28. arti. 5. in corpore. et ad primùm negando consequentiam. Aliud est enim, quod requiritur ad iustificationem absolutè, aliud ad iustificationem eius qui mortaliter peccauit: in quo requiritur et auersio à malo, et conuersio in bonum, ut iniuria, quam fecit, compensetur per æquam satisfactionem.

Ad secundum respondetur, quòd pęnitentia dicitur secunda tabula post naufragium, et non charitas. Primo, quia charitas necessaria est in omni iustificatione, communisq; et integra naui soluentibus, et naufragis. Pęnitentia autem, proprium est remedium naufragorum.

Item etiam in pęnitentia charitas intelligitur, non autem e diuerso, in charitate pęnitentia. Quanquam et his duobus argumentis breuiùs responderetur, multos actus hominis in iustificatione simul coniungi, quibus tamen singulis iustificationem ipsam sacræ literæ tribuunt. Fides enim purificat corda nostra. Acto. 15. Spe quoque salui facti sumus ad Ro. 8. Vniuersa etiam delicta operit charitas. Prouerb. 10. et scriptum quoque est, sine timore neminem

posse

poſſe iuſtificari. Eccle. 1. Et, cùm peccator ingemuerit ac pœnitentiam egerit, peccata ipſius obliuioni tradentur. Ezec. 18. et 33. Erraret autem uehementer, qui uel remiſſionem peccati, unicuilibet ex illis actibus denegaret, uel unum ex eis quemlibet, ſuperfluere arbitraretur.

Ad tertiam, nihil uetat, cùm quis ſemel habuit actum amoris, odio habere malum ſine amore præſenti, ex ui tamen præcedentis, ut poſt primum aſſenſum concluſionis, quem ſine aſſenſu antecedenti principiorum habere nequiuimus, nihil prohibet eidem concluſioni iterum atq; iterum aſſentiri ſine principiorum aſſenſu. Sic et primam pœnitentiam ſine dilectione habere impoſſibile fuit. Secundam uerò uel tertiam habere poterimus ex efficacia ſolùm prioris dilectionis. Ita quoque puer ui et potentia amoris naturalis, quem dubio procul aliquando primum habuit, poſtea malum fugit naturæ contrarium, etiam ſi amor ille actu non perduret. Quin etiam non oportet duas ſemper operationes differentes habere amoris et pœnitentiæ: ſed poteſt unus et idem actus à charitate et pœnitentia proficiſci, ut interim media et finem unico actu complectimur, et principijs et concluſioni unico actu aſſentimur.

Ad quartum, conceſſo conſequenti quod infertur ad primam confutationem, nego conſequentiam. Non enim ualet, a, eſt prius, b, et b, prius, c, ergo, a, eſt prius, c, præſertim cum in diuerſo genere cauſarum ille ordo conſideratur. Quemadmodum, et hæc collectio inutilis eſt, a, eſt cauſa, b, et, b, eſt cauſa, c, ergo, a, eſt cauſa, c. Quòd ut exemplo manifeſtum efficiam, ponamus illud quod Philoſophi negare non poſſunt, primas qualitates et ſecundas, utraſq; eſſe diſpoſitiones ad eandem formam ſubſtantialem, ut calor et color, humiditas et mollities ad animam rationalem, ubi certum eſt, ſecundas qualitates priores eſſe anima in genere cauſæ diſponentis, et materialis: animam rurſum priorem eſſe primis qualitatibus in genere cauſæ formalis. Prior eſt eniam forma, quæ dat eſſe ſimpliciter, quàm forma quæ dat eſſe tale. Ex quo tamen, ſi quis colligeret, ſecundas qualitates eſſe priores primis, certè à Philoſopho

pho non tolerarretur, sed ne à dialectico quidem: cùm in nullo genere causæ primas qualitates, secundæ præcedant.

Item, contritio prior est habituali gratia in genere dispositionis, gratia etiam prior est habitu pœnitentiæ infusæ in genere causæ formalis. Sed contritio nullo pacto prior est habitu pœnitentiæ. Quoniam actus ille ab habitu producitur in genere causæ efficientis. Effecta autem causarum efficientium, suis causis efficientibus priora esse non possunt, nisi fortè in genere causæ finalis, de quo genere in præsentia non disseritur.

Circa id uerò, quod in eodem argumento additur, gratiam se habere ad charitatem et pœnitentiam, ut anima ad potentias suas, non in omnibus similitudo est. Quoniam potentiæ animæ, intellectus et uoluntas, nulla ratione præcedunt animam: habitus uerò charitatis et pœnitentiæ, quoniam in genere causæ efficientis producunt actus, qui sunt dispositiones ad gratiam, ex consequenti ipsam gratiam antecedunt. Charitas igitur et pœnitentia habent se ad gratiam, ut calor ad formam ignis. Idem enim calor si consideretur, ut disponens materiam ad recipiendam formam, prior forma est: si autem ut potentia calefactiua, eadem forma posterior est.

Ad secundam uerò confutationem, in qua difficultas est maxima, sunt qui negant primam contritionem meritoriam esse, quam ego sententiam olim iuuenis tenere solebam, nec enim poteram eam persuasionem induere, ut gratia habitualis qua iustificamur, prima contritione prior esset quod tamen erat necessarium, ut illa contritio esset meritoria: quippe, cùm gratia et amicitia dei, totius meriti radix et origo sit, atque id etiam D. Tho. mihi sentire uidebatur. 1. p. q. 62. arti. 2. ad 3. in hæc uerba. Triplex est conuersio in Deum, una quidem per dilectionem perfectam, quæ est creaturæ iam deo fuentis. Et ad hanc conuersionem, requiritur gratia consummata. Alia conuersio est, quæ est meritum beatitudinis, et ad hanc requiritur habitualis gratia, quæ est merendi principium. Tertia conuersio est, per quam aliquis præparat se ad gratiam habendam, et ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia,

sed

sed operatio Dei ad se animam conuertentis: secundum illud, conuerte nos domine, et conuertemur. et.3.p.q.89. arti.1.ad 2. Actus, inquit, primus pœnitentis se habet: ut ultima dispositio ad gratiam consequendam: scilicet, contritio. Alij uerò sequentes actus pœnitentiæ, procedunt iam ex gratia et uirtutibus. Sed quoniam. D. Thomas. quem ego authorem libentissimè sequor.1.2.q.112.arti.2: ad.1.contrariam sententiam tenet: concedo contritionem primam esse meritoriam gloriæ. Primò, quia est operatio amici Dei ordinata in finem supernaturalem. Imò, ut ostensum est, in finem charitatis, ab ipsa charitate ordinata, ergo est meritoria.

Præterea ultima dispositio ad formam, in genere causę formalis, posterior ipsa forma est. Igitur secundum ordinem causæ formalis, contritio à gratia procedit, erit ergo meritoria.

Præterea fingamus hominem post primam illam contritionem è uita discedere: Tum quæro an isti dabitur aliqua gloria? Quod quia negari non potest, quæro rursum: an illam gloriam talis homo meruerit? Si meruit, habetur intentum: si non meruit, ergo adulto seclusis sacramentis datur gloria absque merito proprio: reclamante Paulo prima ad Corinthios tertio. Vnusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem, et Matth. uigesimo. Nemo diuturnum accepit denarium, nisi qui in uinea laborauit.

Præterea, primus actus charitatis est meritorius, cùm sine dubio, sit opus amici Dei, maximè placens Deo, Ioan. decimoquarto. Qui diligit me, ego manifestabo ei meipsum. Sed actus primus pœnitentiæ sequitur primum actum charitatis à quo proficiscitur, ergo est meritorius. Quod August. affirmat, de ue. et fal. pœniten. capite decimoseptimo. ubi de ijs qui in fine pœnitentiam agunt, sic loquitur. Cùm fructifera pęnitentia opus sit non hominis sed Dei, inspirare eam potest, quoniam uult sua misericordia: et ex misericordia remunerare, quos damnare potest ex iustitia. et capit. ultimo ait, pœnitentiam non solùm indulgentiam promittere, sed certa præmia. Gratianus

tianus etiam id habet de pœnit. dist. 1. c. conuertimini.

Igitur ad argumentum, concedo libenter primam gratiam gratis dari. Nego tamen exinde primam gloriam dari sine merito. Eadem enim contritio ut quatuor, et dispositio est ad gratiam, ut quatuor, et meritoria gloriæ, ut quatuor qua ratione ordine naturæ gratiam sequitur, et ad impugnationem: quia gratia est acceptatio ad uitam æternam. Id, scilicet, ego nego si formo formalis sit: sed est forma per quam aliquis est amicus deo, per quam homini grato et accepto, admissoque in diuinæ naturæ consortium, facultas datur ad æterna bona, per operationem uirtutum promerenda. Nec oportet formaliter loquendo, ut quis sit amicus Deo, quòd Deus per talem amicitiam, seclusa quacunque operatione, uelit illi uitam æternam. Sed satis est, quòd uelit illum admittere ad participationem bonorum supernaturalium, quæ simpliciter faciunt homines bonos, qualis est charitas, et cæteræ uirtutes infusæ, per quas admissus homo ad Dei amicitiam et gratiam, æternam gloriam proprijs actibus demeretur. De adultis loquimur, nam paruulis gratia datur per operationem alienam, similiter et gloria.

Cuius rei exemplum habes in anima, quæ quoniam actus primus est, dat esse et uiuere. Hanc consequuntur potentiæ naturales, hoc est, intellectus et uoluntas, per quas operatur ad consecutionem finis. Sic et gratia, uita quædam animæ est, quæ illi et uiuere, et esse diuinum præstat, quam charitas et reliquæ uirtutes consequuntur: quarum operationibus finem suum homo consequetur. Nec deerit præter naturale, morale quoque exemplum, in huius rei expositione. Cùm enim homo quis, gratus incipit esse principi, non est opus, ut per talem primam gratiam acceptus sit ad ultima præmia, atque præcipua, quæ uidelicèt princeps, fideliter seruientibus præparauit. Sed per talem primam gratiam intelligitur admitti in domum, consortiumque eiusdem principis: dariq; facultas intelligitur, ad præmia quæcunque fidelium amicorum promerenda. Cùm autem Apostolus ait gratia Dei uitam æternam donari: certè sentit, quod August. disertissimè do-

cet. 3.

cet.3.Hypognosticon, et de gratia et libero arbitrio capite quarto, quinto, septimo, et decimo quinto, per auxilium Dei gratuitum, eam homines consequi, cùm tamen simul dicatur corona iustitiæ, quia nobis cooperantibus gratiæ Dei respondet, tanquàm præmium mercesq; operis nostri. Atq; de prima controuersia, satis superq; fuerit disputatum. Vbi constitutum nobis est, pœnitentiam esse uoluntariam pœnam pro peccatis, assumptam, propter Deum, ex charitate dilectum.

SECVNDA PARS.

IN secunda uerò, id uertebatur, in quæstionem, an pœnitentia sit uirtus. Cuius quidem quæstionis pars negatiua ex eo suaderetur. In primis quòd nulla uirtus, uitium in eodem subiecto necessariò supponit: at oportet hominem fuisse uitiosum, priusquam in homine pœnitentia sit: non igitur est pœnitentia uirtus. Nam et absurdum est, uirtutes te habere non posse nisi ante peccaueris: et Christo domino aliquam denegare, in quo omnium uirtutum plenitudo est.

Deinde Philosophi nullam de pęnitentia fecere mentionem, non Aristoteles, non Cicero, non Seneca, non denique Macrobius, qui tamen copiosissimè de uirtutibus disseruere: non ergo est pœnitentia uirtus.

Præterea, cuiusque uirtutis primus actus est electio boni, secundus uerò, fuga mali? Est enim uirtus, habitus electiuus, in mediocritate consistens. At pœnitere, detestationem, fugamq; peccati notat: non ergo potest esse præcipuus cuiusque uirtutis actus, cum tamen primus actus pęnitentiæ sit. Quare, non est pœnitentia uirtus.

In contrarium est: quòd compensare iniurias aduersus homines factas, uirtus est: ergo, et diuinas offensas uindicare uirtus sine dubio est.

Ad huius controuersię pleniorem explicationem sit prima propositio.

Pęnitentia est uirtus: quæ quidem conclusio indubita-

ta apud

ta apud Catholicos semper fuit. Nisi, quòd nostra hac tempestate, quidam apud Hispanos hæretici, irridere cęperunt eos qui de peccatis commissis tristarentur. Cuius erroris author, creditur esse Lutherus; qui nouam solummodò uitam à pęnitentibus exigit, pęnas non exigit. At hic error (ne aures uestras sanctorum testimonijs obtundam) ex sacris literis reuincetur, Baruch. 2. Anima quæ tristis est super magnitudice mali, et incedit curua et infirma, et oculi deficientes, et anima esuriens, dat tibi gloriam et iustitiam domino. 2. ad Corinthios septimo. Gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pęnitentiam, quæ enim secundum Deum, &c. Et Psalm. sexto. Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, et lachrymis meis stratum meum rigabo. Ecce Propheta sanctus et rex laborat, gemit, lachrymatur. Vbi? in lecto: quantum? rigat: quandiu? per singulas noctes. Ob unam, scilicet, noctem, quam in iniquitate contraxerat, uitæ totius laborem, gemitum lachrymasq; designat: et post tam clarum et illustre Dauidis exemplum, sunt qui in luce meridiana cæcutiant. Quorum stultitiam facilè sanè erit redarguere, uel naturali ratiocinatione: quę ostendit dolorem de peccatis moderatum ob debitum finem esse laudabilem. Nam, quem errati piget: qui castigat seipsum: idque maximè cauet, ne rursus in eosdem laqueos inducatur, is laude dignissimus est.

Præterea, si cuius rei prosecutio turpis est, fuga bona erit suapte natura: pœnitentia ergo, cùm fuga peccati sit, honestissima est.

Præterea, aliorum punire peccata iure naturæ, studiosum est: quemque igitur sua uindicare facinora, æquum et iustum est.

Tandem, hominem in quem iniustè peccaris, placare, uirtus est: deo ergo, quem offenderis, satisfacere, uirtus est. Sed quid nos audaces de bono diuini præcepti disputamus? (Nam Tertulliani uerbis libenter utimur) bonum est pœnitere, an non? quid reuoluis? Deus præcepit, Deus hortatur; Deus inuitat: pęnitentiam (inquit) agite: pęnitentia igitur actus uirtutis est.

Secunda conclusio. Pœnitentia est uirtus specialis. Cõtrarium huius tenuerunt quidam ante D. Thomam, ut ipse Thomas author est, dist. 14 q 1. arti. 1. q 3. hos Scotus secutus uidetur dist 14 q 2 et Maior etiam q 2. Sed hac conclusione explicanda primùm intelligamus dolere de peccatis, eo quòd contra rationem rectam facta sunt, non pertinere ad aliquam specialem uirtutem. Cùm enim omnis uirtus sit conformis rectæ rationi, eadem sufficit, et ut placeat quicquid rationi consentaneum est, et ut displiceat quod à rectà ratione discordat. Vnde temperantia satis est, ut detestemur actus intemperantiæ, et iustitia, ut iniustitiam abominemur.

Illud etiam compertum habemus, tristitiam de peccato, quatenus offensa Dei est, non requirere specialem uirtutem præter charitatem. D. Tho. q 85. art. 2. ad. 1. et art. 3. et ratio est in promptu. Nam per eandem amicitiam bonum amicis uolumus, et mala amicorum auertimus.

Prætereà, et id accipiamus, quod exploratum quoque est, dolere de peccato, ut languenti animo medeamur, non indigere aliá uirtute præter charitatem. Nam sicut ex amore naturali, medicinam appono morbis corporis, ita ex charitate, quá me ipsum diligo propter Deum, medicinam affero ægritudinibus animi. Atque ab eadem omnino charitate est, tristari de culpa: ut mihi conciliem Deum. Etenim, quæcunque humana actio, ob id parata, ut comparem amicitiam hominis, nullam exigit specialem uirtutem humanam, sed ex quodam desiderio amicitiæ consequendæ proficiscitur, quod inchoatió quædam est, et ueluti amicitiæ semen. Tristari ergo de peccato, ut in gratiam Dei redeamus, inchoatio quædam est diuinæ amicitiæ: nec ad aliam uirtutem pertinere potest. Imò adeò uirtutis nomen non meretur, cùm in genere amicitiæ actus ille imperfectissimus sit, uirtus autem sit dispositio perfecti ad optimum, ut ex Aristotel. 7. phys. lib. colligitur.

Tristari ergo de culpa, eo fine ut compensetur offensa, quæ aduersum Deum commissa est, id nos asserimus exigere propriam specialemq; uirtutem. Nam, ut dare Pe-

tro pe-

tro pecunias, si in se quidem absolutè consideretur, nullam habet laudem: sed si do, ut releuem miseriam eius, actus est misericordiæ, si ut bene illi faciam, scilicet quia bonum ipsius est, ad beneuolentiam et amicitiam pertinet. Sin uerò, tanquam donum gratuitum pecunias confero, nempe ut suo loco et tempore, quibus decet, distribuantur, ad uirtutem liberalitatis spectat. Ita tristitiam assumere, quia iniuriæ deo factæ compensatio fiat, à uirtute speciali oriatur necesse est, cùm finis ille tam specialis sit, ut pertinere ad duas uirtutes nequeat, nedum ad plures. Diuersa quippe formalia motiua uoluntatis, diuersæ sunt formales rationes obiecti: atque consequenter, diuersos habitus et uirtutes efficiunt.

Præterea, si quem hæresis suæ pęniteat, ut emendetur offensa Deo facta, actus uirtutis sine dubio est. Nec tamen potest elici à fide, quæ est in intellectu, sed ne ab alijs quidem uirtutibus generaliter. Dabitur ergo aliqua specialis uirtus, unde ille actus existat: quam nos pęnitentiam appellamus.

Postremò, uelle compensare iniuriam factam proximo, requirit specialem uirtutem, ergo, et uelle compensare, ac uindicare iniuriam factam Deo.

Sed ex his oritur dubium, si pęnitentia uirtus specialis est, an incidat in uirtutem aliquam particularem earum, quas Philosophi posuerunt? uidetur enim esse eadem cum iustitia. Quod Duran. di. 14. q 2. asseruit: quia per eandem uirtutem reddimus unicuique debitum, et illi satisfacimus, si intulimus iniuriam. Sed per iustitiam unicuiq; reddimus debita, ergo. Et confirmatur, quia iniuriam factam, ad ius, æqualitatemque redducere, actus iustitiæ est.

Præterea, uindicatio species iustitiæ est: ergo, et pęnitentia. Quod et D. Tho. affirmat. 3. p. q. 85. artic. 3. ad. 4. et art. 4.

Falluntur tamen qui hoc sentiunt. Primò quia inter Deum et homines, non est iustum simpliciter, sed secundum quid, ut D. Tho. art. 3. iam citato ex Aristo. 8. Ethi. manifestat: ergo, cùm pęnitentia sit uirtus inter hominem

et Deum, non reddit iustum nisi secundum quid. Non est igitur uirtus iustitiæ, quæ uidelicet æquale reddit. Deinde, religio debitum Deo reddit, et tamen non est iustitia. Non ergo, quæcunq; uirtus debitum Deo reddit, uirtus iustitiæ est.

Quibus argumentis, Caietanus commotus, tenuit pęnitentiam esse uirtutem religionis, et quia eiusdem præterea uirtutis est, reddere debitum Deo benefactori et offenso, sed per religionem reddimus debitum Deo benefactori. Maior probatur, quia ratio debiti non uariatur ex eo quòd sit pro beneficijs, uel offensis, ut debitum ex accepto mutuo, uel ex furto, eiusdem rationis est. Cum ergo sola religio reddat debitum Deo, ratione accepti beneficij, sola debitum Deo reddit ratione factæ offensæ.

Item Baruch. 2. Anima quæ tristis est super magnitudine mali, dat tibi gloriam et iustitiam domino. Primùm gloriam, deinde iustitiam; et confirmatur hoc ex Psal. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non despicies. Primus ergo actus pœnitentiæ, hoc est, contritio, sacrificium opusque religionis est.

Sed hæc quoque opinio primùm D. Tho. aduersatur. 4. dist. 14. q. 1 art q 5. et dist. 15 q. 4 art. 7. q. 1. ad. 2.

Præterea et falsa est: quia religio non reddit Deo quodcunque debitum, sed honorem, ut pœnitentia per se quidem intendit compensare iniuriam Dei. Assumit tamen ad hunc finem, ea per quæ compensatur iniuria quæcunq; illa sint. Vnde primùm assumit tristitiam de uita ueteri, deinde propositum uitæ nouæ, mox exteriorem pœnam et satisfactionem: denique in his omnibus subiectionem, et humilitatem erga Deum. His enim homines humanas iniurias solemus compensare. Cùm igitur finis pęnitentiæ proximus atque præcipuus non sit, honorem Deo reddere, certè religio esse non potest, cuius proximus finis est, reddere Deo cultum.

Præterea non est eiusdem uirtutis reddere debitum honorem principi, et ipsius offensam cõpensare. Illud enim ad obseruantiam pertinet, hoc ad iustitiam, ergo non est

eiusdem uirtutis Deum colere, et eius offensis satisfacere.

Dicendum ergo, pęnitentiam esse specialem à cæteris uirtutibus distinctam, quas philosophi cognouerunt, cuius proprius actus est, compensare offensam Dei. Quæ quidem uirtus, iustitia quædam est, qualis inter homines ad Deum esse potest. Ezech. 18. Si autem impius egerit pęnitentiam, et fecerit iudicium et iustitiam. Psal. 118. Feci iudicium et iusticiam. ad Rom. 6. Sicut exhibuistis membra uestra seruire iniquitati, ita nunc exhibete seruire iustitiæ.

Ad primum uerò argumentum, quo suadebatur esse iustitia, iam uidetur esse responsum. Nam iustitia quæ propriè et simpliciter iustitia uocatur à Philosophis, non nisi inter eos est, inter quos æquale reddi potest.

Quare, in definitione iustitiæ, sicut ius pro ijs æquali iustoque sumitur, ita particula unicuique pro ijs solis distribuit, inter quos iustum et æquale est: et per hoc patet ad confirmationem, quæ de iniuria facta homini procedit Nam pro iniuria facta Deo, æquale reddere impossibile est.

Ad secundum, uindicatio non ponitur propriè species iustitiæ à D. Tho. sed pars quædam adiuncta, et uirtus illi propinqua. Has D. Thom. partes potestatiuas appellat uirtutum: ut religionem partem iustitiæ, modestiam temperantiæ. Cùm uerò asserit, pęnitentiam esse speciem iustitiæ, latiùs usurpat speciei uocabulum, pro inferiori, quod se habet per modum speciei. Dixerat enim. arti. 3. iustum diuidi in iustum simpliciter, et iustum secundum quid. Quæ non est diuisio generis in species.

Ad primum autem eorum, quæ faciebamus pro Caietani sententia, respondetur: quod religio non reddit debitum Deo pro beneficijs acceptis, si formaliter et per se loquimur: sed gratitudo est, quæ refert Deo debitam gratiam pro acceptis beneficijs. Reddit autem religio debitum cultum, in signum dominij uniuersalis, ratione cuius, latriam cultumque debemus peculiarissimę seruitutis. Ad quam uirtutem nullo modo pertinere potest, debitum compensare, quod oritur ex delicto commisso.

Fateor tamen, quod si quæ uirtus esset inter Deum et homines commutatiua: qua redderemus debitum ratione cuiusquam commutationis, ad eandem quoque spectaret compensare iniuriam factam Deo, quemadmodum inter homines accidit.

Sed obijcis: si primus actus uirtutis huius est satisfacere pro delicto commisso, ad satisfactionem uerò iniuriæ factæ, per accidens dolor interuenit: ergo, potissimus huius uirtutis actus, non est pœnitere: quocirca pœnitentia ex accidenti uocabitur.

Ad hoc dubium facilè est respondere, si teneamus, pœnitentiam esse actum publicæ iustitiæ: cuius, scilicet, Deus iudex est, pœnitens minister; sed si teneamus esse priuatam iustitiam, atque uindictam (ut antea diximus) difficile est. Nam cùm hæc uindicatio et inflictio pęnæ accidentaria sit, satisfactioni uoluntariæ quam proximo facimus, profectò et accidentaria uidetur esse compẽsationi, quam facimus Deo.

Hoc tamen mouere nos nulla ratione debet: est enim insigne discrimen inter homines offensos et Deum: quòd offensus homo, ab offendente id primum exigit, non ut se torqueat per pœnas, sed ut reddat honorem ablatum per iniuriam: tametsi et illud quoque in partem compensationis accipiat, si is qui offendit, de offensa præterita contristetur. At uerò Deus, è contrario, id primum exigit, ut cum uolumus peccatum admissum compensare, tristemur luamusque pęnas delicti commissi: id uerò secundariò requirit, ut honorem et reuerentiam, quæ peccando detraximus, pœnitendo rependamus. Cur ita? Nempe non suam, sed nostram quærit utilitatem: quæ uidelicet in pœnis uoluntariè pro peccatis assumptis, maxima est. Nam (ut Chrisosto. homil. 5 6. et 7. ad populum, elegantissimè tradit) nulla medicina appositior, nullum remedium præsentius aduersus peccata est, quàm tristitia do lorque pro peccatis: et quemadmodum uermis lignum, tinea uestem è quibus prodière consumunt, ita pęna matrem è qua nata est, hoc est culpam, intermit. Meritò igitur, ea uirtus per quam offensas Dei compensamus, pęnitentia

tentiā nuncupatur: quæ uidelicet pœnas uoluntarias infligit: quibus utique Deus uel maximè placatur, quoniam ijs uel maximè homo sanatur.

Ad primum argumentum eorum, quæ à principio opponebamus, ad suadendum penitentiam non esse uirtutem, respondeo facillimè (nisi ego cæcutio) unicuique statui et conditioni suas uirtutes esse tribuendas. Rectoribus iustitiam, pauperibus patientiam, peccatoribus penitentiam. Certè, uirtus medicæ artis morbum supponit in subiecto, cui debet applicari. Quod si per hanc artem quisque sibi solùm mederetur, idque optimè posset, laus huius artis non exinde minueretur.

Eadem quoque ratione, sunt quædam uirtutes ad tuendam bonam ualetudinem animi. Et uirtus quoque est ad reparandam, si quando fuerit amissa: unde nego antecedens. Nam licèt absolutè uirtus hominis, non exigat prius hominem uitiosum, sed ex suppositione: tamen, si incidat in peccatum, nihil uetat, ut sit uirtus ad medendum illi. Nam, et hominis natura integra non exigebat uindicationem: at si mali sint et præuaricatores, uirtus necessaria est: non enim uindicamus nisi malefacta. Itaque sicut uindicatio sceleris alieni supponit uitium in alio, sic uindicatio sceleris proprij, supponit uitium proprium. Atque ob id hæc uirtus in Christo non fuit: sicut nec fides aut spes: quoniam imperfectionem in subiecto notant: cui adhærent.

Ad secundum dicitur, nonnullos, ex philosophis penitentiam commendasse: Senecam in tragędijs. Quem pęnitet peccasse, penè est innocens: Periandrum Corinthium, cùm peccaueris subeat te pęnitentia: Aristotelem. 7. Ethi. ubi asserit, intemperantem ab incontinente hoc distare: quòd intemperans non pęnitet, ideoque est incurabilis: at incontinens pœnitet, obidque morbus eius medicabilis est. Sed et Ouid. Sæpe (ait) leuant pœnas, ereptaque lumina reddunt, Cùm bene peccati pœnituisse uident.

At uerò non posuerunt specialem uirtutem pœnitentiæ: uel quia non considerauerunt uirtutem, nisi in ordi-

ne ad bonum humanum, pœnitentia autem non est uirtus specialis nisi in ordine ad diuinam prouidentiam: quæ est responsio. D. Tho. dist. 14. q. 1. art. 1. q 3. ad quartum, uel quòd finis huius uirtutis superat omnem hominis rationem. Quòd enim deus concilietur, eiusque offensa compensetur per pœnas uoluntariè assumptas, ratio naturalis non assequitur. Certè Tullius id fieri posse non putauit: Cuius 3. acad. lib. uerba hæc sunt. Quòd si liceret ijs, qui in itinere deerrassent, si uitam deuiam secutos, corrigere errorem pœnitendo, facilior esset emendatio temeritatis. Quòd si liceret, inquit, licet planè apud quos, nempe apud fideles, qui lumine fidei solùm, intelligunt clemẽtiam Dei patris pœnitendo pòsse placari: indulgentiam peccatorum pœnitendo posse comparari: compensationem iniuriæ deo factæ pœnitendo posse fieri: morbos omnes animi pœnitendo posse aboleri. Ea ratio naturalis non tenet: tenet fides.

Vnde postremam huius controuersiæ conclusionem constituimus.

Pœnitentia est uirtus infusa. Pro cuius confirmatione, quædam mihi sunt iacienda fundamenta.

Primùm, dupliciter aliquam uirtutem esse infusam, aut, ex genere et naturâ suâ, quia uidelicet per actus nostros acquiri et generari non potest. Vnde necesse est, à Deo nobis supernaturaliter infundatur, quales à Theologis asseruntur uirtutes theologicæ, fides, spes, charitas. Aut uirtus dicitur infusa per accidens, quia licet per actus nostros naturales acquiri possit, miraculosè tamen alicui infunditur, ut scientia rerum naturalium Adæ collata: et usus linguarum collatus apostolis. Hic igitur de uirtute infusa loquimur, iuxta priorem modum.

Secundum fundamentum ex. 1. 2. q. 51. art. 4. non est alia causa necessaria ponendi habitus infusos à Deo: nisi ut homo se habeat ad producendos actus supernaturales. Probatur manifestè; quoniam ad actus naturales, quos potentia cum auxilio Dei generali producere potest, non est opus habitu infuso supernaturali, (cùm per actus nostros possit habitus acquiri) quo bene potentia se habeat ad similes

miles actus. Quare tunc, uel uirtus acquisita superflueret, uel (ut dicamus uerius) superflueret ipsa uirtus infusa, quæ nihil aliud præstaret quàm quòd præstet acquisita.

Et præterea, talis uirtus infusa, non esset primi generis, de qua nos loquimur: sed esset potius per accidens infusa.

Tertium fundamentum, actus pœnitentiæ, qui sufficit ad iustificationem (quem Theologi contritionem appellant) non potest esse in homine, sine actu fidei supernaturalis, quod primum ostenditur ex Augu. in lib. de ue. et fal. pen. cap. 2. ubi, Si fides (inquit) fundamentum est pœnitentiæ, constat, pœnitentiam, quæ ex fide non procedit, inutilem esse.

Nemo item potest bene agere pœnitentiam, nisi qui sperauerit indulgentiam de pœnitentia. dist. 1. cap. nemo potest. ex Ambr. Sperare autem indulgentiam, non potest sine actu fidei, ergo &c.

Est quoque testimonium Hiere. præclarum. cap. 31. Postquam conuertisti me, egi pœnitentiam: et postquam ostendisti mihi percussi femur meum. Nota, postquam ostendisti mihi.

Idem apertè ostenditur, ex eo quòd ad iustificationem impij, requiritur fides, ut anno superiori copiosissimè demonstrauimus multis testimonijs irrefragabilibus, è quibus illud est præstantissimum; sine fide impossibile est placere Deo, ad Hebræ: 11. et Sapien. 9. per sapientiam (quam scilicet, donum Dei de cœlo delapsum antedixerat) sanati sunt quicunque placuerunt tibi domine à principio. Ex hoc uos colligite omnes considerationes circa peccatum, quas ex naturalibus habere possumus, esse pœnitus insufficientes ad pœnitentiam qua homo iustificatur. Contra Scotum. dist. 14. q 2.

Quartum fundamentum, actus pœnitentiæ qui est sufficiens ad remissionem peccatorum, non producitur à uoluntate cum solo concursu Dei, generali: sed eget auxilio supernaturali Dei, quo ipse moueat uoluntatem nostram ad ueram pœnitentiam. Id quod et certa ratio docet, et confirmat authoritas (ut ait Bernard. ser. 1. in festum Pet.) Diuus quoq; Aug. de fide ad Petrum, cap. 31. Firmissimè (inquit)

(inquit) tene, neminem hic posse pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit, et gratuita sua miseratione conuerterit: et lib. 5. contra Iulia Pelagianum, cap. 3. et multis alijs locis id probat ex Apostol. ad Roma. 2 ubi ait. Bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit. Et ex illo secunda ad Timo. secundo. Ne fortè Deus det illis pœnitentiam, et resipiscant à diaboli loqueis.

Præterea, hoc fuit determinatum contra Pelagium, ut patet in epistola Aurelij Carthaginensis episcopi de erroribus et condemnatione Pelagij.

Decimò, inquiunt Catholici, postulandus scilicet Pelagius ut fateatur, secundum gratiam et misericordiam Dei, ueniam pœnitentibus dari: non secundum meritum eorum, quandoquidem ipsam pœnitentiam donum Dei dixit Apostolus, ubi ait de quibusdam, Ne fortè det illis Deus pœnitentiam.

Idem definit Leo Pap. Epist. 69. ad Theodorum episcopum. Ipsam pœnitentiam ex Dei credimus inspiratione conceptam, dicente Apostolo, ne forte det illis Deus pœnitentiam, &c.

Est quoque definitum à Cœlestino Papa, in epistola ad omnes Galliarum episcopos, cap. 4. Neminem de ruina peccati per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserentis erexerit. et c. 8. ac 9. Præparatur uoluntas à domino, et ut aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium. Qui enim spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei. Quod et Conci. Trid. sess. et c. 5. 9. 7. definitum est, et cano. 3. Si quis dixerit, sine præueniente spiritus sancti inspiratione atque eius adiutorio, hominem pœnitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.

Cuius rei manifestum testimonium habes apud Hiero. cap. 31. Conuerte me domine, et conuertar, quia tu domine, Deus meus. Postquam enim conuertisti me, egi pœnitentiam. In quæ uerba Hierony. Vide (inquit) quantum sit auxilium Dei, et quàm fragilis humana conditio, ut hoc ipsum quod pœnitentiam agimus, nisi nos dominus ante conuertit, et nisi Dei nitamur auxilio, nequa-

quam implere ualeamus.

Ratione quoque id probat. D. Thom. 4. contra gent. cap. 72. quia mens debitè ad Deum conuerti non potest sine auxilio speciali. Quod licèt Gabri. neget 3. dist. 27. q. unica. ar. 3. et 4. dist. 14. q. 1. et 2. sed apud fideles certum esse debet Hierem. 31. Psal. 79. Domine Deus uirtutum conuerte nos. Vide Augu. in illud psal. 84. Deus tu conuersus uiuificabis nos. et lib. 2. de peccato. meri. et rem. cap. 18. malè igitur et periculosè Caietanus. q. 1. de contritione dicit, quòd potest quis diligere Deum super omnia, etiam ut est beatitudo sanctorum sine charitate infusa, et hoc sine etiam posse esse dolorem acquisitum de peccato, quatenus est offensa Dei.

Quibus iactis fundamentis, tertia conclusio firma persistit, ad actum pœnitentiæ necessarium esse habitum uirtutis infusum. Quoniam hac sola ratione ponimus uirtutes theologicas infusas, quòd actus earum excedunt naturæ facultatem. Sed actus pœnitentiæ est huiusmodi, ergo.

Confirmatur, pœnitentia disponit animam hominis, ut bene se habeat in ordine ad finem supernaturalem, ergo, est habitus supernaturalis. Consequentia patent: quia habitus est dispositio animi in ordine ad operationem: ergo, si operatio est naturalis, habitus erit naturalis: et si operatio est supernaturalis, habitus erit supernaturalis.

Confirmatur. 2. quia Deus suauiter disponit omnia: ergo cùm actum perfectum uirtutis naturalis non producat sine habitu naturali, neque actum etiam supernaturalem perfectæ uirtutis producet, sine habitu supernaturali.

Et præterea cum agens naturale non se extendat ultra finem naturæ, non poterit producere habitum pœnitentiæ, quæ uidelicet perficit hominem in ordine ad finem excedentem naturæ facultatem. Est ergo pœnitentia habitus infusus à Deo, per quam pœnas eligimus ad diuinas iniurias in nobis ipsis uindicandas.

Atq;

Atq; hactenus de secunda controuersia dictum sit.

TERTIA PARS.

TERTIO loco id quærebatur, an pœnitentiæ uirtus sit ad salutem, et iustificationem necessaria? Nam pars negatiua, uera esse uidetur ex Origine homil. 2. in Leuit. ubi septem media enumerat idonea ad consequendam remissionem peccatorum.

Primum est baptismus, ad Titum.3. saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Secundum est charitas, Luc.7. remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. 1. Petri.4. Charitas operit multitudinem peccatorum. Tertium est martyrium. Ioan. 15. maiorem charitatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat pro amicis suis. Et Matth. 10. Omnis qui confitetur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo, et qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Quartum est, eleemosyna, iuxta illud Lucæ.11. Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt uobis. Et Thobiæ. 4. Eleemosyna ab omni peccato et à morte liberat. Quintum est, remittere iniuriam. Matth. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, et pater uester cœlestis dimittet uobis delicta uestra. Sextum est, conuertere peccatorem ab errore uiæ suæ. Iacobi. 5. Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uitæ suæ, operit multitudinem peccatorum. Septimum tandem est pœnitentia, cùm lauat peccator in lachrymis stratum suum Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum eius non recordabor. Eadem ferè Augu. lib.2. contra Cresconium grammaticum, ca. 12. Eadem quoque Chryso. in epistolam ad Corin. 2. homil. 4. Cùm ergo pœnitentiam distinguant Origines et August. à cæteris remedijs quæ ad remissionem peccatorum singula sunt idonea, fit consequens ad remissionem peccatorum pœnitentiam non requiri. Et

confir-

confirmatur ex eodem Chryſoſto. homil 5. ad Antioche. ubi docet: et triſtitiam et mortem, de peccato utranq; natam eſſe, peccatum utranq; deſtruere: ut in pœnitentibus et martyribus: et homil. 22 ad eoſdem, Cùm dixiſſet, com punctione atq; eleemoſynis regnum cœlorum emi: ſubdit, non habes pecunias? non conpunctionem? Ecce clamat Propheta dicens: Quis eſt homo qui uult uitam? prohibe linguam tuam à malo, labia tua ne loquantur dolum: et in ſalutem tibi ſufficiet.

Secundò principaliter pro eadem parte argumentor. Si cui non occurant memoriæ peccata, occurrat autem diuina bonitas, poterit ex eiuſmodi conſideratione in actum dilectionis exire: quem ſi habeat, proculdubio iuſtificabitur. Per ſolam igitur dilectionem, cùm peccata in mentem non ueniunt, poteſt homo iuſtificari: quocirca non eſt pœnitentia, ad iuſtificationem neceſſaria.

Confirmat autem hoc uel maximè, quòd peccata commiſſa nonnunquam è memoria penitus excidunt, ita ut reuocari non poſſint, idq. uel per morbum, uel etiam per anguſtiam temporis, quemadmodum ſi oſcitantem Chriſtianum de improuiſo tyrannus opprimat, nec ſpatium ſit ad cogitanda et deflenda peccata. Quare non oportet in omni euentu pœnitere, ſed in huiuſmodi poterit homo ſine pœnitentia ſeruari.

Vltimò contingit aliquem eſſe multis criminibus perplexum, atque inuolutum: Si ergo pœnitentia eſſet ad remiſſionem peccatorum neceſſaria, opus eſſet ſingulorum pœnitere, cum par ſit ratio de ſingulis: quo fieret, ut non poſſet huiuſmodi in momento iuſtificari.

Pro parte uerò affirmatiua thema noſtrum apertiſſimè facit: niſi pœnitentiam habueritis. Neceſſaria eſt igitur pœnitentia, ne pereamus.

Huic quæſtioni priuſquàm ego reſpondeam, illud ſuppono. Cùm duplex pœna ſit, altera interior, hoc eſt, dolor animi, altera exterior, hoc eſt, afflictio corporis: duplicem ex conſequenti pœnitentiam eſſe, alteram interiorem, de qua 2. ad Timot. 2. Nequando det illis Deus pœnitentiam: et Actorum. 2. pœnitentiam agite, et baptizetur unuſ-

tur unusquisque uestrum. Alteram uerò exteriorem, de qua 2. Corinthio. 7. quæ secundum deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur, et Matt. 11. Olim in cicilio et cinere pœnitentiam egissent.

Tunc sit prima conclusio. Pœnitentia interior est necessarium remedium ad remissionem mortalium peccatorum. Actorum 3. Pœnitemini et conuertimini, ut deleantur peccata uestra. Ezechiel. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis: uita uiuet, et non morietur. Nullum enim aliud proponitur pœnitentibus medium, unde et cap. firmiter de sum. trini. definitur, quòd si quis post baptismum prolapsus fuerit in peccatum, per ueram semper potest pœnitentiam reparari.

Item Apocal. 2. Memor esto, unde excideris, et age pœnitentiam, et prima opera fac: Sin autem, ueniam tibi citò, et mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

Præterea, ad Fphes. 4. et ad Coloss 3. Vos non ita didicistis Christum, sed sicut est ueritas in Iesu, exuite uos ueterem hominem et induite nouum. At, induitur nouus per amorem boni, exuitur ergo uetus, per odium uitæ prioris.

Præterea, Eccl. 21. Fili peccasti, non adiicias iterum, sed de pristinis deprecare, ut tibi dimittantur. Quæ uerba tractans August. lib 1. de nup. et concup. cap. 26. inquit. Si à peccando desistere, hoc esset non habere peccatum, sufficeret ut hoc nos scriptura moneret, fili peccasti, non adijcias iterum. Non autem sufficit, sed addidit, et de pristinis deprecare, ut tibi dimittantur. D. Tho. de ueri. q. 2. S. art. 5. et 12. q. 113. 2. 3.

Præterea, qui nouam uitam, cessationemque à peccato solummodò ad iustificationem remissionemque præfiniunt, hi dominicam præcationem de medio tollunt, qua dicimus, dimitte nobis debita nostra, &c. Imo memoriam peccatorum antecedentium conantur abolere, qua nihil peccatori salubrius est. Psal. 50. Quuoniam iniquitatem meam. &c. Vide Chrysosto. homil. 9 in epist. ad Hebræ.

Præterea, Lucæ. 5. Non egent qui sani sunt medico, sed qui malè habent. Non enim ueni uocare iustos, sed peccatores

catores ad pœnitentiam. et cap. 15. Gaudium erit in cœlo, super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Quod, et in concilio hoc Trid. sess. 6. cap. 14. modò definitum est. Nam sanctorum testimonia hoc loco congerere, fuerit in re non dubia, testibus uti non necessarijs. Si quis tamen ea nosse cupit, multa colligit Gratianus, de pœnitentia dist. 1. et Rophens. arti. 5.

Neque post tam firma sacrarum literarum argumenta, rationibus hanc conclusionem confirmare necessarium est. Nam, rationes fermè quæ à theologis in fidei catholicæ confirmatione referuntur, ex coniectura pendent, nullam uim afferunt in docendo. Nos uerò, cùm aduersus hæreticos disputamus, argumenta quærimus, quæ non persuadeant modò, sed cogant, et tamen in hac parte si quis theologus afferat rationem, non aspernor: si non habeat, non admodum flagitem. Nos certè congruentissimam insinuauimus: quòd pœnæ medicinæ sunt aduersus peccata appositissimæ: eoq; præsertim: quòd tristitia atq; dolor humilitatem inducunt, superbiam excludunt, quæ morborum humani generis prima causa est. Contritam manum, uel brachium, leuare non possumus: sic mœror in corde uiri humiliabit illum. Prouerb 13. uide Chrysost. homil. 3. in Matt. et 11. ad populum Antiochen.

Pæterea nihil est quod ita animum humanum contineat et frænet, quàm pœna. Vt igitur homines peccata uitarent diligentius, in quæ semel decidissent, pœnis ac timore cohiberi debuerunt. Atque (ut August. ait) et habetur de pœnitentia dist. 1. ca. nullus. ita impartitur Deus misericordiæ largitatem, ut non relinquatur iustitiæ disciplina: si quidem naturalis ratio postulat: ut legum præuaricatores, iusta uindicta puniantur.

Secunda conclusio. Exterior pœnitentia est quoque ad salutem necessaria. Hanc mox equidem demonstrabo, si prius unum illud admoneam, actus exteriores ad salutem necessarios esse, in hunc sensum. Vt si facultas adsit habeantur in re, si non adsit habeantur in uoto. Verbi causa. Baptismus dicitur esse ad salutem necessarius, quoniam

niam si haberi possit, sine illo nemo saluatur: Si haberi non possit, sine uoto illius, salus constare non ualet. In hunc igitur sensum nos asserimus pœnitentiam exteriorem, esse ad salutem necessariam. quoniam nemo unquam qui eam agere potuit, sine ea salutem consecutus est: Nec qui agere non potuit, sine illius uoto et desiderio.

Primum ergo argumentum pro hac conclusione est testimonium Concilij Triden. sessi. 6. cap. 14. Docendum est (inquiunt patres) Christiani hominis pœnitentiam (quam, secundam post naufragium tabulam sancti patres apte nuncupauerunt) multò aliam esse à baptismali, eaque contineri, non modò cessationem à peccatis, et eorum detestationem, aut cor contritum et humiliatum, uerùm etiam eorumdem sacramentalem confessionem, saltem in uoto. Itemq; satisfactionem per ieiunia, eleemosynas, orationes, et alia pia spiritualis uitæ exercitia. De qua pœnitentia scriptum est: Memor esto unde excideris, age pœnitentiam et prima opera fac. et iterum. Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. et rursus. Pœnitentiam agite, et facite fructus dignos pœnitentiæ. Hactenus Concilium.

Atque hæc ferè sacrarum literam testimonia magna ex parte conclusionis huius ueritatem ostendunt. Nam et illud Apost. 2. ad Corinth. 7. Tristitia quæ secundum Deũ est pœnitentiam, &c. de exteriore intelligendum esse, superius admanuimus. Tristitia enim interior, quæ secundum Deum est, pœnitentiam (uidelicet exteriorem) in salutem stabilem operatur. Vera enim pœnitentia interior intelligi non potest, quam non exterior consequitur. Baruc. 2. Anima quæ tristis est, et incedit curua, et infirma, et Dauid psalmo quinto, Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, et lachrymis meis stratum meum rigabo: et Lucæ septimo, Mulier illa peccatrix lachrymis rigauit pedes domini. Illud quoque Matthæi tertio, Facite fructum dignum pœnitentiæ: iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur: de exteriori satisfactione accipiendum esse, et com

munis sensus Catholicorum manifestat, qui hunc locum maximè referunt aduersus Lutherum, ad asserendam satisfactionem exteriorem pœnitentiæ. Tum et Chrysostomus docet, homil. 10. in Matth. his uerbis. Maximè indigemus compunctione pœnitentiæ, multarumq; lachrymarum. Pœnitentiam uerò dico, non solùm ut à malis prioribus desistamus, uerumetiam, ut bonorum operum fructibus impleamur: Facite, inquit, fructus dignos pœnitentiæ: quo autem modo fructificare poterimus? si utique peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti: incipe donare iam propria. Longo es tempore fornicatus: à legitimo quoque usu suspendere coniugij. Iniuriam fecisti: refer benedictionis uerba conuiciis: neque enim uulnerato sufficit ad salutem, tantum modò spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere uulneribus. Delicijs ante et temulentia diffluebas: ieiunio et aquæ potu utrunque compensa. Hactenus Chrysost. Deniq; sic illum locũ esse interpretandum, euangelicus stylus ipse declarat: ubi fructus arboris, opera exteriora, quæ à bona uoluntate tanquàm radice, procedunt, asseruntur. Matth. 7. A fructibus eorum cognoscetis eos.

Præterea et Apost. ad Rom. 6. hanc conclusionem docet, inquiens: Humanum dico propter infirmitatem carnis uestræ: sicut exhibuistis membra uestra seruire iniquitati, ita nunc exhibete membra uestra seruire iustitiæ.

Nec id solùm procedit in lege euangelica, sed in omni siue naturæ, siue scripturæ: hoc enim peculiare habuit lex noua, (ut D. Tho. author est) quòd determinat in particulari, ea quæ in lege naturæ erant indeterminata, de iure (inquit) naturali est, ut aliquis pœniteat de malis quæ fecit, quantum hoc quòd doleat se fecisse, et doloris remedium quærat, per aliquem modum, et aliqua etiam signa doloris ostendat, sicut Niniuitæ fecerunt. Sed ea pœnitentia, determinationem accepit, ex institutione diuinæ legis. Sicut ergo in noua lege, necessaria est ad salutem utraque pœnitentia, et interior, et exterior, ita etiam in lege naturæ atque scripturæ, necessaria erat.

Præterea Iohel. 2. Conuertimini ad me in toto corde

uestro, in ieiunio, et fletu, et planctu. Quo testimonio ad hoc corroborandum, utitur Ambros. ad uirginem lapsam, cap.8. Pœnitudo (inquit) necessaria est, sicut uulneratis sunt necessaria medicamina: sed quanta putas, et qualis necessaria pœnitentia? Secundum conscientiæ molem, exhibenda est pœnitentiæ magnitudo: non enim uerbis agenda est, sed et actu. Hæc autem sic agitur, si tibi ante oculos ponas, non aliud remedium post baptismum, constitutum esse, quàm pœnitentiæ solatium. Tum imprimis proprij facti tu ipse iudex esto crudelior, et quasi mortuum te existimans, quomodo possis reuiuiscere cogita: deinde, mens, ac membra singula, digna castigatione punienda: totum corpus crucietur, dicit enim Dominus: conuertimini in toto corde uestro, in ieiunio, et fletu, et planctu, &c. Et infra, qui futuras pœnas in hoc paruo uitæ spacio compensauerit, seipsum ab æterno iudicio liberat: grandi plagæ alta et prolixa opus est medicina, grande scelus, grande habet necessariam satisfactionem.

Idem etiam elegantissimè docet Chrysost. in epistolam ad Hebræ. homil. 9. ubi nec ueretur dicere, medicamentum fortius, quod maximè operetur in pęnitentia, exteriorem satisfactionem esse. Quemadmodum in medicamentis compositis, una herba est dominantissima: et homil. 5. de pęnitentia dicit, eam esse mortuam sine eleemosyna.

Idem quoque docet Cypria. sermone. 5. de lapsis circa finem. Orare oportet impensius et rogare, diem luctu transigere, uigilijs noctes ducere, &c.

Præterea (ut in relectione anni superioris uobis monstratum est) cum ambarum partium, et spiritus et carnis peccatum commune sit, necessarium erat, ut esset remediũ quoque commune, totusque homo interior et exterior, pęnas lueret peccatorum. Præterea, cum ex misericordia Dei, pęna æterna, pęnitenti in temporalem commutetur, (æterna autem futura erat, non solum animæ, sed etiam corporis) consequens fit, ut peccator pęnæ temporali, non solum animæ, uerumetiam corporis, relinquatur obnoxius. Sic enim Deus impartitur misericordiæ largitatem,

tatem, ut non relinquatur iustitiæ disciplina. de pęniten. dist. 1. ca. nullus, ex Augu.

Ad primum argumentum, iam ante ex D. Tho. responsum est, omnia illa remedia post peccatum mortale, nulla esse si pęnitentia desit: quemadmodum et Augusti. libro secundo. contra Cresconium dixit, sine charitate, quæcunq; alia remedia, quæ multa enumerat, non prodesse. v.g. fidei, remissio peccatorum tribuitur. Item et eleemosynæ: at apostolus inquit. Si charitatem non habuero, &c. Sed quoniam hæc generalis responsio non uidetur idonea, speciatim respondetur ad singula.

Et quidem, baptismus an sine pœnitentia peccata remittat, scholastici authores in duas factiones, extremas, atque aduersissimas distrahuntur. Nam quidem contendunt omnes neruos, ut suadeant, baptismum, nisi contrito administretur, prodesse nihil. Cui opinioni adhærent Gabriel. dist. 14. q. 2. et Adrianus. q. 1. de pœnitentia et quodlibeto. 5. ar. 3. Quibus et D. Thom. fauere uidetur. 3. p. q. 68. art 2. et 3. et q 68. art. 6 ad tertium. ubi asserit, quòd ad effectum baptismi percipiendum, licet non requiratur pœnitentia exterior, requiritur tamen interioris pęnitentiæ uirtus: uirtus autem pœnitentiæ contritio est, cùm sine actu charitatis non reperiatur, ergo, &c.

Item super epist ad Rom. ca. 1. lect. 4. dicit, quòd contritio cordis requiritur ante baptismum: alioquin ficte ad baptismum acceditur.

Atque habent qui sic opinantur, ea pro se argumenta maximè, quæ nos retrò fecimus, ut ostenderemus iustificationem peccatoris sine actu charitatis esse non posse: quæ hic repetere (ne longum sit) superuacaneum existimaui.

Habent et illud ex August. si Augustino tamen hoc opusculum tribuendum est, is ergo, seu quisquam alius eius libri fuerit author ad fratres in heremo sermone. 11. O compunctio (inquit) sine qua infructuosa est omnis confessio, omnis satisfactio inanis, sine qua adultis non ualet baptismus.

Sed expresse tamen lib. 7. contra Donatist. cap. penul-

timo, et habetur de consec.dist.4.cap.solet.baptismum asserit,non prodesse iis, qui non habent charitatem,probatque ex illo Apostoli prioris ad Corinth.13. Si tradidero corpus meum: ita ut ardeam &c. Præterea, Act.3. Pęnitemini et conuertemini ut deleantur peccata uestra, ergo, conuersio requiritur, quæ non est sine charitate, ut ante ostensum est. Loquebatur autem, antequam baptizarentur.

Hæc et multa alia dicuntur ab iis theologis, qui priorem opinionem de baptismo tuentur. Sed exoriuntur ex alia parte aduersarij qui astuere uidentur, non requiri aut contritionem, aut attritionem, sed satis esse pęnitentiam uirtualem, hoc est, uelle suscipere baptismum institutum ad remittenda peccata, et id sine complacentia in peccatum. Quem in modum loquitur Ambro. lib. 3. de sacramentis cap. ulti. Quòd etiam si non confiteatur peccatum qui uenit ad baptismum, tamen hoc ipso implet confessionem omnium peccatorum,quo baptizari petit ut iustificetur, et ita sacramentum baptismi, iuxta communem expositionem, uocatur pęnitentia,ad Hebræ.6. Impossibile est, renouari ad pęnitentiam. et Luc.ultimo. Oportebat prædicari in nomine eius pęnitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes. Vbi,quæ Matth.de baptismo dixit, Lucas refert de pęnitentia. Idem uidetur nonnullis Scotus sentire.dist.14.q.4.et Caiet.3 p.q.86.art 2.et probatur ex Ambr.in illud epistolæ ad Roma.. Sine pęniten tia sunt dona Dei. Gratia Dei in baptismate non quærit gemitum aut planctum,sed solam ex corde professionem. Et quia, quæ grauiter peccantur, non nisi fletu et gemitu ad ueniam pertinent, ideo illos iam non accipere ueniam putarent, quia dolore illos non uidebant, ostendit hoc in ter primordia fidei non requiri.

At uerò. D.Thom. et communis theologorum sententia, inter has extremas media est,in cuius expositionem,sit prima conclusio, de qua ego non dubito.

Ante baptismum requiritur in eo qui peccauit mortaliter,aliqua pęnitentia interior, scilicet, displicentia formalis detestatioque peccati D.Tho.3.par.quæst.86.artic.

secun-

ſecundo ad.1.Gloſſa ordinaria in illud Matth.3.Pœnitentiam agite. Aug. de uera et fal.pœn.cap.8.et de fi.ad Petr. cap 30.expreſſè et lib.de fid. et operi.cap.6.et 8. et lib.50. hom.27. Cuius uerba habentur de con. diſtin. 4. cap. omnis. Nemo poteſt nouam uitam inchoare, niſi eum ueteris pœnituerit. Probat autem Augu. id, duobus teſtimoniis ſacrarum literarum. Primum eſt ad Coloſ.3.Exuite uos ueterem hominem, et induite nouum, qui ſecundum Deum creatus eſt, in baptiſmo enim, propriè nouus homo induitur, ergo prius debet exui uetus homo, quàm nouus induatur. Sed nouum induit homo, per hoc quòd eligit nouam uitam, ergo et ueterem exuit, per hoc quòd deteſtatur antiquam.

Secundum teſtimonium habetur Act. 2. Pœnitentiam agite et baptizetur unuſquiſque ueſtrûm, et dominus etiam non baptizatis loquebatur, inquiens. Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.

D. Chryſoſto. homi. 10. in Matth. hoc colligit ex eo quòd baptiſmus Ioannis fuit præparatorius Baptiſmi Chriſti, et uocatur baptiſmus pœnitentiæ. Lucæ. 3. ergo in remiſſionem peccatorum erat baptiſmus Ioannis, non quòd peccata remitteret, ſed quòd per pœnitentiam quam prædicabat, diſponebat ad baptiſmum Chriſti.

Hoc etiam definitum eſt nunc in Conci.Trident.ſeſſ.6. cap.6. quòd uidelicet ante baptiſmum, oportet eſſe pœnitentiam, id eſt, odium et deteſtationem peccatorum,ex eo quòd Acto. 2. dicitur, Pœnitentiam agite, et baptizetur unuſquiſque ueſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum.

Nec hanc conclusionem aut Scotus, aut Caietanus negarent (quantum ego ſentio,) nuſquam enim aſſerunt,omni diſplicentia etiam imperfecta remota, baptiſmum rectè à peccatore ſuſcipi. Nec Ambroſius etiam unquam ſomniauit, (ut patet legenti caput illud ultimum lib.3. de ſacramentis)peccata in baptiſmo remitti ſine quocunque dolore interiori.

Secunda propoſitio. Non requiritur actus perfectus pœnitentiæ uirtutis, ut peccator ſit diſpoſitus ad ſuſcipien-

dum effectum baptismi: sed satis erit imperfectus dolor, quem theologi attritionem appellant. D.Tho.4. distin.6. q.1.artic.3.q.1.ad.5. et super cap. 11. Ioannis lectione. 9.

Hæc uerò propositio non aliter à me probatur, quàm in relectione anni superioris probatū est, omnia quidē nouæ legis sacramenta, gratiā uitamq; conferre, sed potissimum baptisma, quod nisi uitam peccatoribus conferat, non uideo cur sacramentum regenerationis appelletur. At si contritio semper præcederet tanquam dispositio, nunquam baptismus culpam mortalem remitteret, sed solùm pœnam: Quare gratiam in eo conferri adultis, non oporteret, quæ uidelicet ad remissionem pœnæ non requiritur.

Ex oritur tamen hoc loco quæstio ualde difficilis, et ad hanc propositionem explicandam necessaria, qua quæritur discrimen inter attritionem et contritionem, unde liqueat quidnam attritio sit, quæq; sit illa, per quam uirtute sacramenti fiat homo ex attrito contritus. Nam. Tho.4. dist.17.q 2.art 1.q 2.ad tertium, solùm asserit attritionem esse displicentiam imperfectam: contritionem uerò esse displicentiam perfectam. At hinc re uera non habetur quid attritio sit, quæ ue sit illa imperfectio, qua à contritione distinguitur. Variis ergo aliorum de hac re opinionibus prætermissis, supponendum imprimis est, displicentiam ideo perfectam dici, quia nihil illi deest eorum, quæ ad finem displicentiæ consequendum sunt necessaria. Est autem finis displicentiæ, seu doloris de peccato, multiplex: ut à principio huius disputationis constituimus.

Primus, uindicare iniuriam factam Deo. Alter, eiusdem Dei amorem conciliare. Tertius, peccatum, ut malum et inimicum animæ, destruere, atque abolere. Erit igitur ea perfecta pœnitentia, et displicentia de peccato quæ habebit hos tres fines et effectus. Qui quidem omnes mutuo hærent, nec quisquàm illorum sine reliquis inuenitur. Qui enim dolor iniuriam Dei emendat, idem et conciliat nobis Deum et peccatum comissum delet.

Quibus iactis fundamentis, patet manifestè, displicentiam imperfectam eam esse, quæ nec sufficiens est ad emandandam

dandam Dei iniuriam, nec ad gratiam ipsius farciendam, nec ad peccatum destruendum. Vnde colligitur, hanc imperfectam displicentiam, multipliciter homini contingere: multis enim modis contingit à perfecto declinari.

Primum itaque genus imperfectæ displicentiæ est, cùm quis dolet de peccato propter humana naturaliaque motiua: ut, quia turpe est et contra rationem: uel quia induxit infamiam, uel etiam quia contrarium Deo est, quatenus finis est et principium naturæ. Hoc autem displicentiæ genus, quod uidelicet sola ratione naturali nititur, an theologi appellauerint attritionem me profecto latet. Sed quum sit quidam imperfectus dolor, qui interim frangere et atterere animum potest, licet non perfectè, nos attritionem eam nuncupemus. Vide August. de uera et falsa pœnitentia, capit. 2. et 9.

Secundum genus imperfectæ displicentiæ est, quæ oritur à timore pœnarum. Pœnas uerò intelligo spirituales uel æternas, quæ lumine fidei cognoscuntur: et hanc doctores scholastici omnes, attritionem uocant atque de ea August. de uera et falsa pœnitentia. cap. decimoseptimo loquitur, tractans illa uerba Ezech quacunq; hora peccator ingemuerit et conuersus fuerit, uita uiuet. Conuersum ait non tantum uersum uita uiuere: uertitur à peccato, qui iam uult dimittere peccatum: Conuertitur qui iam totus et omnino uertitur. Qui iam non solum pœnas timet, sed ad bonum domini contendere festinat. Dixerat autem pœnitentiam quæ impetrat uitam, non à solo timore, sed à charitate proficisci. Hanc etiam attritionem tanquàm insufficientem reiicit Ambr. libro secundo de pœnitentia, capite nono.

Tertium imperfectæ displicentiæ genus inuenitur, cum quis dolet quidem de peccato, qua ratione offensa Dei est: sed ex uelleitate, non ex uolitione absoluta, et efficaci: habet enim desiderium imperfectum placendi Deo, dimittendi peccatum, &c. sicut et dilectio Dei imperfecta, potest appellari uolitio qua Deo uellem bonum et gloriam, ipsiq; placere in omnibus, desiderio tamen imperfecto, sic et nolle Dei offensam, est imperfecta displicentia: nam

perfecta, efficax et absoluta est: quæ ex dilectione Dei efficaci et absoluta nascitur. Hunc uerò imperfectum dolorem Caietanus.q 1.de contritione, (ac iure ille quidem) attritionem uocat.

Sic hæc nobis fuerint diligenter inspecta, facile coniiciemus discrimen inter attritionem, et contritionem.

Primum ab affectu: quia contritio, peccati remissionem facit: attritio non facit.

Alterum à principio, quòd contritio ab amore infusæ charitatis procedit: attritio uerò non, sed uel à timore pœnarum, uel ab amore proprto et naturali, uel, à dilectone imperfectà, conditionata et inefficaci, qui non sunt actus charitatis, cùm possint esse in peccatore.

Inde rursum discrimen tertium sequitur, quòd contritio elicitur ab habitu pœnitentiæ infuso: attritio uerò, ab habitu eodem non elicitur.

Postremum discrimen est, quòd ad contritionem requiritur auxilium Dei speciale, cùm sit actus supernaturalis. Attritio uerò solis naturæ uiribus haberi potest: nisi attritio secundi generis, quæ tamen ex parte intellectus: quam ex parte uoluntatis, auxilio speciali opus habet: timor siquidem seruilis, (ut modo pro comperto supponimus) donum Dei est. Et quemadmodum ad credendas pœnas supernaturales, necessarium est auxilium Dei, quo moueatur intellectus, sic ad timendum eiusmodi pœnas necessarium est ut excitetur affectus, et consequenter ad dolédum de peccato propter hunc finem supernaturalem. Credimus enim nullam pœnitentiam efficaciter attingere affectum supernaturalem, cum solo auxilio Dei generali. Ad alias uerò attriones ex parte uoluntatis, nullum auxilium spiciale requiritur. Nam illa primi generis, cum naturale obiectum habet, solis naturæ uiribus nititur. Illa autem postremi generis supposita fide beatitudinis supernaturalis, haberi potest sine auxilio Dei speciali, sicut et desiderium inefficax et imperfectum beatitudinis.

Sed enim hæc nobis dicta fuerint de contritione et attritione, secundum uocabulorum et usum, et significationem: Nam quòd D.Thom. de ueritate quæst.28.art.8. dixit

dixit omnem dolorem de peccato in habente gratiam esse contritionem: improprium est. Nec abusus uocabuli tradendus est in hanc nostram disputationem, ubi de contritione et attritione propriè loquimur.

Quo significatu manifestum est, nullam attritionem, contritionem, aliquando fieri posse. Contra Scotum in 4. distin. 14. q. 2. et Caietanum quæst. de contritione, asserentes, contritionem acquisitam informem, quæ ab aliis theologis appellatur attritio, contritionem fieri posse formatam. Existimat uerò Caietanus, hanc esse opinionem D. Tho. 3. p. q. 89. arti. 1. ad. 2. Vbi asserit, quòd primus pœnitentis actus habet se, ut ultima dispositio ad gratiam consequendam, scilicet, contritio. Alij uerò sequentes actus pœnitentiæ, procedunt iam ex gratia et uirtutibus.

At re uera, hæc opinio, primum Diuo Tho. repugnat in. 4. d. 17. q. 2 q. 3. ubi. et manifestè asserit, contritionem esse actum elicitum ab habitu pœnitentiæ infusæ. Est autem certum, quòd actus elicitus ab habitu infuso, distinguitur omnino à quocunque alio, qui ex puris naturalibus haberi potest, ut actus elicitus à charitate infusa, à quocunque alio amore, qui citra charitatem elicitur, et ratio est in promptu quia actus, qui habetur ex puris naturalibus, non attingit nisi obiectum naturale, talis est enim quale obiectum, ut ante docuimus. Cùm ergo omnis atritio acquisita naturalis sit, naturale quoque obiectum habet sicut et dilectio acquisita. Quare impossibile est talem attritionem fieri contritionem, sicut nec dilectio quidem acquisita, dilectio charitatis infusæ fieri potest, cuius uidelicet obiectum, supernaturale sit oportet.

Quòd si actus nostri acquisiti, supernaturalia obiecta efficaciter attingerent, certè, habitus uirtutum infusarum, (quod retro docebamus) essent superuacanei.

Preterea, actus contritionis, (ut manifestis argumentis superius ostendebamus) auxilio eget speciali. Actus autem attritionis, (de quo Scotus et Caietanus loquuntur,) sunt ex puris naturalibus, ut enim ipsi fatentur, ergo impossibile est, esse idem: quia principia sunt prorsus diuersa, nec fieri potest ut actus qui solo auxilio Dei generali,

nerali, à potentia producitur, idem numero, à potentia cum auxilio ſpeciali producatur. Et quod de hoc genere attritionis dictum eſt, patet etiam, ac multò etiam in reliquis. Hoc uero idem nobiſcum tenet Paluda. diſtinctione decima ſeptima quæſtione prima; et Gabri. diſtin. 16. q. 1.

Sed quæri tamen à pleriſque ſolet, an ad pœnitentiæ actum, quem contritionem appellamus, totus animi conatus neceſſarius ſit, ita uidelicet, ut actus habeat omnem intenſionem, quam eo tempore uoluntas poteſt illi præſtare, &c.

Et quidem Adrianus quæſtione prima de pœnitentia articulo ſecundo, et quodlibeto.5.articulo tertio, exiſtimat ad contritionem exigi, ut homo omnem conatum adhibeat. Probatque imprimis ex Deuteronomij quarto. Vbi, ſi quæſieris, Moyſes ait Dominum Deum tuum, inuenies illum, ſi tamen toto corde quæſieris, et tota tribulatione animæ tuæ.

Secundo id ſuadet ex eo quod Eſayæ ultimo dominus ait. Ad quem aſpiciam, niſi ad pauperculum et contritum ſpiritu, et trementem ſermones meos? Nota, contritum ſpiritu. Dolor enim remiſſus ſpiritum non conterit. Nota rurſum, trementem, tremor enim eſt magnus et maniſeſtus timor: ut dicit gloſſa ſuper illud ad Philip.2.Cum timore, et tremore, &c.

Tertio argumentatur ex illo Ioelis 2. Conuertimini ad me in toto corde ueſtro, in ieiunio et fletu, et planctu, et ſcindite corda ueſtra, At, dolor remiſſus, nec ex toto corde eſt, nec fletum et planctum efficit, nec ſcindit corda, &c.

Quartò, ſanctorum teſtimonijs id confirmat. Auguſt. enim lib. de uera et fal.pœniten.cap.17. Conuertitur (inquit) qui iam totus et omnino uertitur, et ſermo. 11. ad fratres in eremo. Grauia peccata, ait, grauiſſimis lamentis indigent. Item Ambr.li.2.de pœn cap.10. Facilius inueni qui innocentiam ſeruauerint, &c. quæ ante ſunt à nobis recitata. Et ad uirginem lapſam, ca. 8. Poſteaquam interrogauerat, quanta eſſet et qualis pœnitentia neceſſaria, et deſcripſerat, exteriorem quidem ingentem, ſubiicit. Cor

uerò

uerò fit liquefcens ficut cera, et totum corpus maceretur. Talis uita talis actio pœnitentiæ fi fuerit perfeuerans audebit fperare, etfi non gloriam, certè pœnæ euacuationem. Infifte ergo mifera fortiter, inhære tanquam naufragus tabulæ, nam grandi plagæ alta et prolixa opus eft medicina. Qnod oftendit Ambrofius et teftimonio Ioelis iam citato, et quia omnes qui in facris literis ueniam pœnitendo referuntur confequuti, huiufmodi cordis compunctionem habuere, non leuem et remiffam, non paruam fed maximam, ut Niniuitæ, et Dauid; qui explicans pœnitentiam fuam, ait: Laboraui in gemitu meo, lauabo per fingulas noctes lectum meum, &c. atque iterum, Quoniam lumbi mei impleti funt illufionibus, et non eft fanitas in carne mea, afflictus et humiliatus fum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei.

Cyprianus demum ferm. 5. da lapfis, quàm magna (inquit) deliquimus, tam granditer defleamus alto uulneri diligens et longa medicina non defit, pœnitentia crimine minor non fit, putafne dominum citò poffe placari, cuius templum facrilega contagione uiolafti? Orare oportet impenfius, diem luctum tranfigere, uigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymofis lamentationibus occupare, ftratos folo, adhærere cineri, in cilitio uolutari et fordibus &c. et paulo poft, fi precem toto corde quis faciat, fi ueris pœnitentiæ lamentationibus et lachrymis ingemifcat, fi ad ueniam delicti fui dominum iuftis et continuis operibus inflectat, mifereri talium poteft.

Eft etiam ratio pro hac fententia, quòd non habemus nos, deum conferre gratiam, nifi facienti totum quod in fe eft, fed qui non conuertitur toto conatu, non facit totum quod in fe eft. Contritus igitur, cui fcilicet infallibiliter Deus gratiam confert, tota ui animi conuertitur.

Altera quoque ratio eft, quòd non eft contritio nifi ex amore charitatis proficifcatur, fed amor charitatis non habetur, nifi toto nixu Deus diligatur, Deu. 6. diliges dominum Deum tuum ex tota fortitudine tua, quod Marcus dixit ex tota uirtute tua, et Lucas, ex omnibus uiribus tuis. Quibus et teftimonijs et rationibus adductus, non dubitat

omni

omni asseueratione confirmare, contritionem nullam esse nisi ex toto conatu uoluntatis doleatur. Atqui, duo hic extrema fugienda sunt, alterum eorum qui facile quibuslibet pœnitentibus ueniam et securitatem pollicentur, aduersum quos Isidorus. 2. lib. de summo bono, cap. 13. illud Hieremiæ testimonium inducit, curabant contritionem filiæ populi mei, cum ignominia dicentes, pax, pax, et non erat pax. Alterum extremum, hoc est, quod tenet Adrianus. Contra cuius opinionem Chrys. in libello de reparatione lapsi, talis, inquit, mihi crede, talis est erga homines pietas Dei, nunquam spernit pœnitentiam si ei sincerè et simpliciter offeratur, etiam si non potuerit quis explere in præsenti satisfaciendi ordinem, quantulancunque tamen, et quàmlibet breui tempore gestam pœnitentiam, suscipit etiam ipsam, nec patitur, quanuis exiguæ, conuersionis perire mercedem.

Deinde, Actus charitatis etiam si non habeat totam intensionem quam potest, nec ex toto conatu procedat, sufficit ad remissionem peccatorum, ergo et contritio. Antecedens patet quia ad talem actum, cùm sit supernaturalis, requiritur habitus charitatis infusæ, cum qua nullum mortale peccatum est. Nisi huic argumento respondere uelis, habitum charitatis nunquàm in actum exire: nisi uoluntas omnem uim ad operandum intendat, quod absurdissimum est.

Præterea, præceptum de actu fidei, et de actu spei homo implet, etiam si non agat ex toto conatu: ergo, et præceptum de charitate et contritione. Non ergo contritio totum animi conatum exigit.

Referri etiam solent in hoc, sacrarum literarum testimonia, ut illud Ioannis. 14 Qui diligit me diligetur à parte meo, et Iacobi. 4. Appropinquate Deo, et appropinquabit uobis. Quod si dicas esse limitanda eiusmodi testimonia ut subintelligatur ex toto conatu, eodem ratione limitabimus et quæ loquuntur de fide, spe, atque iustitia. Quod quoniam probabile non est, nec illud quidem probare debemus, unde hoc proficiscitur.

Quibus eisdem argumentis, Scoti opinio refellenda est, qui

qui in quarto, distinctione decima quarta, quæstione secunda tenet ad contritionem requiri certum intensionis gradum. Qui quidem error falso nititur fundamento. Credit enim Scotus attritionem acquisitam ex puris naturalibus, dispositionem esse ad gratiam. Et quoniam uidit non quamlibet naturæ displicentiam, puta remissam, idoneam esse ad iustificationem, coactus fuit asserere, contritionem exigere certam intensionem magnam, soli Deo cognitam. Verùm imaginatio hæc (siue Scoti fuerit, siue non fuerit, nam si quis eum uoluerit hoc errore liberare, cum hoc ego non magnopere pugnabo) imaginatio hæc (inquam) non modo falsa est sed etiam periculosa et erronea, ne quod uerbum atrocius dicam. Vltima nanque ad gratiam dispositio (ut nobis demonstratum est) auxilio Dei indiget speciali. Quo auxilio posito, siue Deus moueat ad magnum dolorem, siue ad paruum intensiue, talis dolor contritio erit, sicut ad amorem charitatis, siue Deus auxilio gratuito intense moueat uoluntatem siue remisse, siue ut duo, siue ut decem, actus charitatis erit. Iustus si quidem habens charitatem infusam ut decem, potest actum amoris habere ut quatuor. Et cum de tali gradu requisito nulla possit esse. Probabilitas, an scilicet habeamus illum nec ne: certè de contritione nullum præceptum esset. Quod ne ipse idem Scotus non admittit, esset enim stultum præceptum, quod semper inuincibiliter ignoratur. Quinimo, teneretur homo ex toto conatu pœnitentiam agere, ne exponeret se periculo talem gradum omittendi.

Ex eodem quoque fonte eiusdem Scoti alter error emanauit: Certum tempus necessarium esse ut actus noster contritio sit. Cui sententiæ aduersatur manifestè Chrys. in orat. B. Philogonij, et in libello de reparatione lapsi, cuius ante uerba retulimus. Aduersatur etiam Leo papa in epist. *69.* ad Theodorum, inquiens: Si periculum urgeat cuique petenti, statim est absolutio danda: quia misericordiæ Dei non possumus tempora definire, nec mensuras ponere, apud quem nullas patitur ueniæ moras conuersio: dicente spiritu Dei per prophetam, cum conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Est autem propheta Ezechiel. cap 18.

cap. 18. inquiens, cum auerterit se impius ab impietate sua, animam suam uiuificabit, et. c. 33. Iustitia iusti non liberabit eum in quacunq; die peccauerit: et impietas impij non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit. Nam, utroque loco in quacunque die, pro quacunque hora, uel momento accipiendum est: si enim iustus auertit se á iustitia sua uel in hora, uel etiam in momento, iustitias antiquas amittat. Impius ergo, in quacunque hora uel momento fuerit conuersus, iustitiam consequetur: ut qui in momento potuit perdere gratiam possit et comparare.

Præterea, fac ut illud tempus necessarium, exempli causa sit media hora, et in prima illius temporis particula faciat homo quicquid sibi possibile est: tunc sequitur primum Deum facienti quod in se est gratiam denegare: facientem quoque hominem quicquid et potest et debet, condemnari. Nihil enim præterea debet homo, quàm pro tempore potest. Sequitur deinde, in illa etiam temporis particula hominem aliàs liberum extra salutis statutum esse constitutum. Quæ omnia Christiana pietas exhorret.

Præterea, sequitur inde aliquem hominem Deum summè diligere. et de commissis propter Deum dolere, et tamen a Deo condemnari, contra illud, qui diligit me, diligetur à patre meo. Quin etiam sequeretur, martyrem, qui pro Christo mortem oppeteret, condemnari: ut si martyrium in prima parte illius temporis necessarij pateretur. Quòd si dicas suppleri defectum continuationis per martyrium, certè cùm uoluntas pro facto cedat, uoluntas quoque efficax martyrij erit sufficiens ad gratiam dispositio. Quæ quoniam in momento haberi potest, fateamur necesse est contritionem quoque posse haberi in momento.

Nihil, scilicet, noui dicimus, sed ea tantùm, quæ communi scholæ consensu sermoneque feruntur. Sed, ne hæc quidem quamlibet obuia et omnium disputatione trita, erant nobis prætereunda. Constituendum enim erat, quid et quale sit id de quo disserimus: non quo ignorare uos arbitraremur, sed ut ampliori ratione et uia nostra procederet disputatio.

Igitur

Igitur ad primum Adriani argumentum protinus respondebo: si illud prius exposuero, amorem Dei super omnia dupliciter posse dici maximum: Vno modo intensiuè, graduali quadam intensione, quo pacto iuniores de intensione loquuntur. In quem modum non oportet amorem Dei esse maximum. Aliter intelligitur esse maximus appreciatiuè. Concedenda sunt enim nobis in scholastica concertatione huiusmodi uocabula, quod alias sæpe deprecati sumus. Ac iure obtinere debemus, quoniam theologicas res ornatè dicere uelle, puerile est. Certè a theologo, si afferat eloquentiam, non est aspernanda, si non habeat, non ad modum flagitanda, tantum complectatur uerbis quod uult, et dicat planè quod intelligas.

Vt ergo eo redeamus unde digressi sumus, et propositam distinctionem apertiori exemplo demonstremus. Fœmina interim uehementius et intensius catellum amat, quàm aurum, et tamen si alterutrum oporteret amittere, aurum catello præponeret: ita quoniam pluris facit aurum quàm catellum, plus diliget aurum non intensiuè quidem, sed appreciatiuè, quo modo contritio dolor est maximus, quia si daretur optio, mallem amisisse pecunias, mallem mortuum fuisse, quàm peccasse.

Ad primum itaque argumentum respondetur, quòd in toto corde dominum exquirit, qui non partem Deo dat, et partem negat: ut illi faciunt qui uel amant aliquam unam creaturam prohibitam, uel reseruant sibi unnm aliquod peccatum, quod non displicet. Quemadmodum uerbi causa, ille totam domum hospiti exibere dicitur, qui neminem admittit intra domum sine hospitis uoluntate. Sed qui cum illo etiam inimicum exciperet, non totam domum exiberet. Similiter in tota tribulatione animæ Deum quærit, cui omnia peccata displicent. Nam, qui ex parte quidem tristaretur de peccatis, ex parte uerò unum quodlibet sibi reseruaret in quo delectaretur, is Deum in tota tribulatione animæ non exquireret. Non est ergo ibi sermo (ut scholasticè loquamur) de totalitate gradualis intensionis, sed de totalitate integritatis et perfectionis: Atque hinc reliquis sacrarum literarum testimoniis facilè re-

lè respondetur. Primò, etiam August. testimonio. Alteri uerò quod ex eodem August. præfertur (ut omittamus illud opusculum non esse ab Augustino conditum) respondemus, ad satisfactionem integram pro grauissimis peccatis exhibendam, grauissimis lamentis opus esse, sine quibus eiusmodi peccatorum plena remissio non est. Cæterùm ad simplicem remissionem culpæ, prolixa illa et grauis pœnitentia tum interior tum exterior non requiritur, et per hoc patet quid Ambrosio et Cypriano respondendum sit.

Ad primam uerò rationem respondetur, facienti quod in se est ex puris naturalibus, non oportere Deum gratiam conferre, nec tunc postea, nisi totum faciat quod potest, sed facienti quod in se est post auxilium Dei mouentis, Deus gratiam iustificationis dat, etiam si ex toto conatu non faciat. Ego (inquit Apocaly.3.) sto ad ostium et pulso, si quis aperuerit mihi ianuam &c. Christus ergo ingredietur ad animam siue ex toto conatu, siue ex medietate conatus, ianua aperiatur.

Ad secundam rationem prius dicitur, quòd illis uerbis non præcipitur intensio summa gradualis in actu, sed solùm ut omnes uires intendantur, quantum necesse est ad diligendum Deum super omnia apreciatiuè: ita ut in præparatione animi, uidelicet cùm opus fuerit, totum cor, mentem, animam, uires, conatum Deo præstemus. Posterius respondetur, quod illiusmodi uerbis solùm ostenditur nullam esse diligendo Deo mensuram præscribendam. Quia enim dicturus erat: diliges proximum tuum sicut te ipsum, docet ante, nullum exemplum, nullumque modum in amore Dei esse quærendum, qui utique dignus est, ut sine modo atque exemplo diligatur. Eccle.43. Benedicentes dominum, exaltate illum quantum potestis, maior est enim omni laude.

Verùm, illud dubium protinus existit, an sacramentnm baptismi, cuique attrito administratum, conferat gratiam, an potius unum aliquod sit attritionis genus, quod solùm disponat ad gratiam sacramenti.

Sed huic ego quæstioni commodius postea respondebo:

bo: cùm de sacramento absolutionis disputauero. Eadem enim ibidem quæstio est. Et quòd ad mores Christianorum attinet, hic forsitan curiosè. Illic uerò necessariò transigetur.

Iam uerò ad argumenta prioris opinionis, quæ nitebatur ostendere, baptismum nisi contrito administretur, prodesse nihil, dupliciter respondetur. Prius, quòd si loquamur de actu charitatis, semper requiritur ad iustificationem: seclusis tamen sacramentis, sicut et contritio. Sacramentum autem in non ponente obicem, eundem effectum habet, quem haberet charitas et contritio sine sacramento. Vnde sicut paruulus, per solam habitualem charitatem et gratiam iustificatur, eo quòd non ponit obicem sacramento ad remissionem peccati originalis, ita et adultus quia non ponit obicem ad remissionem peccati mortalis cum est attritus, per infusionem charitatis habitualis iustificatur. Posterius responderi quoque potest, omnia illa testimonia de charitate habituali esse intelligenda: Aliàs qui dormiret, quoniam non diligit, maneret in morte. Sed prior solutio præstabilior est. Argumenta uerò opinionis alterius, post ea, quæ disseruimus, faciliora sunt, quàm ut soluere debeamus.

De charitate uerò an sine pœnitentia ualeat mortales culpas remittere, nonnulla controuersia est. Gabri. enim ait, sed D. Tho. negat. Credit autem ille, solo actu charitatis sine pœnitentia peccata donari, cum memoriæ non occurrunt: Vt, si peccator, quo scilicet tempore Deum diligere tenetur Dei considerans bonitatem, elicit actum dilectionis Dei super omnia, consequitur (inquit) remissionem peccatorum, licet nullum habeat pœnitentiæ actum: quia nullam habet cogitationem de peccato quam occupatus (ut ait) circa Dei dilectionem, habere non potest: non enim possumus plura simul cogitare. Hæc ille Omnia uerò scripturæ sacræ testimonia, quæ probant pœnitentiam esse necessariam, exponit de pœnitentia formali, aut uirtuali, ut patet in tertia eiusdem quæstionis conclusione. Atque etiam Scotus in illa ipsa distinctione, et quæstione paucioribus uerbis, eadem ferè peccare uidetur.

D Sed

Sed hi, primum in eo falluntur, quòd non uident interesse plurimum, inter ea quæ solum necessaria sunt,ut præcepta, et quæ necessaria sunt etiam, ut media, sine quibus salus haberi non potest. Aiunt nanq;,excusari hominem à pœnitentia,et memoria peccatorum,cùm habet de pecca to comisso uel ignorantiam inuincibilem, uel etiam distra ctionem necessariam à peccatis cogitandis, quasi pœnitentia solum esset necessaria, quia præcepta est: et non item, quia medium ad salutem necessarium. Atqui in huiusmodi medijs licet admittatur excusatio: ne homo peccet, quando ex ignorantia desunt, non tamen admittitur, ut sine illis homo saluetur exempli gratia. Fides Christi est ad salutem necessaria: quòd si cui euangelium non annuncietur, excusabitur quidem à præcepto credendi, id est, non peccabit ex eò quód non credit in Christum: sed uitam æternam minimè consequetur: ad quam consequendam, Christi fidem habere necesse est. Atque idem de baptismo dicere licet: sine quo nemo saluus efficitur: siue occupatus circa res alias,siue oblitus baptismi fingatur. Intelligimus ergo ad diuinam prouidentiam pertinere, ut quo uoluit uel fidem uel baptismum, medium ad salutem præstituere, facienti quod in se est, nunquàm deneget tale medium. Sic igitur, cùm pœnitentia sit, ad salutem medium necessarium (quod abunde sacrarum etiam literarum testimoniis ostensum est) diuinæ procurationis esse conuincitur, ut facienti quod potest ea suggerat, quæ fuerint huic remedio adhibendo necessaria.

Errant deinde uehementer, quòd testimonia illa scripturæ sacræ de pœnitentia formali uel uirtuali interpretantur: idq. ut opinionem suam pugnacissime defendant. At si semel hanc nobis licentiam interpretandi per mittimus, facilè quoque cætera media ad salutem præfinita, per eandem expositionem eludemus. Fides quippe Christi explicabitur ad salutem necessaria formaliter uel uirtualiter: Votum etiam baptismi dicetur necessarium formale, uel uirtuale.

Præterea, cùm sancti omnes de pœnitentia formali et explicita, prædicta testimonia interpretentur, temere et inconsi-

inconsiderate in cõtrariam intelligentiam peruertuntur.
Præterea, talem interpretationem admittentes, in nullo euentu probare poterunt, formalem pœnitentiam esse necessariam. Dicemus enim illis, etiam cum peccata memoriæ occurrunt non oportere formaliter expliciteq; dolere: neque id refelli aliquo testimonio potest: quoniam charitas est pœnitentia uirtualis: quæ sufficere dicetur, quoniam locis præscriptis formalis pœnitentia non præscribitur. Ita, si huic expositioni dabitur locus, satis erit ad salutem noua uita, sine detestatione ueteris, quæ est hæresis Luterana.
Quædam insuper testimonia ex illis, de pœnitentia uirtuali exponere, impudentiæ manifestissimæ fuerit: ut illud Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio et fletu, et planctu, et scindite corda uestra. Illud item pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque uestrum in remissionem peccatorum. Quod quidem testimonium, si de pœnitentia, uel formali, uel uirtuali uolumus exponere, in eum errorem incidimus, quem paulò ante reprobauimus: hoc est, baptismum sine pœnitentia formali peccata remittere. Verum, hæc missa facio, (quæ tamen decernere controuersiam possunt) illud quæro, si cui peccatori diuina bonitas occurrat, eo etiam tempore, quo nec diligere Deum, nec pœnitentiam agere tenetur, non occurrant autem peccata, uidelicet occupatissimo in diuinæ bonitatis contemplatione. Quæro tum (inquam) an isti habenti actum dilectionis, peccata sine pœnitentia condonentur? Nam si condonantur, ergo etiam quando non tenebatur ille, aut Deum diligere, aut in Dei contemplatione uersari, remissionem peccatorum consequetur sine pœnitentia. Quod, uel isti concedere uerentur: sin autem non condonantur, nec ille peccator potest in actum dilectionis sine pœnitentiæ actu prodire: ergo pœnitentia formalis (quod modò contendimus) est ad remissionem peccatorum necessaria. Atque (ut sæpe iam diximus) ad diuinam procurationem spectat, ut nullus peccator in actum dilectionis prodeat, cùm primum ad Deum conuertitur, quin simul, quemadmodum bonum per amorem

amplectitur, ita etiam odio malum prosequatur. Pœnitemini, inquit, et conuertimini, ut deleantur peccata uestra.

Accedit illa quoque causa: quòd cùm sacramentum pœnitentiæ baptizatis tam sit necessarium ad salutem, quàm baptismus non baptizatis, (quod suo postea loco demonstrabitur) certè sicut sine baptismo in re uel in uoto, nemo adultus salutem consequi potest, ita sine pœnitentiæ sacramento in re uel in uoto saluatur nemo. Votum autem sacramenti pœnitentiæ nullum habet sine peccatorum et memoria et displicentia: uerius est igitur nimirum illud quod nos asserimus, sine pœnitentiæ actu per solam charitatem, neminem posse saluari.

Sed de martyrio quæstio difficilior est. Nam, sine pœnitentia peccata etiam mortalia remittere, iuniores ferè tradunt. Scotus 4. dist. in. 14. q. 2. Gabriel eadem dist. in. et q. Imò et D. Tho. uidetur in hanc sententiam ire 3. p. q. 87. artic. 1. Nam secundum argumentum erat huiusmodi. Pœnitentia non est sine actuali displcentia peccatorum: sed peccata uenialia possunt dimitti sine displicentia eorum, sicut patet in eo qui dormiens occideretur propter Christum: ergo peccata uenialia possunt remitti sine pœnitentia. Cui argumento D. Tho. respondet. Quòd passio pro Christo suscepta obtinet uim baptismi, et ideò purgat ab omni culpa, et ueniali, et mortali: nisi actualiter uoluntatem peccato inuenerit inhærentem. Hactenus D. Tho.

At, etiam si homo non doleat, aut culpas in memoria habeat, (modò tamen uelit placere Deo in omnibus, et uitam pro illo fundere) non habet uoluntatem peccato actualiter inhærentem: ergo (iuxta D. Thomæ placitum) passio pro Christo suscepta, sine pœnitentia, mortalia peccata remittit.

Verùm, sententia contraria mihi ex animo exuri non potest. Nam persuasa est et authoritate maiorum, et graui constantique ratione, ac fieri potest ut errem, sed ita prorsus existimo. Primùm enim passio pro Christo suscepta, si à charitate non existit, nihil ualet ad culpæ mortalis remissionem, ut. D. Tho. author est. 22. q. 124. art. 2. ad. 2.

ad.1.et 3.p.q.66 art. 12 ad.2. Item et August. contra Cresconi.lib 2 capit.18. Imò, adeo Paulus 1. ad Corin.13. inquiens. Si corpus meum tradidero ita ut ardeam, charitatem autem non habuero nihil mihi prodest. Charitas autem in eo qui peccauit mortaliter, non remittit peccatum sine pœnitentia (ut idem. D.Tho scribit 3 p.q 84.art. 5.ad 2.) ergo nec martyrium. Et confirmatur. Quia uoluntas efficax martyrij et martyrium actu susceptum, quasi tum ad essentialia (ut hic supponimus) nihil differunt. Si ergo martyrium sine pœnitentia peccatum mortale remittit, ac proinde gloriam meretur æternam, et uoluntas quoque efficax martyrij, idem sine pœnitentia, dubio procul efficeret.

Præterea, passio pro Christo suscepta, in eo qui fuit aut schismaticus uel hæreticus non remittit peccatum hæresis uel schismatis, nisi prius homo ecclesiæ catholicæ fuerit aggregatus: ergo, nec remittit eiusmodi peccata nisi homo pœniteat. Nam uerbis scholæ usitatis quandoq; utimur, nec ullum aut uerborum fucum, aut eloquentiæ ornatum adhibere uolumus. sed tantùm confirmandæ ueritati curam operamque nauare. Antecedens igitur nostræ huius argumentationis, præterquam quòd habetur ex Cypriano lib. 3. epistolarum, epist. 2 ad Antonianum; atque ex August. tum sæpe aliàs, tum libro primo de baptismo contra Donatistas capite undecimo, et libro tertio capite decimosexto, et libro quarto capite decimo septimo difinitur etiam in concilio Florentino sub Eugenio 4. Consequentia uerò probatur. Quia sicut fides, et ecclesiæ catholicæ unitas, sunt media ad salutem necessaria, ita et pœnitentia.

Præterea, si quis ante baptismum mortem pro Deo oppetat, non consequetur salutem sine uoto baptismi, si re ipsa baptizari non potest: ergo, nec post baptismum, si peccauit mortaliter, consequetur salutem sine pœnitentiæ sacramento aut in re aut in uoto suscepto. Antecedens quod assumpsimus, Thomas Vualdensis lib. de sacramentis capi. 97. et 105. Diui præsertim Augustini testimonio confirmat, li. 4. de bapt. contra Donati. cap. 21. et 22. Non enim

mors pro Deo suscepta, iam euangelio promulgato, sine fide Christi et ecclesiæ salutem præstare potest. At consequentia uel ex eo liquet, quòd sicut baptismi sacramentum est ad salutem necessarium his qui ante peccauerunt, ita et pœnitentia, his qui peccauerunt post baptismum.

Adde, illi quoque, quòd si martyri peccata in mentem ueniant etiam in ipso martyrij agone constituto, non saluabitur si non doleat, ergo martyrio etiam instante pœnitentia necessaria est. Antecedens patet, quia si confessor occurrat, citra sacramentum salus illi non ueniet, eò quòd diuinum preceptum de confessione est. Cùm igitur de contritione etiam interiori diuinum præceptum sit, quod iam iam manifestum erit, fit consequens, ut si homo martyrio expositus, de peccatis memoriæ occurrentibus pœnitentiam non agit, diuini præcepti uiolator existit.

Ridiculum uerò est quod fingunt isti, martyrium homini oblatum memoriam peccatorum abolere. Cum è diuerso, pœnæ, inopinato etiam incidentes, soleant culparum memoriam uel dormientem excitare. In cuius rei exemplum adducit Chrisostomus homi. 4. de diuite et Lazaro, fratres Ioseph, quibus cum peccati iam penè oblitterati uenisset in mentem, merito (inquiunt) hæc patimur quia peccauimus in fratrem nostrum. Tres item pueri in camino ignis ardentis, in ueritate et in iudicio, aiunt, induxisti hæc omnia propter peccata nostra, peccauimus enim &c. Et propheta, in die, inquit, tribulationis Deum exquisiui manibus meis. Et paulo post. Et meditatus sum nocte cum corde meo, et exercitabar, et scopebam spiritum meum &c. Martyrium itaque occurrens, non memoriam peccatorum aut tollit aut impedit, sed potius excitat. Quare nihil causæ uideo, cur pœnitentia ad salutem necessaria martyri desit: quin in ipso sanguine culpas maximè abluet, quas ante commisit. Equidem ita sentio, et (ut reor ipse) sentiet unusquisque uestrum si rem non ex authoritate aduersariorum, sed ex ratione pensetis: nec enim minoré uim habet baptismus in remittendis culpis, quàm martyrium: quod ueluti baptismi uicarium est (ut August. tradidit lib. 4. de baptismo contra Donatist. cap. 22. et se-

quentibus) referturque de consecra. dist. 4. cap. baptismi uicem: sed baptismus, alias efficacissimum contra omnia peccata remedium, sine pœnitentia tamen aliqua præuia, peccatorum mortalium non efficit remissionem, ergo nec martyrium: nisi nouis oraculis iuniores à medijs ad salutem necessarijs, martyres adultos uelint excipere, quod qua ratione faciant, haud satis intelligo.

Nec. D. Thomas unquam asseruit dormienti in peccato mortali per passionem pro Christo illatam, remitti peccatum sine aliquo præcedenti dolore: non enim sine charitate passio ualet: ut locis citatis. D. Tho. astruxit. Et, cum eo loco, martyrium baptismo comparauerit, idem profecto asseruit, baptismum omnia peccata remittere tam mortalia quam uenialia, dum modo uoluntatem peccato non inuenerit inhærentem. Nec proinde licet colligere, baptismum uel dormienti uel uigilanti sine pœnitentia mortalia abolere peccata. Quare nec de martyrio id ex mente D. Thom. colligi potest, nisi suo ipsius testimonio uirum alioqui doctissimum uelis urgere, ut concedat dormienti in peccato mortali, qui nec contritionem, nec attritionem habuit unquam, per mortem pro Christo uiolenter illatam, æternam conferri salutem. Quod tam absurdum est, quàm quod absurdissimum.

Pœnarum igitur remissio, solet dici remissio peccatorum: ut patet in indulgentijs, quæ passim hoc nomine conceduntur. Credit itaque. D. Tho. per baptismum et martyrium, omnem pœnam siue peccati uenialis, siue mortalis aboleri, supposita tamen remissione mortalis culpæ, quæ adulto sine dispositione uoluntatis præuia, contingere non potest. Culpæ etiam ueniales per baptismum adulto dormienti remittuntur: non enim adultus dormiens baptismum suscipit, nisi prius uigilans uoluerit baptizari. Cùm autem baptismus sit pœnitentia uirtualis omnium peccatorum, eo ipso quòd quis baptismum uoluit, pœnitentiam habuit omnium uirtualem, quam ad uenialium remissionem satis esse, D. Thomas illo loco manifestissimè docuit. Et confirmatur, Quia si quis uigilans cum attritione peccatorum mortalium, nullam habens memo-

riam uenialium, accederet ad baptismum, consequeretur plenariam remissionem omnium peccatorum: ergo et dormiens si habuit contritionem mortalium, uenialium remissionem consequetur. Confirmatur rursum, quia si baptismus non remitteret uenialia, quibus mens inhæret habitualiter, profecto uix ullus reperiretur, qui per baptismum consequeretur innocentiam, ac totius pœnæ remissionem. Nec me fugit Caietanus aliter iudicasse: sed ita res humanæ habent, nos non probamus aliena, alij reprobabunt nostra. Intelligo ergo. D. Thomam, ut illi secundo argumento responderet, id sensisse quòd tam baptismus quàm passio pro Christo suscepta, sine aliqua pœnitentia formali, remittunt omnia uenialia, quantum ad culpam et quantum ad pœnam, nisi uoluntas actualiter committat ueniale peccatum: quod in baptismo facile est: in martyrio non item. Nam ferè dum quis patitur pro Christo, auertit animùm ab omni peccato etiam ueniali. Sed siue baptizatus, siue pro Christo moriens, actualem obicem opponeret, siue baptismo, seu martyrio, iam effectus remissionis illius culpæ impediretur. Ita cum dormiens nihil actu obijciat uirtuti uel baptismi uel martyrij, omnium uenialium ueniam sine formali displicentia consequetur. Quam ob rem, illa exceptio nisi actualiter uoluntatem peccato inuenerit, &c. non est referenda ad remissionem mortalium, sed ad remissionem uenialium. Asseuerat enim D. Thomas, pœnitentiam explicitam esse necessariam ad mortalium remissionem: quare non statim asseruisset, dormienti in peccato mortali sine aliquo actu et dispositione præuia, aut per baptismum: aut per mortem extrinsecus illatam, mortalia peccata condonari. De eleemosyna uerò facilior quæstio est: nam, dupliciter intelligi possunt ea testimonia quæ illi tribuant remissionem peccatorum. Prius, ut ad pœnas pro peccatis debitas omnia referantur: iuxta illud Daniel. 4. Peccata tua eleemosynis redime: redimuntur enim pœnæ pro peccatis debitæ non alio precio magis, quàm eleemosynis. Posterius etiam in hunc sensum intelligi possunt, ut pollicitatio diuinæ misericordiæ significetur iis, qui fuerint misericordes: ut etiam si in pec

catis

catis sint per eleemosynas, tamen, id consequantur, ut ex dei gratia et beneficio conuersio cordis illis aliquando præstetur, sic enim scriptum est, frange esurienti panem tuum, egenos uagosque iduc in domum tuam: cùm uide ris nudum operi eum, et carnem tuam ne despexeris tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sanitas tua citius orie tur: orietur in tenebris lux tua, et tenebræ tuæ erunt sicut meridies: Et iterum. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Ex quibus liquido patet, quid ad reliqua dicendum sit, nolo enim esse longus in sin gulis explicandis Sed et secundum argumentum principale cum sua confirmatione, ex his quæ diximus facilè sol uitur.

Vltimum uerò, quoniam peculiarem habet difficultatem, peculiariter quoq; diluendum est. Quæritur, enim an specialis pœnitentia de singulis mortalibus, sit ad salutem necessaria: an potius satis sit pœnitentia de omnibus confusa et generalis. Et quamuis sciam, multa à multis de hac quæstione fuisse disputata, id ego tamen ex D Thomæ sen tentia, semper et intellexi et credidi, in omni lege, siue na turæ, siue scripturæ, siue gratiæ, non satis fuisse ad peccatorum mortalium remissionem, in genere confuseque dolere: sed specialem, distinctamque de singulis pœnitentiam requiri.

Cuius rei explicandæ gratia, dupliciter de contritione loqui possumus. Vno modo, secundum se, quatenus est actus uirtutis: alio modo, in ordine ad confessionem, qua tenus est pars sacramenti.

Deinde notandum, dupliciter posse intelligi, contritionem specialem de singulis esse necessariam. Primum, necessitate præcepti, deinde necessitate finis.

Præterea, contritionem de singulis mortalibus esse necessariam, duobus modis accipi potest. Prius sic, ut ad sin gula peccata mortalia requirantur singulæ contritiones, uel secundum numerum, uel secundum speciem. Posterius sic: ut una contritio sit distincta de singulis, quemadmodum, si singulis peccatis in memoriam reuocatis, de il lis uno eodemq; dolore doleam.

Tunc

Tunc ſit prima concluſio. Non requiruntur ſingulæ contritiones ad ſingula mortalia ſecũdum numerum: imò nec ſecundum ſpeciem quidem ut uidelicet quot ſunt peccata uel numero uel ſpecie, tot exigantur dolores. Vno enim actu et confiteri et conteri de multis ſpeciebus peccatorum poſſumus: ergo, nec abſolutè, nec in ordine ad confeſſionem, in illum ſenſum requiritur ſpecialis diſtinctaq; contritio.

Secunda concluſio. In ordine ad confeſſionem, requiritur contritio de ſingulis diſtincta, non ſolùm ſecundum ſpeciem, ſed etiam ſecundum numerum. Quia contritio includit ſimul propoſitum confitendi ſingula mortalia: nõ ſecundum ſpeciem modò uerùm etiam ſecundum numerum. Ac preterea, cum homo confitetur, deteſtatur ea peccata quæ confitetur, niſi ſit ficta confeſſio. Quare actus interior pœnitentiæ, à quo exterior confeſſio proficiſcitur, ſingula mortalia quæ ſub confeſſione cadunt, reſpicit. Ideo enim confitetur ea, ut deſtruat illa: et pro iis Deo ſatisfaciat. Quapropter, ut confeſſio de ſingulis mortalibus eſt ad ſalutem neceſſaria, etiam neceſſitate finis, ita et contritio de ſingulis, in noua lege eſt neceſſaria.

Tertia concluſio. Contritio de ſingulis mortalibus ſpecialis et diſtincta, neceſſaria eſt ad ſalutem: non ſolum neceſſitate præcepti, uerùm etiam neceſſitate finis. Fuitq; ſemper in omni lege neceſſaria, ſine ordine ad confeſſionem. Itaque non ſufficit contritio generalis, qua doleo me fuiſſe peccatorem, ſed requiritur ſpecialis quæ diſtinctè feratur in ſingula, ut ſi peccatis præteritis in memoriam reuocatis, uoluntas unica contritione uniuerſa illa deteſtetur, uelitq; pro uniuerſis Deo ſatisfacere. Hæc quippe ſat erit, hancque nos pœnitentiam ſpecialem, ac diſtinctam appellamus. Nam ſi unico uerbo ſacerdoti ſignificare poſſem diuerſa peccata mea, illa eſſet ſpecialis diſtinctaq; confeſſio. Quo circa, cùm pœnitentia confeſſioque interior peccatorum hominis, ad Deum ſit, unicus ille actus qui fertur in peccata, diſtincta et ſpecialiter cognita, ſpecialis pęnitentia et uocatur, et eſt. Aſſerimus

autem

autem, hanc non aliter requiri, ac rationem dati et accepti à dispensatore. Quamquidem confessionem et generalem nemo arbitraretur idoneam, distinctam et specialem omnes existimarent necessariam.

Sic uerò explicata. D. Thomæ sententia, haud sanè intelligo, cur uiris doctis probari non debeat. Eò uel maximè, quòd pœnitentiam hanc specialem atque distinctam, sic intelligi uolumus ad salutem necessariam, ut reliqua media, quæ nisi in tempore adhiberi non queunt. Nempe hoc pacto, ut si distinctè de omnibus doleri possit, de omnibus specialiter doleatur. Sin autem, uel per angustiam temporis, uel per aliam causam, id fieri non possit, habeatur quidem animus, uotumque si facultas adesset, specialiter et distributè de singulis pœnitendi.

Hanc conclusionem D. Thomas habet. 12. q 113. art. 5. ad. 3. inquiens. In tempore præcedenti iustificationem oportet, ut homo singula peccata quæ commisit, detestetur, quorum memoriam habet. Et ex tali consideratione præcedenti subsequitur in anima quidam motus detestantis uniuersaliter omnia peccata commissa, inter quæ etiã includuntur peccata obliuioni tradita, quia homo in statu illo est sic dispositus, ut etiam de his quæ non meminit contereretur, si memoriæ adessent. Ecce quemadmodum intelligit D. Thomas specialem contritionem esse necessariam, et ad salutem, et ad remissionem peccatorum. Et de ueritate. q. 28. artic. 5. ad. 4. Ad iustificationem (inquit) non requiritur, quòd in ipso iustificationis momento, aliquis de peccatis singulis cogitet. Recogitatio autem singulorum peccatorum, debet uel præcedere, uel saltem sequi iustificationem. Et. 3. p. q 87. artic. 1. Ad remissionem peccati mortalis (ait) requiritur ut homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur: ut, scilicet, quantum in ipso est, diligentiam adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia, ut singula detestetur. Idem in 4. distinctione decima septima. quæstione 3. articulo secundo ad secundum.

Eandem sententiam tenet Durandus, distinctione decima septima quæstione secunda articulo secundo ad primum.

mum. Et Adrianus quæstione tertia de baptismo circa finem. Et Ricardus distinctione decima sexta articulo quarto quæstione secunda. Certè necessariam esse saltem necessitate præcepti huiusmodi contritionem Paludanus asserit, dist 17. q 1. art. 2. conclusione. 5. et Alexander Alensis 4 pa. q 69 membro. 8 arti. 21.

Idem quoque mihi uidetur sentire August. de uera et fal pœniten c. 9. 14 et 17. Cuius uerba referuntur de pœniten. dist 3. cap. sunt plures: et distin. 5. ca 1. Versum (inquit) puto qui dolet de crimine, conuersum, qui dolet de omni eius quam exposuimus uarietatem. Exposuerat autem eam uarietatem capit. 14. secundum circunstantias speciales peccatorum: quas docuerat, esse specialiter et considerandas, et deplorandas.

Et Chrysostomus in fine primi libri de contritione cordis: Hoc est quod exposcitur à nobis, ut semper recordemur mala nostra, et ad animum reuocemus, et conscientiam gestorum nostrorum habeamus ante oculos, ut pro iis supplicemus Deo. Sed apertius in: 2. lib. etiam circa finem: Oportebat nos semper non solum scire exomologesim et confiteri, quia in nobis multa delicta sunt, uerum et unumquodque peccatum, et maius et minus, quasi in libro ita in corde nostro habere descriptum, idque frequentius recognoscere, atque ante oculos ponere, et tanquam hæc nuper admissa lugere, &c. Nec te moueat, quòd confessionis Chrisostomus meminit, loquitur enim de confessione quæ fit Deo, non de ea quæ fit sacerdotibus: ut posterius ostendemus. Et adhuc manifestius. homi. 4 de Lazaro circa finem, Singulis horis et diebus renouemus apud nos hoc iudicium: sententiam aduersus nos ipsos feramus, omniq; modo conemur confiteri Deo. Nam si nosmetipsos iudicaremus (ut Paulus ait non utique iudicaremur à Domino: ut igitur nec puniamur, nec pęnas demus, in suam quisque conscientiam ingrediatur, uitamque explicet, cunctisque commissis diligenter excussis, condennet animam quæ hæc patrauit, puniatque cogitationem affligat, cruciet que suam ipsius mentem, supplicium à seipso exigat pro peccatis. Hactenus Chrisostomus. Et Gregorius.

rius 4 moradi, cap. 17. et 8. libro capi. 16. in illud, confabulabor cum amaritudine animæ meæ; enumerando scilicet singula mala quæ feci. Ita enim D. Gregorius interpretatur. Cuius uerba non grauarer equidem recitare, nisi aliò festinaret oratio.

Præterea in huius rei confirmationem, ne sacrarum quidem literarum deessent nobis poterunt testimonia: ut illud, Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: non autem esset opus ante acti temporis uitam expendere in amaritudine animæ, si pœnitentia generalis et confusa sufficeret.

Illud quoque, si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis; et fecerit iudicium, hoc est, examen et inquisitionem, de qua Apostolus, probet seipsum homo. Et illud Dauid: cogitaui dies antiquos, et meditatus sum nocte cum corde meo, et exercitabar, et scopebam spiritum meum. Legit autem August. scrutabar spiritum meum: et ait, Seipsum interrogabat, seipsum examinabat, in se iudex erat.

Præterea, si generalis pœnitentia satis esset, quorsum illa tam anxia cura petendi; Ab occultis meis munda me Domine, et ab alienis parce seruo tuo? Nimirum, luce clarius propheta significat, delicta sua se solitum scrutari, et pro occultis, quæ uel adhibita diligentia intelligere non potuit, deprecari, cum ait, delicta quis intelligit; ab occultis meis &c.

Præterea, si cui, dum conuertitur, tria mortalia quæ fecit, distinctè in mentem ueniunt hoc est, adulterium, sacrilegium, homicidium: Quæro, an satis fuerit, reiecta illorum speciali memoria, uerè de omnibus quæ fecit confuse dolere. Nam, si satis non est, id nos asserimus: sin satis est: semperq; in omni lege fuit certè examen illud tam exquisitum in peccatis mortalibus et commemorandis et deplorandis, quod in omni retro tempore parentes nostri fecerunt, docetur non fuisse necessarium.

Præterea, pœnitentia exterior propter interiorem est: at exterior tam in lege noua quam in ueteri, distincta et specialis fuerit oportuit. Nam in ueteri lege, pro uariis

peccatis

peccatis uaria fuerunt sacrificia definita: In noua quoque, pœnitentiæ sacramentum specialem distinctamq; de singulis exigit confessionem. Ac re uera: lex euangelica, quantum animi mei coniectura colligere possum, non astringit nos, ut specialius de peccatis doleremus, quam in lege naturæ uel scripturæ homines tenebantur. Sed id concessit, ut quam pœnitentiam olim in delicti compensationem atque uindictam coram Deo agere oportebat, eandem ageremus apud sacerdotem, qui locum Dei teneret in terris.

Nec ego uideo, cur Christus in Euangelio præceperit de singulis exteriorem pœnitentiam, nisi quia requirebatur interior de singulis, ut exterius, signum uisibile interiori rei signatæ inuisibili responderet. Non igitur (quod quidam arbitrantur) contritio specialis propter confessionem exigitur: sed è diuerso, confessio specialis propter contritionem: utraque autem propter iudicij naturam. Omnis quippe iudex, cui iudicandi est authoritas demandata, reorum delicta inquirere atque examinare debet speciatim: ut iuxta culparum mensuram, sit et pœnarum moderatio. Sic in euangelica lege, iudicium de peccatis Sacerdotibus delegatum est: qui, ut fideliter suum munus exequantur, non habent esse contenti si peccata solùm in genere cognoscant: sed habent interrogare etiam specialia delicta, ac delictorum adiacentes circunstantias. At in lege naturæ hoc iudicium erat ipsi peccatori commissum: ut ipse idem, et esset testis et accusator et iudex. Vnde ait. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, et fecerit iudicium. Et iterum. Feci iudicium et iustitiam: non tradas me calumniantibus me. Quamobrem, peccator in propria causa iudex effectus, nisi expendat delicta propria, nisi diligenter seipsum interroget et examinet, ut ex qualitate et quantitate culparum, imponat sibi pœnitentiæ modum certè infidelis iudicij, imò iniqui pœnas daturus est, apud æquissimum iudicem. Hæc naturæ ratio est: quis negat? huic sacræ literæ consentiunt, hãc sancti doctores insinuant: huius uim. D. Thomas intuitus, tertiam illam conclusionem asseruit. Qua etiam asserenda, nos multa diximus non pœnitus absona, aut contemnen-

temnenda. Sed si quid melius quisquàm afferre poterit, nobis uolentibus et gratulantibus facturus est. De tertia igitur controuersia satis.

QVARTA PARS.

QVARTA iam sequitur. An de pœnitentiæ uirtute sit peculiare præceptum. Sunt enim Theologi et fuerunt: quorum opinione, de actu pœnitentiæ speciale præceptum nullum est. Hanc uerò sententiam imprimis suadent, testimonio D. Thomæ asserentis, quòd permanere in peccato usq; ad mortem non est speciale peccatum: sed quædam peccati circunstantia. Et tamen si esset de pœnitentia speciale præceptum, omissio illius, specialis culpa sine dubio esset.

Præterea, si de pœnitentia mandatum speciale esset, id ea esset ratione maximè quòd pœnitentia est medium necessarium ad salutem. Hoc uerò argumentum infirmum est: quoniam gratia Dei est ad salutem homini necessaria: de qua tamen habenda nullum est peculiare præceptum, Et confirmatur. Nam huiusmodi præceptum non alio testimonio magis assereretur, quàm eo Lucæ capite decimotertio. Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. At exinde, nihil tale colligi rectè potest. Pari siquidem loquendi forma sanè dicitur, nisi gratiam habueritis omnes peribitis. Vnde tamen non fit, ut ex præcepto peculiari gratiam habere teneamur. Cumque pœnitentia supponat peccatum antecedens, nisi quis pœnitentiam egerit, peribit: non ex impœnitentiæ culpa, sed ex antecedenti peccato, quod sine pœnitentia deleri non poterat. Pro parte uerò contraria illud est, quòd eodem tenore in euangelio proponitur lex baptismi et pœnitentiæ. Nam quemadmodum dictum est, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, non potest intrare in regnum Dei: ita quoque scriptum est, nisi pœnitentiam habueritis, omnes peribitis. Colligunt autem catholici, legem illam baptismi speciale continere præceptum. Quare et pœnitentiæ lex, preceptum speciale continet.

In hac

In hac controuersia, præceptor meus olim, frater Franciscus Victoria, uir nostra ætate literis, ingenio religioneq; clarissimus, partem tenuit negatiuam, addidit uerò in huius rei confirmationem præter ea quæ fecimus, alia quædam argumenta, quæ quoniam homo ingeniosus et doctus esse uidebat infirma, asseruit tandem in hanc opinionem se uenire, ea potissimum causa atque ratione, quòd nulla in contrarium esset: cui non posset facilè satisfieri, ut colligere inde in promptu liceat hominis eruditissimi modestiam pariter, et ingenium. Nihil enim pugnaciter pertinacique contentione defendere solebat: sed suam interim propriam priuatamque sententiam liberè tueri: eandem postea simili libertate retractaturus, si melior forsitan opinionis aduersæ ratio succurrisset. Hàc uerò ingenij sui mira et beata facilitate scholæ nostræ, hoc est, D. Thom. prudentissimus habebatur interpres. Et quidem æquus libero iudicio, nulla eiusmodi astrictus necessitate, ut uellet nollet certa sibi esset tuenda sententia.

Huius nos clarissimi uiri uestigijs inhærentes, in nullius uerba iurauimus: nec apud nos tantùm opinio præiudicata potest, ut etiam sine ratione ualeat authoritas. Sed nostrum iudicium adhibentes, alienum non nisi causa cognita sequimur. Nam, Ciceronis quotiescunque incidunt, non sententiis modò, sed et uerbis utimur, furtumque libenter agnoscimus. Igitur (ut eò unde huc digressi sumus, reuertamur.) Argumenta quidem tametsi docti hominis, et copiosi, et nihil prætereuntis eorum quæ pro ea causa dici possent, nunquam tamen ita me mouerunt, ut eis respondere posse diffiderem. Authoritas autem tanta planè me mouebat, nisi ego opponerem non minorem, Diui Thomæ rationes, etiam quomodo mihi uidetur, firmiores.

Primum itaque non ambigo D. Thomam cum cæteris omnibus scholasticis authoribus in hanc sententiam esse, quæ partem huius controuersiæ affirmatiuè amplectitur. Imò illud est princeps argumentum, quo hæc opinio refellitur, quòd nouicia sit, et in re quæ ad mores pertineat sine idonea ratione, communi theologorum sen[t]ui refragetur.

getur. D. itaque Thomas pro comperto sumit, de pœnitentia diuinæ legis esse præceptum, nec id semel dicit, sed sæpius. 4. distinctione decima septima quæstione secunda articulo secundo quæstione.3.ad 3.et quæstione.3.articu. 1.quæstione.4 et 3.pa.quæstione.84.art.7.ad.1 et 2.et quæstione.85. arti. secundo in argumento in contrarium. Et 22.q.62.artic.ultimo. Imò adeo quæ. D. Thomas. art.il lo.2.quæstionis.14.dixit, non modò hæc refellunt, uerùm etiam confirmant. Nam si propositum non pœnitendi speciale peccatum est, ut ibidem dicitur: qui fieri potest, ut de pœnitentia non sit speciale præceptum? Nempe si comedere præceptum non esset, propositum non comedendi specialis culpa non esset. Si ieiunandi præceptum peculiare non esset, ne peculiaris quidem culpa esset, propositum non ieiunandi. Et hunc in modum cetera, quæ singulatim persequi longum est. Deinde, pœnitere est actus specialis uirtutis ad salutem necessarius: ergo est in præcepto. Consequentia patet ex D. Thom. secunda secundæ quæstione tertia articulo secundo et tertia parte quæst.68. articulo primo ubi asserit, ea quæ sunt necessaria ad salutem, cadere sub præceptis diuinæ legis: et re uera id ostendit (nisi me animus fallit) ratio manifesta, non enim aliter melius possumus iudicare an præceptum sit legis de quarumcumque uirtutum actibus, nisi ex eo quòd ad finem legis sunt necessarij. Porrò, si finis primus legis idemque præcipuus sine actu cuiusquàm uirtutis constare non potest, conuicimur sanè, de huiusmodi actu præceptum legislatoris esse, nisi insipientem atque inprouidum in legibus necessarijs uolumus defuisse. Atque hæc certa regula et forma est de præceptis legis, siue naturæ, siue scripturæ, siue gratiæ, siue humanæ seu diuinæ, philosophandi.

Præterea, de compensanda iniuria facta proximo, speciale præceptum est: ergo et de compensanda iniuria facta Deo: sic enim. D. Thom.3 p.q.84. art.5. ad secundum argumentum.

Huc accedit, quòd si cuius amicitiam uiolauimus, tenemur speciali præcepto dare operam ut sarciamus: quemadmo-

admodum Matth.5. scriptum est: ergo Dei amicitiam per peccatum mortale uiolatam, speciali præcepto sarcire tenemur: ac proinde pœnitentiam agere.

Illud prætereo, (quod mihi maximo argumento poterat esse ad huius rei confirmationem (quòd ægroto corpori quisque tenetur medicinam necessariam adhibere: idq ex speciali præcepto, quo habet diligere corpus, ex quo efficitur, cum non minus debeat amare animum, ut medicinam necessariam ægro animo adhibere tenetur. Videlicet quemadmodum instigante naturæ lege (Vt Tertullianus ait, et illum æmulatus Hieronymus) hirundo pullos suos de succo occulat chelidoniæ, et dictamum cerui appetunt uulnerati, et cætera animantia bruta, medicinas sibi diuinitus attributas instigantur ut quærant: ita proculdubio incitat diuina lex, homines rationales, ut pęnitentiam remedium unicum et necessarium ad salutem animæ prosequantur.

Præterea, præcepto charitatis obligamur, media necessaria ad salutem fratris apponere (inde enim est fraternæ correptionis obligatio) ergo, et media necessaria ad salutem nostram. Et confirmatur, tenemur proximum à morte tum corporis tum animæ liberare: (mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc cum potest non excludit) 83 distin. cap. primo. Igitur, et nosmetipsos à corporali et spirituali morte tenemur eripere. Nec hîc (quod ad mores attinet) magnopere contendere debemus an uiolatur præceptum charitatis, an præceptum pœnitentiæ: illud modo concedamus specialem nouamque culpam esse non pœnitere: tametsi quemadmodum cum quis non comedit cibum necessarium ad salutem, immediatè quidem contra uirtutem temperantiæ peccat, ex cõsequenti etiam contra charitatem, ita qui non pœnitet cum uidet ad salutem esse necessarium, directè quidem præceptum pœnitentiæ uiolat: consequenter autem uiolat charitatem.

Præterea, de pęnitentia exteriore præceptum est: ergo et de interiore: consequentia patet, quia si satisfactionem exteriorem Deus exigit, interiorem ac multo etiam magis requiret: quæ uidelicet præcipua est in compensatione delicti.

delicti. Antecedens uerò certissimum est, si ea quæ superiore controuersia diximus teneantur: esse (inquam) exteriorem pęnitentiam necessariam ad salutem. Actus quippe omnis uirtutis exterior ad salutem necessarius, citra controuersiam in præcepto est.

Sed quid opus est multis? si homini peccatori occurrat præceptum de diligendo Deo, simulque peccatum memoriæ occurrat, illud quæro tandem, an teneatur conteri, an non, si non, ergo exiens in actum dilectionis sine pęnitentia iustificabitur quod sanæ mentis nullus admittit, si etiam, iam habetur quod uolumus, de pęnitentia esse speciale præceptum, quod Tertullianus lib. de pęnitentia disertè docet, inquiens: Cùm iudex Deus iustitiæ charissimæ sibi exigendæ tuendæque præsideat, et in eam omnem summam disciplinæ sanciat, dubitandum est, sicut in uniuersis actibus nostris, ita in pęnitentiæ quoque causa iustitiam Deo præstandam esse? Et paulo inferius: audaciam (inquit) existimo, de bono diuini præcepti disputare. Nec enim quia bonum est, ideo auscultare debemus, sed quia Deus præcepit. Ad exhibitionem obsequij prior est maiestas diuinæ potestatis, prior est authoritas imperantis quàm utilitas seruientis. Bonum est pęnitere an non? quid reuoluis? Deus præcipit: quod igitur Deus tantopere commendat, quod etiam humano more sub deieratione testatur, summa utique grauitate et aggredi et custodire debemus, hactenus Tertullianus.

Et certè cum lex affirmatiuè præcipiat, pœnitentiam agite, rursumque sub mortis interminatione subiungat, nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis: intelligi non potest, quibus alijs uerbis legislator huiusmodi præceptum, si uellet posset inducere. Omnis siquidem uirtutis operatio, quæ uerbo imperandi à lege præscribitur, aut in consilio est, aut in præcepto. De opere uerò quod solum in consilio esset, dici nulla ratione posset, nisi hoc feceritis, peribitis. De pœnitentiæ igitur actu præceptum est, quòd eò magis mihi persuadeo, quòd Ioannes Baptista statim à principio populo proponit: pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Eandem

dem quoque legem, eisdemque uerbis Christus primitus inuulgauit, apostolisque inuulgandam iussit. Nullo autem pacto uerisimile sit, consilia legis statim in initio à copulis exigi. Quinimo, illud uerisimilius est à turba præcepta, et ea quidem maximè necessaria cum primis requiri: unde et Mar. primo, pœnitemini, inquit, et credite euangelio: ut utrunque tanquam necessarium præceptum proponat, pœnitere, et euangelio credere.

Nec illud leue testimonium est, quod habetur Apoca. 2. Age pœnitentiam: sin autem, ueniam tibi citò, et mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

Huc illud adde prouer. 1. Quia uocaui et renuistis, ego quoque in interitu uestro ridebo. Vocanti ergo ad pœnitentiam renuere, speciale peccatum est, cui specialis pœna respondet, risus et subsannario diuinæ potestatis. Huic et aliud simile est Ieremiæ. 7. Quia uocaui et non respondistis, faciam domui huic, &c. Et Esaiæ. 65. Omnes in cæde corruetis, pro eo quòd uocaui et non respondistis: Certè si ad pœnitentiam uocanti, respondere consilium esset, non Præceptum, nusquam Dominus pro huius omissione, tam grauem pœnam minaretur. Item Ieremiæ. 8. Deus conqueritur, quòd peccatores pœnitentiam non agunt. Res est igitur debita ac proinde præcepta, siquidem Deus expostulat, si non reddamus.

Ad argumentum uerò primum, quod ex D. Thom. authoritate sumitur, facilè respondetur, impœnitentiam ibi accipi pro quocunque peccato, de quo pœnitentia non fit. In qua significatione generale peccatum est, cùm fornicatio durans usque ad mortem, homicidij quoque reatus, et quodlibet aliud simile malum, de quo homo pœnitentiam non agit, impœnitentia fit: etiam si nulla culpa specialis interuenerit. u. g. Si fornicator aut auarus subitò interiret, correptus aliquo fulmine, quo euentu à præcepto pœnitentiæ excusari potuit: nec enim habuit spacium cogitandi ut de peccatis pœniteret: tunc iuxta sententiam Aug. et D. Thom. eiusmodi homo habuit finalem impœnitentiam peccatum, scilicet, quod non remittitur nec in

hoc

hoc sæculo nec in futuro: generale quidem non speciale peccatum.

Ad secundum, fateor eam esse causam, unde uel maximè liqueat pœnitentiæ peculiare præceptum. Sed ut obiectionem repellamus, aduertendum est, medium ad salutem necessarium, esse in duplici differentia. Alterum, quod non est actus uirtutis, sed uel pœnitentia, uel habitus, quos Deus in nobis sine nobis operatur, uel etiam gratia et auxilium Dei, quod non nostrum, sed diuinum opus est: et de huiusmodi medijs, legis præcepta non sunt. Alterum medium actus uirtus est, atque in nostra positum potestate: ut credere in Christum, confiteri fidem, suscipere baptismum, diligere Deum. Et de huiusmodi, præcepta legislatoria sunt. Quæ quoniam non de fine, sed de medijs feruntur ad finem legis necessarijs, rectè colligimus, in omni lege siue naturali, siue scripta, tum humana, tum diuina, ea media uirtutis, quæ nullo modo sunt ad finem legis necessaria, in consilio esse: quæ uerò omnino necessaria, ea esse in præcepto. Vnde patet quid ad tertium argumentum respondendum sit.

Sed illud tamen urget uehementer, quòd eisdem argumentis quibus ostendimus esse præceptum, ostendi æquè potest, homines obligari ad confestim pœnitentiam agendum, ut peccatum mortale commiserint. Primùm enim Diuus Thomas. 2 2. quæstione. 62. articulo ultimo, utrumque pariter affirmat: et teneri homines ex præcepto peccatum deserere, et statim id quidem: ut qui rem alienam furto suscepit, restituere protinus sine mora aliqua debet. In quarto etiam distinctione. 17. q. et articulis retrò citatis, expressè tradit, hominem obligari ad pœnitendum, cùm peccata memoriæ occurrerint: quod est dicere, præceptum pœnitendi, nullas moras in peccatore permittere, qui peccati memoriam, et conscientiam habet, et ratio id uidetur suadere. Nam cum peccatum memoriæ occurrit, si homo non detestatur, ex consequenti consentit.

Deinde homo tenetur, illicò medicinam corporalem corpori necessariam adhibere. Ergo et quamprimum debet animo necessariam medicinam apponere.

Præterea, proximi offensi iniuriam teneor ubi primùm commodè possum compensare: ergo et Dei. Antecedens notissimum est. Non enim celeriùs, qui damnum in pecunia dedit tenetur satisfacere, quàm qui dedit in fama, uel honore. Sed qui in pecunia dedit restituere, pensareque damnum è uestigio debet, ergo et qui aliter quoquomodo proximum læsit. Et confirmatur. Nam si frater meus habet aliquid aduersum me, teneor, illi extemplo reconciliari: ut patet Matth. 5. igitur et teneor reconciliare me Deo, statim, quàm, eius amicitiam per iniuriam uiolaui.

Præterea, simul atq; commoditer possumus, fratrem nostrum à morte animi liberare, id facere sine dubio tenemur, ergo et uosmetipsos à peccato mortali illicò tenemur eripere. Idq; eò magis quòd peccatum quod mox per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit ut Gregorius docuit hom. 11. in Ezech. 3. At qui periculo se exponit peribit in eo: ut in Ecclesiastico legitur. Confirmat autem hoc uel maximè, Leo Papa, epist. 69. ad Theodorum episcopum, inquiens. Oportet ununquenque Christianum conscientiæ suæ habere iudicium, ne conuerti ad Dominum de die in diem differat, nec satisfactionis sibi tempus in finem uitæ suæ constituat, quem periculose ignorantia humana concludit: ut ad paucarum horarum se reseruet incertum. Periculosum igitur est, pœnitentiam in aliud tempus reseruare. Nam et hoc Ecclesiasticus cap. quinto prohibet inquiens, non tardes conuerti ad dominum, nec differas de die in diem, subitò enim uenit ira eius. Peccatum igitur est, de die in diem pœnitentiam protrahere, nempe cui diuinam iram Ecclesiasticus interminatur.

Item, si in aliud tempus pœnitentiam differre liceret, ergo et uelle differre licitum est. Quod enim facere; idem et uelle quoq; licet: at qui existens in peccato mortali, interiorem pœnitentiam in aliud tempus reseruare uult, eo ipso interpretatiuè et implicitè uult esse in peccato mortali, in quo quandiu non pœnitet, perdurare necessum est. Non licet igitur conuersionem pœnitentiamque differre.

Præterea,

Præterea, negatiuo præcepto astingimur ne simus, Dei inimici: nam esse Deo inimicum, usque adeo intrinsecè malum est, ut nullo euentu, id uelle sine graui culpa ualeamus: ergo, quandiu homo est in peccato mortali, cùm sit Dei inimicus, tandiu præcepto negatiuo aduersatur, quamlibet parum in statu peccati mortalis perseueret. Aut igitur hoc monstrum probandum est, uidelicet, homi nem obligari ad pœnitentiam statim agendam: aut primum illud tollendum, hoc est, hominem ad pœnitentiam agendam obligari: illuc enim serpit hoc præceptum, si semel admittitur.

Denique suadetur, quòd saltem singuli diebus festis, teneatur peccator pœnitentiam habere: quia finis legis est, ut requiescamus in Deo, ad hanc enim requiem, corporalis festorum quies ordinatur. At in legem facit, qui uerba legis amplexus, contrà legis nititur uoluntatem, lege non dubium, C. de legibus, et regula, certum est, de regulis iuris, in 6. Et confirmatur, Leuitici. 16. Sabbatum requietionis est, affligetis animas uestras, ab omnibus peccatis uestris mundabimini, et cap. 23 affligetis animas uestras, omne opus seruile non facietis in die hac, omnis anima quæ afflicta non fuerit in die hac, peribit de populo suo: et causa subditur: ut propitietur uobis Dominus.

In huius argumenti explicatione, adeò multæ sunt doctorum sententiæ, ut eas enumerare, nedum expendere, molestissimum fuerit: et cùm tam uariæ sint, tamque inter se dissidentes, ueniam mihi dabitis, uiri humanissimi, si aliorum opinionibus prætermissis, meam ego (utinam tam uerè quàm breuiter) explicuero.

Primum ergo (ut mea fert, et communis opinio) non protinus tenetur homo pœnitentiam agere. Atque hæc quidem assertio, non alia ratione potiore ostendi potest, quàm quòd fidelium omnium consensus facilè, admittit, non esse peccatum mortale nouum, si quis non statim atq; in peccatum incidit, pœnitentiam agat: nec aut pœnitentes in confessione huius criminis se accusant, aut sacerdotes id curant, quando pœnitentes examinant: cùm tamen nullus peccator ferè sit, qui huius præcepti reus non habe-

 tur.

tur. Imò, qui diem unum in peccato mortali duraret, non modo multa, sed innumera peccata mortalia hoc præcepto transgrediendo committeret.

Præterea, cùm præceptum de pœnitentia affirmatiuum sit, in quo uirtutis actus positiuus præcipitur, non uidetur obligare, nisi pro tempore necessitatis: quemadmodum et reliqua præcepta affirmatiua.

Item, cùm cætera media ad salutem necessaria, scilicet, fidem, baptismum, confessionem illico præstare minimè teneamur: non est, cur unicam pœnitentiam mox debeamus exhibere.

Præterea, cùm uera pœnitentia ut ante iam diximus a dilectione Dei proficiscatur, si homo simulatq; peccauit, ueram pœnitentiam habere tenetur, quæ uidelicet, necessaria est ut Deo concilietur, fieret consequens, ut homo post peccatum, statim ad diligendum Deum obligaretur.

Præterea, cùm nulla ratio idonea sit: nulla ue authoritas, qua præceptum adeò durum asseratur: certè, qua facilitate induceretur ab aliquo, eadem quoque ab alijs reijceretur.

Secunda propositio. Non tenetur homo pœnitentiam agere, quoties peccata memoriæ occurrerint, siue speculatiue, seu practice occurrant. Et enim nullum aliud nos præceptum obligat ex eo quòd in mentem ueniat. Nec peccat mortaliter, qui non diligit Deum, quantùncunq; diuina bonitas proponatur, omni dilectione dignissima: nisi necessitatis articulus intercedat. Idem de præcepto fidei, et spei, uidere licet.

Quare, nec si peccata sese offerant peccatori, digna quæ homo detestetur, protinus obligatur in actum contritionis exire: poterit enim liberè nullum habere actum, si nullus instat necessitatis articulus.

Et confirmatur: quia obligatio reliquorum præceptorum, ex necessitate rei sumitur, non ex memoria, aut intelligentia nostra: quipe, non quia nos intelligimus aut memoria tenemus, obligant, sed quia obligant, debemus nos dare operam, ut memoria teneamus.

Illud

Illud etiam; quàm inconsideratè dicitur memoriam practicam obligare; speculatiuam, non obligare: quasi memoria conscientia sit, cuius iudicio homo teneatur obnoxius.

Premam enim angustius et urgebo, quodnam sit illud iudicium practicum uel quæ memoria, quę post simplicem peccati commemorationem, nouam præcepti obligationem inducit. Cumque nihil constanter, rectè ue dici possit, nimirum non est cur amplius in opinione contraria refellenda moremur: nulla enim ratione nititur: sed solo asserentium arbitratu.

Atque eisdem omnino argumentis persuaderi potest tertia propositio. Hoc est, In diebus festis non obligari homines ad agendum pœnitentiam, aut diuino præcepto, aut humano. Præceptum enim de colendo Deo: quo festis diebus astringimur, opera religionis præscribit. At pœnitentia (quod ante docuimus) religionis opus non est, sed uindicationis.

Item ius humanum nullum est aut euangelicum, quo hoc præceptum asseratur, proferant et tacebimus, lex autem antiqua cessauit, lege uero naturæ nihil eiusmodi præcipi, notius est quàm ut probandum sit. Et profecto errores alienos repræhendere, non perinde difficilè est, facilius namque, ut Cicero tradit, in mentem cuiusque uenire solet, quid falsum, quàm quid uerum sit. Sed ueram et consentaneam opinionem ingerere, eamque idoneis argumentis confirmare, hoc opus, hic labor est.

Sit igitur quarta propositio: præceptum de pœnitentia obligat in articulo necessitatis, ut reliqua omnia præcepta affirmatiua, ac primus quidem necessitatis articulus facilè ab omnibus admittitur periculum mortis. Cùm enim præceptum pro aliquo tempore obliget, si in periculo mortis præteritur, nullum iam restat tempus quo possit impleri. Sed notandum est, quòd cùm Baptismus et Sacramentum absolutionis attrito conferant gratiam, institutaque fuerint directè hæc duo sacramenta in remissionem omnium peccatorum; qui suscipit alterum ex his, siue contritus siue attritus uerè, implet præceptum de pœ-

nitentia:

nitentia: quoniam Deus nihil amplius exigit, in compensationis iniuriam et delicti commissi, quàm uel contritionem sine sacramento, uel attritionem cum sacramento per se instituto in remissionem peccatorum: atque hinc colliges praeceptum diuinum de poenitentia per se loquendo, obligare solùm in duobus. Prius cùm obligat diuinum praeceptum de baptismo uel confessione, et tunc satis est poenitentia interior imperfecta, si exterius sacramentum re ipsa suscipiatur. Posterius, cùm deest minister utriusque sacramenti. Vbi sicut homo tenetur habere uotum suscipiendi uel baptismum, uel absolutionem, si facultas adesset: ita etiam tenetur habere perfectam poenitentiam et contritionem, ut quae necessaria tunc sit ad remissionem peccatorum.

At uerò articulus alius qui addi solet, Cùm uidelicet quis administrare uoluerit aliquod sacramentum, uel quemcunq; alium actum exercere, qui requirat hominem existentem in gratia, accidentariam obligationem habet nec à praecepto poenitentiae oritur: sed à praecepto alio de digna sacramentorum uel susceptione, uel administratione. Vnde peccatur quidem peccato sacrilegij, si ab impenitentie sacramentum aut ministretur aut suscipiatur: non autem peccato omissionis aduersus poenitentiae praeceptũ: unum excipio eucharistiae sacramentum, quod qui in mortali sumit, duplex peccatum peccat: Alterum sacrilegij in eucharistiam, alterum omissionis in praeceptum peculiare diuinum de praemitenda poenitentia eucharistiae sacramento: de quo in fine huius relectionis differemus.

Ad primum itaque argumentum respondetur, illam Diui Thomae similitudinem inter praeceptum restituendi, et praeceptum deserendi peccatum, non per omnia quadrare. Qua in re Caietanus uidetur fuisse deceptus: primũ enim rei alienae restitutio, re uera fundatur in praecepto negatiuo, quo uetamur rem alienam inuito domino retinere, neq; enim minus rei alienae detractator est, qui eam apud se inuentam inuito domino detractat ac detinet, quàm si furto suscepisset. Quo fit, ut ad obligationem restituendi iniusta acceptio impertinens sit: siue enim acceperim

iniustè

iniuftè per furtum, fine iuftè per commodatum: fimulatq; inuito domino rem alienam ufurpo, furti reus habeor, atq; ex confequenti uiolator præcepti negatiui.

Rurfus etiam, quotiefcunque adeft commoditas, rem alienam Domino fuo reftituendi, toties denuo pecco non reftituendo: etiam fi nullum actum pofitiuum habeam, quo rem alienam iniuftè uelim apud me tenere. Satis enim eft ad peccatum nouum ufurpatio ipfa libera exterior rei alienæ, eo tempore quo oportebat eam domino reddere.

At, præceptum pœnitentiæ, per quam homo peccatum fugit et deferit, ficut et charitas, quæ radix et fundamentum pœnitentiæ eft, re uera, quicquid Caietanus intelligat, præceptum eft affirmatiuum: nec includit negatiuum, nifi quemadmodum omnia affirmatiua dicuntur includere de actu contrario, ut præceptum charitatis fecum habet annexum præceptum odij negatiuum: præceptum temperantiæ, negationem intemperantiæ: fpes quoque defperationem, fides infidelitatem negat et prohibet, fic præceptum pœnitentiæ ex confequenti uetat, nequis impœnitens fit impœnitentia pofitiuè contraria. Quò fit, ut non pœnitere propriè contra præceptum affirmatiuum fit, non negatiuum. Quocirca, tunc folum peccatum erit cum præcepto affirmatiuo fuerit aduerfum: aduerfatur autem, cùm quis eo tempore pœnitentiam non agit, quo ex præcepto agere tenebatur: hoc eft in articulo neceffitatis: quemadmodum fuperius explicatum eft.

Sed eft tamen fimilitudo utriufque præcepti, et reftituendi et pœnitendi proportionalis duplex. Prius quòd quemadmodum non dimittitur peccatum, nifi reftituatur ablatum, ita quoque non dimittitur, nifi agatur pœnitentia. Pofterius etiam, hæc duo præcepta in hoc affimilantur, quod ficut non reftituere rem alienam iniuftè detentam, habet malum ftatum peccatoris annexum, ita et non pœnitere de peccato commiffo. Quo fit, ut fiue hic fiue ille, hoc eft, uel qui non reftituit, uel qui nón pœnitet, in actum pofitiuum exeat. Alter, quo uult non reftituere: alter, quo uult non pœnitere femper peccet nouo peccato: et

to, et quidem frequenter loquendo, (ut Theologos decet) in promptu patet, idquod diximus. Auarus enim prauè affectus aliena re detinenda, cùm in mentem illi uenit aliena res: si in actum uoluntatis positiuum prodeat, quo uidelicet uult non reddere, ex consequenti, ut experimento constat, statum illum probat, et elegit in quo est: et qui non pœnitet simili ratione si peccata quæ fecit illi occurrant, habeatque actum uoluntatis positiuum plerunque nihil aliud quàm consentit: et probat statum peccati, quod ante commisit.

Quòd si uolumus etiam rem hanc magis premere, sine dubio peccator cui peccata memoriæ occurrunt, nec pœnitet, si quem actum eliciat etiam pro tempore quo non tenetur pœnitentiam agere, semper peccat peccatum nouũ. Illud siquidem obiectum uolitionis, qua uolo non pœnitere, etiam dum non teneor, nulla ratione honestari potest: cum actus oppositus, hoc est pœnitentia et contritio, omni tempore usque adeo bona et honesta sit, ut contrarius actus, quo pœnitere nolo, nullo unquam tempore honesti rationem habeat. Non assero tamen, esse peccatum mortale, uelle non pœnitere, tempore quo non teneor peccatum (inquam) mortale ex genere suo; est tamen ueniale, quia non habet obiectum honestum: actus uerò indifferentes schola nostra penitus reijcit. Hunc igitur in sensum Diuus Thomas intelligendus est: ut scilicet, homo statim teneatur, imò semper, pœnitere de peccato commisso: non positiuè dolendo: sed negatiuè, non complacendo: quo etiam sensu ipse idem loquimur tertia parte quæstione 84. articulo octauo, ubi secutus Augustinum libro, de pœnitentia, capite decimonono, et habetur, De pœniten. distinctione tertia capite: Pœnitentia est, et Hugonem de S. Vict. dicentem, quòd Deus absoluens hominem à uinculo culpæ et pœnæ æternæ, ligat eum uinculo perpetuæ detestationis peccati, asserit, pœnitentiam etiam post remissum peccatum debere durare usque ad finem uitæ. Quod egregiè annotauit Caietanus in commentarijs supra eundem articulo: nam, quòd post impetratam ueniam per primam contritionem, homo iterum at-

que iterum dolere teneatur, nulla ratione nititur nisi cùm homo dubitat, an uerè fuerit contritus: tum etiam locum habet quod Isidor. tradit. secundo libro. De summo bo. Propitiatio Dei occulta est: sine intermissione flere necesse est.

Quem etiam in modum possemus explicare, quod in 4. sentent. distin. 17. dixit: hominem præcepto pœnitentiæ obligari, cùm peccata memoriæ occurrunt: tenetur enim non sibi ipsi placere in peccato commisso, quod occurrit. Quare, nisi actum suspendat (quòd tamen rarum et difficile est) si non pœniteat, semper peccabit. Scio Caietanum huic ipsi loco ex 4. sententiarum aliter occurrere; legat qui uolet, nec enim eius intelligentia omnino pessima est.

Pro secundi uerò argumenti solutione notandum est, discrimen esse inter bona corporis, scilicet salutem et uitam corporalem, et bona animæ, hoc est, salutem et uitam spiritualem: quòd illorum nō magis sumus domini, quàm uitæ et salutis proximorum nostrorum: nam uitæ et mortis solus Deus sibi dominum reseruauit: posteriorem uerò bonorum unusquisq; dominus est, habetq; eandem liberam potestatem, quam pecuniæ et reliquæ rei familiaris. Hoc autem discrimen, primum, ratione constat: sumus enim Domini eorum bonorum, quæ nostra diligentia, labore atque industria comparauimus: cùm ergo bona spiritualia, hoc est, uirtutes quibus salus et uita animæ continetur, nostra libertate et industria interueniente nobis obueniat: nostro ea nobis iure uendicamus: nam et hoc titulo opifex quisque sui operis dominus est: uita autem corporis, naturæ donum est, non ingenio nostro, aut industria partum. Quocirca nihil mirum, si naturæ autor, huius rei dominium sibi assumpsit.

Quòd etiam bonorum spiritualium domini simus, testimonium illud Ecclesiæ confirmat, Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilij sui: posuit ante illum uitam et mortem, &c.

Signo quoque manifesto hoc discrimen innotescit. Nam si mortem mibi consciscо, non aliter contra præceptum il-

lud, Non occides, pecco: quàm si proximum interficerem. Item, si ex gula cibum aliquem sumo uitæ corporali noxium, duplex peccatum pecco: alterum contra temperantiæ legem, alterum contra illud, quo teneor uitam corporalem seruare et meam et alienam, non tanquàm dominus, sed tanquam dispensator et custos. At uerò, si mortis spiritualis mihi causa sum, ea iactura mihi non imputatur. Quin si per fornicationem, gratiam, uirtutem, salutem, uitamque animi perdam, unicum fornicationis peccatum agnoscitur. Quo uno argumento satis liquet bonorum spiritualium nos esse uerè dominos, non dispensatores: quando horum dissipatio nobis non imputatur ad specialem culpam.

Ex hoc etiam discrimine ratio patet, cur uolenti se occidere corporaliter quisque priuatus uim possit inferre: cogereque uel inuitum, ne se occidat, quam tamen uim uolenti se spiritualiter interficere non licet in ferre: nisi is, qui infert, superior autoritate et potestate sit. Cuius differentiæ (ut reor ego) non alia causa est nisi quòd uitæ suæ corporalis nemo est dominus. Vnde, sicut uolenti alium occidere, uim inferre quilibet potest, ut impediat; ita et seipsum interimere uolenti. At, cùm uitæ spiritualis unusquisque sit dominus: iniuriam illi feceris, si uim attuleris non aliter ac si Domino pecuniarum pecunias suas etiam prodigè consumenti manus ad impediendum injicias uiolentas.

Hisce agitur explicatis, facilè patet, consequentiam illam non ualere: non enim, si statim uitæ corporali, siue proximi, siue meæ teneor succurere; statim quoq; teneor uitæ spirituali mederi, præsertim meæ, cuius sum Dominus. Certè, si salutis corporalis liberum dominum haberemus, qui quartanam febrim, quum protinus sanare posset, ad duos usque annos differret, mortaliter non peccaret. Nunc autem, si quis, uel in se, uel in alio grauem aliquem morbum, quem pellere illico posset, ad longum tempus protraheret, nescirem equidem excusare à peccato mortali.

Ad tertium negatur item consequentia: nec enim ego antece-

antecedens (quod nonnulli faciunt) negare possum. Scio quidem, latitudinem quandam esse in ea temporis celeritate; quam homini ad compensandam iniuriam proximo illatam præstituimus. Sed, qui proximum læsit in honore, uel fama, si habens opportunissimam opportunitatem iniuriam compensandi negligit, et ad finem uitæ reseruat; non existimo tam temerarium et inconsultum theologum esse futurum, ut illum per quinque etiam annos cessantem et torpentem excuset; certè Christus non excusaret; an theologi debeant, ipsi uiderint. Consequentiam igitur ego nego, quia compensationem iniuriæ factæ proximo, non solum propter nostras utilitates, uerum (ac multo etiam magis) propter utilitatem eius, cui iniuria facta est, legislator exegit. At, compensatio iniuriæ, quæ Deo per peccatum fit, non propter Dei commoditates, sed propter nostras exigitur; quippe, cùm compensationis nostræ Deus non indigeat, nos egeamus. Quo fit, ut bona sua Deus in hac parte pro nostris habeat. Vnde ad eandem legem postulat, quæ illi debemus, et quæ debemus, nobis ipsis; nec arctiore uinculo satisfactionem efflagitat iniuriæ suæ, quàm remedium salutis nostræ. Tum ergo, tenebimur Dei compensare iniuriam, cùm bona nostra spiritualia diligere tenemur, inque necessitatis articulo procurare.

Ad quartum, (quoniam præcedentis argumenti confirmatio ex dictis facilè soluitur) non desunt, qui antecedens inficientur; eo quòd apud August. lib. 1. de Ciuitat. Dei, cap. 9. correctionem fraternam in aliud tempus commodius reseruare licet. At hi (bona uenia me audietis) D. Augustini intelligentiam non assequuntur; nusquā enim Augustinus credidit, ubi se offert magna commoditas corripiendi fratrem, hoc est, cùm id fieri potest nulla mea iactura, multa fratris commoditate, licitum esse pro meo arbitratu, correctionem fraternam in alium annum remittere, ubi expectetur uel æqua commoditas, uel etiam maior. Sed id sentit prudentissimus autor; Cum correctio sine iactura mea fieri non potest, differri non potest, differri nonnunquam posse in tempus, ubi commodius si-

ne

ne iactura mea fiat. Cum igitur interior pœnitentia ubique gentium, et omni tempore fieri commodissimè possit, si non licet liberationem proximi differri commodissimè potest, ergo nec nostram. Sed nego tamen consequentiam; quia bonorum spiritualium proximi mei custos sum, non dominus; idcirco illum mox eripere teneor, et uiuificare, si possum; meipsum non mox teneor etiam si possim. Commoditas præterea ad corripiendum fratrem, non semper, et ubique parata est; idcirco, quando se se offert lex, præcipit ut arripiatur. Commoditas autem eripiendi nos, omni tempore et loco est in promptu. Quare, noluit nos suauissimus legislator semper obligare, quotiescunq; opportunitas adesset; ne nos innumeris peccatis inuolueret. Ac re uera (utcunque opinemur) negare non possumus, inter bona proximi et nostra, longum esse interuallum. Nam bouem proximi, aut ouem iacentem leuare teneor, et seruare: si possum, bouem meum, aut ouem non item; nisi res esset ad uitam meam conseruandam necessaria, tunc enim, sicut nec uitæ, ita nec illius rei, sine qua uita non degitur, liberam habeo facultatem. Sic ergo et bona spirituali proximi mei, etiam extra mortis æternæ periculum curare teneor? mea non perinde; nisi cum articulus necessitatis propriæ spiritualis occurrit, hoc est periculum mortis æternæ.

Ad testimonium uerò Gregorij, quod ibi subiungitur, fateor equidem, quòd, si quis periculum proximum et certum in se uideret incidendi in nouum peccatum mortale, nisi antiquum aboleret, teneretur tunc temporis pœnitentiam agere. Quemadmodum enim, qui ex assidua consuetudine iurandi intelligit, se in eo periculo constitutum, ut facilè exeat in periurium, obligatur consuetudinem illam retractare, per quā in periculo deierandi constituitur; sic qui ex assuetudine peccandi cognoscit, se ad aliud, atque aliud peccatum trahi, nec tentationibus quotidianis sine ingenti periculo posse resistere, uidetur proculdubio teneri ad illum statum deserendum. Et hinc patet quid ad Leonis Papæ uerba dicendum sit. Id uerò, quod ex Ecclesiastico additur, consilium saluberrimum

est,

est, non præceptum. Consilij autem ratio redditur: ne fortè subitò præoccupati hora mortis, quæramus spatium pœnitendi, et inuenire non possimus.

Nam quinti argumenti concedo primùm consequens, si nihil aliud ibi significetur, quàm non esse peccatum pœnitentiam differre: sic enim interim solemus appellare licitum, quod peccatum non est. Sed cùm rursum colligis: ergo uelle differre licitum est: nego consequentiam: nam talis uolitio non habet bonum obiectum, ut ante diximus, non enim ij sumus, qui admittamus, aliquem actum esse licitum, qui meritorius esse nequeat: imò ne bonus quidem moraliter: quod nonnulli libera fronte concedunt. Ergo, cùm tandem objicit. Quod licet facere, licet uelle, bene dicis, si quod dicis, attendis. At pœnitentiam differre, non est facere, sed, non facere: non autem statim licet, uelle non facere, quæ non facere licitum est, id est, quæ si non feceris, non peccas uerbi gratia, non leuare festucam, illicitum non est: at uelle non leuare, si nullum finem honestum apponas, ociosum, ac proinde illicitum est. Item, non facere bonum interdum licet, uidelicet, cùm nō teneor, at, uelle non facere, quod retrò etiam diximus, nulla ratione honestari potest.

Ad sextum argumentum. Licet præceptum negatiuum generale sit, ne simus inimici Dei per actum, quo inimititia contrahatur: at, ne simus inimici Dei secundum reatum, nullo negatiuo præcepto sumus astricti. Sicut enim de amicitia habituali Dei, nullum præceptum affirmatiuum est: sic de inimicitia, quæ secundum reatum est, quasi habitualis, nullum est negatiuum, omnes siquidem leges, actus, uel præcipiunt, uel prohibent, non habitus. Et cùm obijcitur: Velle esse Dei inimicum secundum reatum etiam, est intrinsecè malum, fateor id quidem, quia, ut uolitio mala sit, satis est obiectum esse malum, siue secundum actum, siue secundum reatum, nam qui positiuè uult habitum habere uitij, uel etiam esse reatu malus, consentit in rem, quæ rectæ rationi aduersatur, imò adeò implicitè consentit in culpam sine qua nec habitum uitij habere, nec reatu malus esse potest, non tamen proinde se-

 quitur,

quitur, quòd sit præceptum de non perseuerando in peccato: sed solùm, ne uelimus malum: quod cum recta ratione pugnat. Atque (ut uno uerbo dicamus) uelle Dei inimicitiam, directè charitati aduersatur, at, non uelle amicitiam eo, scilicet, tempore, quo non teneor uelle, charitati non repugnat. Quare, negatur consequentia.

Ad ultimum: Quanuis sciam ego, Scotum et Gabr. in 3. di. 37. Angelum in uerbo. Feriæ, Nider. in suo præcepto. Florentinum parte. 2. tit. 9. asseruisse, in diebus festis, maximè dominicis teneri homines ad diligendum Deum super omnia, ac proinde, si in peccato sint, ad habendam contritionem: sed, quoniam ignoro, unde ad hanc opinionem doctores illi uenerint, liberè possum, quod non satis exploratè perceptum sit et cognitũ, sine ulla dubitatione negare. Nam, sicut, esse plures mundos naturalis ratio negat, quoniam plures esse ratio nulla naturalis probat: sic peccati mortalis obligationem rationabilissimè ubiquè negabimus, quoties idoneis argumentis non asseritur. Nam illud imbecillum est, quod subiungitur: cum ex D. Thomæ et grauiorum autorum sententia ad finem legislatoris minimè teneamur, sed ad media, quæ lex, finis gratia consequendi, præscribit. Non enim, si finis præcepti charitas est, tenemur protinus omnia præcepta legis implere ex charitate, nec, si lex iubet. Quadragesimæ ieiunium, ut mens eleuetur in Deum, astrigimur proinde ex eius præcepti uigore, mentem in Deum eleuare. Quod uerò dicitur, tenendam esse mentem legis non uerba: sit, ita sanè, sensum enim legis amplectimur, non sonum uerborum, credimus nanq;, legem in eo sensu accipiendam, quem per uerba legislator efficere uoluit.

Iam, illud, quod ex Leuitico affertur, nullius est momenti. Primùm, quoniam Lex uetus abolita est: nec nos obligat, nisi ea parte, qua legis naturæ præcepta continebat. Deinde, quoniam lex de certo quodam die loquebatur, quod festum Propitiationis erat: ubi sacerdos semel in anno peculialiter pro peccatis populi orationem fundebat ad Deum, atque hostias offerebat ut quod nunc Ecclesia faci. semel in anno obligans ad pœnitentiæ sacramentum:

tum: tunc in uetere illo populo præsignaretur. Non erat autem lex, quæ singulis festis et sabbatis hanc animi afflictionem præscriberet. Ac mihi uideor satis de pœnitentiæ uirtute disseruisse. Proximum est, ut de pœnitentiæ sacramento disseramus: uideamusq; iam ea, quæ sequuntur. Primùm, an pœnitentiæ sacramentum sit ad salutem necessarium: deinde, an de pœnitentiæ sacramento præceptum sit. Hæc enim ex mea partitione restant duo de quibus accuratius differendum puto: quoniam utraq; disputatio, et ad agnitionem sacrarum literarum pulcherrima est, et ad componendas multas scholasticas concertationes necessaria.

QVINTA PARS.

QVOD igitur pœnitentiæ sacramentum non sit fidelibus ad salutem necessarium, primum suadetur ex eo, quòd post baptismum qui in peccatum inciderit, non potest per pœnitentiā reparari, ut Apostolus ad Hæbr. 6 uidetur affirmare, cùm ait: Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, et participes facti sunt Spiritus sancti et prolapsi sunt, rursum renouari ad pœnitentiam: et cap. 10. Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam ueritatis iam non relinquitur pro peccatis hostia: terribilis autem quædam expectatio iudicij, et ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios.

Præterea, à præciso sacerdote non possumus etiam in mortis articulo hoc sacramentum sumere, ut D. Thom. autor est. Liceret autem si esset ad salutem necessarium; cùm ob id ab hæretico, et schismatico sacramentum baptismi licitè suscipiamus.

Prætereà, Deus non deficit in supernaturalibus necessarijs; sicut nec natura in necessarijs; deficit, si ergo sacramentum hoc ex diuina institutione esset medium ad salutem necessarium, certè prouidisset Deus de ministro in articulo mortis. Quare iure diuino quilibet sacerdos quēlibet tunc temporis posset absoluere; sicut et baptizare

tunc quilibet quemlibet poteſt. Quocirca talem Eccleſia poteſtatem ſacerdotibus ſimplicibus adimere non ualeret, quod abſurdum eſt.

Præterea, Si ſine hoc ſacramento non conſtaret ſalus; ergo ſummo pontifici uia ſalutis non pateret, cùm nullum habeat in terra ſuperiorem et iudicem. At miniſter huius ſacramenti iudex et ſuperior eſt; pœnitens inferior, ac iudicatus; non igitur eſt hoc ſacramentum de neceſſitate ſalutis.

Præterea, Si hoc ſacramentum neceſſarium eſſet, id maximè ex uerbis thematis. Niſi pœnitentiam habueritis,&c. Sed inde non probatur: pari enim ratione oſtenderetur, ſacramentum Euchariſtiæ eſſe ad ſalutem neceſſarium; cùm in eundem modum dicat Dominus, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c.

Præterea. D. Chryſoſtomus homilia in Pſal. 50. ſecunda, Peccata tua (inquit) dicito, ut deleas illa, ſi confunderis alicui dicere, quia peccaſti; dicito ea quotidie in anima tua, non dico, ut confitearis conſeruo tuo: dicito Deo, qui curat ea. Et in oratione de beato Philogonio, Ego teſtificor, (ait) ut, ſi quiſque noſtrum recedens à priſtinis malis ex animo uereq. promittat Deo, ſe poſtea nunquam ad illa redditurum; nihil aliud Deus requirat ad ſatisfactionem ulteriorem. Idem in ſermone De pœnitentia et confeſſione; et homil. 20. in Geneſim; et ſuper epiſtolam ad Heb. homil. 31. referturq; à Gratiano de pœnitentia di. 1. cap. Quis aliquando; et a Magiſtro in. 4. diſt. 27. Igitur ſacramentum confeſſionis, et abſolutionis ſacerdotalis non eſt ad ſalutem neceſſarium.

Et confirmatur; quia Nectarius epiſcopus Conſtantinopolitanus, Chryſoſtomi anteceſſor, abrogauit confeſſionem, quæ ſacerdotibus fit, ut libro. 9. hiſtoriæ tripartitæ cap 35. Sozomenus refert, non autem uir ſanctus abrogaret, ſi ſacramentum confeſſionis eſſet ad ſalutem neceſſarium. Et confirmatur rurſum; quia apud Græcos poſt illa tempora confeſſio, quæ ſacerdoti fit, reiecta eſt atque abolita, non erat ergo medium neceſſarium ad ſalutem, alias, exinde, nullus Græcorum ſalutem fuiſſet conſecutus,

tus, quippe (ut ante docuimus) in medijs ad salutem necessarijs nemini ignorantia patrocinatur: ut sine illis æternam salutem possit adipisci: quæ est ratio glossæ de pœnitentia, dist. 5. statim à principio: ubi tenet, confessionem esse institutam ex Ecclesiæ traditione, potius quàm ex noui testamenti authoritate. Idem tenet Panor. super caput. Omnis utriusque sexus, de pœnitentijs et remissionibus: D quoque Bonauentura dist. 17. quarti sententiarum, quæst 3. art 3. asserit, confessionem non esse institutam à Christo, sed ab Apostolis, non ergo ita grauis est error, negare confessionem sacramentalem apud sacerdotes esse ex diuino iure ad salutem necessarium.

In contrarium est. Di. Thomas 3. p. q. 84. art. 5. ubi ex uerbis Thematis colligit, pœnitentiæ sacramentum esse ad salutem necessarium. Quemadmodum enim de baptismo instituendo dominus loquitur, cum ait, nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, &c. ita et de pœnitentiæ sacramento, quod erat instituturus, uidetur loqui, cùm dicit. Nisi pœnitentiam habueritis, &c.

In huius controuersiæ explicatione ponenda mihi sunt fundamenta quædam ad futuram fabricam constituendam necessaria.

Primum est, Pœnitentiam exteriorem, in qua sacerdos pœnitentem à peccatis absoluit, esse sacramentum. Hoc fundamentum primi Nouaciani euertere uoluerunt, negarunt enim sacerdotes per absolutionem peccata remittere: atque ex consequenti negarunt pœnitentiæ sacramentum: quod utiq; nullum est, si remissio peccatorum in eo non est. Aduersus quos disputat Ambros. lib. 1. De pœnitentia, cap. 2. et 6 et 7. Hos Vuiclephistæ postea secuti sunt (ut autor est Thomas Vualdensis lib. De sacramentis, cap. 135.) negauerunt enim etiam ipsi, sacerdotes uerè absoluere pœnitentes. Quæ tamen est aperta hæresis. Primùm, ex cap. Ad abolendam, extra. De hæreticis: ubi Lucius tertius, Vniuersos (inquit) qui de sacramento corporis et sanguinis domini nostri, uel de baptismate, seu de peccatorum confessione, uel reliquis ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire, aut docere non metuunt,

tuunt, quàm sacrosancta Romana Ecclesia prædicat et obseruat, uinculo perpetui anathematis innodamus.

Deinde, ex Concilio Florent. sub Eugenio 4. in decreto super unione Armenorum, ubi pœnitentia numeratur inter reliqua nouæ legis sacramenta. Item ex Concilio Tridentino sess. 7. Can. 1. De sacramentis in genere.

Præterea, ex capit. Firmiter: ubi definitur, quòd Iesus Christus claues Ecclesiæ commisit Apostolis, eorumque successoribus; clauis autem a catholico intelligitur potestas aperiendi regnum cœlorum, ac proinde absoluendi à peccatis: per quæ regnum cœlorum peccatoribus clauditur. Nec huiusmodi intelligentiam aliunde quà à Christo Domino accepimus: qui Matthæ. 16. cùm claues Petro pollicitus esset, explicans e uestigiò; quidnam ipsi polliceretur. Quodcunq; (inquit) solueris super terram, erit solutum et in cœlis.

Communis quoq; Ecclesiæ consensus id confirmat, quæ est columna et firmamentum ueritatis. (ut dicitur. 1. ad Timoth 3.) Credunt autem omnes fideles, cum peccata sua sacerdotibus confitentur, et ab eis percipiunt absolutionis formam, remissionem quoque peccatorum simul percipere. Meritò igitur Cōcilio Constantiensi præsidens Martinus quintus in bulla condemnationis Ioannis Vuicleph definit, quòd sacerdos potest peccatorem confessum à peccatis absoluere: et quòd sacerdos, etiam malus, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, uerè absoluit, &c.

Suppetunt etiam sacrarum literarum testimonia ad huius rei confirmationem: ut illud (quod Ambrosius adducit) Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum; et quodcumq; solueris super terram erit solutum et in cœlis. Item illud. 2. ad Corint. 2. Si quod donastis, et ego: nam et quod ego donaui propter uos in persona Christi. Et cùm sacerdotes in baptismo abluant à peccatis, eo quòd baptismi ministerium illis commissum est, pari ratione et in pœnitentia. Quid enim interest (Ambros. ait) utrum per Pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum uendicent sacerdotes? Nempe unum in utroq; ministerium est. Nam

ut illis

ut illis dictum est Matth. ultimo, Baptizate omnes gentes, &c. Ita Ioannis 20. Dominus ait, Sicut misit me pater, et ego mitto uos: accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis: premittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.. Si ergo acceperunt sacerdotes potestatem remittendi peccata, et eam exercent absoluendo confitentes peccata sua, sine dubio signa illa sensibilia sunt sacramentum.

Secundum fundamentum. Hæresis est negare sacramētum pœnitentiæ esse iudicium quoddam ex Christi institutione, hoc est, sacerdotes remittentes peccata, esse ueros iudices à Christo domino constitutos. Decipiuntur enim nonnulli existimantes confessores esse iudices arbitros, habentes, uidelicet, potestatem ex electione iudicandorum. Quod profectò errant in media luce. Nam potestas remittendi peccati sacerdoti à peccatoribus conferri non potuit, sed à solo Christo, cuius sunt iudices delegati.

Præterea. Claues non conferunt sacerdotibus ipsi peccatores: sed ipse Dominus Iesus Christus contulit eas apostolis, eorumque successoribus: ut in ca. Firmiter, De summa trinitate definitur. Potestas ergo soluendi atque ligandi peccatores à Christo domino sacerdotibus collata est.

Præterea. Manifestissimè hæc res ostenditur ex illis uerbis iam citatis. Sicut misit me pater, et ego mitto uos, quorum remiseritis peccata, remittunrur eis, &c.

Sunt ergo iudices à Christo, constituti, a quo acceperunt potestatem peccatores iudicandi. Quod si princeps, qui haberet à Cæsare potestatem delegandi, diceret cuipiam. Sicut misit me pater, et ego mitto te: quorum remiseris delicta, &c. Non dubitaremus eiusmodi hominem esse à principe filio Cæsaris iudicem delegatum. Cum igitur filius Dei, homo Christus Iesus, cui omne iudicium datum est, omnisque potestas in cœlo et in terra, dixerit Apostolis, sicut misit me pater &c. ambigi nulla ratione potest, eos esse iudices peccatorum à Christo Domino constitutos.

Praeterea. Ecclesiæ consuetudo apertissimè indicat, pœnitentiæ sacramentum exerceri iudicialiter: est enim ibi reus et accusator, est sententia, est pœna iniuncta. Sed hæc potestas, quam exercent sacerdotes, in sacramento est à Christo (ut probatum est) ergo ab eodem instituti sunt iudices.

Ad hæc, in Concilio Florentino definitur, quòd minister huius sacramenti est sacerdos habens autoritatem absoluendi, uel ordinariam, uel ex commissione superioris. Ergo si iurisdictionis potestas in ministro huius sacramenti requiritur: iam palam fit, sacramentum hoc esse iudiciale ex institutione Christi. Nam sicut pastores ouium Christi non sunt pastores ab ouibus, sed à Christo, Ioan. 21. Pasce oues meas: ad Ephes. 4. Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios pastores, &c. Ita non sunt iudices ouium ab ouibus, sed à Christo, nam quibus commisit, ut oues pascerent, commisit simul, ut de ouibus iudicarent.

Tertium fundamentum. Non possunt iudices constituti à Christo iudicare de peccatis, nisi ea cognoscant. Hoc lumine naturali manifestum est, nisi enim innotescant delicta iudicanti, ignorare necesse est, utrum soluere debeat, an ligare; remittere, an retinere. Quare, siue absoluat, siue retineat, utraque sententia érit imprudens.

Item, quia, uel iudex delegatus aliquam pœnam iniungit pro delicto, uel nullam, si nullam, iniquus est minister iustitiæ, si aliquam, imprudentissimus est, quamlibet iniungendo sine cognitione delicti.

Nam et æquali pœna inæqualia crimina uindicabit et æqualia inæquali. Cùm igitur Christus non instituerit iudicium absurdum, et imprudentia plenum: certe, instituendo iudices, pariter instituit, ut delictorum haberent cognitionem, ne turpiter in iudicijs aberrarent.

Quartum fundamentum. Omnium peccatorum tam publicorum quàm occultorum, tam exteriorum, quàm interiorum, sacerdotes constituti sunt iudices. Patet ex uniuersali sermone. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis &c. Ioannis. 20. Et Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum, et, Quodcunque solueris, &c. Alioqui tota Eccle-

ta Ecclesia seduceretur, quæ putat se accipere etiam remissionem delictorum occultorum, quæ sacerdotibus confitetur? Seduceretur (inquam, si non accepissent potestatem remittendi cum publicis etiam occulta peccata.

Præterea. Si Christus de solis exterioribus loqueretur: ergo per absolutionem sacerdos remitteret solùm exteriora peccata, et non interiora, quare dimidiatam ueniam præstaret, (ait enim) Quorum remiseritis remissa sunt, et Quorum retinueritis retenta sunt.

Quintum fundamentum, Pœnitentiæ sacramentum tres partes habere, contritionem cordis, confessionem oris, satisfactionem operis. Quæ uidelicet quasi materia sunt huius sacramenti. Nam uerba absolutionis sacerdotalis, forma sunt, qua hoc sacramentum perficitur.

Nec me clàm est, Scotum in 4. distin. 14. quæst. 4. et distin. 16. quæst. 1. id negare, quod nos tanquàm fundamentum iacimus, credit enim solam absolutionem sacerdotis, esse integrum pœnitentiæ sacramentum, quia sola (inquit) ea significat gratiam: solaque proinde gratiam præstat. Durand. etiam in eadem erroris naui uersatur. Quatuor de causis dixit, contritionem et satisfactionem non esse huius sacramenti partes. Primam posuit, quòd forma, id est, absolutio, non applicatur nisi confessioni: ergo sola cõfessio est materia, cui, scilicet, soli forma tota adiungitur, nam et rei artificialis materia ea est integra, cui forma integra artis admouetur. Alteram, quod contritio non est signum sensibile, res autem sensibiles sacramentorum materiæ sunt. Tertiam, quòd attritione sola uerum, atque integrum conficitur sacramentum, quod si contritio esset huius sacramenti pars, non posset alia loco illius subrogari. Quartam causam esse, eamq; uel maximam: quòd satisfactio sit posterior tempore, quàm absolutiò sacramentalis: ergo non est de integritate sacramenti, nec enim est totum successiuum, sed permanens: quod suas omnes partes simul habere necesse est; cuique iam existenti, si posterius tempore quicquam contingat, non est pars: sed accidens rei, et confirmatur, quia tanta potest esse contritio, ut tota pœna remittatur: erit ergo tunc satisfactio

super-

superflua, quare non est pars, nunquam enim pars suo toti superuacanea est. At uerò omnia hæc commentitia sunt, nec possunt fundamentum quod iecimus infirmare, habetur enim ex Concilio Florentino, cuius autoritatem Theologi sanè tenere debemus: in Concilio siquidem Florentino definitur: omne sacramentum materia formaq; constare: et postea. Quartum (inquit) sacramentum est pœnitentia, cuius quasi materia sunt actus pœnitentis: qui in tres distinguntur partes, cordis contritionem, oris confessionem, operis satisfactionem, forma autem, sunt uerba absolutionis: hactenus Concilium Florenti. Et Concilium Trident. sessione. 6. cap. 14. docendum est (inquit) Christiani hominis pœnitentiam, quam secundam tabulã post naufragium sancti partes aptè nuncupauerunt,) non solùm continere cessationem à peccatis, et eorũ detestationem, uerumetiam corundem sacramentalem confessionem; itemque satisfactionem. Hæc Synodus Tridentina. Ratio quoque in promptu est. Quia cum pœnitentiæ sacramentum, quoddam iudicium sit: eius integritas ex his omnibus constat, sine quibus integrum iudicium non est. Sicut et processus iudicialis multis actionibus continetur, uidelicet, accusatione, testimonijs, confessione ipsius rei, sententia iudicis, &c. Omnia hæc enim ad integrum iudicium requisita sunt.

Contritio itaque pars huius sacramenti est, quatenus est ratio exterioris confessionis, ut uidelicet confessio non ficta sit, sed uerus pœnitentiæ actus. Et indicere mulctam, atq; eam executioni tradere, ad integritatem iudicij pertinet. Siquidem non est perfectum iudicium, quo absoluitur reus à culpa: nisi pœna, per sententiam indicta, executioni tradatur. Quapropter, satisfactionem à sacerdote iniunctam, sacramenti iudicialis partem esse, negare nullo modo debemus.

Ad argumentum uerò Scoti, non est difficilè inficiari solam absolutionem gratiam conferre. Nam, sicut in iudicio fori exterioris, si quis per legitima testimonia et suam confessionem absoluatur, omnia hæc sunt uerè causa illius absolutionis, licet iudicis sententiam ut præcipuam

causam

causam spectemus: ita quoque in foro conscientiæ interiori princeps quidem causa absolutionis, sacerdotis sententia est, sed ratio tamen et causa concurrens, ut ritè pœnitens absoluatur, testimonium illud etiam fuit, quod aduersum se pœnitens dixit (siue accusationem uocare malis) qua se accusauit. Vnde patet error glossæ, de pœnitentia distinctione prima cap primo. dicentis nec cordis contritione, nec oris confessione peccata dimitti, sed tantùm gratia Dei. Nam in omnibus alijs sacramentis, non solùm forma, sed etiam materia est causa instrumentalis, qua Deus utitur ad remittendum peccatum: aqua enim baptismi, nedum forma uerborum corpus tangit, et cor abluit, ut Aug. asseruit. Quod idem in cæteris sacramentis inducere possumus. Cùm ergo tam contritio, quàm confessio partes sint huius sacramenti: consequens fit, ut gratiæ causa etiam existant.

Ad primum uerò argumentum Durandi respondetur. Non omnes partes integrales eiusdem rationis esse, etenim, (ut modo dicebamus) in iudicio prophano, aliter est pars confessio rei, aliter testimonium testium, et aliter mulcta à iudice inflicta pro culpa commissa. Et licet per sententiam quis absoluatur à morte, et absolutio delicto applicetur, quod morte non erat dignum: si tamen iudicatur à iudice pecuniaria mulcta, illius executio spectat ad iudicij integritatem: licet absolutio non adiungatur, et ideo Diuus Thom. 3. par. quæstione. 90. articulo secundo, docuit, has tres partes materiam appellari sacramenti: quia partes, ex quibus integratur totum. habent se, ut materia. Et Concil. Florentinum, non dixit huius sacramenti materiam esse actus pœnitentis: sed, quasi materiam.

Ad secundum respondet D. Thomas, (est enim primum argumentum illius secundi articuli) quòd contritio uirtualiter pertinet ad exteriorem pœnitentiam, inquantum implicat propositum confitendi et satisfaciendi. Contritio siquidem (ut rectè Caietanus admonuit) non quomodocunque est pars huius sacramenti: sed quatenus refertur ad claues Ecclesiæ; habet enim pars, in eo quòd pars, ordinem

dinem ad totum, et ad reliquas partes. Sic ergo contritio accepta, includit uoluntatem compensandi delictum ad arbitrium sacerdotis: qua consideratione initium est et ratio exterioris pœnitentiæ. Constat autem, interiores actus hoc modo ad exterius iudicium pertinere; aliter enim iudicatur offendens ex odio; aliter offendentes ex ira. Compensatio item pœnitentiæ, nisi sponte fiat à reo, non est reconciliatiua. Quare uelle compensare delictum, quod in contritione clauditur, est prima huius iudicij pars, quod est non solum uindicatiuum, sed conciliatiuum. Non igitur oportet, quamlibet partem huius sacramenti esse sensibilem, sed satis est, si sit ratio, quare aliæ partes sensibiles ad hoc sacramentum et iudicium pertineant. Itq; eò magis, quòd hoc forum interius est, quo nihil uetat, actus etiam interiores referri.

Ad tertium, primò dicitur: quòd nomine contritionis in præsentia complectimur attritionem, significamus enim dolorem de peccato cum proposito cauendi in futurum. Nec id nos somniamus, sed ipsum Concilium Florentinum ita nomen contritionis explicuit. Deinde respondetur, quòd contritio ponitur pars sacramenti, quia est certa et indubitata materia. Quod autem attritio sufficiat, quamuis uerum sit, non est tamen adeò certum et indubitatum, et ideo Concilium Florentinum communisque sententia, tenens certum, relinquens incertum, ponit contritionem, partem esse huius sacramenti.

Ad quartum. Nego consequentiam capilli enim et ungues partes hominis sunt: nec tamen simul cum homine nascuntur. accusatio quoque, testimonium, sententia iudicis, solutio pœnæ cùm non sint simul sunt tamen de integritate iudicij. Breuiter In omnibus, cuius partes quendam successionis ordinem habent, non oportet partes integrantes simul esse. Ad confirmationem uero facilè dicitur: quòd cum sacramenta per homines administrentur, quibus illa grandis contritio constare nequit, an idonea sit ad integram pœna remissionem, semper opus est satisfactionem iniungi; sine qua sacramentum quidem esse potest, sed sine qua tamen mancum, et imperfectum est.

Quemadmodum et quodcunque aliud iudicium, in quo prouatus reus sine mulcta absoluetur. Nam et homo sine digito poterit esse: sed erit tamen incommodè sine digito. Nec nos asserimus, quamlibet satisfactionem esse partem huius sacramenti. Satisfactio quippe, quæ ex arbitrio pœnitentis proficiscitur, nec est pars iudicij sacramentalis, nec habet ordinem ad Ecclesiæ claues. Vnde Concilium Florentinum, Tertia (inquit) pars est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis. Quintum igitur fundamentum (ut cætera omnia quæ posuimus) cùm firmum sit, nihil aliud superest, nisi ut quæstioni propositæ respondeamus.

Prima igitur conclusio sit. Non est necessarium ad salutem, sacramentum pœnitentiæ in re susceptum, hoc est, potest aliquis saluari, etiam si re ipsa non suscipiat hoc sacramentum, ubi non est facultas suscipiendi. Ac loquor etiam de eo qui peccauit mortaliter post baptismum. Id definit imprimis Leo Papa in epistola ad Theodorum Episcopum, num. 69 Si autem aliquis (ait) quocunque interceptus obstaculo, à munere indulgentiæ præsentis exciderit, et priusquam ad constituta remedia peruenerit, temporalem uitam humana conditione finierit: non necesse est nobis eorum, qui sic obierint, merita discutere, cùm Dominus Deus, quod sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ iustitiæ reseruauerit, loquitur autem de pœnitentiæ sacramento.

Item Baptismus non est necessarius in re susceptus: sed satis est in uoto, si haberi aliter nequit: ergo nec pœnitentia. Antecedens probatur ex August lib. 4. de Baptis. contra Donatistas ca. 22. ex Ambrosio de obitu Valentiniani ad Theodosium, ex Bernardo epistola septuagesima septima ad Hugonem, ubi id eruditissimè commonstrat ex Innocentio de Baptismo, capite debitum et De presbitero non baptizato. cap. 2. Sed et de pœnitentia dist. prima cap. Pœnitet et di. 6 ca. Qui uult, refertur testimonium Augustini, ex lib. De uera et falsa pœnitentia, cap. 10. et 12. et 26. quæsti. 6. capite. Si aliquis: refertur in idem testimonium Concilij Ephanensis. Nonnulla uerò

capita eiusdem causæ et quæstionis, quæ in contrarium obijci solent, faciliora sunt, quàm quibus à nobis sit respondendum. Illud uerò, quod dominus ait, Quorum retinueritis, retenta sunt, Ioan. 20. eandem intelligentiam habet, quam et illud. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c scilicet, quum adest facultas, nam, cùm deest, sufficit uotum suscipiendi huiusmodi sacramenta, quæcunq; dicuntur adultis ad salutem necessaria.

Secunda conclusio Sacramentum pœnitentiæ est medium ad salutem necessarium peccatoribus baptizatis in hunc sensum, ut sit necessarium in re, si facultas adest: si non adest sit necessarium in uoto. Hanc conclusionem probat Diuus Thom. 3. par. quæst. 65. articulo. 4. et quæst. 84. articulo 5. Quia peccator non saluatur nisi applicetur ei passio Christi, uel in re, uel in uoto. Non est enim aliud nomen sub cœlo, in quo nos oporteat saluos fieri Actorum. 4. Passio autem Christi applicatur in sacramentis. In baptismo quidem, his qui ante baptismum peccauerunt, in pœnitentia uerò, his, qui peccauerunt post baptismum.

Deinde probat. Quia ægroti, nisi per aliquod remedium salutis, sanari non possunt. Matth. 9. Non est opus ualentibus medico, sed malè habentibus. At pœnitentiæ sacramentum est medicina salutis: ut ante nobis demonstratum est.

Tertiò probat Diui Hieronymi testimonio in commentariis super. 3. caput Esaiæ, et in epistola ad Demetriad. De uirginitate seruanda dicentis, secundam tabulam post naufragium esse pœnitentiam: nam primam tabulam baptismum uocat: patet facilè legenti. Idem asserit Ambros. ad uirginem lapsam cap. 8. et Tertulianus in libro. De pœnitentia. Confirmatq; Tridentinum Concilium, sessione. 6. cap. 14. inquiens, pœnitentiam, secundam tabulam post naufragium, sanctos patres aptè nuncupauisse. Ne quis autem hanc esse Diui Thomæ mentem possit ambigere, legat libri quarti aduersum gentes capitulum septuagesimum secundum.

Eandem quoq; conclusionem tenuit Thomas Vualden.

libro de sacramentalibus titulo.8.cap 78. citatque Originem in eandem: qui homilia 10 super numeros, Laicus, si peccet (inquit) ipse suum non potest auferre peccatum: sed indiget sacerdote, ut peccatorum remissionem possit accipere: et cap. 69. docet Vualdens. Ioannem Vuicleph oppositum huius conclusionis tenuisse: quem secuti Lutherani negant, ad salutem esse hoc sacramẽtum necessarium. Quamobrem firmiora (si possumus) argumenta debemus afferre, ut hæresis contraria manifestius reuincatur.

Hæc itaq; conclusio primùm certa est per definitionem Leonis Papæ in epistola ad Theodorum episcopum. 69. et refertur De pœnitem, d 1. cap. Multiplex (inquit) misericordia Dei ita lapsibus subuenit humanis, ut nõn solùm per baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes uitæ reparetur æternæ. Et qui regenerationis donum uiolassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent: sic diuinæ bonitatis præsidiis ordinatis, ut indulgentia Dei, nisi supplicatione sacerdotum nequeat obtineri, mediator enim Dei et hominum hanc præpositis Ecclesiæ tradit potestatem, ut et pœnitentibus actionem pœnitentiæ darent: et salubri satisfactione purgatos ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Et concludit tandem in hæc uerba. Necessarium est, ut peccatorum reatus ante ultimum diem sacerdotali supplicatione soluatur.

Præterea, Matth. 16. Tibi (inquit dominus) dabo claues regni cœlorum: et quodcunque solueris, &c. Ergo, cum per peccatum mortale à baptismo commissum, cœlum peccatori obseretur, necesse est, ut per claues Petri, et successorum aperiatur, quod non aliter profectò fit, quàm per sacramentum absolutionis, nec enim soluta erunt in cœlo, quæ non soluerit Petrus in terra.

Præterea, Ioannis. 20. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt. ergò quæ non absoluunt sacerdotes, retenta erunt. Quapropter, necesse est, si retineri non uolumus, ut à sacerdotibus absoluantur.

Tertia

Tertia conclusio. Non satis est ad æternam salutem consequendam peccatoribus baptizatis, uotum implicitum huius sacramenti sed explicitum, et formale requiritur. Quòd ad eundem modum pœnitentiæ sacramentum est necessarium peccatoribus baptizatis ad quem baptismus non baptizatis, eo quòd per utrumque uirtus passionis et sanguinis Christi in peccatorum remissionem applicatur, sine qua quidem applicatione ne unum quidem mortale peccatum remitti potest. At sine uoto explicito baptismi nullus saluatur, Marci ultimo, Prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit, et baptizatus fuerit saluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur. Vnde primùm colligitur, baptismum in uoto satis esse, cùm re ipsa suscipi non potest. Idcirco enim non dixit. Qui non fuerit baptizatus condemnabitur: sed. Qui non crediderit. Colligitur deinde, fidem huius sacramenti, hoc est, baptismi, esse ad salutem necessariam, id est, quòd per baptismum in nomine Christi præstatur remissio peccatorum omnibus gentibus. Id enim est euangelium, quòd, qui non crediderit, condemnabitur, ut Lucæ ultimo declaratur. Nec hanc huius loci nos intelligentiam comminiscimur: sed etiam nobis sancti patres tradidere. Vualden. in libro. De sacramentis, capite 130 Hugo de sancto Victore lib secundo de sacramentis, parte sexta capite septimo. Bernardus epistola, septuagesima septima. ad Hugonem. August. lib. primo. de Baptism. contra Donatist. cap. 8. et libro quarto capite 21. et secundo libro. contra Crescon. capi. 13. Si igitur citra baptismi uotum explicitum nullus omnino saluari potest, cùm non adest facultas baptismum re ipsa suscipiendi: nec sine uoto quidem pœnitentiæ explicito saluabitur, qui peccatum mortale post baptismum perpetrauit. Noluit enim Deus sine Christo, et ecclesia sua cuiquàm patere salutem, ac remissionem peccatorum. Cùm igitur peccatores possunt Christo et ecclesiæ suæ uniri, et reconciliari, exteriùs etiam, susceptis sacramentis, id Deus requisiuit. At, cùm non adest facultas exterioris unionis et conciliationis, uoluntas pro facto cedit: suppleturque per interiorem exterior unio. Confirmat etiam

hanc

hanc conclusionem, id quod usu uenire uidemus: ut quantumcunque mors subito occurrat, pœnitentiæ remedia fideles efflagitent, nec sanè sentiunt de salute eius, qui moriens, nec re, nec in uoto hoc sacramentum accepit.

Ex his colligere licet, quæ sunt ad salutem necessaria, ea esse in duplici differentia. Nam quædam sunt necessaria, solùm quia præcepta, ut eruere innocentem à morte, uota reddere, iuramenta seruare, quorum necessitas uidetur esse præscripta, ibi, Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Alia uerò sunt ad salutem necessaria, ut media: et inde in præcepto quia media necessaria: ut credere in Christum, suscipere baptismum, pœnitentiam agere. Inter hæc autem haud mediocre discrimen est. Nam, quæ sunt tantum, quia præcepta, ad salutem necessaria, non est opus in uoto habeantur explicito ad salutem consequendam: sed satis est implicitè, et in genere propositum habituale tenere implendi diuina mandata. At, quæ sunt ad finem salutis media necessaria, si in re haberi nequeunt, oportet teneantur in uoto: ut sacramentum baptismi, et pœnitentiæ, quod paulò ante docebamus.

Sed est tamen quæstio non parua, an exigatur uotum explicitum huius sacramenti ad remissionem peccatorum, quæ post baptismum admissa sunt. Nam ad æternam salutem consequendam, iam diximus, huiusmodi uotum explicitum esse necessarium. Et quidem de hac re inter uiros doctos magna dissensio est. Sunt enim qui credant, uotum explicitum huius sacramenti, non esse opus ad remissionem peccatorum: ut si quis commisit adulterium post baptismum, per solam contritionem (aiunt) quæ est actus uirtutis, consequi poterit ueniam sine proposito explicito suscipiendi hoc sacramentum. Id tenet Adrianus, q. 1. De confessione ad secundum principale. Est autem argumentum huius, quòd baptismus non est necessarius in re, uel in uoto explicito ad iustificationem, ut 3. parte. q. 69 arti 4. ad secundum Diuus Thomas asseruit. Cornelius siquidem et Eunuchus ante fidem explicitam euangelij iustificationem quidem consequi potuerunt, licet æternam salutem non potuerint adipisci.

G Item,

Item, quilibet se potest conuertere ad Deum in momento et tamen notitiam baptismi habere in quolibet momento non potest, quomodo enim audiet sine prædicante? aut quomodo credet, nisi audierit? Igitur, nec sacramenti pœnitentiæ uotum explicitum ad peccatorum remissionem necessarium est. Nec ab hac sententia abhorret D. Thomas 3. par. q 86. articulo secundo.

Si quis tamen contrariam sententiam tenere uoluerit, habebit pro se quantum coniectura colligere licet, Magistrum sententiarum 4. d. 17. cap. 2. et D. Thomam. eadem dist. q 3. art. 5 q. 1. et apertius, art. 1. q. 1. et d 18. q. 1. art. 3. q 1. et lib. 4. contra gentes. capit. 72. et tertia parte. q. 84. articul. 5.

Sunt quoque argumenta non leuia ad hanc opinionem confirmandam. Primùm ex Concilio Complutensi sub Alphonso Carrilo archiepiscopo Toletano: quod probatum est à Sixto quarto, in bulla, qua condemnauit Petrum Oxomensem, cuius prima conclusio ibi damnata est in hanc formam. Peccata mortalia quantum ad culpam et pœnam alterius sæculi, delentur per solam cordis contritionem sine ordine ad claues. At si per pœnitentiam, quæ est actus uirtutis, peccata remittuntur sine explicito uoto huius sacramenti; re uera delentur peccata sine ordine ad claues. Rursum in concilio Tridentino, sessione 6. cap. 14. definitur, quòd pœna æterna cum culpa, uel sacramento, uel sacramenti uoto remittitur. Item, Ioannis ultimo. Quorum retinueritis retenta sunt, ergo quando quis nec re, nec uoto accepit hoc sacramentum, cùm sacerdotes eiusmodi peccata retineant, retenta sunt.

Præterea, nulli hæretico uel schismatico remittitur culpa, nisi formaliter et explicitè proponat ecclesiæ uniri, atque ab ea ueniam peccati implorare, ergo sola contritio, quæ est actus uirtutis, non satis est ad remissionem peccatorum sine ordine ad claues ecclesiæ. Antecedens asserit August. libro de uera et falsa pœnitentia cap. 12.

Sacramentum igitur pœnitentiæ esse ad salutem necessarium, hunc in modum sit difinitum.

Sed enim, Cùm hoc sacramentum quatuor habet partes:

tes: neque omnes sint æquè necessariæ ad huius sacramenti constitutionem: meritò poterit in quæstionem reuocari, an singulæ huius sacramenti partes sint ad salutem necessariæ. Et quoniam de absolutione et contritione, post ea, quæ diximus, aut parua, aut nulla controuersia est: de confessione primum quæritur: An sit ad salutem æternam necessaria. Nam Vuicleph imprudentissimè docuit, eam esse superfluam et inutilem: ut Thomas Vualdensis refert lib. De sacramentis, cap. 135. et in Concilio Constantiensi sessione 8 inter illius errores septimus ponitur in hanc formam, Si homo debitè fuerit contritus, omnis confessio exterior est ei superflua, et inutilis.

Massiliani etiam negauerunt necessitatem confessionis: ut autor est Damascenus libro De hæresibus. Deinde Iacobitæ referente Guidone Carmelita. in lib. etiam hæresum. Hos sequuntur nostro tempore Lutherani: atque adeò Erasmus in libro de ratione ueræ Theologiæ circa finem: et in colloquio cui index, Pietas puerilis in summa, omnes qui tenuerunt confessionem nouitiam esse, et institutionis ecclesiæ. In quibus fuit. B.Rhenanus in asserenda confessione parum beatus et pius. Aduersum quos conclusionem statuimus.

Confessionem exteriorem, quæ sacerdoti fit, esse ad salutem necessariam ex Christi institutione, confessionem (inquam) omnium mortalium, tam publicorum, quam occultorum. Probatur efficaciter. Quia peccata occulta non remittuntur, nisi remittentibus sacerdotibus: ut patet ex testimonio Ioannis citato. Quorum retinueritis, id est, non remiseritis, retenta sunt. Ex eo enim quòd dixit. Quorum remiseritis, remissa erunt: satis ostenditur, uerbum è regione additum, scilicet, Retinueritis, perinde esse, ac si dixisset Christus. Non remiseritis. Sed remittere sacerdotes non possunt, nisi cognoscant: (ut ostensum est) cognoscere autem nequeunt, nisi peccatores confiteantur: ergo cofessio etiam occultarum culparum ex diuina institutione est ad salutem necessaria. Qui enim instituit finem necessarium, media etiam instituit, quæ essent ad eundem finem necessaria. nisi legislatorem uelimus in neces-

farijs defuiffe. Nam eandem rationem eifdem quoque uerbis relumere non piget.

Præterea, in Concilio Conftantienfi Martinus quintus in bulla condemnationis articulorum contra Vuicleph, Ioannis hus, et Hierony. Pragenfis: condemnans errores Vuicleph, ac reliquorum difcipulorum ait, Vtrum credat quòd Chriftianus ultra contritionem cordis, habitu copia facerdotis idonei, foli facerdoti de neceffitate falutis confiteri teneantur, ubi licèt non explicetur, an ex inftitutione diuina, an ex humana fit illa neceffitas: fine dubio tamen eft intelligenda ex diuino iure: id enim Vuicleph negabat.

Præterea, hoc manifeftè determinatum eft in concilio illo Complutenfi, et in illa extrauaganti Sixti quarti contra Petrum Oxomenfem. Nam, poft illam primam damnatam conclufionem, quam ante retulimus: hoc eft, peccata mortalia deleri per folam cordis contritionem fine ordine ad claues; damnatur fecunda in hanc formam: confeffio de peccatis in fpecie fuit ex aliquo ftatuto uniuerfalis ecclefiæ, non de iure diuino. Deinde damnatur tertia in hæc uerba: Prauæ cogitationes confiteri non debent, fed fola difplicentia delentur fine ordine ad claues.

Præterea, in Concilio Florentino definitum eft, idque adeò firmiter conftituimus, materiam huius facramenti præcipuam effe confeffionem. Si igitur facramentum pœnitentiæ eft ad falutem neceffarium: certè non forma folùm et abfolutio facerdotis: fed et materia, hoc eft confeffio peccatorum ad falutem neceffaria eft, nec enim facramentum fola forma fubfiftit. Cuius etiam rei definitio habetur in Concilio Tridentino, feffione fexta, capite decimo quarto, ubi cùm Concilium docuiffet, hoc facramentum effe fecundam tabulam poft naufragium, per quam fieret lapfi hominis poft baptifmum reparatio, fubdit: Docendum eft, Chriftiani hominis pœnitentiam multò aliam effe à baptifmali: eaque contineri, non modò ceffationem à peccatis, et eorum deteftationem, uerum etiam eorundem facramentalem confeffionem: faltem in uoto, et fuo tempore faciendam: et facerdotalem abfolutionem.

Quibus

Quibus ita constitutis, manifestissimè colligitur, hanc secretam confessionem de peccatis secretis (quam quidem alij auricularem uocant, alij clancularíam) institutionis diuinæ esse, non humanæ, hoc est, Christum instituisse, peccata secreta secreto esse confitenda. Nam publicorum, publicè fieri confessio potest. Nec id Caietanus inficiatur, nam licet in commentarijs super ca. Ioannis 20. aduersari uideatur: at ipse tamen mentem suam explicuit, respondens ad censuras Parisienses sedecim articulorum articulo. 5.

Probatur hoc corollarium imprimis, quia confessio de peccatis occultis est necessaria, ut ex fundamentis iactis constare facilè potest. Constituit enim sacerdotes dominus iudices, non solùm publicorum: uerùm etiam occultorum. Sed rationis naturalis est, ut occulta peccata occulta correctione purgentur: ergo cum Christus instituerit hoc iudicium fieri secundum rectam rationem: instituit ex consequenti, occulta peccata occultè esse iudicanda.

Præterea, si modus confitendi ad aurem de peccatis occultis ex ecclesiæ institutione esset, in arbitrio ecclesiæ etiam esset, oppositum constituere: quemadmodum potest de immersione, uel aspersione, uel infusione in baptismo, legem pro suo arbitratu, et ferre, et tollere. At non est in facultate ecclesiæ præscribere, ut cordis occulta peccata peccatores publice confiteantur.

Præterea, Leo Papa epistola ad uniuersos episcopos Campaniæ: numero. 57. et refertur De pœnitentia dist. 1. cap. Quamuis plenitudo: Illam (inquit) contra Apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper agnoui à quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri: de pœnitentia uidelicet, quæ à fidelibus postulatur, ut scripta professio publicè recitetur: cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicare confessione secreta: et infra, Remoueatur ergo improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remedijs arceantur, hactenus Leo. Id ergo quod aduersatur remedio à Christo instituto ad remissionem peccatorum, nimirum contra diuinam institutionem est: cùm contra Apo-

ſtolicam regulam id fieri ſummus pontifex aſſerat, Ex apo ſtolorum certè traditione ſecreta peccata in aurem ſunt confitenda: quod uel ex eo liquet, quòd in eccleſia non habetur memoria, unde inceperit ſecreta confeſſio. Nam et Origines eius meminit homilia prima, et ſecunda in Pſalm. 37. et homilia 10. ſuper numeros: Baſilius item in libello De inſtitutione monachorum, capitulo 21. et 98. Dionyſius etiam in epiſtola ad Demophilum 8 et Sozome nus lib. 9. hiſtoriæ tripartitæ cap. 35. Quoniam ij (inquit) qui confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt: propterea uiſum eſt antiquis pontificibus, ut uelut in theatro ſub teſtimonio eccleſiaſtici populi, delicta pandantur: et ad hanc cauſam presbiterum bonæ conuerſationis, ſeruantemq; ſecretum, ac ſapientem uirum ſtatuerunt, ad quem accedentes ij qui deliquerunt, delicta propria fateantur. Nota ſeruantem ſecretum, nam ſi non eſſent occultè confitenda peccata, non oporteret ſeruare ſecretum.

Poſtremò. Sigillum confeſſionis non eſt ex humana inſtitutione, ſed ex diuina, ergo ex diuina eſt, quòd aliqua peccata, ſcilicet, occulta, iudicentur oculté, et confirmatur. Quia magiſter Oxomenſis in Concilio illo Complutenſi damnatus eſt: quod aſſereret, confeſſionem non debere eſſe ſecrétam, et à Sixto quarto in illa extrauaganti cuius initium, Ad perpetuam rei memoriam, definitur contra eundem, neceſſariò exigi, ut confeſſio ſecreta ſit. Quam ob rem ex reuelatione et inſtitutione Dei eſt, quòd confeſſio ſit ſecreta, alioqui non eſſet hæreſis, ab euangelica ueritate penitus aliena, aſſertio contraria. Cùm tamen aliena eſſe ibidem decernatur.

Sed oritur circa ea quæ diximus dubium. Si enim peccata oportet confiteri, ut innoteſcant ſacerdoti: ergo peccata publica, quæ alias ſunt illi manifeſta, non erit neceſſarium confiteri: quippe ob hanc cauſam, ſi circunſtantia manifeſta eſt, non eſt opus eam explicare confeſſori: ut ſi quis ſacerdos, uel maritatus: idq; confeſſori liqueat, non eſt neceſſe: ut, cum confitetur fornicationem, exponat ſe eſſe, uel ſacerdotem, uel maritatum.

At, erroneum eſt credere, ſine confeſſione publicorum

etiam

etiam peccatorum cuiquam patere salutem. Primùm quia delictum iudicandum in aliquo foro, debet esse notum in illo foro: sed, etiam si peccata sint publica, non sunt confessori nota in foro sacramenti: ergo opus est ut peccator illa sacerdoti confiteatur. Et hoc est quod Diuus Thomas distin. 17. q. 3. artic. 2 p. 1. ad primum, docet, inquiens. Quanuis sacerdos aliquando sciat peccatum, ut homo; non tamen scit ut Christi uicarius; sicut etiam iudex aliquando scit peccatum, ut homo, quod nescit, ut iudex.

Præterea, confessio est materia præcipua huius sacramenti; ergo etiam ad absolutionem publicorum peccatorum est necessaria, nam sacramentum sine præcipua materia esse non potest. Deniq; si peccator publicum peccatum non confitetur, non potest innotescere iudici, an pœniteat necne; an proponat emendationem, an non. Quare non ualet discernere, an soluere debeat, an ligare. Necessarium est igitur, ut non modò secreta etiam peccata uerum etiam publica peccator se sacerdoti subijciens confiteatur.

Iam uerò posterior illa quæstio relinquitur. An satisfactio, ad sacerdotis arbitrium, sit ad salutem necessaria. Sunt enim autores, qui negant, in quibus Diuus Tho 4. distin 17 q. 3. artic. 1 q. 1. ad primum argumentum uidetur esse. Dicendum (inquit) quòd pòst remissam culpam, adhuc est peccator debitor pœnæ temporalis: sed gratiæ tamen infusio sufficit ad culpæ remissionem, ad gratiæ uerò infusionem consequendam ordinata sunt gratiæ sacramenta: ante quorum susceptionem, uel actu, uel proposito peccator gratiam non consequitur. Sed tamen, ex hoc quòd operatur confessio ad pœnæ remissionem, non habet, quòd sit de necessitate salutis: quia pœna ista est temporalis, ad quam pòst culpæ remissionem remanet homo ligatus. Vnde sine hoc, quòd in presenti uita expiaretur, esset uia salutis, habet igitur confessio, quòd sit de necessitate salutis, ex hoc quòd ad remissionem culpæ ordinatur, hactenus D. Tho. At, uel fallor ego, uel contrarium probabilius est. Nam, sicut ante docuimus, exterior pœnitentia est ad salutem necessaria, ergo quemadmodum

contritio in lege naturæ et scripturæ habebat annexum propositum confitendi et satisfaciendi Deo, iuxta illud, Dixi, Confitebor iniustitiam meam domino, &c. ita et in lege noua habet annexum propositum confitendi sacerdoti, et satisfaciendi ad arbitrium eius, hoc est enim subijcere se clauibus, et iudicio ecclesiastico, quod est ad salutem sine dubio necessarium.

Præterea. Concilium Tridentinum sessione. 6. cap. 14. posteaquàm diffiniuit, sacramentum pœnitentiæ ad lapsi reparationem, uelut secundam post naufragium tabulam, necessarium esse, decernit protinus, hoc sacramento contineri, non modo cessationem peccatorum, et eorundem sacramentalem confessionem, et sacerdotalem absolutionem, uerumetiam satisfactionem, per ieiunia, eleemosynas, orationes, et alia pia spiritualis uitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, sed pro pœna temporali, et de hac (inquit) pœnitentia scriptum est. Memor esto, unde excideris, et age pœnitentiam, et prima opera fac, et iterum. Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur, et rursus, Pœnitentiam agite, et facite fructus dignos pœnitentiæ. Quæ omnia loca de pœnitentia exteriori esse intelligenda, per quam scilicet exterior satisfactio pro peccatis fit, superius certis argumentis commostrauimus.

Præterea Leo Papa, epi. 69. ad Theo. epi. Mediator (inquit) Dei et hominum hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem: ut et pœnitentibus actionem pœnitentiæ darent et salubri satisfactione purgatos ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Igitur: nisi proponant pœnitentes, se ecclesiæ potestati subijcere, ut iuxta eius arbitrium peccata compensent, seruari non possunt. Iam enim docuerat summus Pontifex, hanc sacerdotalem autoritatem, et iudicium, esse ad salutem necessaria.

Denique, cùm de satisfactione ad arbitrium sacerdotis præceptum sit, (ut nos proximè definiemus) certè satisfactio est ad salutem necessaria, nam si non esset, non esset in præcepto. Ac re uera frustra fuissent sacerdotes iu

dices constitui, si eorum sententiæ parere non esset necessarium. Ioanis enim est autoritas iudicandi, quæ impunè reijci potest; idq; eò magis, quòd iudicium hoc non est ad dirimendas lites, sed ad uindicanda scelera. Et quod iudicibus necessarium est, scilicet, pœnam indicere reis, ne sint iudices iniqui: id nos exequi necessariò debemus, ne falsi pœnitentes et inobedientes tum uideamur, tū etiam simus. Nec argumentum quod in contrarium insinuauimus operæpretium est nunc eludere: partim, quòd facile est: partim, quòd postea eluere debemus. Qua propter eadem argumenta confutanda sunt, quæ à principio huius controuersiæ fecimus.

Ac primum quidem argumentum à plerisque sanctorum facilè diluitur, nam utrunq; apostoli Pauli locum interpretantur, non de pœnitentia, quæ post baptismum fit: sed de pœnitentia, quæ fit in baptismo. Qui uidelicet semel dumtaxat percipi potest: nam pœnitentiam baptismum appellari, habes apud Lucam cap. ultimo. Oportebat (inquit) prædicari in nomine eius pœnitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes. Vbi, quæ Matthæus de baptismo dixit, Lucas nomine pœnitentiæ ac remissionis peccatorum tradidit. Hanc expositionem Chrysostomus, et Theophilactus sequuntur in eadem loca. Item Ambrosius lib. 2. De pœnitentia cap. 2. et August. lib. De uera et falsa pœnitentia cap. 3. Colligunt autem ex multis coniecturis, hanc esse eorum testimoniorum intelligentiam. Quas ego coniecturas referrem, nisi ad metam huius disputationis festinaret oratio.

Potest tamen uterq; locus intelligi etiam de pœnitentiæ sacramento: ut, uidelicet, intelligamus, impossibile esse per pœnitentiæ sacramentum rursum renouari, id est, priorem nouitatem, quam per baptismum accepimus, iterum accipere. Vnde Gregorius Nazianzenus oratione tertia in sanctum lauacrum. Non superest (inquit) regeneratio secunda, nec reformatio seu in pristinum statum restitutio: etiam si perquàm uehementer illam lachrymis, et multis quæramus suspirijs; ex quibus uix quidem cicatricum obductio euenit.

Nec te moueat. quòd apostolus ait, esse impossibile: nam per excessum loquitur: atque hyperbolicè ingentem rei difficultatem impossibile uocat: non, ut desperent audientes: sed, ut terreantur. Idcirco enim subdit apostolus. Confidimus tamen de uobis dilectissimi meliora, et uiciniora saluti: tametsi ita loquimur. Loquutus sum (inquit apostolus) ita, ut uos à peccatis retraherem, et desperationis metu facerem cautiores. Cæterum confido de uobis, et reliqua, quæ sequuntur. Quæ quidem huius loci interpretatio, mea non est, sed Hieronymi, lib. aduersus Iouinianum. 2. referturq; à Gratiano De pœnitentia, distinctione secunda, capite. Si enim. Nec modus hic loquendi à sacris literis alienus est. Nam Matth. 19 quod ante dominus dixerat, difficile esse diuitem intrare in regnum cœlorum, e uistigiò dixit, esse impossibile, quemadmodum exposuit Hieronymus super caput Esaię 60 Sed et Arist. 1. lib. De cœlo capit. 11. inter reliquas significationes huius uocabuli, impossibilis, eam annumerauit, ut (quod non facilè, neq; citò, nec bene fieri potest) impossibile dicatur. Et ad eandem formam per hyperbolem cap. 10. eiusdem epistolæ Apostolus locutus est: ut ostenderet, qua animaduersione peccata nostra digna sint, post acceptam notitiam ueritatis, si ad iustitiæ rigorem examinentur. Sed aliud tamen est quod iustitia postulat: aliud quod clementia, et misericordia suggerit.

Ad secundum argumentum certè possemus respondere, negando maiorem, sentiunt enim plures uiri docti, licitum esse, ab hæretico recipere pœnitentiam in articulo mortis: ut Petrus Palud. 4. d. 25. q. 1. Syluester in uerbo Confessor primo. §. ulti. et Maioris. d. 17. et glossa extra. De spons. cap. Non est uobis. Quia licet recipere baptismum ab eiusmodi præcisis, cùm extrema necessitas cogit: ut August. tradit, capit Si quem forte. 24. d. 1. Ergo et pœnitentiæ sacramentum licèt ab exciso suscipere. Huic uerò loco solent occurrere, negando consequentiam. Quia minister baptismi est institutus quilibet de iure diuino: quam ob rem ecclesia id tollere non potest. At pœnitentiæ minister, non est quilibet sacerdos diuino iure: sed cui eccle-

sia de-

sia demandauerit. Quo circa sicut potest committere, cui uoluerit ita et potest auferre. Sed hæc responsio non facit satis argumentum. Primum, quia probabilissimum est, quemlibet sacerdotem in mortis articulo habere autoritatem absoluendi iure diuino. Idq; asseruit Palu. dist. 20. q.1.art.2. Dur. dist. 19.q.2. Capreolus eadem distin. arti.3. ad quartum: Id quoque D. Thomas sentire uidetur. dist. 19.q.1.art.3.q.1.et dist.20 arti.1 q.2. Atque est præterea, rationi consentaneum: quia Deus non deficit in necessarijs, nullus enim prouidus gubernator in necessarijs deficit, ergo quemadmodum prouidit, ut in articulo mortis, quicunque posset licite baptizare, non obstante quacunq; ecclesiastica censura et prohibitione, ita etiam cauit, ut in eodem articulo quilibet sacerdos licitè absolueret. Cùm utrunque sit sacramentum necessitatis: utrunq; iure diuino præceptum. Est insuper alia ratio, qua id confirmari possit. Quòd, autore Augustino quarto libro De baptismo contra Donatist. capitu.24 quod uniuersa tenet ecclesia, semperq; retentum est: nec à Pontificibus, aut Concilijs tempore aliquo post apostolos diffinitum: traditione Christi et apostolorum rectissimè creditur constitutum. At, quòd, quilibet sacerdos in mortis articulo quemlibet possit absoluere, semper in ecclesia obseruatum est: nec noua aliqua hominum constitutione sancitum, à Christo igitur, et apostolis est institutum. Præterea ecclesia non potest hoc rescindere et abrogare, ferendo, scilicet, contrariam legem: ergo est de iure diuino. Antecedens suadetur. Quia, seclusa quacunq; ecclesiæ lege, talis abrogatio esset contra rectam rationem, si (ut uerum est) pœnitentia est sacramentum ad salutem necessarium. Sic igitur rationi maximè consentaneum est, quemcunque sacerdotem in articulo mortis pœnitentiæ ministrum diuino iure esse constitutum: Quo fieri, per ecclesiæ censuram talem autoritatem abrogari non posse.

Quòd si Christus dominus non consuluisset in mortis articulo periclitantibus; ministrum absolutionis necessarium exhibendo: ecclesia tamen, cuius prudentiæ dicitur esse commissum, cum pia mater sit, non est credenda filijs

suis in

suis in articulo mortis deesse uoluisse: idq; eò magis, quò exemplo Christi sponsi sui facere, et potuit et debuit: quę constat in sacramento baptismi (quod necessarium esse ad salutem uoluit) nulli in articulo mortis defuisse. Præterea. Necessitas non habet legem, ut habes in capit. quod non est, de regulis iuris, non ergo existimanda est ecclesia, legem, qua præcisum amouet à sacramentorum ministerio, ad extremum necessitatis articulum extendere uoluisse. Præter ea, odia restringi, fauores conuenit ampliari: ut etiam iuris regula tradit. Quòd autem quilibet sacerdos in articulo mortis quemlibet possit absoluere, gratia est et fauor populi Christiani. Quo circa, ampliare potiùs, quàm stringere debemus.

Quòd autem præcisi sacramentorum ministerio priuantur, in odium est; restringendum itaque esse uidetur; nam pœnæ, legum interpretatione, molliendæ sunt, non exasperandæ; De pœnitentia distinctione prima cap. Pœnæ. Probabile igitur est, à præciso sacerdote fideles posse sacramentum absolutionis in mortis articulo recipere: uidelicet, si absque periculo fidei recipi potest. Ac profectò non ambigo, quin à catholico excommunicato, etiam nominatim, in mortis articulo pœnitentiæ possimus suscipere sacramentum: si alius desit. Quippe, non uideo causam, quare fideles in articulo mortis, presente sacerdote catholico, priuentur sacramento ex diuina institutione ad salutem necessario.

Quod utique esset minus tolerabile, quàm in mortis articulo casus reseruare; præsertim cùm homines ferè, non contritionem, sed attritionem habeant, qua propter durum esset, hominibus maiori ex parte imbecillis, in tali periculo uelle deesse. Quòd si hæc exceptio ministri catholici, etiam per excommunicationem præcisi, iure optimo defenditur: non est absurdum, et alios præcisos excipere, tantùm in mortis articulo. Quoniam extrema necessitas, siue corporalis, seu spiritualis sit, ab omni ecclesiæ lege uidetur excepta.

Id uerò, quod obijci in contrarium solet ex. 24 q. 1. cap. Audiuimus, per hæc facilè diluitur, cui simile est, quod

Ambrosius

Ambrosius ait; De pœnitentia, d. 1 capi. Verbum. et cap. Potest fieri; obidque simili ratione soluitur. Illud autem, quod opponitur ex cap. ultimo eiusdem causæ et quæstionis, aduersus hanc sententiam nihil penitus facit. Primũ, quòd ibi sermo est de Eucharistiæ sacramento; quod non est sacramentum necessitatis. Deinde, quòd id fecit Hermogildus, ne Arriano episcopo faueret; quem rex ob eum finem distinauerat. In quo euentu ne sacramentum quidem baptismi ab hæretico recipiendum esset. Nam, quod in extrauaganti, Vnam sanctam de maioritate et obedientia Bonifacius docet, extra ecclesiam non esse remissionem peccatorum; et ex dictis modò, explicari facilè potest, et quemadmodum intelligendum esset, in superioris anni relectione docuimus.

At, si quis communem opinionem sequi uelit, cuius etiam D. Tho. fuisse uidetur. 4. d. 19. artic. 2. quæstione. 2. ad tertium; et distin. 17. quæstione. 3. articu. 3. quæst. 1. ad secundum, et. 3 p. quæst. 82. artic. 7. ad secundum respondere aliter potest, negando minorem. Nec est simile de baptismo et pœnitentia, quoniam baptismus multò magis est necessarius, quàm pœnitentiæ sacramentum; eò quòd non solum opus est, quatenus remedium peccati, sed quatenus professio est Christianæ fidei, et in Christum incorporatio.

Vnde ad tertium argumentum, iuxta duas has differentes opiniones dupliciter item responderi potest. Nam, difficilè est de doctissimorum uirorum iudicare sententijs; et in medio seniorum, iuuenes sedere arbitros. Itaque ex his duabus utra sit opinio deligenda, prudentiorum ego et doctiorum arbitrio derelinquo.

Ad quartum, ubi difficultas est, à quonam habeat iurisdictionem, qui Summum Pontificem absoluit, communis opinio respondet, quod Summus Pontifex eligendo confessorem, confert ei potestatem, quam tamen ipse exercere non potest, ut diaconus, electus episcopus, potest demandare absolutionem à peccatis: cùm ipse tamen peccatores absoluere non queat; quæ est solutio Cardinalis Turrecremata, lib. 1. summæ ecclesiasticæ, cap. 98. et D. Bonauenturæ.

uenturæ.4. d.19. et D. Thomæ,d.19.q.1.arti.3.q.3 At,Paludanus eadem dist. q.2 et Capreolus eadem di. q. unica, artic.3.melius sentire uidentur; iurisdictionem, qua sacer dos electus à Pontifice eum absoluit,à Christo esse,et non ab ipso Pontifice,quia Deus nõ deficit in necessarijs.Quare Summo Pontifici de ministro sacramenti ad salutem necessarij prouidit. Item Summus Pontifex post peccatum mortale factus est subditus in foro interiore; nam obligatur confiteri sacerdoti,sicut et quilibet alius, qui mortaliter peccauit, iudicio huius forj sacramentalis obnoxius sit; ergo sine commissione ipsius est in ecclesia iudex, cui scilicet confiteri teneatur.

Præterea. Licet episcopus diaconus committere alteri absolutionem possit; sed non tamen, nisi eorum, quorum est pastor committere potest,hoc est, suorum subditorum. At. Summus Pontifex non est pastor sui ipsius nec iudex, quamobrem sui ipsius absolutionem committere alteri non potest. Nec me fugiunt, quæ Cardinalis Caietanus, uir alioqui doctissimus, scripsit quæstione unica de ministro huius sacramenti; quæ mihi non placent omnia sed (humanorum ingeniorum ea, uel sors, uel conditio est) alijs non placebunt nostra. Equidem, quamdiu ratio melior non succurrit, non auderem asserere, confessorem Summi Pontificis nullam habere iurisdictionis potestatem super ipsum, nec à Christo,nec ab ecclesia,nec ab ipso Summo Pontifice, quod Caietanus uidetur admittere. An admittendum sit uiderint alij,nam ego, principium absolutionis sacramentalis existimo, non solam esse potestatem ordinis, uerum etiam iurisdictionis. Quippe, cùm minister huius sacramenti (iuxta Concilium Florentinum) sit sacerdos habens autoritatem, uel ordinariam, uel ex commissione superioris: cumque etiam sacramentum hoc iudiciale sit, ministrum eius, nisi iudicem intelligere non ualeo: iudicem autem sine iurisdictione, ne cogitatione quidem informare possum, eo uel maximè,quòd minister huius sacramenti soluit, et ligat: ac proinde, iurisdictionis potestatem habet. Igitur, sicut Summus Pontifex propter crimen hæresis subditus sit ecclesiæ in foro

exterio-

exteriore, idque ex diuina institutione: sic per quodlibet mortale peccatum Ecclesiæ subijcitur in foro interiori, Christo instituente et obligante Pontificem Summum, ut coram sacerdote compareat: tametsi hanc illi dederit facultatem, ut eligat, quem maluerit. Quam traditionem sicut et cæteras Christi, licet scriptas non habeamus, ab apostolis accepimus.

Itaque sacerdos simplex, cum initiatur, non ordinis modò potestatem, sed iurisdictionis etiam accipit, non simpliciter et quantum ad omnes sed primum, quantum ad uenialia peccata. D. Tho. d. 18 art. 3. q. 1. ad tertium, et est communis opinio. Deinde, quantum ad mortalia: quibus est iam peccator à proprio sacerdote solutus quoniam illud iudicium est pœnitus arbitrarium, cùm nulli tenear me subdere, neque apparet unde proprius sacerdos habeat solus potestatem in illa peccata, cùm non sit materia subiecta proprio sacerdoti. Præterea, quantum ad omnia in articulo mortis: denique ad summum Pontificem absoluendum. Atque horum omnium radix eadem est: etenim, (ut Capreolus et Durandus. d. 19 4. diligenter annotauerunt) in uniuersum apostolis dictum est. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata &c. Restrictio autem facta ex speciali commissione facta Petro: cui, quoniam claues tanquàm primo clauigero collatæ sunt, id consequenter est demandatum, ut eius autoritate, quicunque alius aperit, aperiat &c. nam illa commissio de alijs à Petro facta est: Ideoque Petrus, et eius successores non subiacent illi restrictioni, quin possint absolui à quolibet sacerdote.

Ad quintum uerò argumentum, nonnulli respondent, illud uerbum domini, non de corporali seu sacramentali manducatione corporis Domini, sed de spirituali esse intelligendum. Qui autem per fidem Christum habet in se manentem, is spiritualiter manducat corpus, et bibit sanguinem: quia Christi membrum efficitur: ac proinde particeps ipsius, et carnis, et sanguinis. Id autem necessarium est ad salutem, non solùm adultis, uerumetiam paruulis. Atque huius sententiæ uidetur esse D. Thomas. 3.

p. q 65.

p.q 65. arti 4. ad secundum: et q 80. arti.9. ad tertium. Et Hieronymus in primum cap epistolæ ad Ephes. De consf d. 2. cap. Dupliciter. 10. In ò Origines homil 7 in Leui. et August. lib. 3. De doctrina Christ. cap. 16 manifeste docent, hunc locum figurate esse accipiendum, ut per metaphoram, qui credit in Christum, eique incorporatur, Christum dicatur manducare. Eandemq; expositionem ubique locorum Augustinus probat: ut tractatu in Ioannem. 26. et 27. Et lib. 1. contra duas epist Pelag cap. 22. et lib. 1. cap 4. De consecratione d. 4 cap. In ecclesia: et capite sequenti: ubi et refert, Innocentium huius sententiæ fuisse ac re uera fuit: ut patet in epistola eiusdem Innocentij ad Concilium Cartaginense. Et ratio quoque illis suffragatur quia, si de sacramentali manducatione dominus loqueretur, falsum esset illud. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem in me manet, et ego in illo, constat enim multos carnem Christi, atque eius sanguinem in sacramento accipere, et non eosdem in Christo manere. Item etiam, cum sermo uniuersalis sit: si de sacramentali manducatione intelligeretur, iam paruulis esset eucharistia necessaria, ut uitam haberent in semetipsis, quod est erroneum. Ac Laicis præterea sumptio huius sacramenti sub utraque specie esset ad uitam necessaria; quæ est hæresis Lutherana.

At uerò, licet Dominus ibi de spirituali manducatione sermonem faciat: non tamen excluditur sacramentalis: ut patet ex D August. in Ioannem, tractatu 26 atque ex. Thoma 3.p.q.80 art 11. Vnde et eiusdem partis. q.65. art.4. ad secundum, ait, Illud uerbum Domini intelligendum esse de spirituali manducatione, et non de sola sacramentali. Non dixit. Et non de sacramentali. Quòd autem de sumptione etiam sacramentali uerba fiant, mihi facile persuadeo. Primùm, quia de futuro loquitur Dominus dicens: Panis quem ego dabo, caro mea est, nondum enim instituerat eucharistiæ sacramentum. Deinde, quia discernit manducationem et potationem, inquiens. Nisi manducaueritis carnem, et biberitis, &c. ubi integrum sacramentum carnis et sanguinis, quod in cibum et potum

daturus erat, apertè distinxit. Accedit ad hoc, quòd Ioannes Euangelista, si eo capite de Eucharistiæ sacramento non fecisset mentionem, omnino nulla altissimi sacramenti rationem habuisset: cùm in reliquis sui Euangelij partibus, ne uerbum quidem ullum de eucharistia fecerit. Adde, quod plerique sancti de eucharistiæ sacramento illum locum interpretantur ut Chrysostomus in Ioannem hom. 45. et lib. 3. De dignitate sacerdotali capi. 4. et Augusti. lib. 1. de Baptis. paruu. capi. 20. Ambros. lib. 4. De sacramentis. Bernardus in sermone De resurrectione, cuius initium, Vicit Leo. Cyrillus quoque, ac Theophylactus in commentarijs super Ioannem: atque alij, quos refert Gratianus De consecratione. d. 2. Certè ecclesia, cùm aduersus hæreticos de eucharistiæ sacramento disputat, ex eo capite, uel maximè testimonia sumit. In Concilio præterea Constantiensi, sessione. 13. cùm hæreticorum argumento obiter responderetur, qui ex hoc testimonio sumebant, Laicis sub utraque specie hoc sacramentum esse conferendum: non confugerunt patres ad spiritualem manducationem, sed crediderunt, id quod dominus dicit, Nisi manducaueritis &c. etiam à Laicis sub specie panis seruari: cùm firmissimè (inquiunt) credendum sit, sub utraque specie integrum Christi corpus et sanguinem contineri. Et (ne longum faciam) Concilium Ephesinum in Epistola ad Nestorium, hunc ipsum locum, de quo differimus, de sumptione sacramenti corporis et sanguinis domini interpretatur. Atque id nos latè persecuti sumus: ut uim argumenti conseruaremus; scilicet, quod difficilius est, quã ut per illam priorem intelligentiam eludi possit.

Igitur, (ut ex locis citatis apud D. Thomam colligere licet) testimonium illud, licet dissimiliter, utraque tamen expositione complectitur, et spiritualis et sacramentalis manducationis. Non enim qui corporaliter dentibus terit eucharistiæ sacramentum, habet uitam æternam: nisi et spiritualiter manducet, hoc est, credat in Christum uiua fide: et Ecclesiastici corporis, cuius Christus caput est, membrum fiat. Ergo spiritualis manducatio per fidem, medium est necessarium ad salutem et adultis,

et paruulis. Suscipiturq; hoc medium, cum baptismus suscipitur: ut Diuus Augustinus exponit, libro primo, De baptismo paruulorum, capite uigessimo, et locis quoque paulo ante citatis: ac, Diuus Thomas tertia parte, quæstione, septuagessima tertia, articulo tertio. Sacramentalis autem manducatio non hoc modo est de necessitate salutis, sicut baptismus: uidelicet, quia Baptismus est necessarius, non solum necessitate præcepti, uerum etiam, ut medium, sine quo salus non constat. At sacramentalis eucharistiæ manducatio solùm est necessaria, ut præceptum: ac proinde solis adultis: quibus duntaxat præceptum imponitur. Quòd autem hæc sit mens Diui Thomæ, colligere possumus ex tertia parte, quæst.65. articulo quarto, et quæstione.80.art.11.Quid autem in causa sit, quam ob rem similibus uerbis non similis necessitas præscribatur, non facilè dicitur: nisi ad ecclesiæ sensum nostras intelligentias referamus: quæ sacramentalem eucharistiæ sumptionem nunquam intellexit esse medium ad salutem necessarium: pœnitentiam esse intellexit, uel utrumque sacramentum necessarium est in re uel in uoto, sed aliter tamen utrumlibet: nam uotum eucharistiæ in baptismo continetur: uotum autem pœnitentiæ in nullo alio sacramento. Quo fit, ut uotum eucharistiæ satis sit implicitum, uotum pœnitentiæ requiratur explicitum. Atq; id forsitam est ad. D. Thomæ sensum accomodatius.

Ad sextum argumentum respondetur, quòd Nectarius antecessor Chrysostomi confessionem secretam de medio sustulerat, ut illo capite Sozomenus tradit. Quamobrem, Chrysostomus Nectario succedens, de confessione hac auriculari, populo uerba facere noluit, quia enim nondum scandalum sedatum erat, quod in ecclesia Constantinopolitana per occasionem secretæ confessionis fuerat exortũ: non est ausus, eam restituere: quam, scilicet, uir probatæ fidei apud Constantinopolitanos abiecerat. Nec apud Græcos confessio quæ sacerdotibus in aurem fit, tam est recepta, quàm apud Latinos, unde Sozomenus loco illo citato, apud occidentales ecclesias ritum confessionis asserit maximè et traditum et retentum. Sed et de pœnitentia,

tia, distinctione prima capitu. finali Theodorus dicit, Græcos existimare solum Deo esse confitenda peccata. Quemadmodum itaque baptismus non statim à passione Christi cœpit esse medium omnibus necessarium ad salutem, sed post sufficientem euangelij et baptismi euulgationem: ita et confessionis sacramentum ex eo tempore cœpit omnibus hominibus esse necessarium, etiam de peccatis secretis, quo sufficienter promulgatum est. Quo fit, ut Græci ante plenam inuulgationem sine peccatorum cõfessione occultorum saluari potuerint. Iurisconsultis uerò, ac nonnullis etiam Theologis sanè parcendum est, quòd in quæstione perobscura, et quæ eo tempore nondum erat satis explicata ac definita, ignoranter errauerint.

Sed quoniam plus nimio longa facta est disputatio, iam ad partem relectionis postremam pergamus. In qua illud quærebatur, An de pœnitentiæ sacramento diuinum præceptum sit. et quoniam primam huius sacramenti partem, hoc est contritionem cordis, quemadmodum in præcepto diuino esset, ostendimus. Reliquæ sunt duæ, (de quibus nobis instituenda est disputatió) confessio uidelicet oris, et satisfactio operis: nam alterius præceptum hæretici negant, alterius etiam catholici.

Ad illud igitur explicandum prius aggrediamur, An confessio, quæ sacerdotibus in aurem fit, euangelico iure sit præcepta. Suadetur enim non esse. Primùm, quia tale præceptum diuini iuris nullo sacrarum literarum loco reperitur. Quod si ita est, ut certè uidetur esse, non est cur diuini iuris præceptum esse fingamus. Deinde: Si confessio diuinæ institutionis esset, eius quoque integritas ab euangelico iure proficisceretur: unde fieret ut et pœnitens omnium peccatorum et species et numeros diceret, et confessor solicitè utrumque interrogare deberet, quod esset re uera molestissimum. Ac præterea non liceret ecclesiæ ulla ex causa confessionem partiri. At partitur ut, cùm sunt casus reseruati, absoluit Romanus Pontifex ab illis: pro alijs uerò non reseruatis remittuntur pœnitentes ad proprios sacerdotes. Non igitur diuinæ in-

ſtitutionis eſt omnia ſimul peccata ſacerdoti confiteri.

Præterea. Si hoc præceptum Euangelicum fuiſſet, tunc non obſtante damno, uel proprio, uel alieno, confiteri teneremur, ſicut et baptizari. At afferunt doctores, iaſturam, aut meam, aut alterius idoneam eſſe cauſam, cur ego non debeam confiteri: non eſt ergo diuini iuris obligatio.

Præterea. Si Chriſtus dominus confeſſionem iuſſit, certè eam iuſſit quæ medium eſt neceſſarium ad ſalutem, ſcilicet, formatam. Quamobrem, qui præſtaret confeſſionem informem, eam iterum facere teneretur, quod eſſet profectò duriſſimum.

Præterea. Si præceptum de confeſſione diuinum eſſet, mutus hac etiam lege conſtringeretur. Id uerò tam eſt abſurdum, quàm eſſet abſurda confeſſio, quæ à muto proficiſcereur. Item et abſens per epiſtolam confiteri deberet abſenti ſacerdoti, atque adeò peccator ignotæ linguæ præſenti per interpretem.

Ad hæc. Eadem ratione Dei præceptum eſſet, ſolis proprijs ſacerdotibus confiteri: cum ſoli ſint, à Deo iudices conſtituti, unde et in capit. Firmiter, De ſumma trinitate, claues ſolis apoſtolis, et eorum ſucceſſoribus dicuntur eſſe collatæ.

Poſtremò. Si mandatum hoc ex euangelio poſſet haberi: id uel maximè ex illo Ioannis. 20. capite. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis retenta ſunt. At inde non habetur, pari enim ratione oportet, uenialia confiteri: cùm de illis etiam ibidem ſermo fit, alias confeſſio uenialium ad hoc ſacramentum non pertineret, et ſi de utriſque loquitur Chriſtus, cùm ait, Quorum remiſeritis peccata, ad utraque etiam pertinet, quod dicit, Quorum retinueritis, &c. Compertum igitur uidetur eſſe, aut utrorumque, aut neutrorum confeſſionem in præcepto diuino eſſe.

In contrarium eſt, quòd ſacramentum pœnitentiæ ad ſalutem neceſſarium eſt, ut ante docuimus. Quod utiq; ſacramentum citra confeſſionem conſtare non poteſt: quæ, uidelicet, eſt præcipua huius ſacramenti materia.

Cùm

Cùm itaq; peccata mortalia confiteri, opus sit ad salutem: efficitur manifestè, de confessione diuinum esse præceptum.

In hac controuersia, post ea, quæ in superiore definita sunt, uix quicquam superest, quòd adijcere debeamus. Quippe certum et persuasum nobis esse debet, omnem exteriorem uirtutis actum ad salutem ex diuina institutione necessarium: ex eadem quoque institutione in præcepto esse. Faciamus enim hominem peccatorem contritionem habere peccati sui. Tunc quæritur, an hic teneatur confiteri ex diuino iure, nec ne. Si tenetur, id fides catholica docet: id nos in præsentia conficere uolumus. Sin non tenetur, sine peccato mortali poterit confessionem omittere. Quare per solam contritionem saluabitur ac proinde confessionis sacramentum non est ad salutem necessarium.

Præterea, (ut reliqua argumenta prætereamus, quæ modò repetere molestum negotium esset) definitio illa Concilij Complutensis sub Reuerendissimo Archiepiscopo Tolletano Alfonso Carrillo, manifestè conuincit, non solùm confessionem diuina lege iussam esse, uerùm etiam id negare, hæreticum esse.

Prima igitur conclusio Petri Oxomensis ibidem damnata, sic habet; Peccata mortalia, quantum ad culpam, et pœnam alterius sæculi delentur per solam cordis contritionem sine ordine ad claues.

Secunda conclusio. Quòd confessio de peccatis in specie fuerit ex aliquo statuto uniuersalis ecclesiæ, non de iure diuino.

Tertia conclusio. Quòd prauæ cogitationes confiteri non debent, sed sola displicentia delentur sine ordine ad claues.

Quarta conclusio. Quòd confessio non debet esse secreta. Has omnes et singulas hæreticas esse synodus definiuit. Est autem congregata autoritate Sixti quarti: et confirmata postea ab eodem Sixto in Extrauaganti, cuius retro mentionem fecimus: ubi denuo condemnantur tanquàm hæreticæ illæ propositiones. Quo fit, ut qui asse-

runt hunc errorem esse temerarium, aut hæresim sapere, hanc Sixti definitionem minimè uiderint; quam non piguit semel atque iterum sumere, ut frequentiùs ob oculos posita perenni memoria teneatur.

Ad primum argumentum. Iam ostendimus locum in euangelio Ioannis, unde confessionis præceptum ducitur. Nam quod Caietanus in commentarijs super hunc locum asserit: institutionem sacramenti pœnitentiæ inde haberi, non præceptum: certissimè saluabitur. Habetur enim necessitas comparendi coram iudicibus à Christo constitutis, atque ex consequenti præceptum confessionis: sine qua peccata nostra à sacerdotibus iustè ac prudenter discerni, iudicariq; non possunt. Iam, quod hæretici tradunt, Innocentium tertium fuisse confessionis auricularis autorem, imprudenter errant. Leo si quidem Papa multis annis ante Innocentium præcepit confessionem, non publicè fieri, sed occultè. Quin etiam asseruit contra apostolicam regulam publicam confessionem postulari: ut patet epistola. 57. ad episcopos Campaniæ: et. 69. ad Theodorum episcopum. Huius etiam iudicij sacramentalis apud sacerdotes meminit Innocentius primus in epistola ad Decentium capi. 7 Sed et Clemens in 1. epistola ad Iacobum fratrem domini, Petrum apostolum tradidisse refert, cogitationes etiam malas oportere Christianos mox ad Christum illidere, et sacerdotibus domini manifestare. Eius etiam est mentio apud Hieronymum in illud Ecclesiast. 10. Si mordeat serpens in silentio, &c. Nam quod super Psal. 84. referri solet, forsitan reijcietur, quòd commentaria illa, an D. Hieronymi sint, incertum est: quemadmodum lib. secundus. De uisitatione infirmorum: et libellus Ad comitem, et liber De uera et falsa pœnitentia, D. Augustini esse negantur. Sed est tamen in Augustino locus, quem euertere ne Erasmus quidem possit in lib 3. De baptismo contra Donatist. capit. 17 et 18. ubi nititur iudicium hoc sacerdotale eodem hoc ipso Ioannis asserere testimonio uide etiã, tractatu. 2. in Psal 101. super illud, Vt audiret gemitus compeditorum. Cyprianus quoq; sermone. 5. De lapsis, etiam eos, qui corde tan-

tum

tum lapsi sunt, docet, hoc ipsum, apud sacerdotes Dei dolenter debere confiteri. Pœnitentiæ huius insuper, quæ apud sacerdotes fit, mentionem fecit Tertulianus in libro, De pœnitentia. Ambrosius autem lib. 1. De pœnitentia cap. 2. hanc sententiam eodem, quo et nos Ioannis testimonio confirmat. Nam alia, quæ solent afferri, ut est illud Iaco. 5. Confitemini alterutrum, &c. Et illud Lucæ. 17. Item ostendite uos sacerdotibus &c. non adeò firma uidentur aduersus hæreticos testimonia, tametsi dici etiam facilè poterat, quòd licet ex sacra scriptura huiusmodi præceptum non haberetur: habetur tamen ex traditione Christi et apostolorum: quemadmodum et alia plerasque naturæ fidei documenta. Quòd si rara apud antiquos secretæ confessionis mentio est, frequens uerò publicæ, ut in Concilio Niceno ca. 9 et alijs item plurimis, id sanè nihil nostræ huic definitioni aduersatur. Ostensum est si quidem, non solum ex traditione maiorum, uerùm etiam ex euangelico testimonio: confessionem peccatorum sacerdoti fieri debere: quod quidem est de necessitate sacramenti. Secretam uerò, aut publicam confessionem fieri, prudentiæ est naturali relictum, quæ dictat, ut occulta peccata occultè, publica, publicè iudicentur.

Ad secundum argumentum, non possumus breuiter respondere: quoniam rei grauitas et utilitas multa nos dicere compellunt. quæ præteriri nulla ratione debent.

Primùm igitur, confessionem integram esse debere, apud Theologos exploratissimum est: ut patet in 4. dist. 16. et 17. ubi ea de re ab scholasticis Theologis differitur. Habetur autem manifestè huius assertionis definitio in Concilio Florentino: ubi, posteaquàm decretum est, confessionem esse huius sacramenti materiam: ad confessioné id pertinere definitur, ut quis omnia peccata sua, quorum memoriam habet, integrè confiteatur: et concilium Lateranense, in capi. Omnis utriusq; sexus, De pœnitentijs et remissionibus: Omnia (inquit) peccata sua proprio sacerdoti confiteatur. Quod etiam usu totius ecclesiæ declarari facilè potest: nam, qui tacet aliquod peccatum mortale, eum communi consensu fideles damnant.

Diuus quoque Tho.4. d.17 q 3. arti.4. q.2. rationibus hoc suadere conatur. Prima, quòd confessio mutila, non est confessio, sed confessionis simulatio: non enim uerè uult sanari ab illis morbis, quos explicat medico, qui alios tacet: cùm medicina sit eadem omnibus sanandis instituta: quæ ratio sumitur ex August. De uera et falsa pœniten. cap. 15. Quidam (ait) uni cœlant, quæ alij manifesta conseruant. Quòd est ad hypochrysim tendere et semper carere uenia, ad quam totam per frustra putant peruenire.

Secunda, quòd confessio sit sacerdoti uice Dei cum spe ueniæ consequendæ: sed impium est, à Deo dimidiatam sperare ueniam, De uera et falsa pœnitentia capi. 9. Ergo et à confessore impium est dimidiatam peccatorum remissionem expectare. Quæ eadem est ratio Augustini in illo capit. 15.

Tertia, quòd sacramentum hoc ordinatur ad medicinam omnium peccatorum mortalium, quibus sacerdos curationem adhibiturus est. Quòd nisi cognoscat medicus ægri totam habitudinem, non potest prudenter medicinam apponere. Nam, quæ uni morbo competit, alteri affert quandoque perniciem. Quæ ratio sumitur ex cap. Omnis utriusque sexus: ubi. Sacerdos more periti medici (Innocentius ait) diligenter inquirat peccatorum circunstantias et peccati: quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, et cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis utendo ad saluandum ægrorum.

Durandus tamen. d.17. q.15. hanc quidem rationem calumniatur, sed eam tuetur Paludanus. q.5. eiusdem distinctionis: ac multo etiam magis Adrianus. q.4. De confessione. Nos uerò fatemur, conclusionem mathematica demonstratione planè exploratam haberi non posse: sed fide posita, afferuntur argumenta, quæ probant, consentaneum esse, ita fieri oportere. Ac re uera, cum huius sacramenti finis, non tam uindicare sit, quàm sanare (non enim uenit filius hominis in mundum, ut iudicet mundũ, sed ut saluetur mundus per ipsum, Ioannis 3) notitia, necessaria iudici ad hoc salutare iudicium, ex tali fine sa-

lutis depromenda est. Tantum itaque criminum pœnitens confessori debet manifestare, quantum opus erit ad salubre pœnitentis iudicium, atque uindictam. Et quemadmodum leges considerant, quod plerumque necesse est: raros autem euentus negligere solent: sic et rationes legis in ea spectant, quæ plurimum accidere solent: quæ uerò rarenter incidunt, nec legem, nec rationem legis infirmant. Compertum sit igitur, confessionem peccatorum integram esse oportere. Sed, an id sit de iure diuino, in dubium uertitur. Cui tamen (ne longas moras trahamus) breuiter respondetur, confessionis integritatem ex diuina institutione fuisse. Qui enim confessionem instituit, non mancam et mutilam, sed integram instituit. Dei quippe perfecta sunt opera.

Deinde, materia sacramenti ex diuina institutione fuit. At confessio integra est materia huius sacrameti, ut Concilio Florentino definitur. Imò adeò, perspicum est, cum formæ absolutionis confessio mutila et dimidiata repugnet. Non enim absoluit ligatum multis funibus, qui unum præscindit, alijs non præcisis.

Denique Ioannis. 20. Sacerdotes iudices constituuntur à domino ad remittenda peccata loco Dei. Si ergo sacerdos partem peccatorum remitteret, partem non remitteret, (quod paulo ante ratiocinabamur,) et Deus quoque partim absolueret, partim non absolueret, quod impium est. Cumq; omnium peccatorum mortalium sint iudices: si quibusdam cognitis, alijs neglectis, reus absolueretur: proculdubio iudicium, non solùm imprudens esset, uerùm etiam iniquum.

Porrò, si omnia hæc argumenta defuissent: usus Ecclesiæ usque ab apostolis receptus id satis ostendit: semper enim intellexit ecclesia confessionem, quam à Christo accepit, integram esse debere.

Veruntamen adhuc dubium est, An satis sit confiteri omnia peccata, quorum quis forte memoriam habet: an oporteat etiam adhibere diligentiam, ut peccata in memoriam reuocentur. Nam uidetur, illud prius satis esse: quoniam in concilio Florentino dicitur, ad confessionem

suis in articulo mortis deesse uoluisse; idq; eò magis, quò exemplo Christi sponsi sui facere, et potuit et debuit: quē constat in sacramento baptismi (quod necessarium esse ad salutem uoluit) nulli in articulo mortis defuisse. Præterea. Necessitas non habet legem, ut habes in capit. quod non est, de regulis iuris, non ergo existimanda est ecclesia, legem, qua præcisum amouet à sacramentorum ministerio, ad extremum necessitatis articulum extendere uoluisse. Præter ea, odia restringi, fauores conuenit ampliari: ut etiam iuris regula tradit. Quòd autem quilibet sacerdos in articulo mortis quemlibet possit absoluere, gratia est et fauor populi Christiani. Quo circa, ampliare potiùs, quàm stringere debemus.

Quòd autem præcisi sacramentorum ministerio priuantur, in odium est; restringendum itaque esse uidetur; nam pœnæ, legum interpretatione, molliendæ sunt, non exasperandæ; De pœnitentia distinctione prima cap. Pœnæ. Probabile igitur est, à præciso sacerdote fideles posse sacramentum absolutionis in mortis articulo recipere: uidelicet, si absque periculo fidei recipi potest. Ac profectò non ambigo, quin à catholico excommunicato, etiam nominatim, in mortis articulo pœnitentiæ possimus suscipere sacramentum; si alius desit. Quippe, non uideo causam, quare fideles in articulo mortis, præsente sacerdote catholico, priuentur sacramento ex diuina institutione ad salutem necessario.

Quod utique esset minus tolerabile, quàm in mortis articulo casus reseruare; præsertim cùm homines ferè, non contritionem, sed attritionem habeant, qua propter durum esset, hominibus maiori ex parte imbecillis, in tali periculo uelle deesse. Quòd si hæc exceptio ministri catholici, etiam per excommunicationem præcisi, iure optimo defenditur: non est absurdum, et alios præcisos excipere, tantùm in mortis articulo. Quoniam extrema necessitas, siue corporalis, seu spiritualis sit, ab omni ecclesiæ lege uidetur excepta.

Id uerò, quod obijci in contrarium solet ex. 24. q. 1. cap. Audiuimus, per hæc facilè diluitur, cui simile est, quod

Ambrosius ait; De pœnitentia, d. 1 capi. Verbum. et cap. Potest fieri; obidque simili ratione soluitur. Illud autem, quod opponitur ex cap. ultimo eiusdem causæ et quæstionis, aduersus hanc sententiam nihil penitus facit. Primũ, quòd ibi sermo est de Eucharistiæ sacramento; quod non est sacramentum necessitatis. Deinde, quòd id fecit Hermogildus, ne Arriano episcopo faueret; quem rex ob eum finem distinauerat. In quo euentu ne sacramentum quidem baptismi ab hæretico recipiendum esset. Nam, quod in extrauaganti, Vnam sanctam de maioritate et obedien cia Bonifacius docet, extra ecclesiam non esse remissionem peccatorum; et ex dictis modò, explicari facilè potest, et quemadmodum intelligendum esset, in superioris anni relectione docuimus.

At, si quis communem opinionem sequi uelit, cuius etiam D. Tho. fuisse uidetur. 4. d. 19. artic. 2. quæstione. 2. ad tertium; et distin. 17. quæstione. 3. articu. 3. quæst. 1. ad secundum, et. 3 p. quæst. 82. artic. 7. ad secundum respondere aliter potest, negando minorem. Nec est simile de baptismo et pœnitentia, quoniam baptismus multò magis est necessarius, quàm pœnitentiæ sacramentum; eò quòd non solum opus est, quatenus remedium peccati, sed quatenus professio est Christianæ fidei, et in Christum incorporatio.

Vnde ad tertium argumentum, iuxta duas has differentes opiniones dupliciter item responderi potest. Nam, difficilè est de doctissimorum uirorum iudicare sententijs; et in medio seniorum, iuuenes sedere arbitros. Itaque ex his duabus utra sit opinio deligenda, prudentiorum ego et doctiorum arbitrio derelinquo.

Ad quartum, ubi difficultas est, à quonam habeat iurisdictionem, qui Summum Pontificem absoluit, communis opinio respondet, quod Summus Pontifex eligendo confessorem, confert ei potestatem, quam tamen ipse exercere non potest, ut diaconus, electus episcopus, potest demandare absolutionem à peccatis: cùm ipse tamen peccatores absoluere non queat; quæ est solutio Cardinalis Turrecremata, lib. 1. summæ ecclesiasticæ, cap. 98. et D. Bonauenturæ.

uenturæ.4. d.19. et D. Thomæ, d. 19. q. 1. arti. 3 q. 3 At, Paludanus eadem dist. q. 2 et Capreolus eadem di. q. unica, artic. 3. melius sentire uidentur; iurisdictionem, qua sacerdos electus à Pontifice eum absoluit, à Christo esse, et non ab ipso Pontifice, quia Deus nō deficit in necessarijs. Quare Summo Pontifici de ministro sacramenti ad salutem necessarij prouidit. Item Summus Pontifex post peccatum mortale factus est subditus in foro interiore; nam obligatur confiteri sacerdoti, sicut et quilibet alius, qui mortaliter peccauit, iudicio huius forj sacramentalis obnoxius fit; ergo sine commissione ipsius est in ecclesia iudex, cui scilicet confiteri teneatur.

Præterea. Licet episcopus diaconus committere alteri absolutionem posst; sed non tamen, nisi eorum, quorum est pastor committere potest, hoc est, suorum subditorum. At. Summus Pontifex non est pastor sui ipsius nec iudex, quamobrem sui ipsius absolutionem committere alteri non potest. Nec me fugiunt, quæ Cardinalis Caietanus, uir alioqui doctissimus, scripsit quæstione unica de ministro huius sacramenti; quæ mihi non placent omnia sed (humanorum ingeniorum ea, uel sors, uel conditio est) alijs non placebunt nostra. Equidem, quamdiu ratio melior non succurrit, non auderem asserere, confessorem Summi Pontificis nullam habere iurisdictionis potestatem super ipsum, nec à Christo, nec ab ecclesia, nec ab ipso Summo Pontifice, quod Caietanus uidetur admittere. An admittendum sit uiderint alij, nam ego, principium absolutionis sacramentalis existimo, non solam esse potestatem ordinis, uerum etiam iurisdictionis. Quippe, cùm minister huius sacramenti (iuxta Concilium Florentinum) sit sacerdos habens autoritatem, uel ordinariam, uel ex commissione superioris: cumque etiam sacramentum hoc iudiciale sit, ministrum eius, nisi iudicem intelligere non ualeo: iudicem autem sine iurisdictione, ne cogitatione quidem informare possum, eo uel maximè, quòd minister huius sacramenti soluit, et ligat: ac proinde, iurisdictionis potestatem habet. Igitur, sicut Summus Pontifex propter crimen hæresis subditus sit ecclesiæ in foro

exterio-

exteriore, idque ex diuina institutione: sic per quodlibet mortale peccatum Ecclesiæ subijcitur in foro interiori, Christo instituente et obligante Pontificem Summum, ut coram sacerdote compareat: tametsi hanc illi dederit facultatem, ut eligat, quem maluerit. Quam traditionem sicut et cæteras Christi, licet scriptas non habeamus, ab apostolis accepimus.

Itaque sacerdos simplex, cum initiatur, non ordinis modò potestatem, sed iurisdictionis etiam accipit, non simpliciter et quantum ad omnes sed primum, quantum ad uenialia peccata. D. Tho. d. 18 art. 3. q. 1. ad tertium, et est communis opinio. Deinde, quantum ad mortalia: quibus est iam peccator à proprio sacerdote solutus quoniam illud iudicium est pœnitus arbitrarium, cùm nulli tenear me subdere, neque apparet unde proprius sacerdos habeat solus potestatem in illa peccata, cùm non sit materia subiecta proprio sacerdoti. Præterea, quantum ad omnia in articulo mortis: denique ad summum Pontificem absoluendum. Atque horum omnium radix eadem est: etenim, (ut Capreolus et Durandus d. 19 4. diligenter annotauerunt) in uniuersum apostolis dictum est. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata &c. Restrictio autem facta ex speciali commissione facta Petro: cui, quoniam claues tanquàm primo clauigero collatæ sunt, id consequenter est demandatum, ut eius autoritate, quicunque alius aperit, aperiat &c. nam illa commissio de alijs, à Petro facta est: Ideoque Petrus, et eius successores non subiacent illi restrictioni, quin possint absolui à quolibet sacerdote.

Ad quintum uerò argumentum, nonnulli respondent, illud uerbum domini, non de corporali seu sacramentali manducatione corporis Domini, sed de spirituali esse intelligendum. Qui autem per fidem Christum habet in se manentem, is spiritualiter manducat corpus, et bibit sanguinem: quia Christi membrum efficitur: ac proinde particeps ipsius, et carnis, et sanguinis. Id autem necessarium est ad salutem, non solùm adultis, uerumetiam paruulis. Atque huius sententiæ uidetur esse D. Thomas. 3.

p. q. 65. art. 4. ad secundum: et q. 80. art. 9. ad tertium. Et Hieronymus in primum cap. epistolæ ad Ephes. De consecr. d. 2. cap. Dupliciter. 10. Imò Origines homil. 7. in Leui. et August. lib. 3. De doctrina Christ. cap. 16. manifestè docent, hunc locum figuratè esse accipiendum, ut per metaphoram, qui credit in Christum, eique incorporatur, Christum dicatur manducare. Eandemq; expositionem ubique locorum Augustinus probat: ut tractatu in Ioannem. 26. et 27. Et lib. 1. contra duas epist. Pelag. cap. 22. et lib. 1. cap. 4. De consecratione d. 4. cap. In ecclesia: et capite sequenti: ubi et refert, Innocentium huius sententiæ fuisse ac re uera fuit: ut patet in epistola eiusdem Innocentij ad Concilium Cartaginense. Et ratio quoque illis suffragatur quia, si de sacramentali manducatione dominus loqueretur, falsum esset illud. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem in me manet, et ego in illo, constat enim multos carnem Christi, atque eius sanguinem in sacramento accipere, et non eosdem in Christo manere. Item etiam, cùm sermo uniuersalis sit: si de sacramentali manducatione intelligeretur, iam paruulis esset eucharistia necessaria, ut uitam haberent in semetipsis, quod est erroneum. Ac Laicis præterea sumptio huius sacramenti sub utraque specie esset ad uitam necessaria; quæ est hæresis Lutherana.

At uerò, licet Dominus ibi de spirituali manducatione sermonem faciat: non tamen excluditur sacramentalis: ut patet ex D. August. in Ioannem, tractatu 26. atque ex Thoma 3. p. q. 80. art. 11. Vnde et eiusdem partis. q. 65. art. 4. ad secundum, ait, Illud uerbum Domini intelligendum esse de spirituali manducatione, et non de sola sacramentali. Non dixit. Et non de sacramentali. Quòd autem de sumptione etiam sacramentali uerba fiant, mihi facile persuadeo. Primùm, quia de futuro loquitur Dominus dicens: Panis quem ego dabo, caro mea est, nondum enim instituerat eucharistiæ sacramentum. Deinde, quia discernit manducationem et potationem, inquiens. Nisi manducaueritis carnem, et biberitis, &c. ubi integrum sacramentum carnis et sanguinis, quod in cibum et potum

daturus erat, apertè distinxit. Accedit ad hoc, quòd Ioannes Euangelista, si eo capite de Eucharistiæ sacramento non fecisset mentionem, omnino nullam altissimi sacramenti rationem habuisset: cùm in reliquis sui Euangelij partibus, ne uerbum quidem ullum de eucharistia fecerit. Adde, quod plerique sancti de eucharistiæ sacramento illum locum interpretentur: ut Chrysostomus in Ioannem hom. 45. et lib. 3. De dignitate sacerdotali capi. 4. et Augusti. lib. 1. de Baptis. paruu. capi. 20. Ambros. lib. 4. De sacramentis. Bernardus in sermone De resurrectione, cuius initium, Vicit Leo. Cyrillus quoque, ac Theophylactus in commentarijs super Ioannem: atque alij, quos refert Gratianus De consecratione d. 2. Certè ecclesia, cùm aduersus hæreticos de eucharistiæ sacramento disputat, ex eo capite, uel maximè testimonia sumit. In Concilio præterea Constantiensi, sessione. 13. cùm hæreticorum argumento obiter responderetur, qui ex hoc testimonio sumebant, Laicis sub utraque specie hoc sacramentum esse conferendum: non confugerunt patres ad spiritualem manducationem, sed crediderunt, id quod dominus dicit, Nisi manducaueritis &c. etiam à Laicis sub specie panis seruari: cùm firmissimè (inquiunt) credendum sit, sub utraque specie integrum Christi corpus et sanguinem contineri. Et (ne longum faciam) Concilium Ephesinum in Epistola ad Nestorium, hunc ipsum locum, de quo differimus, de sumptione sacramenti corporis et sanguinis domini interpretatur. Atque id nos latè persecuti sumus: ut uim argumenti conseruaremus; scilicet, quod difficilius est, quā ut per illam priorem intelligentiam eludi possit.

Igitur, (ut ex locis citatis apud D. Thomam colligere licet) testimonium illud, licet dissimiliter, utraque tamen expositione complectitur, et spiritualis et sacramentalis manducationis. Non enim qui corporaliter dentibus terit eucharistiæ sacramentum, habet uitam æternam: nisi et spiritualiter manducet, hoc est, credat in Christum uiua fide: et Ecclesiastici corporis, cuius Christus caput est, membrum fiat. Ergo spiritualis manducatio per fidem, medium est necessarium ad salutem et adultis,

 et par-

et paruulis. Suscipiturq; hoc medium, cum baptismus suscipitur: ut Diuus Augustinus exponit, libro primo, De baptismo paruulorum, capite uigessimo, et locis quoque paulo ante citatis: ac, Diuus Thomas tertia parte, quæstione, septuagessima tertia, articulo tertio. Sacramentalis autem manducatio non hoc modo est de necessitate salutis, sicut baptismus: uidelicet, quia Baptismus est necessarius, non solum necessitate præcepti, uerum etiam, ut medium, sine quo salus non constat. At sacramentalis eucharistiæ manducatio solùm est necessaria, ut præceptum: ac proinde solis adultis: quibus duntaxat præceptum imponitur. Quòd autem hæc sit mens Diui Thomæ, colligere possumus ex tertia parte, quæst.65. articulo quarto, et quæstione.80 art.11. Quid autem in causa sit, quam ob rem similibus uerbis non similis necessitas præscribatur, non facilè dicitur: nisi ad ecclesiæ sensum nostras intelligentias referamus: quæ sacramentalem eucharistiæ sumptionem nunquam intellexit esse medium ad salutem necessarium: pœnitentiam esse intellexit, uel utrumque sacramentum necessarium est in re uel in uoto, sed aliter tamen utrumlibet: nam uotum eucharistiæ in baptismo continetur: uotum autem pœnitentiæ in nullo alio sacramento. Quo fit, ut uotum eucharistiæ satis sit implicitum, uotum pœnitentiæ requiratur explicitum. Atq; id forsitam est ad. D. Thomæ sensum accomodatius.

Ad sextum argumentum respondetur, quòd Nectarius antecessor Chrysostomi confessionem secretam de medio sustulerat, ut illo capite Sozomenus tradit. Quamobrem, Chrysostomus Nectario succedens, de confessione hac auriculari, populo uerba facere noluit, quia enim nondum scandalum sedatum erat, quod in ecclesia Constantinopolitana per occasionem secretæ confessionis fuerat exortũ: non est ausus, eam restituere: quam, scilicet, uir probatæ fidei apud Constantinopolitanos abiecerat. Nec apud Græcos confessio quæ sacerdotibus in aurem fit, tam est recepta, quàm apud Latinos, unde Sozomenus loco illo citato, apud occidentales ecclesias ritum confessionis asserit maximè et traditum et retentum. Sed et de pœnitentia,

tia, distinctione prima capitu. finali Theodorus dicit, Græcos existimare solum Deo esse confitenda peccata. Quemadmodum itaque baptismus non statim à passione Christi cœpit esse medium omnibus necessarium ad salutem, sed post sufficientem euangelij et baptismi euulgationem: ita et confessionis sacramentum ex eo tempore cœpit omnibus hominibus esse necessarium, etiam de peccatis secretis, quo sufficienter promulgatum est. Quo fit, ut Græci ante plenam inuulgationem sine peccatorum cõfessione occultorum saluari potuerint. Iurisconsultis uerò, ac nonnullis etiam Theologis sanè parcendum est, quòd in quæstione perobscura, et quæ eo tempore nondum erat satis explicata ac definita, ignoranter errauerint.

Sed quoniam plus nimio longa facta est disputatio, iam ad partem relectionis postremam pergamus. In qua illud quærebatur, An de pœnitentiæ sacramento diuinum præceptum sit. et quoniam primam huius sacramenti partem, hoc est contritionem cordis, quemadmodum in præcepto diuino esset, ostendimus. Reliquæ sunt duæ, (de quibus nobis instituenda est disputatio) confessio uidelicet oris, et satisfactio operis: nam alterius præceptum hæretici negant, alterius etiam catholici.

Ad illud igitur explicandum prius aggrediamur, An confessio, quæ sacerdotibus in aurem fit, euangelico iure sit præcepta. Suadetur enim non esse. Primùm, quia tale præceptum diuini iuris nullo sacrarum literarum loco reperitur. Quod si ita est, ut certè uidetur esse, non est cur diuini iuris præceptum esse fingamus. Deinde: Si confessio diuinæ institutionis esset, eius quoque integritas ab euangelico iure proficisceretur: unde fieret ut et pœnitens omnium peccatorum et species et numeros dicere, et confessor solicitè utrumque interrogare deberet, quod esset re uera molestissimum. Ac præterea non liceret ecclesiæ ulla ex causa confessionem partiri. At partitur ut, cùm sunt casus reseruati, absoluit Romanus Pontifex ab illis: pro alijs uerò non reseruatis remittuntur pœnitentes ad proprios sacerdotes. Non igitur diuinæ in-

stitutionis est omnia simul peccata sacerdoti confiteri.

Praeterea. Si hoc praeceptum Euangelicum fuisset, tunc non obstante damno, uel proprio, uel alieno, confiteri teneremur, sicut et baptizari. At asserunt doctores, iacturam, aut meam, aut alterius idoneam esse causam, cur ego non debeam confiteri: non est ergo diuini iuris obligatio.

Praeterea. Si Christus dominus confessionem iussit, certè eam iussit quae medium est necessarium ad salutem, scilicet, formatam. Quamobrem, qui praestaret confessionem informem, eam iterum facere teneretur, quod esset profecto durissimum.

Praeterea. Si praeceptum de confessione diuinum esset, mutus hac etiam lege constringeretur. Id uerò tam est absurdum, quàm esset absurda confessio, quae à muto proficisceretur. Item et absens per epistolam confiteri deberet absenti sacerdoti, atque adeò peccator ignotae linguae praesenti per interpretem.

Ad haec. Eadem ratione Dei praeceptum esset, solis propriis sacerdotibus confiteri: cum soli sint, à Deo iudices constituti, unde et in capit. Firmiter, De summa trinitate, claues solis apostolis, et eorum successoribus dicuntur esse collatae.

Postremò. Si mandatum hoc ex euangelio posset haberi: id uel maximè ex illo Ioannis. 20. capite. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis retenta sunt. At inde non habetur, pari enim ratione oportet, uenialia confiteri: cùm de illis etiam ibidem sermo fit, alias confessio uenialium ad hoc sacramentum non pertineret, et si de utrisque loquitur Christus, cùm ait, Quorum remiseritis peccata, ad utraque etiam pertinet, quod dicit, Quorum retinueritis, &c. Compertum igitur uidetur esse, aut utrorumque, aut neutrorum confessionem in praecepto diuino esse.

In contrarium est, quòd sacramentum poenitentiae ad salutem necessarium est, ut ante docuimus. Quod utiq; sacramentum citra confessionem constare non potest: quae, uidelicet, est praecipua huius sacramenti materia.

Cùm itaq; peccata mortalia confiteri, opus sit ad salutem: efficitur manifestè, de confessione diuinum esse præceptum.

In hac controuersia, post ea, quæ in superiore definita sunt, uix quicquam superest, quòd adijcere debeamus. Quippe certum et persuasum nobis esse debet, omnem exteriorem uirtutis actum ad salutem ex diuina institutione necessarium: ex eadem quoque institutione in præcepto esse. Faciamus enim hominem peccatorem contritionem habere peccati sui. Tunc quæritur, an hic teneatur confiteri ex diuino iure, nec ne. Si tenetur, id fides catholica docet: id nos in præsentia conficere uolumus. Sin non tenetur, sine peccato mortali poterit confessionem omittere. Quare per solam contritionem saluabitur ac proinde confessionis sacramentum non est ad salutem necessarium.

Præterea, (ut reliqua argumenta prætereamus, quæ modò repetere molestum negotium esset) definitio illa Concilij Complutensis sub Reuerendissimo Archiepiscopo Tolletano Alfonso Carrillo, manifestè conuincit, non solùm confessionem diuina lege iussam esse, uerùm etiam id negare, hæreticum esse.

Prima igitur conclusio Petri Oxomensis ibidem damnata, sic habet; Peccata mortalia, quantum ad culpam, et pœnam alterius sæculi deleantur per solam cordis contritionem sine ordine ad claues.

Secunda conclusio. Quòd confessio de peccatis in specie fuerit ex aliquo statuto uniuersalis ecclesiæ, non de iure diuino.

Tertia conclusio. Quòd prauæ cogitationes confiteri non debent, sed sola displicentia delentur sine ordine ad claues.

Quarta conclusio. Quòd confessio non debet esse secreta. Has omnes et singulas hæreticas esse synodus definiuit. Est autem congregata autoritate Sixti quarti: et confirmata postea ab eodem Sixto in Extrauaganti, cuius retro mentionem fecimus: ubi denuo condemnantur tanquàm hæreticæ illæ propositiones. Quo fit, ut qui asse-

runt hunc errorem esse temerarium, aut hæresim sapere, hanc Sixti definitionem minimè uiderint; quam non piguit semel atque iterum sumere, ut frequentiùs ob oculos posita perenni memoria teneatur.

Ad primum argumentum. Iam ostendimus locum in euangelio Ioannis, unde confessionis præceptum ducitur. Nam quod Caietanus in commentarijs super hunc locum asserit: institutionem sacramenti pœnitentiæ inde haberi, non præceptum: certissimè saluabitur. Habetur enim necessitas comparendi coram iudicibus à Christo constitutis, atque ex consequenti præceptum confessionis: sine qua peccata nostra à sacerdotibus iustè ac prudenter discerni, iudicariq; non possunt. Iam, quod hæretici tradunt, Innocentium tertium fuisse confessionis auricularis autorem, imprudenter errant. Leo si quidem Papa multis annis ante Innocentium præcepit confessionem, non publicè fieri, sed occultè. Quin etiam asseruit contra apostolicam regulam publicam confessionem postulari: ut patet epistola. 57. ad episcopos Campaniæ: et. 69. ad Theodorum episcopum. Huius etiam iudicij sacramentalis apud sacerdotes meminit Innocentius primus in epistola ad Decentium capi. 7 Sed et Clemens in 1. epistola ad Iacobum fratrem domini, Petrum apostolum tradidisse refert, cogitationes etiam malas oportere Christianos mox ad Christum illidere, et sacerdotibus domini manifestare. Eius etiam est mentio apud Hieronymum in illud Ecclesiast. 10. Si mordeat serpens in silentio, &c. Nam quod super Psal. 84. referri solet, forsitan reijcietur, quòd commentaria illa, an D. Hieronymi sint, incertum est: quemadmodum lib. secundus. De uisitatione infirmorum: et libellus Ad comitem, et liber De uera et falsa pœnitentia, D. Augustini esse negantur. Sed est tamen in Augustino locus, quem euertere ne Erasmus quidem possit in lib. 3. De baptismo contra Donatist. capit. 17 et 18. ubi nititur iudicium hoc sacerdotale eodem hoc ipso Ioannis afferere testimonio uide etiã, tractatu. 2. in Psal. 101. super illud, Vt audiret gemitus compeditorum.. Cyprianus quoq; sermone. 5. De lapsis, etiam eos, qui corde tan-

tum lapsi sunt, docet, hoc ipsum, apud sacerdotes Dei dolenter debere confiteri. Pœnitentiæ huius insuper, quæ apud sacerdotes fit, mentionem fecit Tertulianus in libro, De pœnitentia. Ambrosius autem lib. 1. De pœnitentia cap. 2. hanc sententiam eodem, quo et nos Ioannis testimonio confirmat. Nam alia, quæ solent afferri, ut est illud Iaco. 5. Confitemini alterutrum, &c. Et illud Lucæ, 17. Item ostendite uos sacerdotibus &c. non adeò firma uidentur aduersus hæreticos testimonia, tametsi dici etiam facilè poterat, quòd licet ex sacra scriptura huiusmodi præceptum non haberetur: habetur tamen ex traditione Christi et apostolorum: quemadmodum et alia plæraque naturæ fidei documenta. Quòd si rara apud antiquos secretæ confessionis mentio est, frequens uerò publicæ, ut in Concilio Niceno ca. 9 et alijs item plurimis, id sanè nihil nostræ huic definitioni aduersatur. Ostensum est si quidem, non solum ex traditione maiorum, uerùm etiam ex euangelico testimonio: confessionem peccatorum sacerdoti fieri debere: quod quidem est de necessitate sacramenti. Secretam uerò, aut publicam confessionem fieri, prudentiæ est naturali relictum, quæ dictat, ut occulta peccata occultè, publica, publicè iudicentur.

Ad secundum argumentum, non possumus breuiter respondere: quoniam rei grauitas et utilitas multa nos dicere compellunt. quæ præteriri nulla ratione debent.

Primùm igitur, confessionem integram esse debere, apud Theologos exploratissimum est: ut patet in 4. dist. 16. et 17. ubi ea de re ab scholasticis Theologis disseritur. Habetur autem manifestè huius assertionis definitio in Concilio Florentino: ubi, posteaquàm decretum est, confessionem esse huius sacramenti materiam: ad confessioné id pertinere definitur, ut quis omnia peccata sua, quorum memoriam habet, integrè confiteatur: et concilium Lateranense, in capi. Omnis utriusq; sexus, De pœnitentijs et remissionibus: Omnia (inquit) peccata sua proprio sacerdoti confiteatur. Quod etiam usu totius ecclesiæ declarari facilè potest: nam, qui tacet aliquod peccatum mortale, eum communi consensu fideles damnant.

Diuus quoque Tho. 4. d. 17. q. 3. arti. 4. q. 2. rationibus hoc suadere conatur. Prima, quòd confessio mutila, non est confessio, sed confessionis simulatio: non enim uerè uult sanari ab illis morbis, quos explicat medico, qui alios tacet: cùm medicina sit eadem omnibus sanandis instituta: quæ ratio sumitur ex August. De uera et falsa pœniten. cap. 15. Quidam (ait) uni cœlant, quæ alij manifesta conseruant. Quòd est ad hypochrysim tendere et semper carere uenia, ad quam totam per frustra putant peruenire.

Secunda, quòd confessio fit sacerdoti uice Dei cum spe ueniæ consequendæ: sed impium est, à Deo dimidiatam sperare ueniam, De uera et falsa pœnitentia capi. 9. Ergo et à confessore impium est dimidiatam peccatorum remissionem expectare. Quæ eadem est ratio Augustini in illo capit. 15.

Tertia, quòd sacramentum hoc ordinatur ad medicinam omnium peccatorum mortalium, quibus sacerdos curationem adhibiturus est. Quòd nisi cognoscat medicus ægri totam habitudinem, non potest prudenter medicinam apponere. Nam, quæ uni morbo competit, alteri affert quandoque perniciem. Quæ ratio sumitur ex cap. Omnis utriusque sexus: ubi. Sacerdos more periti medici (Innocentius ait) diligenter inquirat peccatorum circumstantias et peccati: quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, et cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis utendo ad saluandum ægrorum.

Durandus tamen. d. 17. q. 15. hanc quidem rationem calumniatur, sed eam tuetur Paludanus. q. 5. eiusdem distinctionis: ac multo etiam magis Adrianus. q. 4. De confessione. Nos uerò fatemur, conclusionem mathematica demonstratione planè exploratam haberi non posse: sed fide posita, afferuntur argumenta, quæ probant, consentaneum esse, ita fieri oportere. Ac re uera, cùm huius sacramenti finis, non tam uindicare sit, quàm sanare (non enim uenit filius hominis in mundum, ut iudicet mundū, sed ut saluetur mundus per ipsum, Ioannis 3) notitia, necessaria iudici ad hoc salutare iudicium, ex tali fine sa-

lutis depromenda est. Tantum itaque criminum pœnitens confessori debet manifestare, quantum opus erit ad salubre pœnitentis iudicium, atque uindictam. Et quemadmodum leges considerant, quod plerumque necesse est: raros autem euentus negligere solent: sic et rationes legis in ea spectant, quæ plurimum accidere solent: quæ uerò rarenter incidunt, nec legem, nec rationem legis infirmant. Compertum sit igitur, confessionem peccatorum integram esse oportere. Sed, an id sit de iure diuino, in dubium uertitur. Cui tamen (ne longas moras trahamus) breuiter respondetur, confessionis integritatem ex diuina institutione fuisse. Qui enim confessionem instituit, non mancam et mutilam, sed integram instituit. Dei quippe perfecta sunt opera.

Deinde, materia sacramenti ex diuina institutione fuit. At confessio integra est materia huius sacramēti, ut Concilio Florentino definitur. Imò adeò, perspicum est, cum formæ absolutionis confessio mutila et dimidiata repugnet. Non enim absoluit ligatum multis funibus, qui unum præscindit, alijs non præcisis.

Denique Ioannis. 20. Sacerdotes iudices constituuntur à domino ad remittenda peccata loco Dei. Si ergo sacerdos partem peccatorum remitteret, partem non remitteret, (quod paulo ante ratiocinabamur,) et Deus quoque partim absolueret, partim non absolueret, quod impium est. Cumq; omnium peccatorum mortalium sint iudices: si quibusdam cognitis, alijs neglectis, reus absolueretur: proculdubio iudicium, non solùm imprudens esset, uerùm etiam iniquum.

Porrò, si omnia hæc argumenta defuissent: usus Ecclesiæ usque ab apostolis receptus id satis ostendit: semper enim intellexit ecclesia confessionem, quam à Christo accepit, integram esse debere.

Veruntamen adhuc dubium est, An satis sit confiteri omnia peccata, quorum quis forte memoriam habet: an oporteat etiam adhibere diligentiam, ut peccata in memoriam reuocentur. Nam uidetur, illud prius satis esse: quoniam in concilio Florentino dicitur, ad confessionem

pertinere, ut omnia peccata, quorum homo memoriam habet, integrè confiteatur. In contrarium est communis sententia Theologorum: atque adeò communis usus populi Christiani.

Pro huius rei explicatione, cumprimis aduertendum est, unum, idemq; præceptum esse de confessione, de eius integritate, de examine conscientiæ, ac peccatorum inquisitione. Nam, ob id tenetur homo integrè confiteri, quia tenetur confiteri, et idcirco examinare conscientiam, et peccata quæ fecit inquirere, quia debet integritatem in confessione seruare.

Illud deinde commemorandum est, (quod aliàs sæpè diximus) huius iudicij sacramentalis finem, non tam punitionem, et uindicationem iustitiæ esse, quàm uindicationem salutarem. Ex quo fit: ut, licet in iudicio purè uindicatiuo exacta culparum cognitio requiratur, ut uidelicet tanta sit pœna, quanta quis per culpas meritus est: at in iudicio hoc sacramentali non exigitur exacta cognitio peccatorum: sed qualis, et quanta necessaria est ad curationem, et salutem pœnitentis, hæc enim huius iudicij finis est. Quæ quidem doctrina habetur ex cap. Omnis, de pœnitentijs, et remissionibus. Ibi, More periti medici sacerdos diligenter inquirat peccatoris circunstantias et peccati &c. Idem traditur ab eodem Innocentio, in cap. Deus qui: eodem titulo: Cum pœnitentia (inquit) non tam secundum quantitatem excessus, quàm pœnitentis contritionem per discreti sacerdotis arbitrium sit moderanda, pensata, qualitate personarum, et consideratis circunstantijs omnibus, pro ut saluti eorum uiderit expedire.

His animaduersis, prima conclusio sit. Non tenetur quis omnem operam, quam potest, dare: ut omnia peccata, quæ fecerit, in memoria conseruet: uidelicet, ut postea tempore confessionis nullum intermittatur. Hanc conclusionem, uel eo solo argumento amplectr deberemus, ne Christi iugum insuaue, imò adeò importabile hominibus redderetur: ne Germani meritò possint objicere (quod quidam illorum impudenter) doctores scholasticos, homines nimium argutos, confessionem hodie talem

lem reddidisse, ut iuxta illorum ætherosin impossibile sit confiteri.

Præterea. Pauci admodum eorum, qui semelin anno confitentur, memoria tenent uniuersa peccata mortalia, omnes circunstantias, omnesq; cogitationes: et tamen, si peccator simul atque peccat, scriberet peccatum, obliuioni certè frequentissimæ mederetur. Non igitur quan cunque potest curam impendere homo tenetur, ut omnia peccata memoria teneat, nisi uelimus ad hanc scribendi scrupulosam diligentiam homines obligare.

Item. Quidnam is faciet, qui literas nescit? Num locis et signis peccata denotabit: ut eo pacto memoriæ imbecillitati succurrat? Minimè gentium. Age uerò, quid cum rusticis agemus, si hæc sententia uera non est? Nempe nihil aliud, quàm eos obligare, ut non semel modò, uerumetiam centies in anno confiteantur, si quicquid ualent præstare tenentur, ne ullius peccati obliuiscantur. Et, cùm ex duobus iactis fundamentis hæc conclusio maximè constet, non est cur nos in ea probanda amplius immoremur.

Secunda conclusio. Tempore, quò quis tenetur confiteri, aliquam diligentiam adhibere debet peccatis omnibus, quæ commisit, inquirendis. Tenetur enim integram confessionem facere: quod nulla adhibita diligentia, est moraliter impossibile. Idem etiam patet ex fine confessionis, siue quatenus iudicium uoluntarium est, siue inquantum est iudicium medicinale.

Tertia propositio. Qui adhibet humanam uel mediocrem diligentiam (qualem uidelicet præstare solent uiri, mediocriter timentes Deum, quisque iuxta conditionem gradus et ordinis sui) uere implet legem de confessione integrè facienda. Verbi gratia, si ego adhibui aliquam diligentiam, et per paruam ulteriorem, probabiliter existimo aliqua mortalia fore in memoriam reuocanda, teneor ulterius inquirere. Quòd si puto nullum aliud peccatum uenturum in mentem, nisi forsitam ingenti quadam discusione, et magni temporis inquisitione, non oportet esse solicitum, satis nempe est illa mediocris et humana di-

na diligentia.

Quarta propositio. Si quis adhibuit diligentiam et curam in examinanda conscientia, quam credit esse sufficientem, etiam si fallatur, excusari talis negligentia à peccato mortali, et potest, et debet. Non in omnibus id quidem sed in hominibus pijs: qui timent Deum, atq; habent mediocrem curam animæ suæ. Cæterum impios, quos uidelicet nulla animæ suæ cura tangit, ego nulla ratione à peccato mortali excusarem: etiam si existiment, se diligentiam idoneam adhibuisse: cùm; uidelicet, omittunt, uel ignorantes aliqua peccata, ex insufficienti discussione.

Nam, cùm huiuscemodi hominibus minima diligentia esse uideatur maxima, cunque sint soliti adhibere mediocrem, timere sibi necessariò debent. Quòd si non timent, nullam excusationem habent peccati sui. Contra, uiri conscientiæ sobriæ et timoratæ, cùm adhibere diligentiam et curam soleant: si quando ex ignorantia et inconsideratione prætermittant: iure optimo, à mortali culpa saltem, excusantur.

Quòd si obijcias, eam diligentiam mediocrem non sufficere, ex eo quod Augustinus ait De uera et falsa pœnitentia capit. 15. Ponat se omnino pœnitens in iudicio sacerdotis, nihil sibi reseruans sui, paratus facere pro reparanda animæ uita, quæcunque faceret pro uitanda corporis morte.

Item doctores asserunt, eam diligentiam facturos pœnitentes, quam facerent in inquirenda pretiosa margarita. Probatissimum id est, quis negat? At, quoniam infirmis etiam oportet consulere, non præscribimus quid faciant optimi, sed quid ad salutem necessariò facere debeant, uel imbecilles.

Ex his manifestè colligitur, numerum peccatorum mortalium ad confessionis integritatem pertinere. Nam, qui commissit decem et solùm exprimit nouem, cœlat unum. Quare, non confitetur omnia peccata, quæ in memoria habet: fit deinde, non oportere, eos qui sæpe peccant, ad mathematicos numeros peccatorum multitudinem exactè redigere. Difficilis sanè propositio, sed uera: quia uix

possibile

possibile est iis, qui semel in anno confitentur, certum peccatorum numerum recensere. Sat igitur erit, mediocri diligentia adhibita, paulo plus uel minus, numerum explicare: uerbi causa est, qui consuetudinem habet fornicandi, si maximam solicitudinem haberet, forsan certum posset exprimere: sed non tenetur, inquam: quin satis fuerit ita dicere. Habeo consuetudinem semel, uel bis in hebdomada fornicandi: uel ferè quinquaginta, aut circiter centum &c. Hæc enim notitia sufficit confessori: ut finem confessionis præstet, siue consilium, siue remedium, seu uindictam salutarem: quemadmodum exemplo medici facilè declarari potest.

Colligo tandem, interim non opus esse hanc mediocrem diligentiam, ad numerum peccatorum exprimendum, etiam pingui crassaq; Minerua. Sit prostibulum, (exempli causa) decem annos in lupanari, hanc (inquam) non est opus solicitam reddere, ut explicet, an centum millia peccatorum commiserit, plus minus ue: sed sat erit ita dicere: Ego decem annos in hoc uitio fui, quoslibet homines admissi, qualibet hora parata fui,&c. Probatur, quia ex eo tantam accipit confessor notitiam, quanta opus est ad quemcumque finem confessionis consequendum. Imò, quamtam potest pœnitens ei dare, etiam si exprimat, sexties milies peccauisse. Non ergo debet confessor uexare pœnitentes, punctum interrogando de numero, per anxiam et puerilem superstitionem faciens eos uel mentiri, uel certè falsum dicere.

Huic et aliud corollarium adiunctum est: uidelicet, non necesse esse, ut pœnitens omnes actus explicet, mortales etiam, singulatim, cum in uno actu intelliguntur: ut, si uolo inimicum occidere, quæro arma, equum, &c. Item, qui furatur, scalas suspendit, aperit seras, &c Quia licet omnes illi actus sint peccata, omnes tamen ordinantur ad perficiendum actum unum, quem confiteor, licet enim in genere entis sint una entia, sed in mortalibus pro uno actu computantur. Hæc tamen ratio calumniam habet: quia actus interior et exterior, in genere mortis, una culpa censentur: et tamen non satis erit actum interiorem

conti-

confiteri, nisi simul aperias actum exteriorem. Nam ille actus exterior est peccatum mortale: et omne mortale confiteri, necessum est. Ratio igitur uera huius conclusionis corollariæ fuerit. Quòd sacerdos in actu præcipuo explicato per meam confessionem, sufficienter intelligit actiones comitantes. Quemadmodum, qui confitetur exteriorem actum, stultus erit, si uelit interiorem explicare. At, cùm in interiore non intelligatur exterior explicetur oportet: unde fit, ut si ad perfectionem peccati principalis, actus alius adiunctus interuenire non soleat, explicandus sit: ut si per internuncium solicitaui puellã, uel si ad occidendum, socium accersiui.

Sed iam quæstio ualde difficilis urget: an teneamur peccatorum circunstantias confiteri, ut integra confessio sit. Qua explicanda, primum intelligatis, circunstantias esse in duplici differentia. Aliàs minuentes, alias uerò aggrauantes. Aggrauantes rursum, bifariam partiri necesse est, quædam enim mutant speciem, ut furtum in loco sacro: aliæ non mutant, ut furtum centum aureorum, quod eadem specie continetur, ac furtum aureorum decem. Tunc sit prima propositio. Circunstantia quæ ita minuit, ut ex mortali faciat ueniale, omnino debet explicari: ut communicare in diuinis cum excommunicato ueniale fit: si ex in consideratione procedat. Quòd si confitear, me cum excommunicato in diuinis communicasse, si sacerdos seducitur in re graui ad iudicium pertinet. Nam intel ligit, me peccasse mortaliter.

Secunda propositio, si circunstantiæ minuunt peccati malitiam, intra latitudinem mortalis culpæ: tamen non est necessarium, illas confiteri, nisi forsitan rarus euentus contingeret, ubi tanta esset, ex circunstantia adiacente, culpæ diminutio, ut dupla, uel tripla à sacerdote intel ligeretur, tunc enim iudex in re graui decipitur. In uniuersum tamen, si quis animo pure et simpliciter confitendi, et non ut quærat excusationes in peccatis, eiusmodi circunstantias explicet, consilium saluberrimum est: nos reprobare non possumus. Nec in hoc sensu reprobarent, aut Petrus Palud. d. 16. quæst. 3. aut Syluester in uerbo,

Confes-

Confessio. 1. §. 9.

Tertia propositio. Circunstantiæ mutantes speciem, et ex noua specie nouam peccato mortalem malitiam adijcientes, sunt omnino explicandæ: ut struprum cum uirgine Deo sacra, incestus cum consanguinea, quia uera ibi continentur plura peccata contra plura præcepta: et contra plures uirtutes. Item, quia aliàs maior pars malitiæ sacerdoti, celaretur. Quamobrem, meritò præcipitur sacerdoti, in c. Omnis, de pœnitentijs, ut diligenter inquirat, et peccatorum circunstantias, et peccati, &c. Quod etiam præfinitum est in decreto quodam Vuormitiensis Concilij: quod refertur à Rhenano circa finem Tertuliani: oportere, scilicet, sacerdotes rei ueritatem ad liquidum interrogando discutere et studiosè perscrutari diuersos pœnitentis errores. Idem eleganter præscriptum est, in 6. Synodo generali apud Trullum congregata, canone ultimo. Est quoque diligenter animaduersum ab Augu. in libro De uera et falsa pœnitentia. cap. ultimo: et habetur de pœnitentia distinct. 6. c. 1.

Sed argumentantur quidam contra hoc: qui etiam si confessor non inquirat eiusmodi circunstantias omnes, fiunt omnia quæ sufficiunt, ut pœnitens gratiam consequatur: ergo eiusmodi confessoris scrutinium non est necessarium.

Deinde. Pœnitens non tenetur maiorem diligentiam adhibere in inquirendis peccatorum circonstantijs, quàm adhibuit, ergo nec confessor.

Præterea: quia confessio ex multis huiusmodi interrogationibus, fiet molesta nimis, tum pœnitentibus, tum ac multò etiam magis confessoribus.

Demum. Plurimæ peccatorum species, atq; earum differentiæ ignorantur, non ab indoctis modò, uerumetiam à doctis.

His argumentis priusquam ego respondeam, dico necessarium esse confessori, interrogare pœnitentem; quando probabile est, quòd pœnitens ex negligentia prætermittit aliquam eiusmodi circunstantiam, quam diximus explicandam esse; tum, quia aliàs peccaret absoluendo pœnentem

tem obicem absolutioni; tum quia iudex non seruaret debitam fidem officio suo; tum quia medicus et negligens, et malus haberetur, si ab ægroto morbi circunstantiam, et qualitatem non exquireret.

Secundò dico, quòd si confessori probabile est, pœnitentem diligentiam idoneam adhibuisse in inquirendis et peccatis, et peccatorum circunstantijs, adhuc tenetur interrogare, atque disquirere, cùm probabiliter credit aliquam peccati circunstantiam necessariam, se per huiusmodi inquisitionem inuenturum. Verbi gratia, sit rusticus, qui pro ruditate sua, mediocriter fuit diligens in peccatorum circunstantiis commemorandis; si confessor probabili coniectura tenet, alicuius circunstantiæ pœnitentem obliuisci, tenetur sine dubio interrogare. Primò, quia medicus etiam si cognosceret ex obliuione inculpabili ægrotum tacere aliquas circunstantias morbi pestilentes, re uera teneretur inquirere. Secundò, quia iudex infideliter ageret, si sciens testes obliuisci alicuius criminis, de quo ius habet interrogandi, omitteret tamen, ac dissimularet. Tertiò, quia confessor institutus est loco Dei ad compensandas iniurias contra Deum factas, et taxandas pœnas pro offensis debitas; ergo hac etiam ex parte infidelis sequester ac mediator est; quemadmodum is cuius fidelitati ego committerem, ut rationem dati et accepti ab œconomo meo acciperet, &c. Quartò, de illa peccati omissa circunstantia non posset confessor præbere, nec consilium, nec remedium; ut pœnitens in futurum caueret illam, &c. unde in ca. Omnis, de pœnitentijs, diligenter (Innocentius ait) Inquirat peccatoris circunstantias et peccati; quibus prudenter intelligat, quale debeat præbere consilium, et cuiusmodi remedium adhibere.

Ad primum igitur respondetur, quòd hoc sacramentum, non solùm ordinatur ad reconciliationem pœnitentis cum Deo, et ecclesia, sed etiam ad compensandas iniurias Deo factas, imposita pœna iuxta quantitatem, et qualitatem culparum. Alioqui, superflua esset tertia pœnitentiæ pars, scilicet, satisfactio. Ordinatur etiam hoc sacramentum ad medendum uulneribus uniuersis, et remedium

dium adhibendum ægroto, debitumq; consilium præstandum: ne eadem uulnera iterum accipiantur.

Ad secundum negatur consequentia: alia est enim diligentia adhibenda à teste et reo in iudicio: alia à iudice: cui ex proprio munere competit inquisitio.

Ad tertium. Nolo ego confessores importunos esse, et intolerabile negocium facessere pœnitentibus. Quemadmodum ne eos quidem probo, qui imprudenter interrogando pœnitentibus scandalum iniiciunt, atque adeò eos peccare docent. Qua in re confidenter etiam reprobo summas istas confessionum interrogationibus plenas, quæ idiomate uulgari non solùm edūtur ut in publicum prodeant, sed passim etiam mulierculis et idiotis conferuntur, ut inde discant, non confitendi, sed (ut ego sentio) peccandi rationem, et normam. Sed id nos modo asserimus, cùm moraliter constat confessori, aliqua uel peccata, uel peccatorum circunstantias ex obliuione præteriri oportere, uel commonefacere, uel interrogare, ut res in iudicio palam fiat. Quòd si mediocrem probabilitatem sacerdos habet, qua sibi persuadet pœnitentem omnia peccata, et eorum circunstantias confiteri, non oportet confessorem esse solicitū et scrupulosum, sed sanè intelligere, quod Syluest. in uerbo, Confessor. 3. § 14 et 15 tradit.

Hinc uerò facilè patet quid in ea quæstione tenendum sit, quæ, Adrianum post quintam quæstionem de confessione, dubio. 7 malè habuit, An, cùm pœnitens ignorat, aliquam circunstantiam non esse peccatum, et propterea non confitetur, oporteat confessorem interrogare, et commonere. Et quidem, cùm ignorantia est uincibilis, nulla controuersia est: sed pœnitentem etiam inuincibiliter ignorantem confessor admonere tenetur illius peccati aut circunstantiæ, quæ ex ignorantia præteritur, siue præceptum diuinum sit, siue humanum: quia moraliter loquendo, ut theologos decet, confessor tacens et absoluens pœnitentem errantem circa materiam peccati mortalis, suo opere probat. confirmatq; pœnitentis errorem Mox etiam quia confessor doctor est, ad quem accedit pœnitens, tanquàm ad uicarium Dei, ut instruatur: unde infideliter age-

ret contra magisterium sibi commissum, nisi doceret errantem; liquet enim pœnitentes accedere ad confessores, non solùm ut absoluantur, sed ut instruantur. Nam etsi confessor, quatenus confessor est, non sit nisi aut iudex, aut medicus, at, quia proprius sacerdos et pastor, et doctor est, (ad Ephesios. 4.) fit inde, ut omnes leges tam diuinas, quam humanas, quæ spectant ad pœnitentem, eum docere teneatur: unde in Concilio Vuomartiensi iam citato, interrogationes etiam proponuntur, quæ ad pœnitentis eruditionem necessariam pertinent. Quia uerò proprij sacerdotes uicarios constituunt sui muneris et officij delegatos, sentiant qui uices suscipiunt propriorum sacerdotum, id sibi negotij dari, ut non modo pœnitentes et audiant, et absoluant, uerumetiam erroribus amotis instituant.

Atque id ego intelligi uolo, cùm existimo me pœnitenti profuturum. Nam frustra niti, et nihil aliud quàm laborando odium quærere (ut Salustius ait) extremæ dementiæ est, et Augustinus De pœnitentia. distinct. 7. capi. Si quis: Ideo (inquit) do tibi pœnitentiam, quia nescio, nam si scirem nihil tibi prodesse, nō tibi darem, non te admonerem. Ratio quoque perspicua est, quia nulla lex obligat ad actus inutiles et ociosos. Item, sicut correctio ad bonum illius, qui corripitur: ita confessio ad bonum pœnitentis ordinatur, sed, quando scio nihil me mea admonitione profuturum, non teneor fratrem corripere, aut delinquentem, aut ignorantem, ergo, &c. Nam, ex fine ratio mediorum est. Hinc facilè discernetur, quid in multis euentis confessor habeat facere, si prudens esse uelit: ut, si mulier nupsit Petro occultè non consumato matrimonio: deinde contraxit cum Ioanne publice, et consummauit, cum quo manet bona fide. Item, si mulier contraxit cum fratre suo, aut afine qué inuincibiliter ignorat esse fratrem: &c. Nam in his omnibus si credo meum consilium profuturum, teneor admonere: sin uerò minus, teneor non admonere, siue id sit in detrimentum proximi, siue non sit, siue contra ius diuinum, siue humanum.

Testimonia uerò, quæ Adrianus in contrarium refert ex Am-

ex Ambrosio sermone. 82. 83. et 84. ex Paulo Apostolo actorum 20. ex Grego. 41. d cap. Ephesijs: ex Innocen. 83. distin. cap. Error, de doctore publico intelligenda sunt. Cuius doctrina licet alijs sit odor mortis in mortem, debet tamen populo tradi, ut alijs sit odor uitæ. Nam (ut idem Ambrosius ait sermone. 83.) Prædicatio sacerdotis in plebe, saluandis, correctio est: contestatio iudicandis. Doctrina ergo, quæ ad bonum publicum ordinatur, propter malum priuatum non est intermittenda. At, doctrina, quæ bonum priuatum pro fine habet: cessante fine, id est, priuato bono, cessare debet.

Id uerò intelligendum est, si nec statim, nec postea fructus admonitionis speratur. Deinde, cùm uerisimiliter credo, hanc ignorantiam esse duraturam. Nam si aliunde constaret, submouendam esse ab alio, uidelicet, confessore, qui imprudentius medebitur illi malo, certè consultius ignorantem admonebo, præterquam si remedium est intolerabile: ut si, exemplis propositis addas susceptos filios ex existimato matrimonio, diutinam cohabitationem, scandalum publicum, &c. Quo euentu, nullus tam imprudens erit, qui non periculum præsens horreat, nullus tam temerarius qui sibi fidat.

Ad quartum argumentum respondetur ex Caietano in. q. 3. de confessione, quòd, cum circunstantiæ specificè differentes, nullam differentiam in iudicio sacerdotali faciunt, non oportet explicentur: ut diuinare per astra, uel per terram, specie forsitan distinguntur: Item, accedere ad bestiam, unius uel alterius generis, &c. At, circunstantiæ secundum speciem differentes, quæ in iudicio salutari diuersum remedium exigant, ac medicinam, hæ mediocriter doctis notæ sunt: eas nos asserimus esse explicandas.

Sed enim, grauissimum dubium est, An circunstantiæ aggrauantes intra eandem speciem, sint necessariò confitendæ: Suadent enim nonnulli, huiusmodi circunstantias explicari non oportere: quia aliàs cogeremur, intensionem, et continuationem actus explicare? quas quidem circunstantias, nec confiteri populus solet, nec prudens confessor exigere. Et confirmatur. Quia circunstantia

non mutans speciem nunquàm aggrauat in infinitum, ergò non est necessariò declaranda. Antecedens probatur: quia intendit pœnam, non extendit; extensio enim est infinita sine circunstantia, et per nullam circunstantiam, crescit. Intensio uerò finita est: et per nullam circunstantiam fit infinita.

Quibus argumentis D. Tho. 4. d. 16. q. 3. artic. 2. q. 5. expressè tenet, solas circunstantias, quæ speciem mutant, esse confitendas. Item D. Bonauentura in eadem di. et Palud q. 3 ac Durandus. q. 4. eiusdem distinctionis: et Syluester in uerbo, Confessor. 1. §. 9. Quamuis in fine eo quæ dixerat, intertubare uideatur. Adrianus tandem q 4. De confessione, id sequitur: licet postea contrariam opinionem probabiliorem, et securiorem uideatur asserere.

At contra uiri quoq; graues et nobiles sentiunt: Alexander. 4. parte. q. 7. membro. 3. artic 5. Gabriel d 17. q. 1. et Maior. d. 17. q. 4. Qui etiam Altisiodorensem in hanc sententiam referunt: ut omnes circunstantiæ sint explicandæ: quæ etiam in eadem specie mortaliter aggrauant. Atq; hæc opinio suadetur ante omnia ex Augustino lib. De uera et falsa pœnitentia, cap. 14. et habetur De pœnitentia. d. 5. cap. Consideret qualitatem (inquit) criminis consideret in loco, in tempore, in perseuerantia, in uarietate personæ, et quali tentatione fecerit, et inferius, Omnis ista uarietas (ait) confitenda est, et deflenda, et cap. 17. Versum quidem puto, qui dolet de crimine: conuersum, qui dolet de omni eius quam exposuimus uarietate: et cap ultimo, Diligens inquisitor, cognito crimine, uarietates eius non dubitat inuestigare, et locum, et tempus, et cætera, quę supra diximus in exponendo eorum qualitates.

Deinde, circnnstantia quæ non uariat speciem, maiorem malitiam nonnunquam addit, quàm, quæ uariat: ergo si hæc confitenda est, etiam illa. Nam malitiæ quantitas facit ad mores: species facit ad metaphisicam. Metaphisicum itaque commentum uidetur esse, compellere pœnitentem; ut rerum species differentes sacerdoti manifestet, propter malitiam additam: non item cogere ut explicet circunstantiam non differentem, cùm grauior ex ea iniquitas

quitas adiungatur.

Præterea, si decem horis quis odisset proximum, sic tamen, ut in fine cuiusque horæ odium interrumperet, illa peccata essent necessariò confitenda: ergo si nulla facta est interruptio, cum odium illud æquè graue sit, ac decem interrupta peccata.

Præterea, qui uult fornicari bis, eadem uolitione, id explicare tenetur, ergo etiam si quis unico actu uelit occidere Petrum et Paulum. Ac proinde, et, si uoluit furari ducentos aureos.

Præterea, si adderetur species noua, et non malitia mortalis, non tenemur explicare. Tota igitur causa necessaria explicationis, non est species differens, sed adiecta malitia, ergo ubi additur malitia dupla, siue sit eiusdem speciei, siue alterius oportebit exprimere.

Equidem in re uehementer ambigua non mihi satisfacerem, si solas circunstantias, quæ mutant speciem explicarem. Nec cuiquam consulerem, ut in eum modum confiteretur: omnes quippe incestus (ut in 22. Caietanus probabiliter astruit) sunt eiusdem speciei, et tamen si quis cum matre coisset, ne sibi quidem faceret satis, solùm exprimendo, se incestum commisisse. Item, et peccata contra naturam non uidentur specie discriminari, quod Caietanus etiam confirmat. At, non sat esset confiteri, effudi semen contra naturam, circunstantias uerò illius peccati celare, aut etiam negare. Istæ specierum differentiæ (mihi creditæ) ad subtiliores disputationes potius referuntur, quam ad Christianas confessiones. Itaq; omnes eas et solas circunstantias oportebit exprimere, quæ addunt malitiam mortalem, dum tamen illa noua malitia circunstantiæ notabilis sit; nec intelligatur à confessore in expressione culpæ principalis.

Et per hoc ad primum argumentum facilè responderi potest. Intensio enim actus, uel non addit notabilem malitiam, uel fere intelligitur à confessore iuxta delicti quantitatem. Et eodem modo de continuatione respondeo. Nam, si continuatio parua fuit, non est opus eam explicare; sin uerò diu, multumq; durauit, opus erit. Similiter

ter dicendum est de interruptionibus. Nam si interruptio facta est per actum contrarium, necesse erit confiteri, quoties eiusmodi culpam renouauit. At, si interruptio fuit naturalis, qualis plerunque fit, non oportebit exprimere, sed satis erit in hunc modum confiteri, Tota die amaui Mariam, &c. sufficiens nanque notitia confessori datur, et ad medendum, et ad iudicandum.

Sed, si maior pars ipsius culpæ iudici celaretur, quod iuxta contrariam opinionem fieret, tacendo, uidelicet, circunstantias intra eandem speciem aggrauantes, primùm quidem sententia indicens pœnam, esset uehementer absurda, nec esset iuxta nomen, satisfactio. Deinde, etiam si pœna non esset satisfactoria, sed medicinalis: maiori tamen morbo eiusdem quoque speciei, maior est adhibenda medicina.

Ad confirmationem, quæ Paludensem mouere potuit, tam facilis responsio est, ut post ea quæ diximus, non sit opus quicquam super addere. Nam D. Thomas (ut mea fert opinio) sententiam retractasset: si tertiæ parti extremam manum imposuisset. Atque olim iuuenis opiniones sæpe communes sui seculi sectabatur.

Multa hic de peccatorum circunstantijs ad confessionem pertinentibus Theologi solent addijcere: quæ nos silentio uolumus præterire: iustum atq; integrum uolumen unius diei disputatione conficiamus. Sed illud tamen paucis admonendum est, circunstantiam loci esse necessariò confitendam: primò, quando quis furatur à loco sacro: secundo, cùm in loco sacro semen effundit, etiam cum uxore propria: tertiò, cùm sanguis humanus ibidem etiam funditur: et in genere, quando actus peccati commissus directè aduersatur sanctitati loci, id est, ei ad quod locus est sanctificatus: ut ad immunitatem confugientium, et rerum, quæ ibi sunt, uel depositæ, uel collocatæ, &c. At qui existens in ecclesia uult, aut furari aut seminare, aut occidere extra ecclesiam, non tenetur explicare, se in templo id uoluisse. Nec enim talis uolitio est sacrilegium: imò nec aspectum, aut etiam sermonem turpem in templo factum exprimere oportet. Tametsi Syluester

uester in uerbo confessio. 1. §. 10. repugnare uideatur.

De circunstantia uerò temporis sacri, ut cum quis in die festo fornicatur, non est necesse plebem solicitari, quoniam huius circunstantiæ malitia non est mortalis. Nec Aug. lib. De uera et falsa pœnitentia, cap. 14. solas necessarias circunstantias docet esse, et deflendas, et confitendas: ut patet de circunstantia peccati in die ieiunij commissi: et cùm de hac quæstione Syluester in Rosa aurea. q 63. et Caietanus in opusculo. 27. q. quæst. 10. copiosè, docteq; disseruerint: non est nobis animus de ea re in præsentiarum plura uerba facere. Nec uerò sumus tam, aut inerudití, aut antiquitatis expertes, ut ignoremus, quæ Orige. homil. 18. super Nume. et Ambrosi. in tertium decimum Lucæ caput, et Hierony. in Esaiæ cap. 56. ac. 58 et Augusti epistola. 119. ad Ianuarium de obseruatione Sabbati iuxta spiritualem intelligentiam tradidere. Quæ uidelicet nostræ huic sententiæ non sunt aduersa, si sensum sanctorum non uerba insectemur.

De recidiuo etiam, minimè necessarium est pœnitentes macerare. Nec D. Thom. (ut quidam illi imponit) somniauit oppositum: sed solùm, cùm ingratitudo recidentis in peccatum, specialis culpa est. Nam, cùm est generalis ingratitudo, etiam si non explicetur, intelligitur à confessore. Quamquam optimum consilium est, recidiuum et peccandi consuetudinem explicare sacerdoti, non ob uerecundiam solum, cuius fructus in confessione maximus est: uerumetiam ob remedium: aliter enim simplici febri, aliter ethicæ medemur. An uerò teneamur explicare circunstantiam, qua explicata intelligit confessor complicem criminis, paulo post oportunius definiemus.

Cæterum ex definitis secundum illud argumentum, satis superq; confutatum est: nisi ea parte, qua de partitione confessionis per casus reseruatos ambigitur: In qua scilicet quæstione tot sunt sententiæ, quot capita: uide Durand in 4. d. 17. q. 15. et Palud quæstione 5. et Gabriel. q. 1. et Adria. De confessione. q. 4. et Caietanum in summa uerbo Confessio, conditione. 10. Post quorum tractationem, quoniam adhuc sub iudice lis est, operæ pretium fue-

sit, quædam fundamenta ſupponere.

Primùm, ſuperiores prælatos licitè poſſe aliqua peccata reſeruare, à ſe ſolùm abſoluenda. Hoc ponit contra Vuicleph Thomas Vualdenſis in libro De Sacramentis, cap. 149. probatque teſtimonio Innocentij aſſerentis, quædam peccata eſſe, quorum abſolutio eſt Petro reſeruata.

Item 33. q. 2. Latorum, refertur Ratholdus Argentoratenſis eccleſiæ epiſcopus, quendam parricidam ad Nicolaum Papam miſiſſe, ut ab illo abſolueretur. Nec mihi, quæſo, obijcias alia nomina haberi apud Gratianum: quoniam inumera ſunt in eo libro menda, nec omnia Gratiani culpa, ſed typographorum.

Habes præterea Origenem Homi. 10. ſuper Numeros: ubi docet, laicum peccantem indigere quandoque, non ſolum ſacerdote, ſed et pontifice.

Cyprianus quoque lib. 3. epiſtol. 16. et 17. tradit, non eſſe lapſos reconciliandos niſi ab epiſcopo, præterquàm cùm mortis periculum urget. Vide etiam Gratianum de pœnitentia d. 1. cap. in actione. et 26, quæſtione 6. per totam: ſed maximè, Cap. ultim.

Præterea, Benedictus undecimus in extrauaganti, cuius initium eſt, inter cunctas, enumerat quatuor crimina epiſcopis reſeruata. Eſt denique extrauagans Sixti quarti: Et ſi dominici: ubi excommunicantur, qui abſoluunt à caſibus reſeruatis Romano pontifici.

Secundum fundamentum. Non ſolum cenſuræ ipſæ reſeruantur à ſuperioribus prælatis, ſed etiam culpæ, et earum abſolutio: hoc uidetur eſſe contra Durand. loco citato: et probatur ex cap 2. De Pœnitentijs in 6. ubi dicitur, quòd ſi epiſcopus conceſſerit ſubdito, ut ſibi poſsit idoneum eligere confeſſorem, electus, in caſibus qui eidem epiſcopo ſpecialiter reſeruantur, nullam habet penitus poteſtatem: quòd ſi nullam habet: nec in pœnas, nec in culpas habet.

Et confirmatur hoc. Quoniam aliquorum criminum abſolutio refertur epiſcopis, quæ non habent excommunicationem adiunctam ut homicidium uoluntarium: et

alia

alia pro quibus est imponenda pœnitentia publica. Nec ualet dicere, homicidium habere irregularitatem annexam. Tum, quia irregularitas impedit, non pœnitentiæ, sed ordinis sacramentum: tum quia episcopus a culpa homicidij uoluntarij absoluere potest: irregularitatem tollere non potest. Non ergo reseruantur culpæ propter annexas censuras: sed absolute propter ipsas culpas.

Præterea, idem ostenditur ex extrauaganti, Inter cunctas: ubi Benedictus ait, fratres priuilegiatos non debere recipere confessiones criminum, pro quibus solemnis est pœnitentia indicenda: quòd inconueniens sit, ut à peccato absoluat, qui pœnitentiam debitam imponere non potest.

Id postremò manifestatur ex usu ecclesiastico. Nam prælati religiosi reseruant sibi aliqua peccata, nulli censuræ subiecta: ut uotorum transgressionem. Nec usui ratio deest. Nam in omni iudicio et foro, superior potest sibi reseruare aliquas causas, præsertim grauissimas, idq; principes in repub. facere solent: ergo et Summus Pontifex, cùm habeat supremam iurisdictionem: non solum in exteriori foro quantum ad pœnas, uerumetiam in interiori, quantum ad culpas.

Tertium fundamentum. Non potest quis absolui à iudice inferiori de crimine reseruato sine facultate superioris. Quòd si tentet inferior ab eiusmodi absoluere, nihil facit. Quia non habet iurisdictionem circa illa peccata excepta à superiore, qui non commisit absolutionem eiusmodi peccatorum.

His iactis fundamentis, sit prima conclusio. Si iudex superior et inferior sint præsentes, non potest inferior absoluere à non reseruatis nisi prius petatur facultas absoluendi à reseruatis.

Probatur, quia integritas cõfessionis est de iure diuino, ergo, cum ille pœnitens habeat copiam confessoris, cui potest integrè confiteri, non potest inferior diuidere absolutionem, antecedens probatur: quia uel superior potest integram absolutionem præstare, cum præsto sit: uel inferior, habita facultate superioris. Probatur etiam hæc

propo-

propositio ex usu probatissimo religiosorum, qui nunquam absoluunt, à non reseruatis, nisi prius petita facultate, ut etiam absoluant à reseruatis. Et idem est si parochus et episcopus sint præsentes: et cùm patet facilis aditus ad superiorem.

Sed quid si superior nolit dare facultatem sed uelit ipse audire confessionem? Respondeo, quòd inferior non debet absoluere ab aliquibus peccatis: sed remittere ad superiorem, et pœnitens tenetur id pati, quia quando potest integram confessionem facere confessori idoneo, uiolat ius diuinum de integritate confessionis, accipiendo absolutionem ab eo, qui dimidiatam absolutionē præbet.

Secunda conclusio. Si superior audiat confessionem priusquam inferior tenetur totam confessionem audire, et non solùm peccatorum reseruatorum, si uelit sacramentalem absolutionem impendere. Hæc est Adriani et Durandi contra Caietanum, et suadetur: quia integritas confessionis, est de iure diuino, ergo episcopus, uel prælatus alius superior, illicite diuidit confessionem, et absolutionem, cum possit facilè integritatem seruare, et confirmatur, quia materia sacramenti est confessio integra, ergo illa dimidiata confessio non est materia sacramenti potest enim commode, (ut diximus) peccator, omnia superiori confiteri.

Deinde, si Romani pœnitentiarij partiri absolutionem possunt, parochus, nedum episcopus, etiam posset suos parochianos ab uno peccato solum absoluere: pro cæteris uerò dare facultatem eligendi confessorem. Abbas quoq; uel Prior absoluere monachum ab una culpa reseruata, et pro reliquis pœnitentem ad alios confessores mittere: et sic pro suo arbitratu; confessionem, atq; absolutionem, tum etiam partiri, cum commodissime fieri integra potest.

Præterea, cum sacerdos ille superior soluat uice Dei: et possit omnia soluere, si dimidiatam præstaret ueniam, quædam soluendo, alia non soluendo, cùm omnia tamen posset, certe significaret, Deum etiam, cuius minister est, dimidiatam præstare ueniam: et pœnitens quoque ad talem superiorem accedens, dimidiam à Deo ueniam speraret:

raret : quod impium est.

Sed arguit tamen Caietanus ex Romanæ Ecclesiæ usu: nam pœnitentiarij Summi Pontificis non audiunt, nisi à reseruatis, &c. et tamen illa absolutio est sacramentalis: aliàs effunderentur pœnitentes: nec pœnitentiarij tenerentur confessionis seruare sigillum. Adhoc cum Durando et Adriano, nego equidem talem absolutionem esse sacramentalem. Sed pœnitens accedens ad Romanos confessores, à censuris excommunicationis absoluitur.

Nullum enim crimen est Pontifici Summo reseruatum quod non habeat excommunicationem annexam. Vnde ex consequenti fit ei copia, ut inferiori omnia peccata sua fateatur: quo eo ipso, reseruatio tollitur, et facultas inferiori datur, ut possit ab omnibus absoluere. Quòd si pœnitentiarij intendant absolutionem sacramentalem impartiri, errant, inquit Adrianus. Nec is Ecclesiæ Romanæ usus erit, sed impietas sacerdotum, qui existimant, quæstum esse pietatem.

Cùm uerò obijcitur, quòd pœnitentes deluderentur: nego id certè: quia iudex superior, cùm ab eo casus reseruatus petitur, tenetur sigillum confessionis seruare. Verbi gratia. Si confessor accedat ad Abbatem, uel priorem, petiturus facultatem absoluendi, debet seruare secretum, eodem uinculo, acsi sacramentaliter ipse absolueret.

At si rursum obijcias, neminem obligari ad aperiendum peccatum suum secretum extra confessionem sacramentalem, ergo male faceret Summus Pontifex si pœnitentes cogeret, ut extra confessionem sacramentalem peccata Romanis pœnitentiarijs aperirent. Ad hoc primò responderi potest, ex cap. Ea noscitur, de sententia excommunicationis: et ca. Eos qui. lib. 6 eodem titulo. Quòd si quis in articulo mortis absoluatur ab excommunicatione Summo Pontifici reseruata: tenetur si euadat, sistere se Romano Pontifici, atq; consequenter aperire peccatum, pro quo in excommunicationem inciderat. Et tamen certum est iam esse ab illo peccato absolutum.

Secundò etiam respondetur, illam confessionem quodammodo esse sacramentalem, quemadmodum, cùm peto faculta-

facultatem à superiore, ut absolui possim à culpis reseruatis, censetur esse confessio sacramentalis: quoniam id totum ordinatur ad sacramentalem absolutionem. Ideoque tenetur superior seruare sigillum.

Secunda conclusio Contra Durandum et Adrianum. Si non pateat aditus ad superiorem: uidelicet, quia episcopus est absens, et instat necessitas celebrandi: uel si quis religiosus iter agat sine facultate recipiendi absolutionem à casibus reseruatis: tunc inferior potest absoluere à non reseruatis: et pro reliquis peccator expectare absolutionem superioris. In quo euentu D Tho. loquitur in. 4. d 17. q. 3 ar. 4 q 2. ad quartum. Hæc conclusio probatur, quia, et confessio integra est; et absolutio: cùm ille sacerdos absoluat ab omnibus, à quibus potest: et, quantum ad reseruata, pœnitens non habeat copiam confessoris. Quemadmodum, si pœnitens tacet aliquod peccatum, ex causa rationabili tacendum: quamuis sacerdos id cognoscat, debet absoluere, et est tum confessio, tum absolutio integra: hoc est de omnibus quæ ad illud iudicium spectabant.

Hanc propositionem intelligo, nisi excommunicatio peccato sit adiuncta: ut sunt omnia, quæ reseruantur Summo Pontifici in bulla cœnæ Domini. Tunc enim malè faceret inferior absoluendo à non reseruatis: cum pœnitens sit excommunicatus: et prius habeat tolli uinculum excommunicationis, quàm absolutio sacramentalis impendi.

At uerò circa hanc tertiam conclusionem graue dubium exoritur, an pœnitens teneatur omnia peccata, etiam reseruata, inferiori iudici confiteri, quando non adest facilis aditus ad superiorem. Et suadetur pars negatiua. Quia in tali euentu non requiritur unitas absolutionis: cùm inferior à non reseruatis, superior postea à reseruatis absoluat: ergo nec requiritur unitas confessionis. Ideo enim confessio debet esse integra: ut absolutio sit integra. Quocirca si diuisionem sacramenti forma recipit, materiam quoq; recipere necesse est.

Deinde, si sacerdos nullam haberet potestatem absoluendi, nullam culpam teneretur pœnitens confiteri: ergo non

go non poteſt à reſeruatis abſoluere, ea pœnitens inferiori iudici confiteri non debet. Confirmat autem hoc uel maximè, quòd ſuperius oſtendebatur neceſſitas confeſſionis: quia neceſſarium erat, peccata à ſacerdote remitti, ergo ſi peccatum aliquod ſacerdos nullo modo remittere poteſt, non tenetur pœnitens illud ſacerdoti confiteri. Oſtenſum eſt autem, iudicem inferiorem reſeruatam culpam remittere non poſſe. Itaque non tenemur culpam eiuſmodi, illi ſacerdoti confiteri. Niſi (quod abſurdum eſt) eccleſia cogat, ut idem peccatum bis confiteamur: ſemel inferiori, à quo non abſoluimur: iterum ſuperiori, ut ab illo abſoluamur.

Pro parte uerò affirmatiua, primùm eſt Innocentius in cap. Omnis utriuſq; ſexus, De pœnitentijs, inquiens, Omnia ſua peccata ſemel in anno ſacerdoti ſuo confiteatur: non dixit, Sacerdotibus.

Deinde, Diuinum præceptum eſt, ut homo omnia peccata ſuo ſacerdoti confiteatur, ut deinceps oſtendemus: ergo prælati, reſeruando culpas, hanc obligationem tollere non queunt.

In hac quæſtione D. Tho. loco citato aſſerit, omnia peccata eſſe inferiori referanda. Quem ſequuntur ferè doctores Theologi. Imò Durandus ait, aſſertionem oppoſitam, quippe quæ contra communem doctrinam ſit, periculoſam eſſe: quoniam iuxta eam diuiditur licitè, tàm confeſsio quàm abſolutio. Quod uidetur erroneum, inquit.

At Gerſoni non uidetur erroneum: nam (ut proximè nobis confirmandum eſt) nihil uetat ex cauſa rationabili confeſsionem partiri, id eſt, quædam peccata tacere, alteri confitenda: quæ eſt diuiſio confeſsionis mathematica, cùm pœnitens integram moraliter faciat, expectans omnia, quæ uidelicet explicare tenetur. Nondum autem oſtendit Durandus, obligari peccatorem ad ea peccata confitendum, quæ ſacerdos remittere non poteſt. Et, ſicut prælati reſeruando culpas, licitè faciunt ut quandoq; abſolutio diuidatur: ita non eſt pœnitus abſurdum, ſi proinde fiat, ut pœnitentes diuidant confeſsionem: cuius

et ne-

et necessitas et integritas ex absolutione, tanquam ex fine, sumitur.

Nec mihi facit satis, quod nonnulli affeuerant, confessionem integram esse iniunctam peccatoribus: absolutionem integram sacerdotibus non item. Nam, (ut sæpe resumpsimus) confessio integra, materia sacramentalis est: quoniam confessio mutila, cùm forma sacramentali pugnat. Non igitur minus iniuncta est absolutionis integritas sacerdotibus quàm confessionis integritas pœnitentibus. Alioqui liceret sine sacrilegio confessori, à quibusdam pœnitentem absoluere: et quorundam peccatorum absolutionem in alium diem reseruare.

Sed quoniam Theologis non licet, sine graui causa, nouá placita cudere, communem sententiam nos sequamur: eâ potissimum ratione, quòd lex non in id spectat, quod raro paucis euenire potest, sed quod plerunq; hominibus usuuenit. Est autem necessarium fere populo, ut omnia crimina sacerdoti proprio confiteatur, uel reseruata. Tum, quia fere populus ignorat, quæ peccata sint reseruata, quæ contra non sint. Qua de re à sacerdote proprio instituantur oportet. Tum etiam, quia medicus ad eos morbos curandos, quorum ad se pertinet medicatio, ut plurimum necesse est reliquos graueis morbos intelligat: ut et consilium apertum, et remedium opportunum impendat ægroto. Quòd si quis obijciat, posse doctum esse peccatorem, atque instructum: peccataque usque adeò seiuncta, atq; diuersa, ut uel consilium, uel medicina uni applicata, alteri nec obsint, nec prosint. Iam nos huic obiectioni respondimus, eiusmodi priuatos euentus legibus non obsistere, quo minus in uniuersum obligent: quæ uidelicet id considerant, quod maiori ex parte populo necessarium est.

Verùm adhuc Adrianus instat aduersus hanc tertiam conclusionem. Quia forma sacramentalis, cùm ex ui sacramenti conferat gratiam, uel nulla mortalia, uel omnia peccata remittit, &c.

Et confirmat hoc: quia, sicut sacramenta, quæ pluribus formis conficiuntur, unica forma confici nequeunt: ita sacramen-

cramentum, quod una forma conficitur, pluribus confici non ualet.

Confirmat deinde: quia absolutio, iure diuino debet esse integra, Superiores ergo prælati eam partiri non possunt: ut uidelicet inferiores absoluant à non reseruatis: superiores à reseruatis.

Ad primum, idem argumentum fieret, cum ex causa rationabili tacetur aliquod peccatum idem etiam de peccatis oblitis, cui tamen nos euestigiò respondimus.

Ad secundum. Nos minimè asserimus, unicum esse sacramentum, si quis absolutus à non reseruatis, postea confiteatur superiori reseruata. Quemadmodum, si peccata oblita memoriæ occurrant post priorem absolutionem, illorum confessio et absolutio est uerissimum sacramentum: habetque integram materiam et formam, et illud prius, in quo homo confessus est omnia peccata, quorum recordabatur. Atque idem omnino sentio si quis ex iusta causa peccatum aliquod in priori confessione celauerit, reciperet quidem uerum sacramentum et gratiam. Cumque rursum illud, quod tacuit, alteri postmodum confitetur, uerum quoque sacramentum suscipere, nouumque proinde et gratiæ et uirtutis augmentum. Quod si unum esset, idemque sacramentum et collatio gratiæ ad posteriorem reseruaretur absolutionem (quod nonnulli perperam imaginantur) tunc certè, si pœnitens esset attritus, per primam absolutionem non iustificaretur. Nec illud signum exterius adhibitum, esset sanctificatiuum, quandoquidem, non ponenti obicem, gratiam minimè largiretur

Ad tertium. Nihil uetat, ut absolutio quæ iure diuino, per se quidem integra esse debet, per accidens tamen mutiletur ut propter obliuionē alicuius peccati, uel propter periculum, quod urget, si exprimatur. Quare, si ex reseruatione quorundam peccatorum quæ legitimè in Ecclesia fit, et simul ex absentia prælati superioris per accidens eueniat, ut confessor præsens soluere omnia nequeat, non exinde integritas absolutionis tollitur, iure diuino instituta. Quæ tunc, scilicet, tolleretur, cum confessor habens autoritatem absoluendi ab omnibus, partim re-

mitte-

mitteret, partim retineret.

Id uerò (quod sæpe in huius argumenti explicationem diximus) inferiorem à reseruatis absoluere non posse, intellectum cupimus, donec superior ab eis non absoluerit. Quod si iam soluit; ratio reseruationis cessauit. Quæ cum quodammodo pœnalis sit et odiosa, restringi non debet, sed ampliari. Imò asserit Adrianus et benè, quòd si præmissa sufficienti discussione, confessus est quis habenti facultatem absoluendi à culpis reseruatis, et oblitus est fortè unam ex illis, asserit (inquam) quòd non tenetur adire superiorem. Cum autem memoriæ occurrerit, poterit confiteri cuicunque, qui semel habuit facultatem. Adrianus dicit, cuicunque simplici sacerdoti, quod equidem nulla ratione probarim: quoniam (ut supponimus) absolutio requirit iurisdictionem in absoluendo. Simplex autem sacerdos iurisdictionem nunquam habuit, &c. Quemadmodum, si ego oblitus sum confiteri aliquod peccatum mortale proprio meo sacerdoti, non possum deinde, cùm in mentem uenerit, confiteri cuilibet sacerdoti, sed solùm habenti facultatem, ac iurisdictionem.

In tertio principali argumento, inter doctores scholasticos magna dissensio est, an cum iactura sequitur, uel propria, uel aliena à præcepto confessionis, et ipsius integritate liberemur. Et, ne in opinionibus aut recensendis, aut confutandis, longa texatur oratio, sit prima propositio.

Si ex confessione alicuius peccati sequitur scandalum, uel meum, uel confessoris, ego possum tacere tale peccatum, reliqua confitendo, et ratio est. Quia, quantum ad illud, non habeo copiam confessoris: cui uidelicet rectè, atque honestè confiteri possim eiusmodi peccatum.

Item (iuxta Bernardum, libro de præcepto, & præcepti dispensatione.) Quod pro charitate institutum est, contra charitatem non debet militare. Confessio autem instituta est in remedium pœnitentis. Quocirca, si scandalum ipsi ex confessione alicuius peccati accidit, poterit idem licite reticere. De uitando autem scandalo confessoris, iuris naturalis præceptum est. Præceptum ergo di

uinæ

uinæ legis positiuum, illius obligationem non abolet: lex enim gratiæ; legem naturæ non destruxit, sed perfecit. Loquimur autem de scandalo confessoris infirmi: nam si ex malitia paratus sit ad ruinam, utilius scandalum nasci permittitur, quàm Dei præcepta relinqui. Exempla uerò huius conclusionis non adhibemus, quoniam cuique erunt in promptu.

Secunda propositio, quæ communis etiam theologorum est. Si ex confessione mea sequatur aut mors, aut infamia uel mea, uel aliena, excusatur ab obligatione confitendi tale peccatum: et ratio est, quia diuina præcepta positiua non obligant cum iactura uitæ, aut publicæ famæ. Verbi gratia, si confessor crederetur reuelaturus confessionem, &c.

Item, præceptum de uitanda morte, uel infamia proximi, est naturale: ergo præceptum positiuum adueniens, de confessionis integritate, non abrogatur. Quòd si excusor à confessione peccati, ex qua sequitur mors, uel infamia publica proximi; excusabor etiam, si inde sequatur, siue mors, seu infamia mea publica.

Sed objicies tamen, quia illa argumenta probant quidem esse cessandum à confessione, non autem confessionem esse diuidendam. Nam, diuidere confessionem, sacrilegium est. Tum, quia impium fuerit, à Deo dimidiam expectare ueniam; tum, quia talis diuisa confessio formæ sacramentali repugnat.

Et augetur difficultas, si capiamus pœnitentem attritum, qui habeat duo peccata mortalia; quorum alterum nos asserimus posse reticeri ex causa probabili, tunc confessor absoluit ab uno peccato, ab altero non absoluit, ergo et Deus absolutionem ipsam partitur, quod absurdum est.

Pro quorum argumentorum solutione, commemorandum est, confessionis integritatem, non oportere mathematicam esse, sed moralem: unde non necesse est, omnia peccata contineat, sed quæ in memoria sint, adhibita humana diligentia. Inde etiam fit, ut si pœnitens cœperit peccata dicere: et ex morbo, uel alia causa linguæ usum

amiserit: confessionem quidem faciat integram, non omnium absolutè peccatorum, sed eorum tamen, quæ et debet, et potest confiteri. Ex qua etiam radice, illud colligimus, non esse necessarium, hominem confiteri omnia peccata, quæ memoria tenet: sed illa quæ confessori rationabiliter exprimentur. Lex enim Christi de moribus ad moralem integritatem obligat, id est, rationi consentaneam. Nam, quod à ratione dissonat, non præcipit. Peccatum: itaque quod rationabiliter tacetur, irrationabiliter explicatur, non est materia confessionis à Christo institutæ. Dimidiare igitur confessionem à Christo Domino præceptam, hoc est aliquod mortale peccatum tacere, quod Christus instituit esse in illa confessione aperiendum: id sacrilegium est, &c. Nec sacerdos dimidiatam absolutionem præbet: nam absolutio limitatur etiam ad confessionem institutam à Christo, sicut forma per materiam limitatur. Ab omnibus ergo absoluit sacerdos, quæ ad suum iudicium spectant ex Christi institutione. Illud uerò peccatum, quod causa urgente tacetur, non pertinet tunc ad illius sacerdotis iurisdictionem, reliqua uerò pertinent, unde pœnitens alia confiteri tenetur, sicut qui non potest ieiunare uno die quadragesimæ, à reliquorum ieiunio non absoluitur.

Ad id uerò, quod tandem obiiciebatur, respondeo: sacerdotem quidem, immediatè et directè remittere, quæ audiuit in confessione peccata: sed ex consequenti, et indirectè, remittere omnia, etiam quæ non audiuit. Quia enim effectus sacramentorum, gratia est, quæ omnia peccata tollit: inde fit, ut omnia sacramenta suos effectus immediatos producendo, consequenter omnes mortaleis culpas remittant. Ac per hunc modum peccata oblita per absolutionem remittuntur: non directè, ex uiq; absolutionis, sed secundariò, et consequenter.

Sed enim, quoniam leue detrimentum esse uidetur, quòd confessor sciat peccatum proximi mei: hinc grauis autorum concertatio est, an teneamur explicare circunstantiam: qua explicata confessor intelligit complicem criminis; ut exempli causa, si confiteor, me commisisse ince-

stum

ſtum cum ſorore: nec habeo plures, &c. Quo quidem loco, nec eſt quæſtio, cùm ego habeo copiam confeſſoris, cui poſſum confiteri ſine reuelatione alieni peccati, tunc enim iniquum erit, illi confiteri, qui ex mea confeſſione crimen alienum intelligit. Sed eſt quæſtio, cùm confeſſor non ad eſt, niſi parochus, qui et me et ſororem cognoſcit, ut in pagis et oppidulis frequenter ſolet accidere. Igitur communis ſententia tenet, non eſſe deſiſtendum ab illius peccati confeſſione propter paruum illud proximi nocumentum. Quemadmodum ex parua iactura famæ meæ, quam facio ex eo, quòd confeſſor meum peccatum intelligit, confitendi obligatio non ceſſat. Hanc ſententiam D. Thom. amplectitur. 4. d. 16. q. 3. artic. 2. q. 5. ad quintum. Duran. eadem. d. q 4. D. Bonauen diſt. 21. in ſecunda parte diſtinct. artic. 1. Petrus Palud. diſt 17. q 2. artic 1. et Gabri. q. 1. concluſione quinta: et Adria q. 1. de Confeſſione, ad quartum argumentum et Syluester, uerbo Confeſſor. 1. §. 24. Cauſa uerò horum eſt, quòd potius debet pœnitens prouidere conſcientiæ ſuæ, quàm alienæ famæ. Item, quòd præceptum de integritate confeſſionis diuinum eſt, nec debet omitti, ut bona opinio alterius apud confeſſorem ſeruetur.

At Caietanus in Summa, in uerbo Confeſſio, conditione. 3. ubi multa adhibuit remedia, quibus peccatum alienum in confeſſione celaretur: tandem ſubijcit, quòd ſi nullum remedium eſt, et diferri non poteſt confeſſio, quia oportet, aut celebrare, aut euchariſtiam ſumere debet illam circunſtantiam tacere pœnitens: quia confeſſio non debet eſſe cum aliena iactura. Damnum ſiquidem propriæ famæ, confeſſionis et abſolutionis utilitatis penſatur. Damnum uerò famæ alienæ, non penſatur aliqua commoditate ipſius, qui patitur incommodum: et ideo non uidentur noſtra commoda proximorum noſtrorum incommodis comparanda.

Præterea. Si ego non poſſum confiteri, niſi per interpretem: confiteri non teneor: ergo ſi cum iactura aliqua famæ meæ præceptum confeſſionis non obligat, nec cum iactura quidem alienæ famæ obligauit.

Præterea. Si ego cognoſcerem, confeſſorem reuelaturum eſſe ſocium criminis cuiquam alteri, non deberem explicare: ergo nec ipſi debeo ſocij crimen aperire. Quia etiam apud ipſum confeſſorem bona opinio proximi mei, uel infirmatur, uel penitus interit: eò uel maximè quòd illius pœnitentiam non uidet: meam uidet. Nec naturæ lex ſolùm obligat, ne graue damnum proximo demus, uerùm etiam ne medio credemus.

Vt igitur hoc diſſidium componamus, ſit tertia propoſitio: Si habita ratione confeſſoris et complicis, uir prudens iudicauerit eſſe iacturam, licet non grauem, mediocrem tamen: tunc eiuſmodi peccatum, aut circunſtantia taceri poteſt. Atq; hanc mihi uidentur probare argumenta, quæ fecimus pro Caietano.

Quarta propoſitio. Si habita ratione utriuſq; et confeſſoris et complicis, uel nulla iactura fit, uel minima, ex eo quod ſacerdos intelligat ſocium criminis: uidetur eſſe neceſſarium circunſtantiam explicare.

Vltima propoſitio. In articulo mortis, non obſtante illa famæ iactura, quæ plerunq; apud confeſſorem fit, tenetur pœnitens circunſtantiam explicare: quia et ipſe ſocius criminis debet ſubire tale diſpendium pro ſalute pœnitentis. Secus: ubi iactura eſſet grauis et magna: ut ſi mors, uel infamia publica ſequeretur.

In quarto argumento principali multa uariè à doctoribus ſcholaſticis differuntur. in. 4. d. 17. Sed ego, quanta maxima breuitate potero, ea in hac diſputatione tractabo, quæ et neceſſaria ſunt, et digna quæ à uobis magnopere animaduertantur.

Dupliciter itaque confeſſio informis eſt: aut ex parte confitentis, aut ex parte abſoluentis. Ex parte quidem pœnitentis, quia non erat in gratia quando eam fecit: ſiue quia carebat contritione, ſiue quia eius confeſsio non erat integra, uel ex uerecundia, uel ex negligentia, &c. Ex parte uerò abſoluentis, quia uel non impendit abſolutionem, quæ eſt forma huius ſacramenti: uel, ſi impendit, non erat ſacerdos habens iuriſdictionem ad abſoluendum: ergo ſi confeſsioni deeſt charitas, quæ eſt forma uirtutum,

uel

uel absolutio uera, quæ est forma sacramentalis confessio nis, talis confessio apellatur informis.

Et (ut certa ab incertis separemus) Primum, in quo conueniunt uiri docti, est: confessionem informem ex defectu absolutionis esse à pœnitente repetendam. Nam ut retro docuimus ex Ioannis testimonio, necesse est ut peccata à sacerdotibus remittantur. Igitur, qui non percepit absolutionem à peccatis, quamlibet millies ea fuerit confessus, eo usque tenetur peccata fateri, quousq; ueram absolutionem accipiat.

Aliud quoque in hac materia certum est, aliquam confessionem ex parte pœnitentis esse repetendam. Nam, qui dedita opera, non faciunt integram confessionem mortalium, sed ex uerecundia unum aliquod mortale tacent: ij sine dubio iuxta omnium doctorum communem sententiam tenentur iterum confiteri: quia confessio non integra sacramenti pœnitentiæ materia non est: cùm ex propria ratione formæ sacramenti repugnat: unde in Concil. Floren. definitur, ad confessionem, quæ est huius sacramenti materia, pertinere, ut omnia peccata mortalia, quorum homo memoriam habet, suo sacerdoti integre confiteatur.

Tertium, me quidem iudice, certum est, non omnes confessiones informes, esse resumendas. Nam (ut. D. Thomas argumentatur. d. 17. art. 4 q. 1.) si opus esset omnem talem confessionem repetere, nullus tranquilitatis locus relinqueretur, cùm enim uiri pij de propiciato peccato non debeant esse sine metu, Eccles. 5. omnis confessio de qua uererentur, an fuerit informis, an legitima, esset illis identidem repetenda. Quod omnino alienum est à prudentissimorum hominum consuetudine.

Præterea, cùm sacramentum extremæ unctionis, atque matrimonij, et item in uniuersum reliqua, ex informitate non sic inualidentur, ut iterum sumenda sint: cur unum hoc ex sola informitate quassabitur? eo uel maximè, quòd etiam sine contritione, necessariam et materiã et formam huius sacramenti constare posse, certis argumentis astruximus. Non igitur ex informitate, sed aliunde sumendum

eſt, quando ſit confeſſio repetenda.

Illud denique compertum et exploratum eſt, confeſſionem ſacramentalem, hoc eſt, ex qua cùm abſolutione uerum pœnitentiæ ſacramentum conſiſtit, eam non eſſe faciendam. Sed ſi ſit aliqua confeſſio, ex qua non eſt conſtitutum uerum pœnitentiæ ſacramentum: ea uidelicet reſumenda eſt.

Prior huius fundamenti pars, uel ex eo conſtat, quòd ſi ſemel accepimus ueram aliquarum culparum abſolutionem, ueram (inquam) et ualidam: non oportet peccata à quibus ſumus uerè abſoluti, iterum confiteri. Quippe (ut Benedictus undecimus, in extrauaganti, inter cunctas, eleganter docet) abſurdum eſt, ut liberatus debitor adhuc ad ſoluendum maneat obligatus.

Atque inde poſterior pars eiuſdem fundamenti conſtabilitur: ſi enim mea confeſſio fuit talis, ut ex ea cum abſolutione ſacramentum pœnitentiæ non eſt confectum: illa nimirum peccata, quæ confeſſus ſum, non ſunt per ſacerdotem remiſſa. Qua propter debeo iterum confiteri, ut clauium autoritate ſoluantur.

Ex quo quidem quarto fundamento, manifeſtè colligitur confeſsionem, quæ ſine culpa pœnitentis non eſt integra, iterum facere non oportere: ut ſi propter ſcandalum, aut proprium, aut ipſius confeſſoris euitandum, aliquod peccatum tacerem; uel ſi diligentiam adhibui ſufficientem, et tamen adhuc alicuius peccati ſum oblitus. Nam in moralibus ex fine uoluntario res denominatur. Qui igitur uoluit omnia ſua peccata confiteri: et idoneam adhibere diligentiam: eius confeſſio, ſi moraliter loquamur, eſt integra. Quod et ex Concil. Florent. et ex alijs multis capitibus, et cauſis antè nos liquidò comprobauimus.

Colligitur deinde, quòd ſi peccator negligentiam affectatam, aut omnino craſſam in facienda integra confeſsione habuit, ita ut ex eiuſmodi negligentia peccatum aliquod mortale prætermiſerit: talis debet confeſsionem repetere, ac ſi data opera mutilaretur. Verbi gratia; qui ſine aliquo examine conſcientiæ ſuæ poſt tranſactum an-

num

num accedit ad confeſsionem; ſemper enim in peccatorum obliuionem neceſſe eſt incidere. Quare non aliter uult confeſsionem mutilare, atque, qui uenenum homini porrigit, uult occidere;et qui ignem ſubiicit,domum comburere. Qui igitur ad eum modum imparatus accedit; re uera uult confeſsionem mutilam facere, qui uolens prudenſq; ita ſe gerit, ac ſi facere ex profeſſo mutilam uelit.

Colligitur tertiò, quòd, ſi peccator nullum dolorem habeat, nec contritionem,nec attritionem,talis confeſsio eſt repetenda. Non enim eſt confeſsio, quæ ſit materia ſacramenti pœnitentiæ,cùm à nulla pœnitentia proficatur. Imò uerò, cùm nec confeſsio quidem ſit, ſed pura confeſsionis ſimulatio; ut Capreolus. diſt. 17. q. 2. et Durandus eadem diſtinctione. q. 13. et Caietanus. q. 5. additionum et in ſumma ſua: et ferè autores ſcholaſtici tradiderunt.

Colligitur poſtremò (id quod etiam paulò ante inſinuauimus) quòd, ſi quis habeat attritionem; ex qua uirtute ſacramenti attritus, fiat contritus, gratiam, ſcilicet, conſequendo; eius confeſsio non eſt reſumenda. ſuſcipit enim uerum pœnitentiæ ſacramentum, gratiamque, ac remiſſionem peccatorum per abſolutionem ſacramentalem. Hæc omnia, (niſi ego cæcus ſum) in controuerſiam uertere non debemus.

Sed illud primùm in hac materia, tanquam incertum in dubium uocari meritò poteſt. An confeſsio ex negligentia mutila et manca, non quidem penitus craſſa et ſupina, ſed culpabili tamen, ſit à pœnitente iterum facienda; ut, ſi quis peccata præterita quærat, et diligentiam nonnullam adhibeat, quam eſſe idoneam arbitratur; cùm tamen non ſit.

Huic uerò quæſtioni, reſpondetur ex ſententia Caietani, talem confeſsionem non eſſe repetendam, ſed ſi poſtea in memoriam peccatum illud negligenter omiſſum uenerit; ſat erit illud confiteri, et negligentiam in conſcientia examinanda, ac proinde ſacrilegium illud, quod in ſuſcipiendo ſacramento commiſſum eſt.

Hæc uerò ſententia non poteſt (fateor) perſpicuè ac lucidè demonſtrari. Sed in rebus quæ ad mores pertinent,

non sunt (mihi credite) scientiæ moralis dogmata ad uiuum resecanda. Suadetur itaque primùm: quia moraliter loquendo talis confessio est integra: cùm intendat pœnitens omnia confiteri, quorum memoriam habet.

Item, quia aliàs, nimium anxios redderemus scrupulosos: imò piorum etiam animos turbaremus perpetua iterandæ confessionis solicitudine: uerentur enim plurimum non scrupulosi modo, uerum etiam mediocriter liberi, atq; cordati, sese in examine conscientiæ negligentes extitisse.

Sed obijcet fortasse quisquam, quod talis confessio ex parte pœnitentis non est integra: peccat enim non adhibendo diligentiam debitam, atque ex consequenti pœnitens, confessionem, uolens, mutilam facit.

Ad hoc primum dico, omissionem illam diligentiæ debitæ, aliquando esse solum uenialem, scilicet, ex inconsideratione, culpabili quidem proficiscens, sed non mortali tamen. Quoniam pœnitens is est, qui aliàs diligentiam debitam adhibere solet. Atque in hoc euentu, non sacramentum modo, sed etiam fructus sacramenti recipitur. Nec hoc loco (ut reor ipse) Theologus quisquam nobis erit aduersus: nisi planè uelit, et confessionis iugum importabile facere: et sine idonea ratione, mortalis culpæ reatum inducere, nisi confessio uenialiter tantum culpabilis resumatur.

Dico secundò, quòd, etiam si negligentia mortalis sit, (non sit modo adeò supina et crassa, ut perinde habeatur, atque ex industria res fieret) quia confessio tamen ex intentione formali pœnitentis est integra: non est cogendus eiusmodi confessionem iterare. Nam, quando salua pietate id facere possumus, confessionis iugum mollefaciendum est, nec iniiciendi laquei, eo præsertim loco, qui in id paratus est, ut ab omnibus laqueis liberemur.

Ac forsitan, qui in concertatione scholastica nobis conantur obsistere: si ad rem ipsam conferantur, non aliter facient, quàm nos in præsentia consulimus: uerbi causa; si quis ex ignorantia uincibili existimet periurium pro seruanda uita hominis esse licitum; unde non confitetur

illud peccatum, quia non putat se peccasse. Item, si quis mercator aliquem contractum licere credebat, uel mulier cula aliquam superstitionem censebat esse religionem ex culpabili quadam iguorantia; non arbitror equidem tam criticos ac seueros iudices esse futuros, ut omnes horum ante actas confessiones, iubeant iterari. Intrepide igitur cum Caietano tenere possumus, eiusmodi confessiones repeti non oportere.

Alterum quoque uerti in quæstionem potest; an cum quis attritionem habuit tam imperfectam, ut uirtute sacramenti non fiat ex attrito contritus, quin potius sacrilegus sit in eo, quòd irreuerenter suscipit pœnitentiæ sacramentum, an huius (inquam) confessio sit iteranda. Et quidem D. Thomas loco ante citato manifestè docet, quòd, sicut fictus sine debita dispositione et dolore potest uerum sacramentum baptismi suscipere; ita etiam et confessionem sacramentalem facere, ac ueram absolutionem percipere.

Contrariam sententiam tenet Maior. d. 17. quæ. 9. et Adrianus. quæ. 4. de Confessione ad tertium argumentum; et dubio. 5. eorum quæ de confessione proponit.

Est autem primum argumentum contra D. Thomam. Quòd si ibi esset uerum sacramentum, peccator ille fictus esset uerè à sacerdote absolutus. Consequens est falsum, ergò et antecedens. Maior probatur, quia si quis uerum sacramentum baptismi, uel confirmationis accepit; uerè manet baptizatus, et confirmatus; consequentis uerò falsitas ostenditur, quia tunc uere etiam esset absolutus à deo quæcunque soluunt sacerdotes in terra, soluuntur in cœlo, et tamen non est ille absolutus in cœlo, cum maneat eisdem peccatis obligatus, et nouam insuper addiderit sacrilegij culpam.

Et confirmatur. Quia illi non sunt à Deo remissa peccata: ergo non est absolutus à sacerdote, patet consequentia ex illo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.

Confirmatur deinde: quia sacramenta gratiæ, sacramenta ueritatis sunt, non falsitatis: forma autem illa, qua

confessor

confessor utitur, cùm fictum absoluit, falsa est, scilicet. Ego te absoluo à peccatis tuis. Nec ualet dicere, formæ sensum esse. Ego te absoluo, quantum in me est: quia licet ex parte sua confessor uerè conetur absoluere: non tamen ideo uerè soluit: cum pœnitens impedimentum obijciat absolutioni. Quamlibet enim quis ianuam nitatur aperire: non tamen uerè aperit, si qui intus est, obicem ponat.

Præterea, uel ille qui non contritus confitetur, et accipit absolutionem, habet aliquam displicentiam de peccato, uel nullam: si nullam: ergo non est uera confessio, sed simulata enuntiatio peccati, sin habet aliquam, illa erit attritio. Quare, adueniente absolutione, confertur gratia iuxta D. Thomam, qui tenet sacramentum pœnitentiæ attrito conferre gratiam, sicut et sacramentum baptismi.

Præterea uel ille talis cognoscit se habere dolorem sufficientem: uel credit potius ex ignorantia, se satis dolere, cùm tamen non doleat satis. Si primum, est illi absolutio deneganda: si illam fictionem confitetur, sin uerò non confitetur, confessio de composito non est integra: ac proinde irrita est, ac nullius prorsus momenti censenda. Si secundum, iam uirtute sacramenti conferetur gratia, cum ille non ponat obstaculum.

Hæc tamen argumenta mouere non debent, ut D. Thomæ sententiam relinquamus, quæ multo quidem probabilior est. Primum quoniam nullus certò cognoscit, se sufficientem dolorem habere cùm confitetur. Quo circa semper oporteret, homines esse solicitos de eadem confessione iterum atque iterum repetenda: probabiliter enim timemus, nostras confessiones non fuisse formatas.

Præterea (ut etiam paulò ante argumentabamur) cætera sacramenta recipiuntur à fictis: ergo et hoc sacramentum à ficto recipi potest. Negabis forte consequentiam: quia contritio est pars huius sacramenti: (ut Conci. Florent. definitur) non est autem pars aliorum: et ideo alia sacramenta non contritis etiam conferuntur. hoc uerò sacramentum non nisi à contrito recipitur. Contra, quia

contritio non est pars essentialis huius sacramenti, sed integralis: non autem quælibet integralis pars adesse totius necessaria est: ut patet de satisfactione, sine qua uerum sacramentum consistit. Deinde, quia licet contritio esset prima huius sacramenti pars, non est tamen ordo necessarius, ut oporteat esse priorem confessionem Nam si post confessionem hominis atriti iam completam: sequatur contritio tempore quo quis absoluitur: sine dubio suscipitur uerum sacramentum. Et tamen confessio tota fuit informis. Rursum etiam nos ante constituimus, attritionem esse idoneam huius sacramenti materiam. Quòd si non esset: nec claues ecclesiæ culpam remitterent, nec pœnitentiæ sacramentum gratiam conferret. Denique, si dolor interior assignatur pars huius sacramenti, ideo est, ut confessio uocalis ad iudicium sacerdotale necessaria, sit confessio, et non simulatio: aut figura confessionis: sed sola attritio satis est, ut homo uerè confiteatur, et accuset se coram sacerdote quemadmodum. D. Thomas ad tertium argumentum illius articuli docet: ergo, &c. Non enim huiusmodi appellamus fictam, fictione contraria sacramento: sed fictione contraria effectui sacramenti; adhibet quippe materiam necessariam sacramento, dispositionem uerò necessariam effectui sacramenti non adhibet.

Quòd si ita est, ut certè uidetur esse, confessionem informem esse ueram materiam sacramentalis absolutionis; impertinens fuerit per illam dari gratiam, uel non dari ponenti obicem. Nam, si extrema unctio ueram materiam et formam habet, uerumq; ministrum, si suscipiens impedimentum apponit effectui sacramenti, non inde sacramentum irritum est; idem in matrimonio uidere licet, atque in reliquis sacramentis.

Et cùm in superiori dubitatione docuerimus confessionem ex culpabili negligentia mutilam, si tamen formaliter et ex intentione fuisset integra, non esse repetendam; tenere compellimur, fuisse uerum sacramentum quamuis à ficto susciperetur sine præsenti fructu sacramenti.

Ad primum argumentum, concedo pœnitentem illum esse uera sacramentali solutione absolutum, et cum obijci-

tur,

tur, illum fore absolutum à Deo, concedo item. Sed cum rursum instatur illum manere eisdem peccatis obligatum, distinguo. Nam ex parte sacerdotis, et Dei absoluentis, absolutus quidem manet: sed ex parte pœnitentis ponentis obstaculum, absolutio sacerdotis præsentem non habet effectum. Quemadmodum, qui in peccato mortali suscepit baptismum; uerè baptizatus est à ministro; sed baptismi non recepit effectum propter obicem, quem opposuit. Et per hoc ad priorem confirmationem respondetur, quòd remissio peccatorum dupliciter intelligitur. Altera, quæ habet annexam iustificationem, atque effectum remissionis peccatorum; et sic qui peccata remittit, semper gratiam confert, per quam remissio peccatorum efficitur. Altera peccatorum remissio, iudicialis est; qua nihil aliud continetur, quàm sententia, cuius uirtute quis soluitur à peccatis in tali iudicio peccatorum remissiuo. In quem sensum sacerdos semper peccata remittit.

Ad posteriorem confirmationem respondetur; quòd idem argumentum fieri posset de sacramento baptismi, cum recipitur à ficto. Nam uerbum, Baptizo, in forma baptismi, non solùm ablutionem corporis, sed ablutionem quoque mentis significat: sacerdos ergo non abluit interius sacrilegum, qui ficte baptizatur: nihilominus uerum sacramentum baptismi confert, quia ueram materiam, ueramq; formam subministrat: ex quibus, nisi ponatur obex, ablutio interior consequatur. Idem in confirmatione uidere est. Qui enim in peccato mortali confirmatur, cordis firmitatem, quæ significatur in forma non recipit, &c. Sic ergo sacerdos absoluens fictum, uerum absolutionis sacramentum impendit: et quantum in se est ueram formam apponit: cuius effectus tunc quidem impeditur per indispositionem recipientis. Nec sensus formæ sacramentalis est. Ego te absoluo, id est, do absolutionem, quæ nunc effectum suum habeat remissionis peccatorum: sed sensus est: ego iudicialem absolutionem impendo: quæ ui sua potens sit te absoluere, si tu uelis fructum eius obtinere. Quemadmodum, si absolutionis sententiam proferret iu-

ret iudex, qua liberareris à carcere, in quo postea tu uoluntate tua manere uis: et si ego extrinsecus claue ianuæ seram aperirem,et tu uolens intus obicem opponeres,ego uerè ianuam aperui.

Ad secundum principale respondetur, illum de quo loquimur in conclusione, displicentiam aliquam habere de peccatis, hoc est attritionem. At non quælibet attritio sufficit, ut accedens ad sacramentum pœnitentiæ, gratiam consequatur, potest enim dolor esse tam imperfectus, qui satis sit ad confessionem faciendam: non item, ut ex ui illius dispositionis homo etiam per sacramentum iustificetur. Nam primò,cùm quis habet attritionem conditionatam, id est,quæ oritur ex uelleitate,qua homo uellet placere Deo,et ipsi reconciliari: tunc non fit ex attrito contritus sacramento suscepto,recipit tamen uerum sacramentum, si tristatur, quia caret dolore in efficaci: et accusat se etiam huius indispositionis. Hæc est autem cõmunis attritio meretricum, usurariorum, concubinariorum, &c. quos omnes si iterare confessiones cogeremus, immensi esset operis et laboris. Nec tamen quisquam erit adeo remissus in rigore disciplinæ Christianæ, qui eiusmodi homines excuset à sacrilegio. Altera quoq; attritio est, ex qua cum sacramento pœnitens non iustificatur. v. g. quæ ex timore infamiæ proficiscitur, uel cuiusque mali temporalis: ut qui detestatur peccatum, et proponit confiteri, ne eiiciatur ab ecclesia, uel ne mulctetur pecunia,&c. siue enim discutiat conscientiam suam, et imperfectionem doloris, siue ex negligentia omittat examen necessarium,homo sic attritus, non fit etiam uirtute sacramenti, contritus; id est, non accipit gratiam. Sic enim hoc loco intelligi uolumus ex attrito fieri contritum,idest gratiam et iustificationem consequi uirtute sacramenti, perinde ac si uerè fuisset contritus. Et,si quæras,quando ex attrito fiat contritus uirtute sacramenti. Respondeo, id primùm euenire, quocunque attritionis genere homo sit attritus, si existimat sese prestitisse quod necessarium erat: ignoratq; inuincibiliter, se non habere sufficientem dispositionem, quia is non ponit obicem: sed bona fide accedit ad

sacra-

sacramentum, sacramentum autem in non ponente obicem, suum semper habet effectum. Quo fit, ut omnia sacramenta ex huiusmodi attrito, contritum faciant. Quod D. Tho. lucidè tradit. 3. p. q. 79. ar. 3. et in commentarijs super Ioannem cap. 11. in illud, soluite eum.

Deinde etiam, attritio efficax ex timore pœnarum supernaturalium idonea dispositio est ad sacramentorum baptismi et pœnitentiæ gratiam percipiendam: ut cum quis detestatur omnia peccata mortalia, et propterea confitetur, ne per peccatum excludatur à gloria, uel ne in infernum ignem conijciatur. Qui etiam, si cognoscat, se non habere contritionem, sed solam attritionem: licitè accedit ad baptismi et pœnitentiæ sacramenta suscipienda. Quod (nisi me coniectura fallit) sentit D. Tho. 3. p. q. 79. ar. 3. ad secundum et q. 80. ar. 4. ad secundum: et 4. senten. d. 24. q. 1. artic. 3. q. 1. ad tertium. Ratio uerò D. Thomæ non est contemnenda: quia sacramentum baptismi et pœnitentiæ per se ordinantur ad præstandam uitam mortuis. Quare licitè sumi possunt ab his, qui habent conscientiam peccati mortalis, modò habeant attritionem, qua tollitur obex, et complacentia in peccatum commissum. Est quoq; altera eiusdem ratio, quia cùm hæc duo sacramenta sint medicinæ directè paratæ contra morbos animæ: absurdum est, ut nullus qui se ægrum esse cognoscit, possit iustè hæc sumere sacramenta. Quemadmodum res esset penitus absurda, quòd medicinas corporales, à natura potissimum institutas ad sanandos corporis morbos, non posset sumere nisi sanus: aut qui se iam esse sanum existimaret, unde et Innocentius. 1. q. 1. capi. Ventum est, ubi uulnus (inquit) infixum est, medicina est adhibenda, qua possit recipere sanitatem, atque ubi pœnitentiæ remedium necessarium est, ordinationis honorem locum habere non posse decernimus, &c. quæ inferius adijciuntur.

Tertiò etiam. Attritio, quæ procedit ab amore naturali Dei super omnia, forsitan dispositio est idonea, ut uirtute sacramenti baptismi et pœnitentiæ gratia conferatur: quia talis etiam attritio tollere uidetur complacentiam in peccato, et obicem sacramenti: et per hoc patet tertium argu-

argumentum.

Sed quæstio parua se offert circa ea, quæ dicta sunt. Nam, si peccator intelligit imperfectionem doloris, qui uidelicet non est sufficiens ut uirtute sacramenti gratia conferatur, sed, committit sacrilegium sacramento irreuerenter suscipiendo: tunc aut confitetur talem indispositionem et fictionem, aut non: si confitetur, sacerdos non absoluet, ne sit sacrilegus impendendo absolutionem, sicut peccator ipse petendo sacrilegus est. Confessio igitur erit irrita, et absolutio per nouam confessionem denuo quærenda. Sin uerò non confitetur illam indispositionem, confessio non erit integra: itaque erat repetenda.

Ad hoc respondetur, quòd sine dubio sacrilegus erit sacerdos, si certò cognoscens pœnitentem esse indispositum, illum absoluit. Cuius rei exemplum habes, de pœnitentijs, capit. Quòd quidam. Nec te moueat, quòd ibi Alexander præcipit, talem confessionem recipere: eorum uidelicet, qui, quamuis confiteri uelint: se tamen asserunt, abstinere non posse. Recipienda enim est talis confessio, quòd ad ecclesiæ præceptum pertinent, quod uerè implet qui in illum modum confitetur ut alio loco forsan, uberius ostendetur. Sed non est tamen recipienda, ut absolutionem sacerdos impartiatur: cùm ibidem Alexander asserat, huiusmodi pœnitentiam non esse ueram: fictè autem pœnitentem absoluere, sacrilegium est.

Nec te rursum moueat, quòd talis confessio uidetur esse sacrilega, cùm sit sacramentalis, et fictè facta in peccato mortali. Quoniam tunc confessio ficta sacrilegium est, cum à pœnitente fit, animo recipiendi absolutionem. At, cùm quis confitetur, ut præcepto ecclesiæ pareat, et consilium salutare à sacerdote recipiat: ut si fortè, uel inter confitendum, uel confessione facta, animus permutetur, absolutionem à sacerdote recipiat, eiusmodi confessio licita est: licet quodam modo pars sacramenti sit, non actu, sed potentia: quòd satis est, ut sacerdos ad sigillum secreti teneatur.

Illud uerò quod ibidem dicitur, eiusmodi hominibus pœnitentiam esse indicendam, non de satisfactione sacra-

mentaliter iniungenda intelligendum est, sed de pœnitentia, quæ sit in peccatoris remedium &c. Non est igitur ille talis absoluendus: sed si absoluatur tamen uel ex ignorantia, uel ex effectu et passione sacerdotis, absolutio ualida erit: si tamen illam fictionem peccator confiteatur, quam habuit, antequam susciperet absolutionem, uidelicet negligentiam et indispositionem præcedentem, animumq; recipiendi sacramentum, &c. Nam fictio illa exterior, hoc est, sacrilegium, quod peccator commisit recipiendo exteriùs absolutionem, post confitenda est: ut D. Thom. illò articulo tradit: nam ante explicari non poterat.

Sequitur quæstio alia perdifficilis, an sacramentum pœnitentiæ recedente fictione, suum effectum sortiatur. Et quidem Adrianus de confessione. Dubio. 5. et Gabriel. 4. d. 17. q. 1. artic. 3. dubio 2. atque alij nonnulli negatiuam sententiam tenent. Primò, quia si quis in peccato mortali eucharistiam recipit, non recipit effectum recedente fictione: cùm iuxta apostolum prioris ad Corinth. undecimo, qui indignè manducat corpus domini, non ad utilitatem, sed ad iudicium manducat. Igitur, ne pœnitentiæ quidem sacramentum suum, recedente fictione, habet effectum.

Deinde. Causa quæ non est, nihil agit: effectus enim supponit existentiam causæ, sed recedente fictione iam trã sijt absolutio, nec quicquam illius manet: ergo, &c. Nec potest dici, quòd licet non maneat absolutio, manet tamen ornatus quidam, ueluti gratiæ futuræ semen. Quoniam superiori relectione, multis eisdemq; firmis argumentis, hunc ornatum è medio sustulimus.

Sed enim opinio D. Thomæ articulo illo iam sæpe citato contraria est: atq; ea quidem multo magis rationi consentanea, si id teneamus, quod iam ostendimus, sacramentum receptum à ficto, esse uerissimum sacramentum. Probatur sic. Ille talis non tenetur rursum confiteri peccata, quæ semel confessus est, ergo recedente fictione consequitur effectum sacramenti. Antecedens patet, quia si sententia in aliquo foro semel fuit ualida, non est opus eam iterum

rum ferri: nec qui semel absolutus est sacramentaliter, tenetur confessionem repetere. Iam uerò consequentia probatur. Quia illi homini est apertum regnum cœlorum, quod erat clausum per eiusmodi peccata. Ergo uirtute clauium est illi apertum: nam sacerdotibus claues regni cœlorum datæ sunt: nec aliter peccatoribus, nisi per claues regnum clausum aperiri potest. Confirmatur ex illo Ioannis. 20. Quorum retinueritis peccata, retenta sunt, ergo si illa peccata non sunt remissa uirtute absolutionis, semper erunt retenta. Quare oportebit eadem iterum confiteri. Nec alia ratio D. Augustinum mouit, ut assereret baptismum, recedente fictione, effectum suum consequi, nisi hæc. Nam, si postea peccator fictè baptizatus conteratur: et asseras gratiam illi conferri ex contritione, non ex ui baptismi ante suscepti; tunc eiusmodi non esset renatus ex aqua et spiritu sancto. Quare (iuxta domini sententiam) non intraret in regnum cœlorum. Cùm igitur pœnitentiæ sacramentum sit necessarium ad salutem peccatoribus baptizatis, si cui ex ui solius contritionis peccata remitterentur, illi tali sine remissione sacramentali peccata condonarentur, cum tamen scriptum sit; quorum retinueritis retenta sunt.

Ad primum argumentum, multi negant antecedens, in uniuersum existimantes sacramenta omnia, recedente fictione, suum effectum habere. Cuius sententiæ est Caietanus in additionibus tertiæ partis. q 5. De confessione; suadetq; id peculiariter de extrema unctione. Nam si quis ungatur in peccato mortali, non iterabitur extrema unctio in eodem morbo, ut ecclesia statuit, ergo si ille conteratur post unctionem, recipiet fructum illius: aliàs ecclesia non negaret illi unctionem, repetitam, &c.

Et. D. Thomas huius uidetur esse sententiæ, cùm ait, et sic etiam est in alijs sacramentis, unde iuxta hanc opinionem respondetur, quòd idem potuit dicere Paulus de eo, qui fictè baptizatur; sed iudicium et condemnationem accepisse ex sacrilego baptismo. Nec tamen inde licet inferre, baptismum illum etiam, recedente fictione, nullius fore utilitatis.

Ego tamen non inuenio causam, quæ me cogat, ut id quod tribuimus baptismo et pœnitentiæ, cæteris quoque sacramentis tribuamus, sunt enim hæc duo sacramenta necessaria ad salutem, quorum proprius effectus est, aperire ianuam regni cœlorum peccatoribus occlusam. Vnde, si quis semel acceperit uerè hæc duo sacramenta: consequēs fit, ut uirtute horum sacramentorum regnum cœlorum consequatur. Aliàs (ut arguebamus) sine his sacramentis, et ui illorum esset apertio ianuæ regni cœlestis, quod sacris literis aduersatur.

Hoc autem argumentum pro reliquis sacramentis non militat: ignoramus enim an fructum eucharistiæ perceptæ, si quis per sacrilegium impedierit, póstea, recedente tali sacrilegio, consequatur. Nec habemus rationem consentaneam, qua id confirmare possimus. Equidem facilius id admitterem in sacramento confirmationis et ordinis: non quòd imprimant characterem, uel non imprimant (non enim me hæc ratio mouet) sed quod cùm repeti non possint, et fructus illorum sacramentorum confirmatis et ordinatis sit pernecessarius: uero simile est, diuinam materiam, fructum horum sacramentorum, fictione abscendente, conferre: ne perpetuo eiusmodi fructu priuentur: et hoc satis est seruandam literam D. Thomæ inquientis. Et sic etiam est in alijs sacramentis, non enim dixit in omnibus: licet referri possit ad hoc, quòd alia sacramenta recipiuntur à fictis.

Ad secundum argumentum, facilè dicitur, causam quidem naturalem, quæque agit admodum naturæ, oportere simul esse cum effectu uel aliquid relinquere loco sui, quod simul re effecta sit: at morales causas non est opus cum effectis esse: sed satis est fuisse, miles enim strenuus, per rem præclarè ac fortiter in bello gestam, causa est futuri honoris, atque coronæ apud Cæsarem: nec tamen aliquid relinquit, etiam opere transacto, quod sit, ueluti semen futuræ mercedis, sic etiam cum sacramentum pœnitentiæ causa moralis sit remissionis peccatorum per applicationem sanguinis Christi, et meriti ipsius: non est necesse, ut comittetur effectum: sed sat est, ut præcesserit,

maneatq; uis eius in diuina acceptatione: quæ non acceptauit opus meum sacrilegum et fictum, sed opus Christi et meritum, mihi per sacramentum applicatum.

His ita constitutis, nihil aliud superest, quàm ut quarto argumento principali explicatiùs respondeamus. Nam Adrianus post quintam quæstionem de confessione dubio. 4. in uniuersum tenet, nullum hominem per actum culpabilem præcepto siue Dei, siue ecclesiæ satisfacere: quia præceptum est de actu saltem moraliter bono, ergo per peccatum præceptum impleri non potest.

Item, de regulis iuris, ca. 8. Qui ex timore facit præceptum, aliter quàm debeat facit: et ideo iam non facit, unde glos. colligit, quòd non dicitur factum, quod legitimè non fit.

Præterea. Deus non præcipit confessionem sacrilegam, sed idoneam, ad absolutionem percipiendam. Ergo qui fictè confitetur, Dei præcepto non facit satis. Et cùm ecclesia non percipiat immediatè confessionem, sed præceptum à Deo limitet ad certum tempus: certè qui confessionem iure diuino debitam non facit, ecclesiæ mandatum de confitendo semel in anno non implet, unde in cap. Omnis utriusque sexus, omnia sua peccata (Innocentius inquit) fideliter confiteatur proprio sacerdoti, et iniunctam sibi pœnitentiam propriis uiribus studeat adimplere: suscipiens reuerenter in pascha Eucharistiæ sacramentum.

Inde colligit Adrianus, sumentem eucharistiam in peccato mortali, non satisfacere præcepto, nec Dei, nec ecclesiæ. Item et illud, largientem pauperi eleemosynam in extrema necessitate ob uanam gloriam, præceptum de eleemosyna non implere.

Sed quoniam alterius loci est, accuratiùs id expendere: nos cum communi opinione in præsentia teneamus, non esse transgressorem præcepti, qui actui bono ex genere suo, quem lex præcipiebat, apponit aliquam malam circunstantiam, et per hoc patet ad primum argumentum Adriani. Lex enim est de actu moraliter bono secundum se:

Ad secundum. Quædam præcepta sunt, quæ sine cha

ritate non implentur: ut de contritione, de actu charitatis: huiusmodi autem per timorem satisfieri non potest. At, præcepta de actibus exterioribus, cùm ex timore seruili fiant, inutiliter quidem fiunt: et propterea censentur non fieri, sed non inde per nouam culpam uiolantur.

Ad tertium, iam patet, confessionem fictam, aliquam esse idoneam ad percipiendam ueram absolutionem, per quam, scilicet præceptum impletur, tum Dei, tum ecclesiæ, cum pœnitens sacramentaliter absoluitur. Imò crediderim ego, quòd cùm peccator se sistit sacerdoti, iuxta præscriptum illius capituli, quòd quidam, de pœnitentiis, etiam si non recipiat absolutionem, implet præceptum ecclesiæ, ex quadam eiusdem ecclesiæ pia et clementi dispensatione. Nec aliud intelligo, cum pontifex ait, talem confessionem esse recipiendam. Quare censuræ, si quæ fulminentur aduersus eos, qui eo anno non sunt confessi, huiusmodi peccatores impœnitentes non tangunt. Per nullam tamen confessionem impletur diuinum præceptũ, nisi absolutio sacramentalis superaddatur, sine qua sacramentum pœnitentiæ non est.

In quinto principali argumento, id primum quæritur, an mutus confiteri diuino præcepto teneatur: ubi ego non dubito: mutum ad confessionem obligari, siue per nutus, si habeat copiam sacerdotis qui nutus intelligat, siue per scriptum, si scribere didicerit D. Tho. d.17. q.3. artic.4 q.3. ad secundum. Scotus eadem dist. in solutione argumentorum, Gabri. et Maioris eadem dist. q.1. Imò tandem Caietanus in summa. Probatur uerò ex illo Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt. Si ergo mutus peccata aliqua exprimere potest sacerdotibus, illa non remittentur, nisi sacerdotes remittant. Nec etiam uideo causam, cur à præcepto illius cap. Omnis utriusq; sexus excipiantur. Nam si nutibus confessio fieri possit, et forum secretissimum erit, et decentissimum, si seruetur forma, quam Caietanus tradit in summa. Sin autem scribere mutus sciat, commodissime fiet, per scriptum confessio: nam scriptum manu tenere potest, et lancinare: nam dicere scripturam

suapte

ſuaptè natura publicam eſſe, ac proinde non conuenire pœnitentiæ, metaphyſicum commentum uidetur eſſe: ſic enim poſſes aſſerere, et nutus ſuaptè natura publicos eſſe, atq; adeò uerba. Aut ergo aſſeramus, mutos confiteri non poſſe, aut ſi poſſunt, eos teneri fateamur.

Sed oritur dubium, an, ſi mutus non poſſit quidem explicare ſpecies peccatorum et circunſtantias, ſed nutibus duntaxat oſtendere, ſe offendiſſe Deum, an (inquam) poſſit abſolui: eadem quæſtio eſt ſi ægrotus linguæ uſum amiſerit, adueniente ſacerdote.

Et ſuadetur pars affirmatiua: quia, ſi quis confiteretur generaliter uenialia, ſcilicet, faciendo confeſſionem generalem, poſſet abſolui ſacramentaliter, cùm non teneatur ſpecies et circunſtantias uenialium explicare, ergo ſi quis non poſſit ſpecies mortalium exprimere, ſatis erit, generaliter confiteri.

Deinde Ioannis. 20. data eſt poteſtas Apoſtolis remittendi peccata quorumcunque, ergo ſi mutus neſciat exprimere peccatorum ſpecies, eccleſia habebit poteſtatem remittendi illi peccata. Nec enim credendum eſt eiuſmodi hominibus, legiſlatorem in neceſſariis defuiſſe.

Præterea, cùm non poſſum commodè explicare ſpeciem peccati, ut ſi ſequatur inde periculum, tunc ſatis eſt confiteri peccati genus, ergo ſatis erit generaliter confiteri, ad confeſſionem ſacramentalem. Si enim genus peccati ſubalternum ad ſacramentum ſufficit, non eſt, cur generaliſſimum non ſufficiat.

Præterea, Arauſicanum Concilium, ca. 12. Subito inquit obmuteſcens, et baptizari et pœnitentiam accipere poteſt, ſi uoluntatis præteritæ teſtimonium aliorum uerbis habet, uel præſentis in ſuo nutu, et tertium Concilium Carthaginenſe. ca 34. Si ægrotantes (ait) pro ſe reſpondere nequeunt, cum uoluntatis eorum teſtimonium ſui dixerint, baptizantur, et manus etiam pœnitentibus imponatur, referturq; de conſecratio. diſtin. 4. capit. Aegrotantes. Item apertius Concilium Carthaginenſe quartum, ca. 77. et habetur 26 q 6 ca. is qui hunc in modum ſcribit. Is qui in infirmitate pœnitentiam petit, ſi caſu, dum ad

eum sacerdos uenit, oppressus infirmitate obmutuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, et accipiat pœnitentiam: et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, et fundatur ori eius eucharistia. Idem habes in epistola. 69. Leonis Papæ ad Theodorum, in hæc uerba: His qui in periculi urgentis instantia præsidium pœnitentiæ, et mox reconciliationis implorant: nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam, etiam amisso uocis officio, per iudicium integri sensus quærere comprobentur: quòd si aliqua ægritudine ita fuerint aggrauati, ut quod paulò antè poscebant, sub præsentia sacerdotis significare non ualeant, testimonia eis fidelium circunstantium prodesse debebunt, ut simul et pœnitentiæ, et reconciliationis beneficium consequantur.

In hac quæstione Abulensis sup. 16. ca. Matth. quæstione. 79. tenet, quòd, si quis in articulo necessitatis uoce confiteri non potest, quanuis signa contritionis ostendat, absolui non debet. Est enim (inquit) contra formam absolutionis, in qua dicitur absoluo te de peccatis confessis et oblitis, ille autem nulla peccata confitetur. Quæ quidem ratio nihil me mouet: tum quia illa forma non mihi magnopere probatur, (ne atrocius uerbum dicam) possem enim, cùm Concilium. Florent. aliam, hac neglecta, præscripserit, hoc est, ego te absoluo. Deinde, quoniam ille, de quo differimus, nutibus confitetur, licet ore non possit. Sed dicet forsan, non confitetur peccatorum species, fatcor id quidem, ad id nunc in controuersia est, an confessio generalis sufficiat, cùm specialis fieri non potest: ubi magnopere uellem audire potiùs quàm docere. Nam D. Tho. nihil explicitè tradidit, unde hanc quæstionem definire possimus. Distinctione siquidem. 21. quarti sententiarum. q. 2. art. 1. ad primum dicit: quòd quandoque confessio generalis est sacramentalis, et quandoque non. Sacramentalis quidem est, quando quis in secreto sacerdoti confitetur, quædam quæ meminit, et alia uenialia in generali, et ad secundum. Erat quippe argumentum huiusmodi. Post confessionem generalem, ita remanent

occul-

occulta peccata pœnitentis confessori, sicut et prius: quia in his quæ generaliter dicuntur, non est aliquis qui non peccet, &c.

Huic igitur argumento respondet, quòd procedit de confessione sacramentali, quæ iudicium sacerdotale expectat, et ideo requiritur aliqualis peccatorum manifestatio. Hactenus D. Tho. At art. 2. asserit, confessionem generalem sacramentalem operari ad remissionem pœnæ debitæ, propter peccatum oblitum, idq; ex ui clauium. Atque idem sequitur Petrus Palud. d. 21. q. 2. art. 2. ubi etiam docet, materiam absolutionis esse peccata confessa, uel in particulari uel in generali, aliàs frustra adderemus in confessione de his et de alijs quorum non sum memor, &c. Quòd si peccata oblita, generaliter ostensa sacerdoti, uera sunt materia absolutionis: non est cur definiamus, generalem confessionem, cùm specialis fieri nequit, sacramenti huius idoneam materiam non esse. Quamobrem ut antea dixi, quæstio multò obscurior est, quàm ut à me ualeat illustrari.

At inhærendo ecclesiastico usui, quo huiusmodi peccatores in genere pœnitentes absolui sacramentaliter non solent: teneamus interim (id quod tutius est) confessionem, in qua nullum peccatum explicatur, non esse sacramentalem. Nam, præter ecclesiæ consuetudinem, quæ in huiusmodi rebus magnum momentum habere debet, rationes illæ duæ, quas D. Thom insinuauit non sunt omnino leues. Altera, quòd hoc sacramentum est iudiciale: iudicijs autem sententia apta esse non potest, nisi iudex crimen aliquod in specie cognoscat. Altera, quòd non plus innotescit mihi conscientia illius peccatoris per talem confessionem, quàm ante illam: cùm uir etiam sanctissimus posset ita generaliter confiteri.

Ad primum, nego antecedens. Nam licet non teneatur explicare species uenialium, sicut nec uenialia confiteri, si tamen uult absolutionem sacramentalem recipere, confessio specialis opus est, ut iuxta qualitatem et quantitatem delicti sententia ipsa feratur.

Ad secundum, eodem modo respondetur, quòd apo-

ftoli acceperunt poteftatem, tanquam iudices: iudicium uerò ineptum eft, nifi delicta à iudice cognofcantur. Nec opus eft, legislatorem priuatis et accidentarijs euentis prouidiffe, ut in baptifmo paruulorum manifeftum eft. Sunt enim paruuli, qui baptizari interdum non poffunt.

Ad tertium refpondeo, quod, cùm explicatur genus peccati fubalternum, ut luxuria aut inceftus: iam cognofcitur et fubftantia, et aliqua delicti qualitas iudicãdi, &c.

Ad quartum dupliciter refponderi poteft. Priùs, quòd illi publicè pœnitentes, olim habebantur excommunicati: unde manuum impofitio, feu reconciliatio, quæ iubebatur impendi, non erant facramentalis, fed quafi quædam abfolutio ab excommunicatione, tali enim figno folebat olim ecclefia in communionem admittere, quos communione priuarat, et ideo eiufmodi manuum impofitio non folùm presbytero, fed diacono etiam permittebatur: quemadmodum uidere licet apud Cyprianum. 3. epift. lib. epiftola decima feptima: pofteriùs refpondetur, quòd, cùm omnibus illis locis fermo fit de publicè pœnitentibus, intelligere debemus, quòd illorum peccata, iam per confeffionem publicam facramentalem, in die cinerum innotuerant facerdoti. Sed quoniam abfolutio ad diem cœnæ dominicæ iuxta antiquum morem proferebatur, id etiam à maioribus cautum eft, ut fi interim periculum mortis urgeret, impenderetur abfolutio, fiue nutibus eam peterent iftiufmodi pœnitentes, fiue conftaret petiiffe. Eft autem imprudentia non mediocris, ea quæ more maiorum in pœnitentia publica præfcripta funt, ad hanc noftram fecretam penitus accommodare.

Quòd fi quis eiufmodi ægrotis generaliter confitentibus facramentalem abfolutionem impendere uoluerit, non equidem ualde repugno: fed, me autore, non faciet: expectabit autem in re noua uir prudens et modeftus, aut epifcoporum, aut Summi Pontificis autoritatem, quam ego hoc fanè loco defidero. Tametfi Augufti. eiufmodi hominibus abfolutionem fortè præftaret. Cuius in lib. 1. de Adulterinis coniugiis capitu. ultimo, hęc funt uerba. Ego non folum alios catechumenos, uerumetiam ipfos

qui

qui uiuentium coniugijs copulari retinent adulterina consortia, cùm saluos corpore in his permanentes non admittamus ad baptismum, tamen si desperati et intra se pęnitẽtes iacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto, ut etiam hoc peccatum cum cæteris lauacro regenerationis abluetur. Quis enim nouit utrum fortassis adulterinæ carnis illecebra usque ad baptismum statuerant detineri? Si autem ab illa desperatione recreati potuerint uiuere, aut facient quod statuerant: aut edocti obtemperabunt, aut de contemptoribus fiet, quod fieri etiam de baptizatis talibus debet. Quæ autem baptismatis, hæc reconciliationis est causa, si fortè pœnitentem finiendæ uitæ periculum præoccupauerit. Nec ipsos enim ex hac uita sine arrà suæ pacis exire uelle debet mater ecclesia. hæc Augustinus.

Alterum, quòd in eodem quinto argumento quæstionem habet, est, an confessio sacramentalis, uel per nuncium, uel per epistolam absenti cõfessori fieri possit. Nam, posse fieri suadetur ex cap. Qualis. 30. quæstione quinta ubi Leo Papa tradit, pœnitentiam per scripturam, esse recipiendam. Deinde, suadetur ex Cypriano, lib. 3. epistola decima septima ubi dicitur, quòd lapsi per literas petierunt à Cypriano reconciliationem et pacem.

Tertiò item ex eo, quòd matrimonium, quia materia eius actibus nostris constat, per epistolam, uel paranimphum fieri potest, ergo et pœnitentia.

In contrarium est. quod Augusti. libro de uera pœniten. capit. 10. tradit, et habetur de pœnitentia. d. 1. cap. Quem pœnitet. in hæc uerba. Præcepit dominus mundatis, ut ostenderent se sacerdotibus, docens, corporali præsentia confitenda peccata, non per nuncium, non per scriptum manifestanda.

In hoc dubio Petrus Paluden. quarto, distinctione decima septima, quæstione secunda, uidetur tenere, confessionem et absolutionem factam literis per absentes, esse sacramentalem: idem tenet expressius Adrianus quæstione prima De confessione, ad tertium. Estque argumentum præcipuum: quia absolutio sententia quædam est in foro

iudiciali: de ratione autem sententiæ, non est quòd uocalis sit, aut præsente reo feratur.

Mihi autem hæc opinio probari nunquam potuit: quamuis argumenta, quibus confutari solet, non sint magnopere uehementia. Certè, quæ Caietanus in Summa sua nobis tradit, nullius uidentur esse momenti: præter illud unum, quod re uera graue est; uidelicet confessionem et absolutionem actiones sacramentales esse, ac proinde personales, ideoq; per internuncios aut literas administrari non posse.

Argumentor itaque primùm in hunc modum. Absolutio, et quælibet forma sacramentalis, confert gratiam: ergo non operatur in absentem: alioqui, si absens dormiret tempore absolutionis, ab ignorante sacerdote iustificaretur.

Præterea, absens non confitetur internuncio, nec internuncius sacerdoti: ergo nulla est ibi confessio sacramentalis.

Item, sacerdos absens, ignorat an pœnitens post literas mutauerit uoluntatem recipiendi absolutionem: ignorat etiam, an pœnitens tempore quo absolutio impenditur, sit dispositus: rursum quoque: an commiserit aliquod peccatum mortale post literas missas: quocirca, semper se exponit manifesto periculo sacrilegij.

Est denique illud grauissimum argumentum, quòd non insolitum modò, uerum etiam inauditum est in ecclesia, iudicium sacramentale inter absentes exteriori: aut absolutionem peccatorum à confessione absente, per literas uel internuncium dari.

Ad primum argumentum, respondet primùm glossa; quòd permittitur mulieri simplici et uerecundæ, dum tamen præsens sit, peccata scripta confessori offerre: erat enim olim usus, ut de peccatis publicis à pœnitente libellus offerretur, in quo eiusmodi peccata continerentur scripta: ut patet ex epistola Leonis. 57. ad episcopos Campaniæ. Atque adeò ex epistola Cypriani iam citata. Respondet quoque Gabriel, ibidem esse sermonem de confessione adulteræ in foro exteriori: recipiebatur enim scripto,

pto, ut constaret ecclesiæ, eam esse legitimè à uiro suo re pudiatam.

Ad secundum argumentum facilè dicitur, nostram sententiam, potiùs ex Cypriano confirmari: ait enim. Qui libellos à martyribus acceperunt, si infirmatis periculo occupati fuerint, non expectent præsentiam nostram: quin, apud presbyterum quemcunque præsentem exomologesim delicti sui facere, possint, ut manu eis in pœnitentiam imposita, ad dominum ueniant cum pace, quam dari literis ad nos factis, desiderauerunt.

Ad tertium respondetur, quòd sententia sacerdotis et iudicialis, nec alterum ab altero potest separari: matrimonium autem, et contractus est naturalis et sacramentalis: sed aliquando alterum sine altero est: matrimonium enim quod per procuratores contrahitur, non est sacramentum: ut Caietanus eruditè confirmauit.

Ad postremum de ratione sententiæ, fateor, non esse iudicis, reiq; præsentiam: sed est tamen de ratione sententiæ sacramentalis: quæ gratiam confert. Nisi enim sacramentum præsenti subiecto applicetur, ut per inductionem patet, iustificare nulla ratione potest: quærerem nanque libenter ab huiuscemodi autoribus, an episcopus possit absenti sacramentum ordinis conferre: et cum negauerint, propter usum ecclesiæ perpetuò repugnantem, eodem ego argumento probabo, sacramentum absolutionis conferri absenti non posse.

At existit hinc paruum illud dubium an pœnitens coram sacerdote per scripturam confiteri possit, ut mutus, uel puella uerecunda. Ad hoc respondet D. Thomas quodlibeto. 1. arti. 10. quòd, cùm de essentia confessionis sacramentalis non sit uocalis confessio, iis qui uerbo confiteri nequeunt, sat est scripta confessio. Atque hæc quidem propositio communis est omnium doctorum, quos equidem legerim. Sed addit D. Tho huic alteram, quæ non perinde certa est: nempe, ex institutione ecclesiæ teneri hominem, qui potest, uoce confiteri: quoniam in omnibus sacramentis accipit id ecclesia, cuius est communior usus: uerborum autem usum, et communem esse, et

ad con-

ad confessionem accommodatum, negari non potest. Et quamuis hoc præceptum non inueniatur expressum, satis est tamen consuetudo, quæ uidelicet habenda pro lege est. Nullus enim sacerdos confessionem admittit, nisi pœnitens peccata uoce proferat. Ac certè, fictus uidetur esse, qui ore tacet, cum ore accusare se possit: tutissima rectissimaque uia hæc est: quis negat? Sed, si quando contingat, (quod tamen rarum erit) ut puella uerecundiæ plena uoces ædere non queat, cùm hæc sacerdotis prudentia dispensabit. Item etiam, si ægrotus per gutturis angorem confiteri quidem uoce possit, sed uix tamen et ægrè possit: non erit eiusmodi compellendus: scribere facilè pecca ta ualet, ut uocalem confessionem exhibeat.

In eodem quinto principali argumento id postremum quæritur, an cùm pœnitens ignorat idioma sacerdotis, atque è diuerso pœnitentis idioma sacerdos, oporteat confessionem fieri per interpretem, et quidem communis sententia tenet, huiusmodi pœnitentem non obligari ad eam confessionem: quia nemo tenetur reuelare secreta peccata, nisi sacerdotibus: hic autem reuelaret etiam interpreti, qui non est sacerdos. Assumpta uerò priore loco pro positio patet ex Leone episto. 57. ubi ait: Reatus conscientiarum sufficere solis sacerdotibus indicare confessione secreta: et August. De uera pœnitentia, cap. 11. Si peccatum (inquit) occultum est, sufficiat referre in notitiam sacerdotis. Sed et Innocentius in cap. omnis utriusque sexus de pœnitentijs, prudenter limitauit præceptum: inquiens, Omnia sua solus peccata confiteatur proprio sacerdoti: uidelicet, insinuans, quòd si solus confiteri nequit, confiteri non tenetur.

Hanc ego communem doctorum sententiam, quoad præceptum ecclesiæ de quotanni confessione pertinet, libentissimè recipio. Sed in articulo mortis non auderem mittere confessionem, si haberem interpretem: iactura enim illa parua est, ut prætermittam sacramentum, quod est necessarium ad salutem: quemadmodum retrò dicebamus, in articulo mortis hominem obligari ad explicandum peccatum, etiam cum aliquo famæ alienæ detrimento, et

to, et in hoc euentu intelligitur Diuus Thomas.4.distinctione.17.q.3.art 4.q.3. ad secundum, cùm utitur illis uerbis, Exigitur, Debemus: quæ quidem uerba obligationem præ se ferunt: in reliquis uerò euentis, etiam quum iure diuino confessio est in præcepto, credere sine periculo possumus neminem obligari ad confessionem peccatorum per interpretem. Quæ autem sint hæc euenta, siue tempora, in quibus præceptum diuinum, etiam præter mortis articulum, ad confessionem obligat, paulò post expediemus.

Ad sextum principale argumentum priusquam respondeamus, et necesse est explicare, quisnam proprius sacerdos appelletur. Nam Petrus Palud.4 dist.17.q 3.et Sylueſter in uerbo confessor primo, docent, nomen proprij sacerdotis dupliciter accipi: uno modo, pro quocunque habente potestatem absoluendi, siue ordinariam, siue delegatam, et sic capitur (aiunt) in cap. Omnis utriusq; sexus, ab Innocentio ibi, Omnia sua peccata semel confiteatur in anno proprio sacerdoti. Aliàs non impleret illud præceptum, qui confiteretur fratribus mendicantibus: non enim sunt proprij sacerdotes nisi in hac significatione. Alio modo (inquiunt) capitur, sacerdos proprius, pro sacerdote habente iurisdictionem ordinariam absoluendi, qualis est, uel parochus, uel episcopus, uel Summus Pontifex. Quem in modum accipitur in eodem capite, Omnis, cùm subiungitur, Si quis autem alieno sacerdoti uoluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, et obtineat à proprio sacerdote.

Sed re uera sine causa admittitur æquiuocatio in eadem oratione apud Innocentium. Nam illud suum præceptum ipse idem explicuit, exceptionem addens, n si de licentia proprij sacerdotis. Et quòd in illo capite, Proprius sacerdos, parochus intelligatur, manifestè liquet ex quadam extrauaganti Martini Quinti, quam refert Adrianus.q.5. De confessione. Sic etiam accipit nomen proprij sacerdotis Diuus Thomas, dist.17.q. tertia, artic. 3. quæstione quinta.

Itaque sacerdos proprius, uel intelligendus est paro-

chiasis sacerdos, ut Martinus Quintus intellexit, et ut re uera Innocentius accepisse uidetur iuxta planam illius decretalis intelligentiam, uel intelligendus est sacerdos habens ordinariam potestatem et iurisdictionem. Et in priori quidem significatione, sacerdos proprius uocatur, et ut distinguitur contra alienum, et ut distinguitur contra communem. Contra alienum quidem, ut quilibet parochianus intelligat, suo proprio parocho, non alterius parochiæ sacerdoti debere confiteri. Contra communem autem, quia supponebat Innocentius, episcopos et Summum Pontificem, qui sacerdotes communes dici possunt, non habere consuetudinem audiendi confessiones. Quare spectans in communem usum (quod leges facere solent) præcepit, ut parochiani suis parochis confiterentur. Nec obiectio illa mouere nos debet, quòd, si in illo capite proprius sacerdos sic acciperetur, qui confessionem faceret uel episcopo, uel Summo Pontifici, præceptum illius capitis non impleret. Nam, cum parochus iurisdictionem habeat ab episcopo, episcopus à Summo Ponti. pro comperto relinquitur, ut pœnitens, qui priuatis suis sacerdotibus confiteri solet, si ad episcopum, uel Summum Pont. recurrat, eisq; confiteatur, multò etiam magis præcepto confessionis satis faciat.

At, si quis contendere uelit, et episcopum et Summum Pontificem appellari proprios sacerdotes, dicant, ideo proprios appellari, quia propriam habent iurisdictionem absoluendi: quam, scilicet, sibi propriè uendicant ex officio ordinario pascendi oues.

In hunc igitur posteriorem sensum dubium est, an ex diuino iure sit necessarium confiteri proprio sacerdoti. Nam Armacanus lib. 11. De quæstionibus Armenorum. c. 4. ex solo iure humano id existimat necessarium: cùm quilibet sacerdos in ordinatione sua acceperit potestatem remittendi peccata quorumcunque. Idem quoque uidetur insinuare D. Tho. d. 17. q. 4. ad quintum: si literæ tantum superficies spectetur. Duran. etiam. 4. d. 19. q. 2. hanc Armacanit opinionem asserit esse probabilem: hoc est seclusa ecclesiæ lege, quemlibet sacerdotem quemcunque peccato-

catorem absoluere posse: hanc tenuit Vuicleph, hanc demum nunc temporis Lutherani.

At, hæc sententia defendi nulla ratione potest: quin exploratum haberi debet, præceptum de confitendo proprio sacerdoti, diuinum esse. Primùm, ex Concilio Florentino, ubi minister huius sacramenti definitur sacerdos habens autoritatem absoluendi, uel ordinariam, uel ex commissione superioris. Quapropter, sine huiusmodi commissione sacerdos alienus non est huius sacramenti minister: atque proinde iure diuino tenemur proprio sacerdoti confiteri. Nam, confessio, quæ fit alteri ex facultate proprij sacerdotis, proprio sacerdoti fieri censetur.

Præterea, capite, Si episcopus de pœnitentijs et remissionibus lib. 6. Bonifacius tradidit nulla consuetudine introduci posse, ut aliquis, præter sui superioris licentiam, confessorem sibi eligere ualeat, qui eum possit soluere, uel ligare. Et tamen, si esset solum de iure positiuo, aliqua consuetudo posset præualere: ut patet in decimis soluendis: in comedendis ouis tempore quadragesimæ, et alijs eiusmodi ecclesiasticis legibus, quæ per consuetudinem contrariam abrogari possunt.

Præterea, hoc uidetur etiam definiri, in illo cap. Omnis, de pœnitentiis ubi Innocentius, Licentiam (inquit) prius postulet et obtineat à proprio sacerdote: quum aliter illum alienus non posset absoluere, uel ligare.

Ratioq; id manifestè docet. Nam potestas iurisdictionis non habetur, nisi ab his quàm subditos habent. At, non quilibet sacerdos ex iure diuino subditos habet, sed solùm pastores ecclesiæ, quibus oues Christi commisse sunt: ergo solus ille, cui ex officio est annexa cura animarum ex diuina institutione, iudex, atq; ex consequenti ad eum solum iudicialis sacramenti administratio pertinet. Erroneum igitur est hac tempestate, asserere, sacerdotem simplicem iurisdictionem habere, potestatemque soluendi unde et Martinus Quintus in concilio Constantiensi circa finem inter reliquas interrogationes ponit hanc; utrũ credat, autoritatem iurisdictionis Papæ et episcopi esse maiorem in soluendo ligandoq; autoritate simplicis sacerdó-

cerdotis, etiam habentis curam animarum. Vide Caietanum in additionibus. 3. partis, quæstione unica, de ministro sacramenti pœnitentiæ: Turrecrematam libro primo capite nonagesimo sexto et nonagesimo septimo et nonagesimo octauo. Nam in hanc sententiam conueniūt omnes scholastici autores: atque adeò Diuus Thomas distinct. decima nona quæstione prima, artic. tertio. quæst. 1. et distinct. 17 q 3. artic. 3. q. 4.

Argumentum uerò illud potissimum, quod opponitur ex ordinatione sacerdotum, quibus dicitur, accipite spiritum sanctum, &c. Quoniam eisdem uerbis dominus apostolis dedit potestatem iurisdictionis Ioannis. 20. cûm ibi fecerit eos iudices, et instituerit sacramētum confessionis, cuius eos quoque ministros effecit. respondetur, quòd eisdem quidem uerbis ecclesia nunc posset tradere potestatem iurisdictionis omnibus initiatis: at re uera non tradit, sed solam potestatem ordinis necessariam ad absolutionem sacramentalem. Nam ille actus sacramentalis duplicem potestatem exigit: alteram ordinis, alteram iurisdictionis: neutraque sine altera satis est. Nam episcopus diaconus subditos quidem habet: sed si tentet absoluere, nihil facit. Simplex quoque sacerdos ordinis potestatem habet: sed, quia caret iurisdictione, nihil facit absoluendo. Accipit itaque sacerdos quisq;, cùm initiatur, per illa uerba. Quorum remiseritis, &c. potestatem ordinis, quæ necessaria est, ad remittenda peccata tametsi (ut retro diximus) iurisdictionem quoque accipiat ad remittenda uenialia, &c. Quòd si quæras, unde constare possit, ecclesiam ordinatis solam potestatem ordinis conferre uelle: certè ecclesiæ usu constat, intentioneque prælatorum ordinantium. Non enim intendunt episcopi tradere iurisdictionis potestatem. Nam, et episcopus titularis cum ordinat, eisdem uerbis id facit; cùm tamen nullos habeat subditos, &c.

At uerò, circa ea quæ dicta sunt, oriuntur aliqua dubia indigna prorsus, quæ à nobis prætereantur.

Primum est; an, quando non est tutum confiteri peccata proprio sacerdoti, quia timetur, scilicet, uel scandalum,

lum, uel reuelatio confeſſionis, poſſit homo confiteri cui uoluerit ſacerdoti, ſi proprius negat facultatem alteri confitendi.

Ad hoc doctores graues aſſeruunt, quòd ſi, nec ſacerdos proprius, nec epiſcopus uolunt dare facultatem, tunc poteſt peccator confiteri cui maluerit. Id tenet Hoſtenſis in cap. Omnis utriuſq; ſexus; id uidetur ſentire magiſter diſtinctione 21. cap. poſtremo: et Gratianus de pœnitentia diſtinct. 6. circa finem; id Syluester in uerbo confeſſor primo. §. 6. et Ricardus diſtinct. 17. art. 3. quæſt. 7. et Palud. eadem diſtinct. quæſt. 3. articulo. 3. et Adrianus quæſt. 5. de confeſſ. dubio. 3. Id uerò probant ex cap. ultimo, de pœnitentia diſtinct. 6. ubi Vrbanus Papa, placuit (inquit) ut deinceps nulli ſacerdotum liceat, quemlibet commiſſum alteri ſacerdoti, ad pœnitentiam ſuſcipere, niſi pro ignorantia illius cui pœnitens prius confeſſus eſt. Eſt igitur argumentum, pro ignorantia proprij ſacerdotis, licet adire ad alium ſacerdotem, etiam ſine proprij conſenſu; ut hic textus manifeſtè dicit, et gloſſa item eodem loco; ergo multo magis pro malitia, et cæt.

Deinde confirmant hoc autoritate Auguſtini, lib. de uera pœnitentia, cap. 10. et refertur de pœnitentia. diſtinct. 6. cap. 1. ubi Auguſtinus, et qui uult (inquit) confiteri peccata ſua quærat ſacerdotem, qui ſciat ligare et ſoluere, ne ambo in foueam cadant, quam ſtultus euitare noluit.

Præterea, ſacerdos proprius in tali euentu tenetur dare facultatem: ergo ſi neget, ſatis fuerit petiſſe; argumento capit. Licet, extra de regularibus. Nam (ut ibidem dicitur) prælatus indiſcretè negans facultatem iuſtè petitam, priuilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate.

Præterea, legiſlator non defecit in neceſſarijs. Sed quando ſacerdos proprius eſt ineptus ad audiendam confeſſionem, uel ex ignorantia, uel ex malitia; confeſſionis neceſſitas inſtat, ſicut et communionis; ergo in tali euentu iam legiſlator de confeſſione prouidit, ut etiam in articulo mortis quilibet ſacerdos poſſet abſoluere.

His tamen argumentis præceptor meus bonæ memoriæ, commoueri non potuit, quin crederet, hanc opinio-

nem esse, et minus tutam et irrationabilem. Idem tenuit Caietanus in Summa in uerbo Absolutio ex parte absoluentis. Atque D. Tho. idem sentire uidetur. dist. 17. q. 3. artic. 3. q 4. ad tertium; ubi dicit, quòd electio discreti sacerdotis non est nobis comissa, ut nostro arbitrio facienda, sed de licentia superioris, si fortè proprius sacerdos esset minus idoneus ad apponendum peccatò salutare remedium. Et ad quintum argumentum, expressè docet, quòd in quibus euentis probabiliter timet pœnitens periculum sibi, uel sacerdoti ex confessione; debet recurrere ad superiorem, uel ab eodem petere licentiam alteri confitendi; quòd si licentiam (ait) habere non possit, idem est iudicium ac de illo, qui non habet copiam sacerdotis. Nec d. 21. in expositione literæ huic sententiæ aduersatur.

Nam, prius ex sententia propria asseruerat, quòd cum pœnitens habet sacerdotem ignorantem, ex facultate ipsius sacerdotis, uel superioris, debet alium petere pruden tiorem. Cùm autem posterius subdit per coniunctionem aduersatiuam, quinque tamen casus ponuntur, quibus licet confiteri alij, quàm proprio sacerdoti, sine eius licentia, &c. refert quidem aliorum opinionem; quam tamen ipse non probauit.

Et certè eam nos reprobare debemus. Primùm ex cap. Omnis utriusque sexus, ubi dicitur, quòd si quis alieno sacerdoti uoluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, et obtineat à proprio sacerdote, cùm aliter illum non possit soluere uel ligare. Ad hoc respondet Adrianus, quòd cum Innocentius dicit, licentiam postulet et obtineat à proprio sacerdote, subintelligendum est, uel à iure. In casu autem de quo loquimur, Pœnitens habet à iure facultatem obtentam, scilicet, ex illo cap. ultimo de pœnitentia distin. 6. At, hæc solutio non est idonea, tum, quia ius illius capituli antiquius erat Concilio Lateranensi, cùm Vrbanus secundus sub quo illud decretum est multis annis præcesserit Innocentium tertium, qui illius capitis, Omnis utriusque sexus fuit autor: tum, quia cùm supponit Innocentius iustam causam in petendo, et addat, licentiam petat, et obtineat & consequenter insinuat, licentiam petitam et negatam in

causa

causa iusta, non sat esse, ut alius possit absoluere, quamuis iustè petita malè negatur. Tum, quia hæc facultas, per quam fit exceptio à decreto Concilij generalis, nusquam habetur in iure: ut ex argumentorum solutione patebit. Tum demum, quia per hanc exceptionem aperitur ianua multis incommodis, eisdemq; absurdissimis. Nam, et unusquisque facilè sibi persuaderet, suum parochum esse ignorantem, indeq, eligeret facultate iuris confessorem: et idem quoque in casibus reseruatis fieri eadem ratione posset, ut uidelicet, quando nollet prælatus uel ex ignorantia, uel malitia, iustè petitam concedere facultatem, hanc sibi ex concessione iuris pœnitens assumeret. Quibus profectò qui non mouetur, hunc nihil horum reputauisse certò scio.

Præterea, mortuo proprio sacerdote, non potest ille de quo loquimur, cui maluerit confiteri: ergo nec uiuente, et facultatem negante.

Præterea, si proprius sacerdos nominatim excommunicaretur, uel esset percussor clerici manifestus, non liceret parochianis cuilibet confiteri, sed solùm illi, quem episcopus, uel Papa prouiderit.

Fac denique (id quod usu uenire potest) ut proprius sacerdos ex malitia, uel animi perturbatione, nolit confessionem cuiusquam audire: tunc quæro, an parochianus possit alieno sacerdoti pro suo arbitratu confiteri. Ac posse quidem, nullus, nisi indoctus et temerarius admittet. Quòd si non potest, certè nec poterit, propter ignorantiam uel scandalum proprij sacerdotis, alieno sine superioris facultate confiteri.

Ad primum argumentum, quòd Vrbanus loquitur de pœnitentia publica iniuncta à sacerdote, cui pœnitens prius confessus est, ut ipse etiam textus expressit. Docet autem Summus Pontifex, pœnitentiam publicam iniunctam à parocho, in propria ecclesia esse faciendam, non in aliena parochia. Ac præterea docet, aliud sacerdotem pœnitentiam iniunctam à priore confessore, non debere aut commutare, aut relaxare, nisi prior sacerdos adeò fuerit imprudens et ignarus, ut pœnitentiam indiscretam iniunxerit: tum enim si imprudentia fuerit manifesta, sacer-

dos secundus poterit pœnitentiam suo consilio moderari. Imò, in ecclesia olim, ubi erant plures sacerdotes, qui æquè poterant populi confessiones audire, si quis pœnitens uni illorum sacerdotum se commisisset, crediderim æquidem iure optimo cautum esse, ut posteaquàm illi peccata sua fuerat confessus, atque illius consilio pœnitentiam salutarem acceperat, ab alio sacerdote non suscipere tur ad pœnitentiam, nisi forsitam prior fuisset ineptus, & imprudens. Erat autem ea lex iusta: primùm, ne identitem mutatis animorum medicis salus ipsa spiritualis pœnitentium præpediretur: deinde, ne pœnitens seueritatem iustam prioris iudicis, cui se commiserat, ueritus apud iudicem alium, remissionem quæreret: quod nostra hac tempestate quidam facientes, dum præ pudore sacerdotes graues et probos, quibus se permiserant, fugiunt, nouosque quærunt, uel incognitos, experimento suo discere possunt, quàm parùm in salute spirituali prouehantur. Reliqua omnia faciliora sunt quàm quæ nos morari debeant, qui ad alia grauiora properamus.

Aliud quoque dubium est, idque grauissimum, an habens facultatem à proprio sacerdote eligendi confessorem, possit eligere quemlibet sacerdotem, etiam aliàs non probatum, nec expositum. Ad hoc Gabriel. distinctione. 17. quæstione 2. artic. 3. tenet partem affirmatiuã: idem tenet Syluester, in uerbo confessor. 1. § 5. Idem quoque Adrianus post quintam quæstionem de confessione, dub. 1. Referuntque in hoc Hostiensem de pœnitentijs, cap. Omnis, et Panormit. Clement. 1. De priuilegijs: breuiter, hæc est communis opinio iuniorum: quàm suadent imprimis ex capi. finali de pœnitentijs, ubi dicitur: Permittimus episcopis, et alijs superioribus, nec non minoribus prælatis exemptis, ut etiam præter sui superioris licentiam, prouidum et discretum sibi possint eligere confessorem. At ex ui huius priuilegij non oportet eum, qui aliàs est probatus confessor eligere; ergo nec qui à Summo Ponti. uel episcopo facultatem habet eligendi confessorem, tenetur eligere aliàs probatum et examinatum.

Præterea, simplex sacerdos ab ordinatione sua habet potestatem absoluendi; sed quia deest illi materia, circa

quam posset illam exercere, idcirco non absoluit. At, pœnitens qui habet facultatem à proprio sacerdote, præstat se subditum confessori, quem eligit. Talis igitur absolutio, cùm habeat materiam, erit ualida.

Tertiò. Summus Pontifex, per hoc solùm quòd uoluntariè subijcit se simplici sacerdoti, eo ipso dat materiam conuenientem absolutioni sacramentali: ergo et quilibet Christianus, qui habet facultatem à proprio sacerdote, ubi primum se uoluntariè subdit sacerdoti simplici, &c.

Quartò. Quia aliàs diploma Pontificium nihil daret: nam eligere confessores iam expositos, uidelicet fratres præsentatos episcopis, et ab ipsis probatos sine diplomate fideles poterant: ergo per tale priuilegium conceditur eis facultas eligendi aliàs non probatos.

Contrariam sententiam tenet glossa super illud caput, Omnis utriusq; sexus: et super Clementinam primam De priuilegijs. Et certè hæc opinio glossæ, non est contemnenda. Nam, ut in cap. secundo. De pœnitentijs in sexto dicitur, in generali concessione illa non ueniunt, quæ non esset quis uerisimiliter in specie concessurus: sed inter sacerdotes simplices, non examinatos, sunt multi ignorantissimi et perditissimi, quibus si exprimerentur in specie: non fit uerisimile, superiorem talem facultatem concessurum: ergo, &c.

Et confirmatur: nam, si Summus Pontifex institueret iudices in foro interiori omnes sacerdotes simplices sine aliquo examine et probatione, peccaret mortaliter, quod non est existimandum de Summo Pontif. in generali et publica concessione: et tamen re uera, si daret facultatem eligendi quemlibet sacerdotem, eo ipso facit uniuersos sacerdotes, etiam stultissimos, iudices in foro interiori: quod, nisi prælatis pestilentissimis tribuere, indignissimum est.

Confirmatur ultimo. Quia Summus Pontifex in diplomate semper notat, se concedere facultatem eligendi confessorem idoneum. Idoneus autem in iure appellatur qui habet publicam iuris sufficientiam. Verbi gratia. Religiosus præsentatus episcopo iuxta normam Clementinæ, Dudum, de sepulturis. Item clericus examinatus, et pro-

batus ab episcopo, licet aliàs non habeat iurisdictionem, per probationem tamen factus est idoneus, &c.

Propter hæc argumenta, quæ uidelicet mihi magnam faciunt fidem, ego tenui semper, teneoq;, quòd si sacerdos aliàs est probatus, ab episcopo, uel eius uicario, iuxta morem, quem episcopi seruant bene instituti, tum, per facultatem eligendi confessorem siue à parocho, siue ab episcopo, siue à Ponti. Summo concessum, potest eligi, etiam si aliàs nullos subditos haberet, nullam ue penitus iurisdictionem. At, si quis sit reprobatus ab episcopo, uel à uisitatore reiectus, tanquam stultus et ineptus: eiusmodi non potest eligi per clausulam eligendi confessorem. Atque idem omnino de illo sentio, qui non est examinatus, et probatus à prælato, iuxta formam præscriptam uel lege, uel consuetudine. Quia sententia contraria, ut minimum, ianuam facit potentissimam ad perniciem populi Christiani, dum indiscriminatim eliguntur ab ignorante plebe sacerdotes ignorantissimi: atque utinam, qui illam opinionem inuexerunt, prudentiore consilio incommoda, et sacrilegia quæ exinde consequuta sunt, considerassent.

Præterea, ridiculus esset, imò nefarius Summus Pontifex, si examen et probationem idonei confessoris, relinqueret arbitrio cuiuslibet popularis, non minus quam, si examen iudicis ecclesiastici in foro exteriori, aut sutoribus, aut sortoribus committeret. At, per illam opinionem, quam refellere conamur, quilibet idiota, et uulgaris homuncio pro suo arbitratu potest ut eligere confessorem, ita quoque expendere ac probare. Atqui, quanto satius est, ratione Christiana duce, credere, duo esse præcepta necessaria: alterum, ne quis alieno sacerdoti confiteatur: alterum ne quis sacerdos non examinatus confessiones audiat. Nempe, si hæc præcepta duo, ut necessum est, admittimus, per facultatem eligendi confessorem, soluitur pœnitens ab obligatione confitendi proprio sacerdoti: quod primo præcepto iubebatur. At, non soluitur sacerdos à præcepto, quo uidelicet astringitur ne confessiones audiat non examinatus. Quare, semper peccabit mortaliter contra illud secundum præceptum, si audierit confessiones non probatus. Non est autem uerisi-

mile,

mile, eiuſmodi ſacerdotibus iuriſdictionem eſſe collatam, qui, quoniam iure optimo, audire confeſſiones inhibentur, ſi audiant, mortalis peccati rei efficiuntur.

Præterea, ſi Summus Pontifex, omnes tales conſtituit iudices: non poſſet epiſcopus condere legem; ut illi non audiant confeſſiones, niſi prius examinati. Atque adeò ne poſſet quidem ſtulto ſacerdoti confeſſoris officium prohibere: eſſet enim perinde ac ſi prætor iuberet, ne delegatus à principe iudicaret. Et item, prælati religionum, qua autoritate poſſent punire religioſos non expoſitos et examinatos, cùm per hæc diplomata eliguntur in confeſſores. Nam, ſi generalis ordinis, aut prouincialis faceret me iudicem alterius religioſi, non intelligo quo pacto inferior poſſit prohibere. Quemadmodum, ſi daret mihi prouincialis facultatem cœnandi aut conſtitueret me uicarium monaſterij: ignoro prorſus qua autoritate prior illud impediret. Et tamen fatentur omnes, eiuſmodi leges ab epiſcopis uel prælatis monaſteriorum ferri optimè poſſe quippe, ut neceſſarias ad rectam et populi Chriſtiani, et monachorum inſtitutionem.

Denique (ut ſemel finiam) rogo eos, qui oppoſitam opinionem defendere uolunt, an ſacerdos depoſitus autoritate publica, ac degradatus, poſſit eligi per generalem conceſſionem eligendi quemlibet ſacerdotem. Quod ſi neges (ne theologus inſanus habeare) iam quæro rurſum, quis poſſit eligi, cum detur in diplomate facultas eligendi quemlibet ſacerdotem? Dices forſan, excipitur depoſitus et degradatus? quemadmodum et excommunicatus nominatim, et percuſſor clerici manifeſtus, quoniam eiuſmodi ſacerdotes legibus eccleſiæ peculiaribus, à ſacramentorum adminiſtratione reiecti ſunt: benè uolo: hoc enim tuo te gladio iugulare poſſum: nam, et ſacerdotes non probati, ſeu reprobati ab epiſcopis, atque eorum uiſitatoribus legibus certis arcentur à ſacramenti huius adminiſtratione.

Ad argumentum itaque primum, concedo antecedens: ſupponitur enim epiſcopos et prælatos electuros eſſe confeſſores peritos: nam ad illos iure pertinet examen, et probatio confeſſorum. Nego tamen conſequentiam: quoniam

ad populares non spectat, sua electione idoneos facere confessores et iudices; sed ex iam probatis unum quemlibet eligere. Imò ex illo cap. potest fieri argumentum pro nostra sententia: Prouidum (inquit) et discretum sibi possint eligere confessorem. Quòd si episcopi ex illo priuilegio, improuidum et indiscretum deligere nequeunt, cur concedamus hominibus uulgi, ut si elegerint ineptissimum et improuidissimum sacerdotem, quòd absurdissimum est, id ex priuilegio Summi Pontificis consequatur.

Ad secundum, iam respondimus, sacerdotem non habere potestatem iurisdictionis ab ordinatione sua. Nec ad hanc potestatem satis est, quòd peccator se præbeat materiam, et subditum sacerdoti: hoc enim uerum esset si autoritas absoluendi esset iudicis arbitri, qui scilicet, per uoluntariam subiectionem reorum iudicandi acciperet potestatem. At retrò nos ostendimus, sacerdotes autoritatem iudicandi non à populo, sed à Deo accepisse nec hanc ex iure diuino quoslibet sacerdotes habere: sed solos pastores: uel eos qui à pastoribus fuerint delegati.

Ad tertium, nego antecedens: sed, sicut ante diximus, sacerdos electus à Papa, à Christo immediatè accipit iurisdictionem, &c.

Ad quartum: nego consequentiam: nam, non omnis examinatus et probatus, iudex meus erat constitutus. Sunt enim in ciuitate et alij parochi præter meum, et alij quoq; probati ab episcopo, qui per probationem facti sunt idonei, ut eligi possint in iudices. Datur ergo facultas eligendi ex examinatis quemcunq; ego uoluero: id enim rationabiliter concedi poterat: sed eò amplius, non nisi irrationabiliter. Quod autem additur, etiam de ordine mendicantium, mirum est, si nos torqueat, uelimusque in apicibus diplomatum esse mysteria, pari argumento crederemus irregularitatem esse mentalem. Magis nos terret cõsuetudo recepta, quæ cum tot autorum grauissimorum sententia confirmetur, probabili ignorantia excusari potest. Sed, an hæc consuetudo ius absoluendi conferat, incertum est. Sola nanque ea ius hoc præstat, quam prælati uident, et tacent: ut episcopi uidentes sacerdotes simplices mutuo se absoluere: interpretatiuè et implicitè concedunt huiusmodi

modi iuriſdictionem. Sed, quòd Summus Pontifex hanc conſuetudinem ſciat, quæ uidelicet apud Hiſpanos maximè inualuit, me profectò fugit. Quambrem, in ſacramento adeò neceſſario, non exiſtimo tutum, huic nos periculo committere, ut eligamus ſacerdotem, cui forſitan Summus Pontifex autoritatem abſoluendi minimè conceſſerit.

Iam; ſi hinc colligere uelis, ne uiros quidem periſſimos eligi poſſe, ſi non fuerint ab epiſcopo probati, etiam ſi theologiæ ſint profeſſores: huic ego reſpōdeo, eiuſmodi uiros in theologia magiſtros, autoritate publica haberi probatos: non enim ſolent ab epiſcopis examinari. Si quis uerò ſit quanlibet doctus, nec autoritate publica gradus theologici comprobatus, nec ab epiſcopo, implicitè ſaltem permiſſus confeſſiones audire: hunc non probatum, nec examinatum eligere equidem non auderem. Satago enim per certa media certam facere, et uocationem, et ſalutem meam. Atq; in ſexti principalis argumenti explicationem hæc ſatis dicta ſint. Septimum uerò id quærit, an uenialia peccata teneamur confiteri. At, certiſſimum eſt minimè teneri. Primum ex communi omnium theologorum conſenſu: deinde, ex communi eccleſiæ conſuetudine: qua poſt confeſſionem mortalium, nullus Chriſtianus ſolicitus eſt de confitendis uenialibus. Item, ex D. Auguſtini teſtimonio in Enchirid. cap. 71. et refertur de pœnitentia diſt. 3. cap. de quotidianis, habeturq; idem in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus cap. 53. Præterea, qua ratione iure diuino teneremur aliqua uenialia confiteri, pariter et omnia: quod non modo grauiſſimum eſſet, uerum etiam impoſſibile. Et, cùm dolor de uenialibus non ſit neceſſarius: ne confeſsio quidem uenialium neceſſaria eſt. Ad argumentum igitur reſpondet Adrianus, q. 4. de confeſſione, art. 1. ad quartam confirmationem: quòd teſtimonium illud Ioannis, ſolùm procedit de peccatis mortalibus. Et quantum ego ſentio, de his directè et primario dominus loquitur, quæ uidelicet ſicut ſacerdotes abſoluendo remittunt, ita non abſoluendo retinent.

Non eſt enim uero ſimile, æquiuocè accipi peccati nomen in eodem contextu, ut uidelicet in ordine ad uerbum, Remiſeritis, capiatur pro mortalibus et uenialibus: in ordine uerò ad uerbum retinueritis pro ſolis mortalibus. Et cùm

pote-

poteſtas remittendi, et retinendi huic conceſſa ſit, poteſtas clauium ad apatiendum, et claudendum regnum cœlorum, non comprehendit directè uenialia per quæ regnum cœlorum non clauditur.

Sed cùm obijcitur, peccata uenialia non eſſe materiam huius ſacramenti: quia Chriſtus hic non loquitur de uenialibus, ubi tamen inſtituit huius ſacramenti materiam, ita fieri ut confeſſio uenialium non eſſet ſacramentalis contra Magiſtrum, atq; omnes doctores ſcholaſticos, Imò contra eccleſiæ ſenſum, credunt enim fideles accipere abſolutionē ſacramentalem, cùm uenialia ſacerdotibus confitentur: nec ſacerdotes uſurparent ſibi poteſtatem iudicandi de uenialibus, niſi eam à Chriſto domino accepiſſent. Ad hanc (inquam) obiectionem, reſpondetur, quòd qui concedit maius, ex conſequenti concedit et minus. Nam, ſi princeps committit mihi remiſsionem grauiſſimorum ſcelerum, ſine dubio intelligitur conceſſiſſe remiſsionem leuiorum. Nec eſt eadem ratio de poteſtate remittendi: quoniam ſi maiora peccata retineri dicuntur, non exinde cenſentur retineri minora: quæ uidelicet multis alijs modis remitti poſſunt.

Sed oritur tamen dubium, an ſaltem ex præcepto eccleſiæ teneantur homines uenialia confiteri. Nam, in cap. Omnis utriuſque ſexus, De pœnitentijs, confiteatur (inquit Innocentius) omnia peccata ſua ſemel in anno: omnia inquit, et cùm conſtitutio obliget omnes, nullo excepto, ſequeretur, eccleſiam in hac lege ſupponere omnes fideles ſingulis annis peccare mortaliter, ſi ſola mortalia præcepit confitenda. Et confirmatur ex eo enim quod dicit Decretalis, Omnis utriuſque ſexus, &c. uniuerſi obligantur ad præceptum communionis in paſchate, ſiue mortaliter peccauerint, ſiue non: ergo, et ad præceptum confeſſionis: unde, in Clementina. 1. De ſtatu monachorum, confeſſio uenialium monachis præcipitur ſemel in menſe. Omnibus igitur fidelibus ſemel in anno præcipitur, ut et Diuus Thomas uidetur inſinuare diſt. 17. quæſt. 3. artic. 1. q. 3.

At uerò huic quæſtioni reſpondet egregiè Caietanus. 3. par. q. 65. ar. 2. ad quartum: et in additionibus. 3. partis. q. 1. De confeſſione, ſtatutum eccleſiæ non obligare eos, qui ſo-

lum

lum habent uenialia peccata. Primò, quia lex illa de confessione semel in anno facienda, limitatio est diuini præcepti, quantum ad tempus: sed præceptum diuinum non comprehendebat habentes uenialia peccata, &c.

Secundò quia, ut D. Thom. argumentatur articulo illo proximè citato ad tertium argumentum, decretalis illa dicit omnia peccata, quod de uenialibus intelligi non ualet: nemo enim omnia uenialia potest confiteri. De mortalibus itaq; solùm intelligitur, sicut et illud Concilij Florentini difinientis, ad integritatem confessionis pertinere ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, confiteatur.

Tertiò ex eo quod dicit, proprio sacerdoti: peccata autem uenialia non exigunt proprium sacerdotem.

Postremò quia ecclesia confessionem uoluntariam occultorum præcipere non potest: esset enim grauissimũ onus sine causa necessaria, cùm alijs multis modis ueniale peccatum remitti possit. Atque hec est communis theologorũ doctrina. Nam argumenta contraria facilè soluuntur: præter illud ultimum: cui respondetur, eam Clementinam obligare quidem monachos ad menstruam confessionem uenialium, non tamen sub mortali, ut patet ex pœna subiuncta, quæ non adeò grauis est.

Ac, de confessionis præcepto quidem quoniam fusè uarieq; disseruimus, dictũ poterat uideri satis, nisi illa quæstio consequenter occurreret, de tempore, quo iure diuino confiteri tenemur. Quam ego quæstionem si nunc omitterem, in iustas multorum reprehensiones incurrerem.

Et quidem, nonnulli existimãt, satis esse (quòd ad diuinũ ius attinet) semel in uita peccata confiteri: quia non est (inquiunt) maior ratio, quare obligemur magis in uno tempore, quàm in alio: ex lege quippe Dei, nec post horam, nec post diem, nec post mensem, nec post annum, confessionis uinculo astringitur. Nam, quòd Innocentius quartus, super caput, Omnis utriusque sexus, et Archidiaconus super caput, Ille rex, de pœnitentia d. 5 tenuerunt: obligari, scilicet, homines ad statim confitendum: uno theologorum consensu explosum est: et à D. Thom. d. 17. q 3. art. 1. q 4. duobus irrefragabilibus argumentis refellitur, Quorum alterum

sumi-

sumitur ex sacramento baptismi multò magis necessario, ad quem tamen illico suscipere non tenemur. Alterum, ex natura præcepti affirmatiui, quod non protinus obligat. Ius itaque diuinum nullum certum tempus confitendi præscribit. Hæc differunt ab his, qui confessionem semel in uita faciendam definere uolunt. At falluntur tamen. Nam, semel in uita de omnibus peccatis confiteri, est impossibile: magna enim ex parte obliuione delerentur. Quam ob rem lex de integritate confessionis plurimum fraudaretur: ad quã pertinet, omnia peccata mortalia confiteri.

Quocirca dicendum est, Christum dominum tulisse leges aliquas communes, quas ecclesia postea ad tempus aut etiam locum, peculiariter determinaret. Præcepit enim Christus dominus, in ecclesia sua episcopos esse, sed non reliquit pro singulis diœcesibus definitos. De Dei cultu, festisque seruandis diuinum præceptum est, sed certum tempus euangelium non præscripsit. Eiusmodi itaque præcepta commodè seruari non possent, nisi ecclesia quædam uel loca, uel tempora præfiniret. Nam, (ut posterius hoc exemplum persequamur) ridiculus esset, qui præceptum de Dei cultu sese arbitraretur implesse, semel in uita ab opere serui li quiescendo. Sic ergo, præcepta de sumenda eucharistia et confessionis reliquit Christus, nec re uera potest determinari ex solo diuino iure, pro quo tempore hæc præcepta nos obligent. Siue dicamus semel in uita, seu potius in mortis articulo, nihil dicimus prorsus: sed tunc obligamur, quã do ecclesia definierit. At, hoc est (inquies) de iure positiuo semel uidelicet in anno confiteri: fateor: sed citra ius hoc humanum quo ad certum tempus confessio limitatur, diuina de confessione lex in commodè seruaretur.

Sed sunt tamen aliqui casus, in quibus ius ipsum diuinum obligat ad confitendum.

Primus est, in periculo mortis.

Secundus, cum quis uoluerit eucharistiam sumere, si reus est peccati mortalis: tunc enim habet præcedere confessio iuxta Christi institutionem. Tertius est, ratione periculi carendi confessore, quem nunc habeo: non habiturus tempore necessario. Nam quartus de confessione quotanni, non solius diuini præcepti est, sed diuini limitati ac definiti

finiti per humanum: ita utriusq; iuris uiolatio unicum peccatum est: quoniam ambo illa præcepta unicum actum iniungunt, et alterum est alterius determinatio.

Quintum uerò, quem Curandus adiecit. d. 17. q. 10. et Palud. eadem distinctione: quem Adrianus quoq; refert. q. 3. De confessione: sed ratione conscientiæ scrupulosæ nos existimamus superuacaneum. Non enim obligat præceptū de confessione in tali euentu: sed ipse habens erroneam conscientiam sese ligat, quandiu non deponit talem errorem. Quemadmodum ergo in cæteris preceptis affirmatiuis, cùm quærimus, quo tempore obligent: uanum forsitan esset, duo tempora prescribere, alterum ex necessitate, alterum ex errore conscientiæ: ita quoque, cùm euenta et casus enumeramus, quibus præceptum de confessione ligat: is qui recensetur ex errore conscientiæ, superuacuus uidetur esse, imò, re uera, falsus, si naturam et obligationem huius præcepti, de quo disserimus, consideremus. Quatuor igitur illi nobis explicandi sunt, idq; quàm maxima breuitate.

Circa primum casum, diligenter aduertendum est, non idem esse hoc sanè loco, periculum mortis, et articulus mortis. Est nanq; periculum mortis in his dumtaxat, unde mors frequenter solet accidere: etenim in hastarum ludo, in agitatione taurorum, in nauigatione placidi maris, quamuis interim mors sequatur, non est tamen periculum mortis: sed in bello, in mari uehementer turbato, in partu fœmininæ, de cuius morte probabiliter propter causas naturales timeretur, periculum mortis agnoscimus: quod certè uiri pruden tis arbitrio, magis quàm disputatione theologica definiendum est: ut quis morbus periculosus sit et lætalis prudentis medici finiat arbitrium. At articulus mortis, si nominis uim, et proprium usum spectes, non idem est. Cùm enim conceduntur per diplomata casus reseruati in mortis articulo, non intelliguntur concedi in quocunq; periculo, sed quū regulariter certa mors est, aut à morbo uel uulnere, aut ab exteriori ui: ut cùm quis mortis pœna damnatur. Idem intelligo cùm doctores asserunt in mortis articulo, quemlibet sacerdotem posse obsoluere ab omnibus quemcunque peccatorem. Non enim quemcunque aut nauigaturum, aut congressurum cum inimicis quilibet sacerdotes potest ab-

soluere

ſoluere etiam ubi periculum eſt. Quod ſi hæc ſententia ſcrupuloſa eſſe uideatur, parati ſumus eam retractare, cum aduerſarius (ſi quis erit) idoneas cauſas contrariæ opinionis reddiderit.

In ſecundo uerò caſu Caietanum habemus repugnantem. 3. part. quæſtione. 80. articulo 4. et in ſumma, in uerbo communio. 1. ad Corinth. 11. in illa uerba. probet autē ſeipſum homo, &c. Imò cùm huius erroris eſſet ab academia Pariſienſi notatus, reſpondit, non ex ſuo capite id aſſerere: ſed ex Pauli teſtimonio, atque ſententia. Nec huius opinionis primus autor Caietanus fuit: ſed eam prius Ricardus tenuit in 4. d. 17. art. 3. q. 6. Petrus quoq; Palud. eadem. d. q. 2. ſentire uidetur, non eſſe mortale peccatum ſine confeſſione ad euchariſtiam accedere, ſi homo aliàs contritus eſt: Idem etiam ſequitur Adrianus. q 3. de confeſſione: et Abbas in cap. De homine in celebra. miſſa. Suadetur autem hæc opinio primùm ex eo apoſtoli teſtimonio, prioris ad Corin. 11 probet autem ſeipſum homo, et ſic de pane illo edat. In quæ uerba Chryſ. ho. 18. Non iubet (inquit) ut alter alteri probetur, ſed ipſe ſibi, non publicum faciens iudicium, et ſine teſte argumentum. Eadem ferè Theophilactus in eundem locum. Neminem (inquit) tibi ipſi iudicem propoſuerim, ipſe te proba, et ſic de pane illo ede, &c.

Præterea, ſi diuinum præceptum eſſet, id ex ſacris literis colligeretur: non enim nobis licet diuina præcepta pro noſtro arbitratu fingere. Cum ergo nuſquā huiuſmodi lex reperiatur, certè qua facilitate inuehitur, eadem quoq; reijcitur.

Præterea, ſunt euenta quædam, in quibus licet ſine præuia confeſſione euchariſtiam ſumere: primùm uillulis, ubi non eſt copia confeſſoris. Deinde, ubi homo ſe infamaret, ſi non perficeret rem diuinam: ut ſi ſacerdos poſt ſacrificium inceptum recordaretur alicuius mortalis peccati, &c. eſſet enim infamia tunc uocare confeſſorem. Tertiò etiam, propter reuerentiam ſacramenti: ut ſi poſt conſecrationem, ſolus eſſet cum alio ſacerdote, et poſt conſecrationem calicis, aliquod mortale ueniret in mentem: ne ſacrificium rumpatur, poterit ſacerdos ſine confeſſione euchariſtiam ſumere, ut communis theologorum opinio credit: hæc autem non liceret, ſi iure diuino confiteri ante euchariſtiā teneremur.

Præte-

Præterea præcepta affirmatiua obligant in casu necessitatis, iuxta commune theologorum prouerbium. At quando sanus sumit eucharistiæ sacramentum, uidelicet, ex consilio, et deuotione, non est casus necessitatis: ergo in tali euentu præceptum de confessione non obligat.

Adhæc si homo tenetur ante eucharistiam confiteri, id, ob eam rationem maximè, quòd purus et gratus Deo debet ad sacramentum accedere. At, exinde pari argumento ratiocinaremur, administraturum aliquod sacramentum debere prius confiteri, si quod peccatum mortale commiserit. Nam sacramentorum administratores mundos, Deoque acceptos esse oportet, nisi uelint esse sacrilegi.

Præterea ad alia sacramenta suscipienda ut confirmationem, ordinem, matrimonium, nullo diuino præcepto priùs confiteri tenemur: ergo nec ad sumendum eucharistiæ sacramentum: par enim causa, aut in omnibus, aut in nullis sacramentis obligabit.

Denique in cap. Omnis utriusque sexus de pœnitentijs, Innocentius iubet, ut omnis Christianus semel quidem in anno confiteatur omnia peccata sua, eucharistiam autem sumat in paschate. Quòd si hæc duo sacramenta connexa essent, essetque necessarium ante eucharistiam confessionem facere, non dixisset Concilium, semel in anno confiteatur: sed ante pascha confiteatur: ut id temporis percipiat eucharistiæ sacramentum. Hæc dicuntur ab his, qui nobiscum, in hoc secundo casu pugnare uolunt. Quem tamen plerique Theologi omni ui et ratione astruere conati sunt; idq; adeò effecerunt, ut nostra hac tempestate Caietani placitum unanimi consensu doctorum et piorum fuerit explosum. Ac re uera, non existimo huiusmodi Caietani sententiam inter opiniones probiles esse reponendam: sed qua tamen nota inuri à theologis iure possit, alij doctiores iudicabunt. Nam, Caietano tantum schola debet, homini alioqui de republi. Christiana maximè meritò, ut quoad fieri per pietatē licet, parcere ei iure optimo, summisque rationibus debeamus.

Nostra igitur eademq; communis theologorum sententia primùm ostenditur ex eo, quod D. August. principium sumit. 4. lib. de baptismo contra Donatistas, capi. 24. in hæc uerba. Si quisquam in hac re autoritatem diuinam quærat,

quod

quod uniuersa tenet ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi apostolica authoritate traditum, rectissime creditur. Ex hoc itaq; principio fit argumentum. Nam uiri pij ab ineunte ecclesia confessionem eucharistiæ præmittendam censuerunt. Nec id ab aliquo, aut Concilio, aut Pontifice præceptum est. Apostolica igitur authoritate traditum retinemus, ut et alia nonnulla, quæ non, nisi uerbo tenus, apostoli à Christo receperunt: nobisque tanquam uiuæ uocis oracula tradidere seruanda. Quod uerò consuetudinem hanc confitendi ante eucharistiam, quammodò ecclesia seruat, à patribus acceperit, atq; adeò apostolis, quæ sequuntur testimonia manifestant.

Eusebius imprimis. 6. historiæ ecclesiasticæ cap. 25. de Philippo (inquit) imperatore traditum nobis est, quòd cùm in die pasquæ communicare mysterijs uoluisset: ab episcopo loci non prius est permissus, nisi confiteretur peccata *sua*, et inter pœnitentes staret: nec ullo modo copiam *sibi* mysteriorum futuram, nisi prius per pœnitentiam culpas diluisset, ferunt igitur, libenter eum, quod à sacerdote imperatum fuerat suscepisse, diuinum sibi in esse metum, &c. Nec huic loco potest occurri, ex eò quòd Eusebius de publica cõfessione sermonem facit. Namque ratio est de confessione publica in ordine ad peccata publica, eadem prorsus est de confessione secreta in ordine ad peccata secreta. Quòd enim, uel publicè uel occultè confessio fiat, qualitas sacramenti est, non substantia. Et sicut ante diximus, Christus quidem, confessionis legem tulit: eam uerò, uel secretam, uel publicam fieri, rationi ac prudentiæ naturali dereliquit.

Sozomenus deinde, libro. 9. historiæ tripartitæ cap. 35. hanc consuetudinem ab antiquissimis temporibus Romanos Pontifices conseruasse, testis est. Idemque testatur Nectarium episcopum, quibusdam suadentibus, ut singulos ad communicandum iudicio conscientiæ suæ reliqueret, illam antiquitatis consuetudinem substulisse.

Autor item libri de ecclesiasticis dogmatibus cap. 53. Quem mortalia (inquit) crimina post baptismum commissa premunt, hortor prius sacerdotis iudicio reconciliatum, cõmunioni sociari, si uult non ad iudicium et condemnationem sui eucharistiam percipere.

Circunfertur præterea inter Augustini opera libellus quidam ad Comitem de salutaribus documentis: quem quidem librum Erasmus licet Diui Augustini neget esse, non negat tamen esse hominis pij. In huius itaque capite 33. hæc uerba sunt. Quando corpus Christi accipere debemus, antea ad confessionem debemus recurrere, si peccata obnoxia in nobis senserimus, ne cùm Iuda proditore, diabolum intra nos celantes, pereamus.

Augustinus insuper in epistola. 118. ad Ianuarium non reprobat, quod ex ore disputantis dicitur, si tanta est plaga peccati, autoritate antistis debet quisque ab altari remoueri, ad agendam pœnitentiam, et eadem autoritate reconciliari: hoc est enim indignè accipere, si eo tempore accipiat, quo debet agere pœnitentiam: non ut arbitrio suo, cum libet, uel auferat se communioni, uel reddat.

Cyprianus uerò multis locis huius rei testis est. Nam in epistola. 54. tertii libri, quæ scribitur presbyteris et diaconis, Cum in minoribus (inquit) peccatis agant peccatores pœnitentiam iusto tempore, et secundum disciplinæ ordinem ad exomologesim ueniant et per manus impositionem episcopi et cleri, ius communicationis accipiant, nunc crudo tempore nōdum restituta ecclesiæ ipsius pace, ad communicationem admittuntur: et nondum pœnitentia facta, nondum exomologesi finita, nondum manu eis ab episcopo, aut clero imposita, eucharistia illis datur, cum scriptum sit, Qui ederit panem, aut biberit calicem domini indignè, reus erit corporis et sanguinis domini. Sed nunc illi rei non sunt, qui minus scripturæ legem nouerunt: erunt autem rei, qui præsunt, & hæc fratribus non suggerunt, ut faciant omnia cum Dei timore, & cum data ab eo et præscripta obseruatione: hactenus Cyprianus, Et paulò post, de his qui hanc traditionem non seruant, Contempta (ait) domini lege et obseruatione, quam iidem martyres et confessores tenendam mandant, ante reditum nostrum communicant cum lapsis et eucharistiam tradunt.

Eadem ferè refert epistola. 18. eiusdem libri: in sermone autem. 5. De lapsis, Contra Euangelij uigorem (inquit) contra domini ac Dei legem, temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio, irrita et falsa, periculosa dantibus,

N & nihil

et nihil accipientibus profutura. Et interius, Ante expiata delicta, ante exomologesim factam criminis, ante purgatam conscientiam manu sacerdotis, pacem putant esse, quam quidam uerbis fallacibus uenditant. Et infra de peccatis, et confessione secreta, (Ne quis existimet solum de publicis esse sermonem) ita differit. Qui quamuis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc uel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei, dolenter et simpliciter confitentur, exomologesim conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis, licet, et medicis uulneribus exquirunt, scientes scriptum esse, Deus non irridetur: et multa alia, quæ gratia breuitatis omittimus.

Præterea Leo Papa in epistola 69. ad Theodorum episcopum, Foroiuliensem: referturq; de pœnitentia. dist. 1. cap. Multiplex: Mediator (inquit) Dei et hominum hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, ut confitentibus pœnitentiæ satisfactionem darent, et eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Hugo etiam de sancto Victo. in libro de ecclesiastica potestate ligandi, atq; soluendi, (quem refert Gabriel lect. 7. cano) Audacter, inquit, dico, si ante sacerdotis absolutionem ad communionem corporis Christi quis accesserit, pro certo sibi iudicium manducat, et bibit, etiamsi uehementer doleat et ingemiscat.

Præterea, præceptum de ieiunio quadragesimali (iuxta Caietani sententiam) non est scriptum: et tamen non licet in dubium uertere, an ieiunij ecclesiastici uiolatio, peccatum mortale sit: eò quòd Christiani etiam si ne scripta lege ita ieiunant, ut reos grauis mortalisque peccati se existiment, si ieiunium soluant. At, uiri sancti, ac timentes Deum, cùm homo habet in promptu idoneum sacerdotem, eiusmodi condemnant, si accedat ad eucharistiam sine præuia confessione.

Nec quisquam inter fideles uir bonus et sapiens ausus est unquam post mortale peccatum ad eucharistiam sine præuia confessione uenire. In mente igitur cuiusque fidelis scriptum est, et in animo quasi insculptum de confessione ante eucharistiam facienda præceptum.

Præte-

Præterea suadetur id, ex eo quod habetur Matthæi. Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuũ ante altare, et uade prius reconciliari fratri tuo. Inde itaq; sic argumentor. Christiani non habemus, nisi unicum munus, quod offeramus ad altare: ergo prius debemus fratri reconciliari si quem offendimus, quàm hoc munus de altari aut manu sacerdotis accipiamus. Multò igitur magis, qui ecclesiam offendit per peccatum mortale, ecclesiæ debet reconciliari per confessionem, quam reconciliationis sacramentum ob id antiqui appellauere.

Præterea, ad ministros ecclesiæ pertinet, ad hoc conuiuium dignos admittere, indignosque repellere iuxta parabolam Matth. capit. 22. de eo, qui inuentus est in conuiuio non habens uestem nuptialem. At, dignos admittere, indignos repellere nisi per confessionem non queunt, &c.

Et profectò, si constaret ecclesiæ, quemquanquam peccasse mortaliter, non exciperet ad hanc amicorum mensam, Dei inimicum, nisi prius per sacramentum confessionis Deo sibiq; concilaret.

Ad primum igitur argumentum respondetur, testimonium apostoli, nec confessionem præscribere, nec excludere, tantum enim iubet, ut homo expendat uitam suam, examinetque conscientiam, ut si iustum se inuenerit, securus accedat, sin uerò iniustum, uideat quid facto opus sit, ut dignè corpus dominicum accipiat: uerbi causa, si inimicitias habuit, probet seipsum non ut sua probatione contentus, suoque interiori dolore sacramentum eucharistiæ sumat: sed ut examinatus atque probatus inimici gratiam quærat, cui iniuriam fecit, et ueniam petens inimicitiam priorem aboleat, non interius modo, sed etiam exterius: in hunc modum, si publicè fuerit homo, aut concubinarius, aut usurarius, sumpturus eucharistiæ sacramentum, probet seipsum: non in eum sensum, ut post contritionem secretram de pane illo edat, et de calice bibat, sed, ut iuxta criminis qualitatem, post examen et probationem, publicas peccati occasiones abijciat: pecunias quas iniustè rapuerat, reddat, scandalo populi satisfaciat, &c. In hunc etiam modum post quodcunq; peccatum probet seipsum homo. Et si ueniale

fuisse repererit, nihil opus est ut de confessione solicitetur: sed si dolorem interiorem habeat, de pane illo edat, et de calice bibat: sin uerò mortale fuerit, quod commisit, ad san cta sanctorum non nisi per ianuã reconciliationis introeat. Pro nobis itaque facit testimonium Pauli, non contra nos, si rectè intelligatur. Nam, Chryso. adnotauit, sui temporis intelligentia fuit: in quo Nectarius episcopus peccatores suo iudicio reliquerat, et confessionem sacramentalem abie cerat: ut retro nobis ostensum est. Theophylactus autem nihil aliud fuit, quàm breuiator simiaque Chrysostomi.

Ad secundum, iam ex dictis facilè patet, non enim omnia præcepta siue Christi, siue ecclesiæ habentur scripta: sed quædam ex traditione, moreque seruantur. Certè consue tudinem hanc grauiter in ecclesia, diuque seruatam uinculo peccati mortalis astringere qui negauerit, pari confidentia negare poterit consuetudinem ieiunandi certis diebus olim ab ecclesia seruatam peccati mortalis obligationem inducere. Quamobrem, præceptum esse peccatori, ut ante eucharistiam confiteatur, inficiare non possumus. An uerò ius hoc ab ecclesia, an à Christo domino extiterit, id uerti in quæstionem potest. Nos diuinum præceptum esse arbitramur: quod per manus à Christo ad apostolos, ab apostolis ad nos uenit.

Ad tertium non est difficilè respondere, si quæ superius diximus, teneamus: simili enim argumento probaretur, con fessionis integritatem non esse iure diuino præscriptam, quo niam licet uel propter incommodũ, uel propter scandalum euitandum, peccatum aliquod mortale in confessione retinere. Leges itaque Christi seruatoris nostri suauiter dispo nunt omnia, salua semper et naturæ æquitate, et prudentiæ ratione. Nam, et arbitrio boni, prudentisque uiri decernendum est, quanta locorum intercapedo necessaria sit, ut confessor absens esse credatur, censeatque pœnitens non habere copiam confessoris. Porrò, si confessor intra ciuitatem sit, quamlibet longo interuallo distet, debet pœnitens ad ipsum accedere: si tamen pœnitens sit in oppidulo, quod à ciuitate tribus milliaribus distet, tunc ego non censerem huiusmodi pœnitentem copiam confessoris habere.

Ad quartum respondetur, præcepta dupliciter obligare:

per se

per se et per accidens: ut pœnitentia, per se quidem obligat in periculo mortis, per accidens autem, cùm quis uult sacramentum aliquod uel suscipere, uel administrare. Quod igitur de pœnitentiæ lege, idem de confessionis præcepto dicere, consentaneum est: ut per se in articulo necessitatis confiteri teneamus, per accidens autem ut dignè suscipiamus eucharistiæ sacramentum, cui dignè suscipiendo peculiarem dispositionem et pœnitentiam lex diuina præscripsit.

Ad quintum, non propter animi puritatem solùm et Dei gratiam necessariam, sed propter Christi peculiare præceptum confiteri ante eucharistiam debemus. Administraturi autem sacramenta, nulla aut Christi, aut ecclesiæ lege, confiteri tenentur, sed solùm animi munditiem habere, quæ sola interiori pœnitentia comparatur.

Ad sextum non esset penitus absurdum si diceremus, ad reliqua etiam sacramenta sumenda, confessionem præuiam esse peccatori necessariam; ut sicut baptismus ianua omnium sacramentorum est, sic secunda post naufragium tabula recidenti post baptismum in mortale peccatum, sit aliorum quoque ianua sacramentorum. Id autem Leo Papa in epistola iam iam citata docere uidetur, inquiens, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Non ait, ad communionem eucharistiæ sacramenti, sed ad communionem sacramentorum.

Præterea, de consecratione. d. 5. capit. Vt ieiuni, Concilium Aurelianense iubet, ut, qui ad confirmationem ueniunt, moneantur confessionem facere prius, ut mundi donum spiritus sancti ualeant accipere.

Præterea, si ecclesiæ constaret quenquam fuisse publicum peccatorem, non ei administraret ordinis siue confirmationis, aut matrimonij sacramentum: nisi prius sacerdotis autoritate Christo domino, atq; ipsi eidem ecclesiæ fuisset reconciliatus. Indignum enim esset, ut qui ecclesiam offendit, munus ecclesiæ et ministerium sine præuia conciliatione recipiat. Vnde D. Thomas, in. 4. d. 24. q. 1. arti. 3. q. 1. ad tertium: Aliquæ (inquit) medicinæ sunt, quæ exigunt robur naturæ: aliâs cum periculo mortis assumuntur, et aliæ sunt, quæ debilibus dari possunt: ita etiam in spiritualibus quædam sacramenta sunt ordinata ad remedium peccati, et

talia peccatoribus sunt exhibenda, sicut baptismus et pœnitentia: illa uerò quæ perfectionem gratiæ conferunt, requirunt hominem per gratiam confortatum: et talia, (supple) non sunt peccatoribus exhibenda. Quo loco certum est, peccatores à D. Tho. uocari, qui mortaliter ante peccauerunt: etiam si dolorem habeant de peccato, animumq; in futurum rectè ac iustè uiuendi. Nam, si peccatores appellaret, quibus interior pœnitentia non est: profectò nulla sacramenta essent peccatoribus ministranda. Videtur ergò D. Thomas sentire, ecclesiam his qui ante peccauerunt, si habeant tamen interiorem de peccato dolorem, sacramenta baptismi et pœnitentiæ administrare debere. At, reliqua sacramenta non, nisi per sacramentum aliquod eorum iustificatis, quæ directè ad iustificationem ordinantur: ut baptismus et pœnitentia. Atque id etiam definisse uidetur Innocentius primus in epistola ad Ruffum et Eusebium capit. 4. his uerbis: at dicitur legitimi sacerdotis benedictio auferre omne uitium, ergo si ita est, applicentur ad ordines sacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei. Quia in ordinatione criminali uitia putantur auferri, nullus sit pœnitentiæ locus, quia id potest præstare ordinatio, quod longa satisfactio præstare consueuit.

Sed quoniam huiusmodi argumenta retundi possunt, et præceptum eiusmodi non ratiocinatione, sed traditione maiorum constare debet: dicamus sanè, non esse eandem causam, quoniam alterum nobis traditum est, alterũ non item.

Ad ultimum D. Tho. in. 4. d. 17. q. 3. art. 1. q. 4. ob eam rationem tenere uidetur, quòd obligatio, qua ecclesia obligat ad confessionem semel in anno faciendam, sumitur ex eò, quòd ligat semel in anno, ad eucharistiæ sumptionem. Ait enim: Ad eucharistiam nullus post peccatum mortale, nisi confessus debet accedere, copia sacerdotis oblata: et inde uenit obligatio, qua ecclesia omnes obligat ad semel in anno confitendum, quia instituit, ut semel in anno scilicet in pascha, omnes sacram communionem accipiant: et ideo ante tempus illud confiteri tenentur: hactenus ille: et iuxta hanc sententiam connexa sunt etiam in ecclesiæ præcepto hæc duo sacramenta.

Id autem etiam suadetur ex Concilio Agathen. quod refertur

fertur dist. in 50. in capite: et ex pœnitentiali Romano, ubi dicitur, quòd hebdomada priore ante initium quadragesimæ, tum primùm confitentibus peccata, sacerdotes pœnitentiam debent. Citat quoque B. Rhenanus in fine annotationum super Tertullianum, decretum alterius Synodi, quo præscribitur ut feria 4. ante quadragesimam peccatores cõfiteantur. Ac re uera, publicè pœnitentes in die cinerum ex more antiquo peccata sua confitebantur. Imò adeò nunc etiam, qui in quadragesima non confitentur, existimant se illius præcepti præuaricatores. Prælati quoque excommunicant illos qui in quadragesima non fuerint confessi. Præceptum igitur de confessione iure etiam ecclesiastico eucharistiæ præcepto adiunctum est. Nam, et Sixtus quartus in quadam extrauag. de tregua et pace: cuius initium, uices illius, iubet ut mendicantes desistant predicare, parochianos non obligatos, saltem in paschate, proprio confiteri sacerdoti.

Verùm enimuero, cùm in illo capi. Omnis utriusque sexus, Innocentius dedita opera, limitasse uideatur præceptum communionis ad paschale tempus, non item præceptum confessionis, dixit enim, confiteatur saltem semel in anno, suscipiens ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum: non uideo ego, cur ex eo præcepto fideles astringamus ad confitendum in quadragesima.

Præterea, si quis peccauerit mortaliter diu ante quadragesimam, et statim confiteatur peccatum suum proprio sacerdoti, quæro an ille impleat præceptum illius capitis nec ne: si implet, uincimus: si non implet: ergo etiam si non peccasset mortaliter usque ad pascha post priorem confessionem, teneretur iterum eadem peccata confiteri, â quibus semel absolutus est.

Præterea, si homo habeat legitimum impedimentum ad communionem accipiendam, ut frequentem uomitum, uel quia detinetur in carcere, uel quia non habet ætatem idoneam ad eucharistiam percipiendam, rogo, an præcepto de semel in anno confitendo satisfaciat, cùm ante quadragesimam confitetur: quod negare, quoniam impudentia est, teneamus, præceptum communionis ad certum anni tempus constringere: præceptum uerò confessionis, non item.

Verum est itaque ante eucharistiam oportere confiteri, quotiescunque illam homo percipiat; sed non ex illo præcepto Concilij Lateranensis: sed ex diuina lege, ut prius nobis ostensum est. Nec intentio præcipientis obligat, sed forma præcepti; unde, quamuis Summus Pontifex præciperet confessionem, eo fine, ut eucharistiæ præmitteretur, non tamen suo ad id præcepto obligauit. Iam enim erat ius diuinum, quo huiusmodi confessio semper erat præmittenda, siue in paschate, seu quocunque alio tempore eucharistia sumeretur.

Circa tertium casum, dubium oritur; eadem enim ratione, homo sanus in principio diei, si timeret febrim superuenturam, teneretur diuinum totius diei officium præuenire. Imò etiam teneretur præuenire ieiunium præceptum ab ecclesia, si probabiliter crederet, se præscripto die non habiturum ieiunandi facultatem. Item, si in paschate crederem me habiturum legitimum impedimentum eucharistiam suscipiendi, deberem quoque prius sumere, cùm adesset opportunitas.

Ad hoc respondetur, non esse simile. Nam quædam præcepta sunt homini ad certum et determinatum tempus implenda: ut de ieiunio quadragesimæ, aut uigiliæ alicuius festi: et eiusmodi non est necesse præuenire, etiam si existimemus impedimentum legitimum nos habituros tempore, quo essent implenda. Alia uerò præcepta sunt sine determinatione temporis, quæ uidelicet nos obligant, ut aliquando impleantur, saltem semel in uita; ut sunt media ad salutem necessaria, atque præcepta, quæ de huiuscemodi feruntur anteuertere necessum est: ut de baptismo. Imò, qui nunquam in uita eucharistiam suscepit, credens futurum periculum mortis, nec habiturum se eucharistiæ copiam, præuenire debet, cum habet copiam: nam tenetur saltem semel in uita illud præceptum implere. Hinc nauigaturus periculoso tempore, si non habet in naui confessorem, tenetur periculum præuenire.

Hinc christianus, qui tenetur semel in anno confiteri ex ecclesiastica lege, si credat, se non habiturum copiam confessoris in duobus postremis mensibus anni, obligatur ad confessionem faciendam, intra decem menses priores illius an-

ni. u.g. si habeat quis prolixa maria transfretare, etiam si aliàs nullum nauigationis periculum esset.

Sed, quid illi primo argumento respondebimus: nam reliqua faciliora sunt, nempè, distinguendum est impedimentum legitimum postea futurum. Nam, si uoluntarium est, teneor profectò diuinum officium ante soluere, cum reliqui temporis impedimentum quamlibet legitimum et necessarium ego liberè præstem. Quòd si impedimentum à natura, aut uiolentia extiterit: ubi ab ingruente morbo, tunc ergo non astringerem, nisi ad id officij persoluendum, quod pro tempore præsenti atq; præterito debetur. Facultas autem quæ datur ab ecclesia, aut anteuertendi, aut postponendi diuinum officium, intra diem tamen naturalem, priuilegium fauoris est, non uinculum necessitatis: hoc est, præuenire possumus, non tenemur.

In quarto casu. Durandus. 17. quarti q. 14. in dubium uocat, an statutum illud ecclesiæ de confessione semel in anno facienda, sit præceptum, an potius exhortatio ad confessionem. Suadet autem non esse præceptum, quòd nullum sit ibi uerbum, unde uis precepti colligi possit: habet enim textus in hunc modum: Omnis utriusq; sexus, postquam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata, saltem semel in anno confiteatur proprio sacerdoti, et iniunctam sibi pœnitentiam proprijs uiribus studeat adimplere, suscipiens reuerenter ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum, quòd si dicas, uerbum, confiteatur uim habere præcepti, idq; colligas ex pœna subiuncta, alioqui et uiuens ab ecclesiæ ingressu arceatur, et moriens Christiana careat sepultura. Contra, Durandus argumentatur, quia illa clausula et pœna non refertur ad transgressionem legis de confessione, sed ad transgressionem præcepti de eucharistia. Non enim ecclesia legem fert, cuius transgressionem pœna legis punire non potest: frustra si quidem lex eiusmodi pœnalis à legislatore ferretur. At ecclesia non potest punire uiolatorem legis de confessione, quia non potest ecclesiæ constare, quisnam sit illius legis transgressor: primò, propter peccata occulta: secundò, quia non potest cognoscere, an omnia mortalia confiteatur, quod tamen lex præcipit: tertiò, quia solus soli sacerdoti confiteri debet, iuxta illam legem: et sacerdos

tenetur seruare secretum, etiam si nullum peccatum peccator confiteatur. Quamobrem incassum pœna illa transgressori legis de confitendo, præfiniretur.

At uerò, communis omnium et theologorum, et iurisperitorum sententia, certis argumentis astruit, legem illam confessionis ad mortale peccatum obligare, non enim fideles existimant, cum in quadragesima confitentur ex consilio se confiteri, et non ex præcepto. Quod si quis negligeret toto anno confiteri, malè dubio procul apud fideles audiret, et mortaliter peccare crederetur. Et confirmatur, quia prelati in eos, qui non fuerint eo anno confessi, excommunicationis sententia animaduertere solent, supponunt igitur peccasse mortaliter.

Præterea, ut ante docebamus, diuinum de confessione præceptum per humanam legem ad certum tempus limitatur. Nam citra huiusmodi limitationem diuinum illud præceptum commodè seruari non posset. Non est ergo exhortatio, et consilium, sed præceptum quippe, si consilium esset, uix unus aut alter in quadragesima confiteretur, nec in implendo consilio tanta solicitudine, timore, ac diligentia plebs uniuersa concurreret.

Ita, licet ecclesia non possit confessionem interiorum peccatorum præcipere, nec pro transgressione pœnam inferre, præceptum à Deo tamen, potest ad certum tempus limitare, transgressoresq; limitatæ legis excommunicatione plectere. Illa uerò pœna decretalis huius de qua differimus, locum habet, cum transgressio præcepti manifesta est. u. g. si non habet schedulam confessoris.

Illud tamen uerè uerti in quæstioné potest, an ante quartum decimum annum pueri confiteri ex hac lege concilij teneantur. Dicit enim concilium, cum ad annos discretionis peruenerit, &c. sed anni discretionis dicuntur, cum homo tertium decimum, uel quartum decimum attigerit: igitur usque ad id ætatis, non tenentur homines confiteri. Quòd autem anni discretionis in eum modum sint intelligendi, probatur, quia non obligamus paruulos ad sumendam eucharistiam ante illam ætatem. At, simul utrunque præscribitur et quòd omnis homo, cum ad annos discretionis peruenerit, confiteatur, et quòd suscipiat eucharistiæ

sacra-

acramentum.

Huic quæstioni respondetur, usum rationis non simul circa omnia paruulis contingere: nam sunt pueri, qui peccata grauia discernere à leuibus possunt, distinguere cibum sacrum à prophano non possunt. Puer ergo, ubi primum habet usum rationis ad peccandum mortaliter, huius legis obligatione constringitur: teneturq; iam semel in anno confiteri: sed eucharistiam percipere non tenetur, nisi talem ac tantum usum habeat rationis, quo conguenter sacrum Christi corpus sumere, et diuinitatem possit reuereri latentem, propterea; dixit Innocentius, reuerenter suscipiens, &c.

Illud quoque scholastici autores uocare in quæstionem solent, an ecclesia possit in diuino de confessione præcepto cum aliquo dispensare. Nam in eo, quod humanum est de quotanni peccatorum confessione dispensari per ecclesiam posse, minimè controuertitur. At illud controuersiam habere meritò potest. Nam reddere uota, iuramenta seruare: iuris est et diuini et naturalis, habet autem ecclesia facultatem et dispensandi in uotis, et relaxandi iuramenta: ergo, licet confessio iure diuino præscripta sit, ecclesia tamen poterit dispensare.

Et confirmatur ex eo, quod Matth. 16. Petro dicitur. Quodcunq; solueris super terram, solutum erit in cœlis: ergo si quem Petrus absoluerit ab obligatione confessionis, ille erit coram Deo re uera solutus.

Huic ego quæstioni, quoniam alio loco opportunius disseretur, solum dabo quod ad præsentem locum satis est negando primi argumenti consequentiam. Nec enim est similis ratio de præcepto confessionis et baptismi: ac de præcepto reddendi uota, et seruandi iuramenta, quia baptizari, aut confiteri, salutis impedimentum afferre nemini potest, cum in his sacramentis tota hominis salus consistat: sunt quippe ad salutem necessaria. Qua propter non expediebat, ut relinqueretur Ecclesiæ facultas in huiusmodi præceptis dispensandi. At uota et iuramenta præstare, nonnunquam uergit in salutis dispendium: eo quòd homines sunt ad iurandum, atque uouendum, faciles, non habita ratione futuræ incommoditatis. Quamobrem necessarium erat, ut ecclesia Christi potestatem haberet in uoto et iuramento

dispensandi : quæ scilicet, uincula subinde maioribus bonis poterant esse impedimento.

Et per hoc ad testimonium ex Matthæo respondetur. Nam, quia potestas ibi promissa potestas clauium est ad aperiendum regnum dignis, claudendum uerò indignis : et per sacramenta baptismi et confessionis regnum cœlorum suscipientibus aperitur : non est Petro collata potestas, ut dispensaret in his sacramentis, ne suam uidelicet destrueret potestatem, ea sacramenta tollendo, quibus administrandis regnum cœlorum habebat fidelibus aperire: sed enim, uota et iuramenta seruare, poterat esse fidelibus regni cœlorum impedimentum. Quocirca, sicut potestas clauium limitatur ex ordine ad finem, scilicet apertionem regni cœlestis, quapropter non potest ecclesia sacramenta tollere : ita etiam ex eodem fine amplificatur ad omnia ea tollenda, quæ apertionem regni cœlorum impediunt: qualia interim sunt uota et iuramenta. Et certè, illius testimonij intelligentiam, ecclesiæ usu magis quam ratiocinatione colligere possumus : quotus enim quisq; per rationem humanam consequetur, qualis quantaq; potestas per illa generalia uerba : Quæcunque ligaueris, quæcunque solueris, fuerit Petro promissa. Accepit quidem potestatem ad ædificationem et non ad destructionem, ut 2. ad Corint. 10. Apostolus tradit unde in his quæ sunt de necessitate dispensauit nunquam : nempe, non poterat, quod in destructionem esset. In uotis autem et iuramentis dispensauit. Ac poterat quidem, quod erat in ædificationem.

Vnde D. Tho. d. 17. q. 3. art. 1. q. 5. In necessitate huius sacramenti fundauit, quod in eo dispensari non possit. Quamuis in solutione ad primum expressè doceat, Summum Pontificem in iure diuino positiuo dispensare non posse. Ita discipuli D. Tho. ut hanc sententiam tueantur, aiunt prelatos ecclesiæ, cum dispensant in uoto, non dispensare in præcepto iuris naturalis, uel diuini : sed in eo quod humani iuris est. Nam uinculum uoti mei, lex mea priuata est, ita humanum est non diuinum : habent autem D. Tho. à se. 22. q. 88. art. 10. ad secundum, sed in hac tamen philosophandi ratione duæ difficultates existunt. Prima quòd ea, quæ sunt de iure positiuo, potest Summus pontifex etiam sine causa tol-

lere, et

lere, et abrogare: ut quamuis malefaciat, factum tamen ualidum sit. At in uoto absque rationabile causa dispensare nequit: et si dispenset, irritum est quod facit: seruare igitur uotum non humani iuris solum est, sed diuini.

Altera autem difficultas est, quòd si uinculum uoti et iuramenti humanæ facultatis esset; ante diuinam legem nouam et ueterem, per humanam potestatem dissolui posset: quòd si non poterat, certè plusquam humanum erat hoc uinculum: naturale si quidem est, ut omnis obligatio, per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluatur. Si igitur uotorum et iuramentorum obligatio per iuris humani arbitrium solum extitit, per idem etiam arbitrium dissolueretur. Quò fieret, ut qui, aut uoti, aut iuramenti uinculum induxisset, idem haberet eiusdem soluendi facultatem. Quemadmodum princeps qui legem dicit publicam, eam soluere potest et abrogare. Quamobrem, si uobis non fuerit ingratum, priorem nostram responsionem interim teneamus, faciamusq; hic tractatui de confessionis præcepto finem, cuius prolixitatem postrema de satisfactione disputatio compensabit. Erit enim quàm breuissima.

De tertia igitur pœnitentiæ parte, hoc est satisfactione, inter fideles etiam ambigitur an diuinum præceptum sit. Nam Scotus. dist. 18. et. 19. circa finem, asserit, nullum pœnitentem obligari ad acceptandum pęnitentiam, quam sacerdos iniungit.

Asserit rursum, quòd, si satisfactionem iniunctam acceptat, tenetur implere sub pęna peccati mortalis. Idem sequitur Gabriel. d. 16. quarti. q. 2. Quoniam ad satisfactionem pro pęna duo remedia sunt; alterum in hac uita, alterum in purgatorio: potest ergo pęnitens suo fauori cedere, quo ex misericordia Dei satisfactio præsens acceptatur pro futura pęna, atque proinde, eligere poterit satisfactionem futuri sęculi.

At hæc opinio nulla ratione nititur: si enim sacerdos obligare ad mortale non potest, mea acceptatio non inducit peccati mortalis obligationem: quippe non aliter pœnitens implere uult pęnitentiam iniunctam, quàm sacerdos obligare potest. Non itaque cohærent ambæ illæ assertiones. Quamobrem acutius multo Caietanus in q. 2. de satisfactione ad

ne ad secundum argumentum, rerum consequentiam et connexionem intuitus, existimauit quòd pęnitens, nec acceptare tenetur pęnitentiam iniunctam sub pœna peccati mortalis, nec acceptam implere.

At uerò D. Thomas longè diuersam opinionem sequutus est in.4.d.18.q.1.art.3.q.3.et d.20.art.2.q.2. ad secundum. sed et d 16.in expositione textus apertè dicit, Ioannem quidem fuisse denunciatorem præcepti de satisfactione: Christum autem institutorem sacramenti, et partium eius: et.3.p.q.84.art.8.dicit quod pęnitentia exterior, quia iuxta arbitrium sacerdotis peccator satisfacit, oportet duret usque ad determinatum tempus secundum mensuram peccati.

Durandus etiam D. Thomæ subscripsit d.17.q.3.ad secundum et Syluest. in uerbo. Confessio prim.§.26. Atque hanc nos sententiam tenere debemus, si rectam Thæologiæ rationem sequi uolumus.

Primum quia sacrilegium est, sacramentum aliquod, mancum et imperfectum uoluntariè relinquere. At, si satisfactio prætermittitur, tertia pęnitentiæ pars, maneum et imperfectum conficitur sacramentum. Satrilegum igitur fuerit, satisfactionem à sacerdote iniunctam, uel non accipere, uel non explere.

Deinde in foro contentioso iudex habet potestatem pœnam pro delictis imponendi: quam etiam reus subire tenetur: ergo et iudex ecclesiasticus in foro conscientiæ hanc habebit potestatem. Non enim potestas apostolis in foro interiore à Christo domino collata, imbecillior est, quam in foro exteriori.

Præterea potestas, quæ non habet uim coërcendi, ridicula est, et in nullos futura usus: ut, inter asserendum præceptum de confessione docuimus. Si ergo iudices à Christo instituti, non haberent uim, autoritatemq; ligandi ad pœnam rationabilem et iustam pro qualitate, et quantitate delicti, profectò eorum iurisdictio et potestas de culpis iudicandi, meritò rideretur.

Præterea, Clauis potestas est non solum soluendi, sed et ligandi, ut patet ex definitione clauis, quam et Ioannes.22. in extrauagan. Quia quorundam, de uerborum significatione, et communis probat theologorum consensus. Imò

adeò

adeò Dominus Matth. 16. nam cum dixisset. Tibi dabo claues regni cœlorum, explicaturus quid nomine clauium intelligeret, euestigio subdit, et quodcunque solueris super terram, erit solutum et in cœlis et quodcunque ligaueris, erit ligatum: Quod si æquam habent sacerdotes absoluendi et ligandi potestatem, certè sicut absoluunt uice Dei, cum formam sacramenti proferunt, ita ligant uice Dei, cum mulctam pro culpis indicunt. Pœnam autem diuina sententia in sacramento taxatam subire nolle, sine dubio graue peccatum est. Et confirmatur. Nam, si princeps constitueret aliquem delegatum ad iudicandum in rep. de criminibus, nimirum intelligeremus illius reip. ciues sententijs iudicis instituti obligari ad parendum. Cùm ergo Christus sic instituerit uicarios suos, ut Ioan. 20. dicitur. Non est dubitandum, quin eorum sententiæ et in absoluendo, et in ligando, eandem habeant uim, ac si à Christo latæ fuissent. Quãobrem, eiusmodi sententijs obtemperare fuerit omnino necessarium.

Præterea. (quod retro docuimus) exterior satisfactio in præcepto est, cùm sit ad salutem necessaria: ergo qui ad aliam uitam remittit satisfactionem, reus peccati mortalis efficitur.

Nec aliud intelligendum est (quod aliàs sæpè commemorauimus) in lege noua factum esse, nisi ut quam pœnitentiam tenebatur peccator in delicti compensationem Deo præstare, eam præstet sacerdoti Dei uices habenti. Quò fieri, ut, si in naturæ lege, uel scripta, homines exteriorem satisfactionem exhibere pro peccatis tenebantur, teneantur etiam in lege euangelica eandem exhibere ad sacerdotum arbitrium, quibus Deus huiusmodi iudicium delegauit.

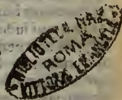
Age uerò, quem dolorem de peccatis, quem animum emendandi uitam ille habet, qui pœnitentiam iustam et æquam iniunctam à iudice, Dei locum habente, nec uult acceptare, nec implere? Qua rursum humilitate accedit iudicandus, qui iudicis sententiam iustitia æquitateq; plenam negligere non ueretur? Cumq; etiam uel iudicis arbitri, quem tua uoluntate delegeris, iustæ sententiæ nolle parere iniquum sit, ac iudici quoque arbitrio iniurium, quid ni sit iniquum pariter et iniurium iudici non arbitro, sed diuina autoritate

toritate substituto nolle obedire, cùm iustam sententiam profert.

Præterea etiam, ut sacramentum hoc medicinale esset, non item iudiciale: uel etiam tunc absurdum esset, liberè pronunciare, non obligari pœnitentem ad parendum sacerdoti in remedijs curationis: quod perinde esset, atque diceretur, non oportere ægrotum medico obtemperare salubriter præcipienti. At, satisfactio sacramentalis sicut est in cõpensationem iniuriæ factæ deo, ita etiam in medicinam spiritualis ægritudinis. Quocirca intollerabilis opinio est, quæ peccatorem ab obligatione satisfactionis sacramentalis absoluit.

Nos autem admirari satis non possumus, quid causæ fuerit hominibus doctis, ut non rem modò, uerùm etiam nomen satisfactionis excluserint, satisfactio enim nomen iustitiæ est, atque hoc loco sanè iustitiæ eius qua Deo pro culpis pœnas debitas soluimus. Quòd si iure iusta atq; *debita*, Christi et uicariorum eius iudicia non amplectimur, impuneq; licet eorum sententias reiicere: profectò (ut diximus) satisfactionis et res, et nomen aboletur: aboleturq; proinde omnis obligatio, quæ ad standum parendumq; iudicijs humana ratione constituitur. Illud uerò, quod nobis obijciunt contrariæ opinionis assertores, indignum est ut à nobis refellatur: et tempus postulat ut finem iam dicendi faciamus: nam elatus studio res multas atque magnas explicandi, longior quidem fui, non inficior, sed erat tamen difficile, argumentum tantum, tamq; præclarum inchoatum relinquere. Quod si pro dignitate uestra mihi tractatum non est, ueniam obsecro detis uiri humanissimi: sin autem aliqua ex parte dignitati uestræ fecimus satis, id omnes Deo optimo maximo acceptum referemus. In cuius gloriam, pœnitentiam siue uirtutem, seu sacramentum et ad salutis finem et ex præcepto quoq; Dei peculiari necessariam esse hactenus dictum sit.

LAVS DEO.

FINIS.

